ALEJO CARPENTIER

# *Recursul la metodă*

— versiune integrală —

Traducere din limba spaniolă,
prefață și note de
DAN MUNTEANU COLÁN

Curtea Veche

BUCUREȘTI, 2006

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**
**CARPENTIER, ALEJO**
**Recursul la metodă** / Alejo Carpentier ; trad.: Dan Munteanu Colán. - București : Curtea Veche Publishing, 2006
ISBN (10) 973-669-229-9 ; ISBN (13) 978-973-669-229-1

I. Munteanu Colán, Dan (trad.)

821.134.2-31=135.1

ALEJO CARPENTIER
*El recurso del método*



ISBN (10) 973-669-229-9
ISBN (13) 978-973-669-229-1

# Nevoia de a (re)descoperi America

„[...] În America au trecut vremurile când se scria corect un roman urmând un model perfect. Acum nu se mai consideră că romanul scris poate fi «la fel de bun» ca unul de Graham Greene; «la fel de bun» — pe meleagurile sale, se înțelege — ca un roman de Malraux sau o povestire de Faulkner. Pe lângă faptul că această afirmație poate fi întotdeauna discutabilă, chestiunea s-a schimbat totalmente. [...] Acum, pentru naratorii și romancierii acestui continent a sosit momentul dificil, de gestație, decisiv de a găsi pentru ei înșiși expresii noi, soluții noi pentru problemele literare pe care le întâmpină — așa cum Rubén Darío sau Pablo Neruda au știut să găsească pentru opera lor poetică."[1]

Această declarație de principiu publicată de Alejo Carpentier (1904–1980) în 1953 nu poate fi considerată o simplă declarație, dacă ținem seama de faptul că înainte cu patru ani, în 1949, apăruse *Împărăția acestei lumi*, prima materializare a teoriei sale privind romanul latinoamerican actual. Pentru romancierul cubanez, romanul este o cercetare a realității pentru a o putea domina, „un instrument de cercetare a ființei umane", cum afirma într-un interviu realizat de Mario Vargas Llosa[2]. Nu se mai pune problema de a zugrăvi lumea americană într-o manieră *costumbristă* și regionalistă, ci de a nara existența omului american, sau,

---

[1] Alejo Carpentier, „La hora difícil", *El Nacional*, Caracas, 1 septembrie 1953, ap. Márquez Rodríguez 1982, p. 17.

[2] Mario Vargas Llosa, „Cuatro preguntas a Alejo Carpentier", *Marcha*, Montevideo, 12 martie 1965, p. 31.

cum sublinia Américo Castro, de a nara cum există personajul imaginat în vâltoarea întâmplărilor, în loc de a descrie ceea ce se întâmplă[1].

Orice roman porneşte de la un fapt real, este de părere Carpentier, care a subliniat adeseori că unul dintre principiile fundamentale ale creaţiei sale literare este valoarea de document pe care o acordă romanului. Un fapt real care îl impresionează pe scriitor şi dobândeşte, astfel, o dublă caracteristică: autobiografică şi istorică. Dar nu este vorba despre o dihotomie, ci despre o complementaritate.

Scriitorul latinoamerican trebuie să înţeleagă realitatea americană ca urmare a unui profund şi minuţios studiu menit să descopere ceva şi are nevoie de un limbaj adecvat care să-i îngăduie *să numească lucrurile* cu adevăratul lor nume, „muncă de definire, de localizare, care echivalează cu cea a lui Adam denumind lucrurile" (Carpentier 1988: II, 196). Fără să-şi piardă caracterul universal, scriitorul trebuie să încerce să comunice ce este lumea sa, o lume cu atât mai interesantă, cu cât este mai nouă, mai plină de surprize şi de elemente greu de abordat, încă neexplorate de literatură. „Nu zugrăvind un ţăran din câmpia venezuelană, un indian mexican (a cărui viaţă, pe deasupra, n-a împărtăşit-o zi de zi) îşi îndeplineşte misiunea romancierul nostru, ci arătându-ne ce se poate găsi la oamenii noştri din ceea ce este universal, în relaţie cu lumea largă — chiar dacă, în anumite cazuri, relaţia poate fi stabilită prin contrast şi diferenţe." (Carpentier 1988: II, 187)

America Latină este un continent nedescoperit încă din punct de vedere spiritual — afirmă Carpentier. Este un creuzet în care se topesc credinţe, tradiţii, obiceiuri ce nu au fost încă definite şi care, de fapt, constituie realitatea cotidiană. „Pentru că, datorită virginităţii peisajului, a formării sale, a ontologiei, datorită prezenţei faustice a indianului şi

---

[1] Américo Castro, „Cómo veo ahora el *Quijote*", introducere la *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha*, Madrid, Magisterio Español, 1971, p. 18.

a negrului, datorită revelației recentei sale descoperiri, datorită fecundului amestec de rase pe care l-a produs, America este foarte departe de a fi epuizat tezaurul său de mitologii." (Carpentier 1990: 117)

Pentru a descoperi această realitate, pentru a pătrunde dincolo de simpla aparență, pentru a descoperi *miracolul*, sămânța magică a realității înconjurătoare, scriitorul trebuie să atingă o stare de exaltare a spiritului. „[...] miraculosul începe să se manifeste fără echivoc atunci când provine dintr-o neașteptată modificare a realității (miracolul), dintr-o revelație privilegiată a realității, dintr-o iluminare neobișnuită sau extrem de favorabilă a neobservatelor bogății ale realității, dintr-o amplificare a scărilor și categoriilor realității, percepute cu o intensitate deosebită în virtutea unei exaltări a spiritului ce conduce la un tip de «stare limită»" — subliniază Carpentier (1990: 117). Cu alte cuvinte, miracolul se află în realitatea înconjurătoare, izvorăște din această realitate ce trebuie observată, studiată, cercetată permanent până în cele mai mici amănunte. Consecvent cu principiile declarate, romancierul cubanez nu modifică datele obiective; cosmosul subiectiv al scriitorului nu face decât să recreeze realitatea privită prin prisma revelației privilegiate.

Teoria realului miraculos este strâns legată de teoria contextelor ce definesc, după părerea lui Carpentier, omul american, teorie elaborată chiar de scriitor (Carpentier 1988: II, 195–208). Numai o realitate precum cea americană — simbioză de culturi diferite, amestec de rase și limbi, unde coexistă stadii culturale și economice diferite, sisteme social-politice foarte diverse, cu o istorie singulară, deosebită, în care se întrețes în mare măsură mitul și basmul — doar o asemenea realitate poate genera „miraculosul" pe care îl descoperă Carpentier: teoria „realului miraculos își are geneza în simbioza unor culturi distincte, în amestecul de rase, de limbi, de culturi, în coexistența unor stadii culturale diferite. Și veșnic, veșnic, în istoria americană, în particularitățile ei, în care, în principiu, [Carpentier] consi-

deră că există mult mit și basm, și, pe măsură ce și-a scris romanele, tot mai mult în realitatea social-politică"[1].

Privit din această perspectivă, putem afirma, fără teama de a greși, că realismul cultivat de Carpentier este o atitudine față de realitatea înconjurătoare privită printr-un transfocator și nu modificarea sau falsificarea ei. După cum nu este nici evadarea într-o lume imaginară, așa cum au făcut mulți artiști europeni în decadele '20–'50. „Miraculosul" este, prin urmare, această „altă" realitate, percepută într-o „stare limită" ce stimulează imaginația. Nu este „miraculosul" obținut „prin folosirea vechilor clișee ale pădurii din Brocelandia, ale cavalerilor Mesei Rotunde, ale vrăjitorului Merlin și ale ciclului arturic"; nici cel „obținut prin trucuri de prestidigitator, care adună la un loc obiecte ce nu se găsesc niciodată împreună; vechea și înșelătoarea poveste a întâlnirii întâmplătoare între umbrelă și mașina de cusut pe o masă de disecție, generator al lingurilor de hermină, melcii într-un taxi pe ploaie, capul de leu în pelvisul unei văduve"; și nici acela al „regelui din *Juliette* de Sade, al supermasculului lui Jarry, al călugărului lui Lewis, sau al mijloacelor menite să provoace groaza din romanul negru englezesc: fantome, preoți zidiți în perete, licantropi, mâini bătute în piroane pe poarta unui castel" (Carpentier 1990: I, 112–113). Acest tip de „miraculos", creat pe baza unor modele sau coduri învățate pe dinafară („imaginație săracă", spunea Unamuno, „plictisitor vicleșug literar"), este în totală opoziție cu miracolul realității americane.[2] Cum subliniază scriitorul cubanez, miracolul acestei lumi se datorează moștenirii a treizeci de veacuri de istorie, a conviețuirii pe continent a unui tiran ca Melgarejo din Bolivia, care-i dădea să bea

---

[1] Dolores Nieves Rivera, „*La consagración de la primavera* en la novela cubana de la Revolución", *Universidad de La Habana*, p. 223 (1984).

[2] Pentru amănunte privind concepția estetică a suprarealismului în raport cu realismul magic și realul miraculos, vezi Márquez Rodríguez 1982, pp. 30–51.

calului său Holofern bere cu găleata, cu marele poet José Martí; a simbiozei între analfabetismul de masă și geniul lui Rubén Darío; a halucinației produse de „turnuri de la Tikal, frescele descoperite în selva de la Bonampak, enigma încă nedezlegată de la Tiahuanaco, maiestuozitatea acropolei de la Monte Albán, frumusețea abstractă — absolut abstractă — a templului de la Mitla, cu variațiunile sale pe teme plastice străine de orice strădanie figurativă" (Carpentier 1990: 110–111). Exemplele sunt nenumărate și enumerarea lor ar putea continua la nesfârșit. Aceasta este, în opinia romancierului cubanez, realitatea ce a dat naștere conceptului de real miraculos în 1943, în timpul vizitei lui Carpentier în Haiti, regatul de altădată al lui Henri Christophe. „Pășeam pe un pământ unde mii de oameni dornici de libertate au crezut în forțele licantropice ale lui Mackandal cu atâta tărie, încât această credință colectivă a provocat un miracol în ziua execuției sale. Cunoșteam minunata istorie a lui Bouckman, inițiatul jamaican. Fusesem la citadela La Ferrière, operă fără antecedente arhitectonice, anunțată doar de *Închisorile imaginare* ale lui Piranesi. Respirasem atmosfera creată de Henri Christophe, monarh cu incredibile aspirații, mult mai surprinzător decât toți regii cruzi plăsmuiți de suprarealiști, foarte aplecați spre tiranii imaginare, pe care însă nu le-au îndurat. La fiecare pas, întâlneam *realul miraculos*. Dar îmi spuneam, pe de altă parte, că această prezență și viabilitate a realului miraculos nu este privilegiul unic al acestui Haiti, ci patrimoniul întregii Americi, unde încă nu s-a încheiat, de pildă, inventarierea tuturor cosmogoniilor." (Carpentier 1990: 115)

Este momentul să amintim că Alejo Carpentier a cunoscut bine mișcarea suprarealistă. A trăit cei mai strălucitori ani ai acestei mișcări estetice și a conviețuit la Paris cu reprezentanții săi cei mai de seamă, printre care îi menționăm pe André Breton, Robert Desnos, Paul Eluard, Louis Aragon, Tristan Tzara, Raymond Queneau, Georges Ribemont-Dessaignes, Giorgio de Chirico, Yves Tanguy, Benjamin Peret,

André Masson, Alberto Giacometti, Pablo Picasso; ceea ce i-a permis să evalueze ulterior, cu obiectivitatea pe care o conferă distanţarea în timp, importanţa acestei mişcări şi s-o analizeze cu multă fineţe, comparând-o cu un nou *Sturm und Drang*. Aşa cum face în *Ritualul primăverii*: „[...] Romantismul se reinstalase printre noi, în cercuri unde termeni ca *inspiraţie, clarviziune, vis, hipnoză, pasiune, delir poetic* dobândeau o validitate nouă: o lume a instinctelor eliberate, a voliţiunilor dezlegate, a dorinţei de furtuni, într-o totală dăruire emoţiei, amorului-mit, sexului-mit, impulsului mitizant; lume ce reabilitează numenul, iluminarea lăuntrică, delirul prezicător, starea profetică, verbul născut din muguri subconştienţi; exaltare a poetului-mag, a poetului-sibilă, care restituise o pierdută majusculă cuvântului Poet." (Carpentier 1986: 75)

Romancierul cubanez nu a făcut parte niciodată din această mişcare şi nu a acceptat multe dintre punctele programului estetic suprarealist (Breton îl invitase de nenumărate ori să colaboreze la *La Révolution Surréaliste*, revista grupului). Cu toate acestea, recunoaşte rolul jucat de mişcare în orientarea şi dezvoltarea literaturii şi artei contemporane, precum şi în propria sa „formaţie intelectuală şi în găsirea unui drum propriu în cadrul prozei în limba spaniolă" (Márquez Rodríguez 1982: 31). Suprarealismul a fost o autentică şcoală pentru Carpentier şi, după cum declară el însuşi, îi rămâne îndatorat pentru „iluminările" ce au avut o importanţă considerabilă în creaţia sa, cum ar fi iniţierea în „irealul univers poetic smuls realităţii", „aventura infinită" şi „incursiunea în teritorii necunoscute". Breton declarase că „Miraculosul este întotdeauna frumos; tot ce este miraculos este frumos; doar miraculosul este frumos". Iar Carpentier pune în balanţă miraculosul creat în mod artificial, din exterior, de suprarealişti, puţin convingător, după părerea sa, chiar şi pentru cei care îl creaseră, cu acel miraculos pe care îl descoperise el însuşi.

Cu aceeaşi obiectivitate cu care recunoaşte meritele suprarealismului, scriitorul cubanez atrage atenţia în mod perma-

nent asupra forței copleșitoare emanate de Lumea Nouă, asupra acelui „miraculos" ce se întâlnește la fiecare pas pe continentul latinoamerican și este un element constitutiv al esenței și al locuitorilor săi. Miraculosul izvorât din realitatea cotidiană, prezent la tot pasul, îmbibat de tradiții și obiceiuri ajunse până la noi din zorii omenirii. José Antonio, unul dintre personajele din *Ritualul primăverii* se transformă într-un fel de heteronim al scriitorului când afirmă: „Aici suprarealismul există în stare brută [...]. Nu trebuie să-l inciți, nu trebuie să-l cauți... Ne apare așa, fără să se anunțe dinainte, cu forța unei revelații." (Carpentier 1986: 358)

În fața palatului Paulinei Bonaparte, în Haiti, scriitorul vede „[...] posibilitatea de a stabili anumite sincronisme posibile, americane, care se repetă, mai presus de timp, punând în legătură un lucru cu altul, trecutul cu prezentul. [...] posibilitatea de a aduce anumite adevăruri europene la latitudinile noastre, acționând în direcția contrară a acelora care, călătorind în sensul invers mersului soarelui, au vrut să ducă adevărurile noastre acolo unde, acum treizeci de ani încă, nu exista capacitatea de a fi înțelese nici posibilitatea de a fi văzute la justa lor dimensiune" (Carpentier 1990: 112). Asemeni protagonistei din romanul citat, Vera, rusoaica albă care meditează în fața realității unei străzi de precupeți și mărunțișuri din Havana: „[...] magneți legați cu panglici, Pietre din Cer, Fierul lui Ogún, Securi ale lui Shangó, Leagăne ale lui Ybeyes (Jimaguas), rugăciuni pentru uzul hoților și prostituatelor, filtre de amor și sticluțe cu loțiunea «Amor învingător» pentru frecții ajutătoare, ce trebuiau însoțite de rugi către Sufletul singur — femeia legată cu funii în jurul trupului, arsă în infernala vâlvătaie a geloziei sale, a cărei imagine geamănă, identică, foarte respectată chiar și-acum încă, exista în Catedrala din Kiev, frumoasa metropolă a lui Vladimir cel Mare, a cărei istorie, foarte mitologizată, își avea rădăcinile în lumea basmelor populare rusești, cu legenda lui Kașcei Nemuritorul, personaj din *Pasărea de foc*. Și acum, eram iarăși uimită — surprinsă cum fusesem în noaptea când asistasem la primul dans *arará* acasă la Bola

de Nieve — de descoperirea unor stranii identităţi între *asta* şi *aceea*, ajungând să mă întreb dacă, în definitiv, corpusul culturii nu este unul singur şi universal, bazându-se pe câteva noţiuni primordiale care aveau un înţeles comun pentru toţi oamenii. Coroana lui Shangó era aceeaşi cu cea a regilor din Creta, şi un *güiro* cubanez suna acum, ca noutate introdusă de compozitor, în partitura din *Ritual*." (Carpentier 1986: 356)

Identitatea culturală ce se stabileşte peste veacuri implică pentru Carpentier o reconsiderare a noţiunii de timp. Prezentul nu este decât o permanentă operaţie de adunare. Fiecare zi se adună cu cea dinainte şi cu cea următoare. În fiece clipă a vieţii suntem creaţia trecutului nostru. Tot ceea ce facem în momentul prezent este doar continuarea a ceea ce am făcut până în acest moment, chiar dacă o atitudine sau o hotărâre neaşteptată poate provoca o reacţie negativă de refuz sau respingere. Ni se pare deosebit de interesant acest punct de vedere care, dintr-o perspectivă diferită, cea a ontologiei civilizaţiei umane, prefigurează *avant la lettre* unele aspecte ale teoriilor postmoderniste potrivit cărora creaţia artistică nu poate fi considerată pe deplin originală, pentru că este o „traducere" a lumii înconjurătoare, reală sau imaginată, şi fiecare semn, imagine sau sunet este „traducerea" altui semn, imagine sau sunet[1].

Independent de etapa istorică, de epocă, oamenii au reacţii asemănătoare în faţa anumitor evenimente. Este ceea ce scriitorul cubanez denumeşte „persistenţa unor constante umane", care îi permite să situeze acţiunea unui roman în orice moment al istoriei. Istoria se repetă şi fiinţa umană are aceleaşi reacţii la diferite vârste ale civilizaţiei. Prin urmare,

---

[1] Pentru mai multe amănunte asupra acestei chestiuni, vezi Dan Munteanu Colán, „Comunicación verbal y comunicación plástica", *Boletín de Arte* 19 (1988), pp. 49–63. Cf. de asemenea, printre alţii, Roland Barthes, *Le plaisir du texte*, Paris, Éditions du Seuil, 1973, şi Octavio Paz, *El signo y el garabato*, México, Editorial Joaquín Moritz, 1973.

afirmă Carpentier, dacă plasăm un personaj în trecut, în realitate îl urmărim în prezent. Ceea ce poate fi interpretat ca o încercare de a înțelege prezentul cu ajutorul trecutului. Primul Magistrat, protagonistul romanului *Recursul la metodă*, reflectează asupra acestui aspect, ca un alt heteronim al autorului: „Istoria, care era istoria lui, pentru că în ea juca un rol, era o istorie ce se repeta, se învârtea în jurul propriei cozi, se înghițea pe sine însăși și se oprea de fiecare dată — nu conta că foile calendarului arătau un 185(?), 189(?), 190(?), 190(6?)... — era aceeași defilare de uniforme și redingote, de jobene înalte de modă englezească, alternând cu coifuri cu pene, în stil bolivian, ca la teatrele cu puțini figuranți, unde apar cortegii triumfale cu treizeci de oameni care trec și iarăși trec prin fața cortinei, alergând când ajung în spate, ca să reintre la timp în scenă, strigând pentru a cincea oară: «Victorie! Victorie! Trăiască Ordinea! Trăiască Libertatea!»... Clasicul cuțit, căruia i se schimbă mânerul când se rupe, i se schimbă lama când la rândul ei se tocește și, după ani de zile, constați că respectivul cuțit e același — oprit în timp — deși i s-au schimbat mânerul și lama de atâtea ori, încât nu mai știi socoteala schimbărilor. Vreme oprită într-o lovitură militară, stare de război, suspendarea garanțiilor constituționale, normalizarea vieții și vorbe, vorbe, vorbe, un a fi sau a nu fi, a se ridica sau a nu se ridica, a se sprijini sau a nu se sprijini, a cădea sau a nu cădea, ce seamănă, de fiecare dată, cu revenirea unui ceas la poziția lui de ieri, când ieri arăta ora de azi..." (Carpentier 1988: I, 124–125)

Aceeași idee se regăsește în aproape toată proza lui Carpentier. Nuvela *Viaje a la semilla* (*Călătorie spre sământă*) este o biografie ce începe cu moartea protagonistului și sfârșește cu nașterea acestuia, model urmat de Carlos Fuentes în *Moartea lui Artemio Cruz*. În *Camino de Santiago* (*Drumul spre Santiago*) un al doilea personaj începe să trăiască pronunțând aceleași cuvinte pe care autorul le-a folosit pentru a nara viața primului personaj. *Împărăția acestei lumi* propune o dublă antinomie de natură temporală și spațială:

împărăţia lumii pământeşti şi cea a lumii cereşti a vieţii de apoi, pe de o parte, şi lumea paradisiacă, magică, poetică a continentului american, în opoziţie cu lumea europeană, tradiţional raţionalistă şi carteziană, pe de altă parte. În romanul *Los pasos perdidos* (*Paşii pierduţi*)[1], timpul este identificat cu scurgerea fluviului Orinoco, iar personajul principal face o călătorie în acest timp, străbătând diferite stadii ale evoluţiei civilizaţiei umane, de la prezent la neolitic, în căutarea rădăcinilor omului latinoamerican. Aşa cum va face şi Mexicanul, protagonist al romanului *Concert baroc*, sau, de formă mai estompată, Primul Magistrat.

Se poate spune că toate romanele şi nuvelele lui Carpentier sunt istorice. *Secolul luminilor* plasează cititorul în plină Revoluţie Franceză şi abordează alterarea esenţei acesteia în momentul când este transplantată pe continentul american. *Recursul la metodă* este istoria unui arhetip de dictator văzută prin prisma sa proprie şi a altor personaje. *Ritualul primăverii* este romanul secolului al XX-lea, care narează marile evenimente istorice ale primelor şase decenii ale veacului, de la Revoluţia Sovietică din 1917 până la Revoluţia Cubaneză din 1959. *Harpa şi umbra* este istoria în registru mai curând comic-grotesc, a descoperirii Americii şi a încercărilor Vaticanului de a-l beatifica pe Columb.

În toată proza lui Carpentier, într-o manieră mai declarată sau mai voalată, Istoria se repetă în mod ciclic. În fiecare etapă istorică are loc un proces evolutiv urmat de un altul, distructiv. Tot ceea ce omul construieşte cu sânge, sudoare şi străduinţă se transformă într-un efort zadarnic, chinuitor, asemeni muncilor lui Sisif, care se reia, perfect reînnoit, într-un alt ciclu, ce se presupune identic şi va sfârşi în acelaşi mod. Cu toate acestea, subliniază scriitorul cubanez, efortul omenesc nu este inutil, pentru că istoria este dialectică şi repetarea ciclurilor istorice nu este, în realitate, o simplă repetare, ci negarea unui eveniment de către alt eveniment ulterior, o ţesătură de fapte şi oameni aparţinând

[1] În curs de apariţie la Editura Curtea Veche.

unor perioade istorice diferite, care se relaţionează, cicluri ce se repetă la alt nivel, superior, într-o continuă evoluţie şi o permanentă dezvoltare spre treapta de mai sus. De aceea — subliniază Carpentier — omul trebuie să se cunoască pe sine însuşi, să se autoidentifice prin identificarea propriilor sale rădăcini. În toate naraţiunile sale, scriitorul cubanez încearcă să ilustreze că în America — poate nu numai acolo, sau poate tocmai acolo, pentru că pe continentul american mai coexistă încă toate stadiile civilizaţiei umane — acest lucru este posibil şi necesar.

Timpul, la rândul său, este de asemenea istorie. Mexicanul, Montezuma din *Concert baroc*, „[...] nepotul unor oameni născuţi în Colmenar de Oreja şi Villamanrique del Tajo, născut în Extremadura şi botezat în Medellín, la fel ca Hernán Cortés" (Carpentier 1988: II, 173–174), face o călătorie în Europa, străbătând *à rebours* drumul întreprins de strămoşii săi, îndemnat de dorinţa de a se defini din punct de vedere spiritual şi cultural prin cunoaşterea şi identificarea originilor sale, stăpânit de nevoia de a cunoaşte lumea de „aici". Primul Magistrat tânjeşte de asemenea după lumea de „aici", europeană. Aceste încercări de a înţelege prezentul prin trecut sunt, de fapt, o întoarcere în timp şi, implicit, diluarea timpului real, obiectiv, într-un timp unic, subiectiv, timpul trăit de Omenire, de la naşterea sa până în momentul prezent. Mexicanul stă de vorbă cu Vivaldi, Händel şi Scarlatti în faţa mormântului lui Stravinsky, a cărui creaţie muzicală o consideră demodată; sau asistă, în aceeaşi companie, la înmormântarea lui Richard Wagner la Veneţia; iar servitorul său, negrul Filomeno, se duce să asculte un concert al lui Armstrong. Atitudinile se repetă, reacţiile sunt asemănătoare într-un anumit fel: Vivaldi, Händel şi Scarlatti interpretează un *concerto grosso* cu tinerele fete de la Ospedale della Pietà, cu acompaniament de percuţie executat de Filomeno; pe vremea hughenoţilor, negrul Salvador Golomón este aclamat pentru faptele lui de vitejie de satiri, fauni, silvani, centauri şi naiade iviţi de prin plantaţiile de *goiave* din Cuba, iar flautele, fluierele, dairelele şi tamburinele se amestecă într-un

concert universal cu acele *tipinaguas* făcute de indigeni din tărtăcuțe; iar orchestra lui Armstrong, cu „saxofoane, clarinete, contrabas, chitară electrică, tobe cubaneze, maracase (oare n-or fi acele *tipinaguas* pomenite pe vremuri de poetul Balboa?), clavecine, lemne lovite unul de altul ce sunau ca niște ciocane de meșteri argintari, tobe dezacordate, perii, cembalo și triangluri-sistre și pianul cu capacul ridicat ce nici nu-și mai amintea că se numise, în alte timpuri, ceva asemănător cu «un clavecin bine temperat»" (Carpentier 1988: II, 180), i se pare negrului Filomeno că seamănă cu orchestra pomenită de profetul Daniel, în timp ce *Hallelujah* cântat de Armstrong i-l evocă pe Georg Friedrich Händel, „ce se pricepea și el, atât de bine, la mistice și triumfale trompete". (Carpentier 1988: II, 179–180)

Pentru a ilustra și mai convingător teoria sa cu privire la istoria ciclică și sincronisme prezente dincolo de dimensiunea temporală, maestrul cubanez ne oferă și alte exemple: „[...] Pe fațada unei biserici din Misiones apare, în cadrul unui clasic *concert celest*, un înger cântând la maracase. Acesta este aspectul important: *un înger cântând la maracase*. Evul Mediu timpuriu americanizat. [...] Așa cum, la un moment dat, am descoperit cu uimire că în *La Guantanamera* cubaneză (un soi de cântec-gazetă de fapte diverse foarte utilizat de radiodifuziunea cubaneză) se conservă elemente melodice ale foarte vechii *Romance de Gerineldo* în versiunea ei din Extremadura. După cum la Barlovento, în Venezuela, l-am auzit pe un rapsod popular, analfabet, cântând, cu pălăria în mână, cu fața spre mare, cu fervoarea unui sacerdot, istoria lui Carol cel Mare și cea a prăbușirii Troiei." (Carpentier 1988: II, 197–198)

Planurile se împerechează într-o ambivalență ontologică; nu se confundă, nu se contopesc, se îmbină, rămânând totuși distincte. „[...] Trecerea la simbol se face cu ușurință, căci posibilitatea este cuprinsă în însăși orientarea de teme și motive: fiecare motiv și fiecare unitate tematică posedă o valoare potențială de simbol. [...] Totodată, printr-un paralelism temporal, prin simultaneitatea epocilor proiectate asupra unui

fenomen concret, ia naştere planul semnificaţiilor figurate. Văzut prin prisma coincidenţelor cu generalul, cu constantele istorice, fenomenul nu mai poate avea legături foarte strânse cu o structură istorică concretă şi devine purtătorul unui înţeles general."[1]

Dimensiunea „timp" se transformă într-o materie continuă, se lichefiază şi stabileşte o relaţie permanentă între trecut şi prezent, prin identificarea fenomenului analizat cu constantele universale. Dar cealaltă dimensiune, „spaţiul", pe care o întâlnim cu aproape aceeaşi frecvenţă în scrierile lui Carpentier, nu se poate lichefia. Spaţiile nu se repetă în mod ciclic, nu se împerechează şi nu se îmbină. Persistă o permanentă antinomie între lumea de *acolo* (America) şi lumea de *aici* (Europa). Două universuri deosebite, cu diferenţe ce se manifestă pregnant şi sunt puse în evidenţă în mod obsedant de maestrul cubanez în aproape toate scrierile sale.

Datorită marilor diferenţe şi decalaje între Lumea Nouă şi Lumea Veche din punctul de vedere al nivelului de dezvoltare, între cele două realităţi există o permanentă înfruntare materializată, mai ales, în incapacitatea Europei de a înţelege America, în imposibilitatea europeanului de a renunţa la idei preconcepute pentru a putea pătrunde în esenţa altui univers. Acest alt univers este însă, la rândul său, necunoscut lui însuşi şi străbate o etapă de autocunoaştere şi autoidentificare pornind, în parte, tocmai de la rădăcinile sale europene, căci se consideră moştenitorul şi urmaşul acestei Europe închistate în tipare rigide, care nu vrea să-i deschidă braţele. Acestea sunt concluziile la care ajunge Carpentier în cunoscutul său eseu *Problematica romanului latinoamerican contemporan*. Aici, scriitorul propune o sinteză a omului şi a continentului latinoamerican pornind de la „contextele" lui Jean-Paul Sartre aplicate lumii america-

---

[1] Andrei Ionescu, „În căutarea identităţii culturale", *Secolul XX*, nr. 186-187, Bucureşti, 1976, p. 47.

ne, printr-o operaţie de repercutare şi ecou, „din afară înăuntru“ (Carpentier 1988: II, 182-215).

După cum am amintit mai înainte, încă din romanul *Împărăţia acestei lumi* se prefigurează, dintr-un punct de vedere foarte singular, opoziţia între cele două universuri, aşa cum sugerează chiar titlul. Interesează aici antinomia celor două lumi terestre, care, în realitate, anulează cealaltă antinomie, între lumea pământească şi lumea de apoi. Împărăţia lumii americane, pământească şi paradisiacă totodată, este un meleag cufundat în mit şi fantezie, un ţinut al fabulosului, imaginarului, irealului sau mai curând al realului miraculos, materializat în tot ceea ce îl înconjoară pe omul latinoamerican — râuri, munţi, păduri, plante, animale cu dimensiuni şi înfăţişări diferite de cele cunoscute în Europa. Este lumea descoperită de conchistadorii spanioli, lume de neînchipuit, lume mai curând de ficţiune decât reală, un decor de poveste mai degrabă decât o realitate, în care trăiesc oameni în carne şi oase, unde „vrăjitorii erau *teules* vizibili şi palpabili, animalele necunoscute, autentice, oraşele neştiute, admirate, balaurii, văzuţi în râuri, iar munţii insoliţi, cufundaţi în zăpezile şi pâcla lor“ (Carpentier 1990: 110). Lumea în faţa căreia Bernal Díaz de Castillo scria fermecat, subjugat de miraculos: „Am fost nevoit să cuget mult până să mă încumet a descrie această primă înfăţişare a unor lucruri nicicând bănuite, văzute sau măcar visate.“[1] Este lumea romanelor cavalereşti, magică şi poetică, telurică şi primitivă, în opoziţie totală cu raţionalismul european. Această împărăţie a lumii americane nu poate fi înţeleasă decât prin identificarea completă cu ea şi renunţarea la orice prejudecăţi. Aşa se explică incompatibilitatea între această lume şi lumea europeană transplantată în America atunci când aceasta din urmă nu încearcă să descifreze, să pătrundă esenţa universului american şi să fuzioneze cu el. Aceeaşi incompatibilitate se

---

[1] *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii*, cuvânt înainte, text ales şi traducere de Maria Berza, 2 volume, Bucureşti, Editura Meridiane, 1986, vol. I, p. 10.

produce însă şi când omul american importă spiritul şi civilizaţia europeană fără să fie capabil să le înţeleagă şi să le pătrundă esenţa. La latitudinile americane, idealurile Revoluţiei Franceze degenerează, spiritul său este trădat, ideile de libertate, egalitate, fraternitate îşi pierd orice sens, iar personajul menit să le întruchipeze, Víctor Hugues, le reneagă chiar în numele idealurilor pentru care luptase şi se transformă într-un personaj josnic, care prefigurează prototipul dictatorului latinoamerican (*Secolul luminilor*).

Europenii nu cunosc „semnificaţia reală a obiectelor pe care le ţineau în mâini. Vedeau ceva barbar în lucruri ce niciodată nu fuseseră *barbare* când îndeplineau funcţia lor rituală în mediul lor propriu — lucruri care, fiind calificate ca «barbare», îl situau, tocmai din acest motiv, pe cel care le calificase astfel pe terenul cartezian al cugetării, la polul opus adevărului urmărit" (Carpentier 1953: 251). Incapacitatea Europei de a înţelege lumea americană este ilustrată în chip magistral de romanul *Concert baroc*, pentru că aici înfruntarea celor două realităţi se produce în domeniul spiritual-cultural, unde decalajele dintre ele sunt mai mari, datorită amintitelor „contexte" htonice, sociale, culturale, ideologice. Să amintim, împreună cu romancierul cubanez, că atunci „când André Masson a vrut să deseneze selva din insula Martinica, cu incredibila împletitură a plantelor sale şi obscena promiscuitate a anumitor fructe, miraculosul adevăr al temei l-a devorat pe pictor, lăsându-l aproape impotent în faţa hârtiei albe. Şi a fost necesar ca un pictor din America, cubanezul Wilfredo Lam, să ne dezvăluie magia vegetaţiei tropicale, nelimitata creaţie în materie de forme a naturii noastre" (Carpentier 1990: 113). Din aceleaşi motive, Vivaldi a fost incapabil să scrie o operă care să reflecte spiritul şi realitatea unei lumi necunoscute lui. Pentru Maestru, „În America, totul e o fantasmagorie: poveşti despre Eldorado şi Potosí, oraşe fantomă, bureţi care vorbesc, berbeci cu lână roşie, Amazoane fără o ţâţă şi Orejoni care mănâncă iezuiţi..." (Carpentier 1988: II, 172) Iar Mexicanul, atât de mândru de originile sale europene, acum, după ce a văzut

şi ascultat opera lui Vivaldi despre cucerirea Mexicului, înţelege că aparţine celeilalte lumi, americane, situată pe alte meridiane nu numai geografice, ci şi, sau mai ales, spirituale: „[...] În faţa Americii artificiale a poetului de duzină Giusti, am încetat să mă mai simt spectator, ca să devin actor. L-am invidiat pe Massimiliano Miler pentru că purta un costum de Montezuma ce, brusc, a devenit cumplit de al meu. Mi se părea că acel cântăreţ interpretează un rol ce-mi fusese destinat mie, iar eu, bleg şi hahaleră, am fost incapabil să-l duc până la capăt. Şi, dintr-odată, m-am simţit, parcă, în afara întâmplărilor, exotic în acest loc, nepotrivit cu ambianţa, departe de mine însumi şi de tot ceea ce este cu adevărat al meu... *Uneori e necesar să te îndepărtezi de lucruri*, să traversezi un ocean, *ca să vezi lucrurile de aproape.*“ (Carpentier 1988: II, 174) Mexicanul descoperă valorile ignorate ale meleagurilor sale datorită distanţării. Aşa cum se întâmplă cu Enrique, protagonistul romanului *Ritualul primăverii*, când se întoarce în insula lui din Caraibe: „Şi aici, nu în altă parte — constat eu —, pământul are un vocabular pe care îl respir odată cu aerul, apa unui izvor apropiat reuşeşte să-mi redea o identitate uitată, firele de bucsău pe care le zdrobesc între degete îmi povestesc copilăria; aici, pentru prima dată, am impresia că *fac parte din ceva*, din ceva ce caut de mulţi ani. Şi îmi dau seama că am avut nevoie de un lung periplu, de un soi de călătorie de iniţiere plină de încercări şi de primejdii, pentru a găsi cel mai simplu adevăr a ceea ce este universal, a ceea ce este propriu, al meu şi al tuturor — înţelegându-mă pe mine însumi — la picioarele unei *ceiba* solitare ce se afla aici înainte de naşterea mea şi se află mereu, într-un loc mai mult arid şi pustiu, [...] Copac-al-Nevoii-Lăuntrice. *Tellus mater*, care începe cu adevărat să-mi vorbească aici, departe de Drumul spre Santiago, Drumul spre Roma, Drumul spre Lutetia [...].“ (Carpentier 1986: 231)

*Recursul la metodă* conţine chiar în titlu, la fel ca *Împărăţia acestei lumi*, antinomia între cele două lumi, prin tri-

miterea la Descartes, *Discurs asupra metodei*. După cum mărturisea însuşi autorul, pentru titlul romanului a recurs la o şmecherie: a întors pe dos titlul operei carteziene: nu *discurs*, ci *recurs*. De altfel, de-a lungul romanului, cum se va vedea, aproape toate capitolele sunt precedate de citate din *Discurs asupra metodei* şi *Tratat despre pasiuni*. Citatele folosite în mod sistematic ca epigraf au funcţia de a ajuta cititorul să înţeleagă mai bine textul, pentru că fixează ambianţa şi îl introduc în materie. Prin acest procedeu, ca şi prin titlul romanului, scriitorul cubanez subliniază cu ascuţită ironie opoziţia dintre textul francez — raţionalism cartezian — şi realitatea latinoamericană, instabilă, imprevizibilă, nesupusă ordinii raţionaliste. Pentru că America Latină este, după părerea lui Carpentier, cel mai puţin cartezian continent ce se poate imagina, aşa cum va demonstra Primul Magistrat, protagonistul romanului. Acesta reflectă, pe plan individual, confruntarea celor două realităţi. În ţara sa, o republică oarecare din vastul continent latinoamerican, nu există un „discurs asupra metodei" — logos destinat să ordoneze Universul. Raţionalismul cartezian nu este potrivit cu realităţile americane. De aceea, în numele gândirii raţionaliste carteziene — manipulate de acord cu ambianţa proprie — , Primul Magistrat, întocmai ca Víctor Hugues, personajul din romanul *Secolul Luminilor*, poate comite cele mai criminale şi aberante acţiuni, cele mai nefericite şi condamnabile excese la adăpostul aparentului respect pentru gândirea carteziană, când, de fapt, nu face decât să o calce în picioare cu cinism şi să procedeze în mod contrar acesteia. Cu toate acestea, se simte jignit şi marginalizat când raţionalista Franţă, lumea de *aici*, îl ostracizează, pentru că nu este capabilă să înţeleagă cruzimea şi exagerările lumii de *acolo*, unde pare că totul se ajustează la alte dimensiuni şi alte scări ale valorilor.

Primul Magistrat este un fel de portret-robot alcătuit din elementele caracteristice ale unor personaje reale. După cum declară romancierul cubanez, personajul său conţine 40% din Gerardo Machado, dictatorul cubanez al anilor treizeci; 10% din Guzmán Blanco şi 10% din Cipriano Castro, dicta-

tori ai Venezuelei; 10% din Estrada Cabrera, „despotul luminat“ din Guatemala (folosit ca model de Miguel Ángel Asturias în romanul *Domnul Președinte*); 20% din Leónidas Trujillo din Republica Dominicană și 10% din dictatorul mexican Porfirio Díaz.

Carpentier narează istoria dictatorului său între anii 1913 și 1927, când este înlăturat de la putere; și îl urmărește până prin anii '40 în exilul său în Franța, simbol, pentru Primul Magistrat, al culturii europene, al lumii civilizate și rafinate.

Primul Magistrat este un personaj pornit de jos, un obscur ziarist de provincie, care în urma unei lovituri de stat și-a autoconferit titlul de general. Odată ajuns la putere, își mistifică biografia cu totală nerușinare și lipsă de bun-simț elementar, și își prelungește la nesfârșit mandatul, întotdeauna în urma unor alegeri „libere“.

Anacronic și contradictoriu, veșnic rămas în urmă în raport cu realitatea, incapabil să asimileze și să înțeleagă noul, mințind pe cei din jurul său și pe el însuși, farsor și grotesc, bețiv, afemeiat, corupt, veșnic cu un revolver asupra lui, Primul Magistrat este un amestec de tiranie orientală, cruzime, despotism luminat, mitocănie și bună educație, cultură și incultură, viclenie și infantilism.

Mulți cititori care își mai amintesc istoria României din ultimii treizeci de ani vor avea ciudata senzație de *déjà-vu*, de lucru cunoscut, când vor întâlni în roman pasaje precum cele privind viața destrăbălată a fiilor dictatorului, care cheltuiesc averi în Europa la curse, cazinouri, în petreceri și aventuri galante, fără să le pese de ceea ce se întâmplă în propria lor țară; construirea faraonicei clădiri a Capitoliului; ordinul de a se vopsi frunzele copacilor în verde dacă se vor usca până la inaugurarea oficială a clădirii; confiscarea „trenulețului nemților“, pe care acum îl conduce Primul Magistrat, declarat „Primul mecanic al națiunii“; sau, spre finalul romanului, dărâmarea statuilor dictatorului.

Poate că n-ar fi lipsit de interes un studiu asupra „universaliilor“ dictatorului (tiranie, cruzime, venalitate, falsitate, megalomanie și un lung *et caetera*), pornind de la biografii

reale — abundă în continentul american și în Europa până în anii nouăzeci ai secolului trecut — și terminând cu marile figuri de dictatori ale *boom*-ului literar american — Domnul Președinte, Supremul, Patriarhul, Primul Magistrat — create respectiv de Asturias, Roa Bastos, García Márquez, Carpentier.

Toate acțiunile Primului Magistrat se desfășoară sub semnul farsei. Când, în timpul campaniei militare contra generalului Ataúlfo Galván, pretendent la „primul scaun" al națiunii, descoperă într-o peșteră câteva mumii indigene, hotărăște pe loc să doneze una dintre ele Muzeului Trocadero din Paris, unde avea să facă o buna impresie „într-o vitrină, pe un soclu de lemn, cu o placă de aramă: *Civilisation Précolombienne. Culture de Río Verde* etc., etc." (Carpentier 1988: I, 61) După înfrângerea lui Walter Hoffman, alt pretendent la postul de prim-magistrat, vechi prieten și camarad, în discursul pe care îl adresează națiunii, prezintă zdrobirea rebeliunii ca un triumf al latinității asupra spiritului germanic. Iar la inaugurarea Capitoliului, pronunță un discurs copiat după Renan, bătându-și joc de toată asistența, inclusiv corpul diplomatic, care nu recunoscuse sursa.

Carpentier își privește protagonistul cu obiectivitate și distanțare, din afară, dar și dinăuntru, din perspectiva propriului personaj. Acesta este un farsor, un demagog, un escroc, dar tonul narațiunii nu este cel al farsei, pentru că el și faptele sale sunt mai reale decât realitatea însăși. Să ne amintim ca autorul a avut drept model și sursă de inspirație istoria relativ recentă a continentului hispanoamerican, cu dictatori reali, în carne și oase. Aceste realități, adesea mai neverosimile decât ficțiunea, sunt, după părerea scriitorului cubanez, una dintre întruchipările realului miraculos atât de specific continentului.

Pentru a dobândi perspectiva necesară obiectivării, Carpentier trebuie să privească realitatea de la distanță, sau printr-o prismă privilegiată. În felul acesta, poate analiza ceea ce se petrece cu comprehensiune și detașare. Ceea ce implică și posibilitatea de a ironiza, ridiculiza și exorciza

personajul. Umorul are multiple funcţii în *Recursul la metodă*: de a critica personajul istoric, de a îmbogăţi relaţiile protagonistului cu cei din jurul său; de a dezvălui caracterul latinoamerican, mai mult cubanez; de a evalua lucid, prin râs, toate situaţiile.[1] Combinând viziunea exterioară cu viziunea interioară asupra personajului, Carpentier oferă cititorului posibilitatea de a-i cunoaşte perfect gândurile, reacţiile, gusturile, întreaga sa psihologie de cabotin versat, uns cu toate alifiile, înzestrat cu simţul ironiei şi gata oricând să râdă de cei din preajma sa. Dictatorul se priveşte şi se analizează, la rândul său, cu aceeaşi detaşare a autorului, obţinută prin distanţare, şi cu aceeaşi înţelegere pentru propriile-i defecte şi slăbiciuni, ce ajunge la un soi de complicitate între creator şi personaj.[2] Această viziune, din afară şi dinăuntru mai ales, transformă personajul într-o fiinţă normală, cu toate defectele sale: dispare aura personalităţii, respectul pentru autoritate, datorat spaimei şi terorii, în bună măsură. Dictatorul devine doar un produs — monstruos produs, e drept — al unei etape istorice în dezvoltarea societăţii latinoamericane. Portretul Primului Magistrat se completează cu măiestrie cu un alt punct de vedere, cel al adversarilor săi, mai puţin sau deloc favorabil, ce se întreţese cu cel mucalit-îngăduitor al dictatorului şi cel obiectiv, ironic al naratorului.

Ca orice dictator, Primul Magistrat trăieşte teroarea singurătăţii, a izolării, oriunde se află. *Aici*, în Franţa, admiră civilizaţia şi cultura europeană, mai ales pe cea franceză, atmosfera lipsită de griji a Parisului dinaintea Primului Război

---

[1] Mirta Pernas Gómez, „Alejo Carpentier y un problema de actualidad en América Latina", *Universidad de La Habana* 221 (1983).

[2] Mario Benedetti, „Recursul supremului patriarh", *Steaua* 1 (1981), consideră că „fără revoluţia în care s-a integrat, Carpentier nu s-ar putea simţi detaşat şi complice în acelaşi timp; numai detaşarea îi permite să ajungă la îngăduinţa complicităţii". După părerea noastră, detaşarea şi distanţarea lui Carpentier faţa de personajul său nu are nicio legătură cu integrarea sa în Revoluţia Cubaneză. Aceeaşi detaşare şi obiectivare fată de protagonist se regăseşte în toate romanele sale.

Mondial, dispreţuindu-şi cu cinism propria ţară, barbară şi primitivă, şi valorile poporului său, terorizat chiar de el, popor pe care nu îl socoteşte pregătit pentru binefacerile liberalismului european. *Acolo*, în republica lui „bananieră", se identifică pe deplin cu pământul, peisajul, sevele primare ale continentului de care are nevoie, în ultimă instanţă, şi elogiază străvechea cultură şi civilizaţie americană, posesoare a „unor vestigii ce se puteau compara, în vechime, cu cele găsite în Mexic sau Peru, ale căror piramide, temple şi necropole reprezentau un soi de blazon al civilizaţiilor noastre, demonstrând că nu avem nimic de lume nouă, pentru că în această Lume Nouă împăraţii noştri purtau scânteietoare coroane de aur, pietre preţioase şi pene de *quetzal* în vremea când presupuşii strămoşi ai Colonelului Hoffmann rătăceau prin pădurile negre, îmbrăcaţi în piei de urs, cu coarne de vite pe cap, iar francezii nu ajunseseră decât să înalţe nişte menhire — bolovani lipsiţi de graţie şi artă — pe coastele Bretaniei, pe când Poarta Soarelui din Tihahuanacu era deja veche." (Carpentier 1988: I, 61–62) Dar marea sa dramă este că şi pe propriile sale meleaguri se simte tot singur, izolat de restul lumii în palatul prezidenţial, având drept companie doar pe Intendenta Elmira (amantă ocazională şi fidelă) şi pe secretarul său particular, Peralta (care îl va trăda în cele din urmă); trăieşte ca pe o insulă pustie, în mijlocul vieţii adevărate, care merge înainte. Pe măsură ce trec anii, se simte tot mai copleşit de singurătate atât *acolo*, cât şi *aici*.

*Recursul la metodă* îmbină magistral istoria arhetipului dictatorului latinoamerican, în viziunea particulară a lui Carpentier, cu tema predilectă a romancierului privind confruntarea celor două lumi, americană şi europeană, şi incapacitatea Europei de a înţelege America. Primul Magistrat nu este în stare să înţeleagă că este, în realitate, reprezentantul lumii de *acolo*, al lumii americane, nu a celei de *aici*, europene. Deşi observă şi analizează cu exactitate cele două realităţi şi incompatibilitatea lor, nu înţelege că această incompatibilitate îl priveşte direct. Viaţa pe care o duce la Paris — seratele muzicale de la madame Verdurin, cârciumioa-

ra lui monsieur Musard, Bois-Charbons, așa-zisa prietenie cu poetul Gabriele D'Annunzio și Ilustrul Academician, nopțile petrecute la luxosul bordel Aux glaces — îl face să creadă că aparține acelei lumi. Iar când este ostracizat ca urmare a cruzimii cu care înăbușise ultima revoltă din țara sa, nu înțelege că *aici* este respins pentru că s-a aflat despre barbaria dezlănțuită, despre cruntele represalii al căror „erou" a fost. Franța carteziană nu-l poate accepta, chiar dacă, așa cum amintește Primul Magistrat într-o conversație purtată cu Ilustrul Academician chiar în zilele declanșării Primului Război Mondial (altă dovadă de raționalism?!), istoria Franței abundă în episoade barbare, iar civilizația raționalistă a comis adesea aceleași ferocități. Dar între represaliile din Franța și cele din Noua Córdobă a dictatorului au trecut secole, suficient timp pentru ca faptele Primului Magistrat să pară monstruoase în ochii lumii de *aici*, care se indignează și îl stigmatizează pe dictator. Acum mai mult decât în alte împrejurări, Primul Magistrat simte necesitatea de a se reîntoarce în lumea sa, care, la rândul ei, i se pare străină și de neînțeles pentru el, schimbată datorită progresului general și al mersului Istoriei. Și izolat în propriul său univers, incapabil să se adapteze, fără să mai poată controla situația, îndepărtat de la putere, din nou se îndreaptă spre Franța, într-un exil voluntar, în numele amintirilor anilor glorioși.

Omul latinoamerican, însă, face parte integrantă din uriașul și teluricul său continent — susține Carpentier în mod explicit și implicit în majoritatea romanelor sale. De aceea, în ciuda dorinței lui de a cunoaște și a asimila civilizația și lumea europeană, sfârșește prin a se identifica total cu meleagurile sale sălbatice, miraculoase, necunoscute și cu istoria sa de treizeci de veacuri. Primul Magistrat, pătruns de atmosfera pariziană, are nevoie de aerul de *acolo*, care îl dăltuiește altfel. De aceea, exilat la Paris, „Fostul", cum îi place să se numească, își reconstruiește un mic univers latinoamerican, cu eternul hamac agățat în mijlocul camerei, cu mâncăruri tipice, cântece populare și ziare sosite cu întârziere de câteva luni de peste Ocean. În această atmo-

sferă își va afla sfârșitul, după ce va contempla pentru ultima oară mumia de la Muzeul Trocadero, prin anii '40 ai secolului trecut.

Scurtul epilog intitulat „1972" se deschide cu un semnificativ și simbolic citat din *Discursul asupra metodei*: „Planta agățătoare nu se înalță niciodată mai sus decât copacul care o susține." Și este menit să încununeze cu o farsă dureroasă întreaga viață a marelui farsor care a fost Primul Magistrat. În mausoleul din cimitirul Montparnasse, aflat în apropierea mormântului lui Porfirio Diaz, în caseta de marmură susținută de patru jaguari, „în care se păstrează puțin din Pământul Sacrului Sol al Patriei", Ofelia, predilecta și zvăpăiata fiică a Primului Magistrat, „zicându-și că Pământul este unul și că pământul Pământului este pământul Pământului în toate părțile, adusese pământul sacru, păzit etern de cei patru emblematici jaguari, dintr-un răzor din grădina Luxembourg" (Carpentier 1988: II, 125).

În eseurile sale, dar mai ales în magistralele sale romane, Carpentier lasă moștenire culturii hispanoamericane și universale o estetică originală, clară și explicită. Dar lasă, în același timp, întregii umanități un legat încă mai important, poate: omul latinoamerican trebuie să-și propună și să ducă la bun sfârșit sarcina de a descoperi adevărata dimensiune, cu precădere spirituală, a continentului său; să se înțeleagă pe sine însuși cu luciditate, împreună cu omul european, care trebuie să redescopere în profunzime, dincolo de cunoașterea convențională, din afară, cunoaștere uneori encomiastică și mitificată — și tocmai de aceea dăunătoare — această, de-acum, veche Lume Nouă, să pătrundă esența sa barocă, fruct a tot ceea ce nu a fost descoperit încă, a coexistenței diferitelor vârste istorice, culturi și credințe, a dimensiunilor sale gigantice; să înțeleagă caracterul baroc al artei, literaturii și culturii americane, „născut din nevoia de a numi lucrurile".

DAN MUNTEANU COLÁN

Las Palmas de Gran Canaria,
februarie 2005

# Referințe bibliografice


Carpentier, Alejo. 1953. *Los pasos perdidos*, México, Iberoamericana de Publicaciones.

Carpentier, Alejo. 1986. *Ritualul primăverii*, traducere și note de Dan Munteanu, București, Univers.

Carpentier, Alejo. 1988. *Recursul la metodă*, prefață, tabel cronologic și note de Dan Munteanu, 2 volume, București, Editura Minerva (include *Concert baroc* și „Problematica romanului latinoamerican contemporan").

Carpentier, Alejo. 1990. „De lo real-maravilloso americano", în Alejo Carpentier, *Obras completas. Vol. 13. Ensayos*, México, Siglo XXI Editores S.A. de C.V., pp. 100–117.

Márquez Rodríguez, Alexis. 1982. *Lo barroco y lo real-maravilloso en la obra de Alejo Carpentier*, México, Siglo XXI Editores S.A.

*Pentru Lilia*

# *Capitolul întâi*

*... intenția mea nu este să arăt ce metodă trebuie să urmeze fiecare pentru a-și călăuzi rațiunea cu înțelepciune, ci doar să dezvălui cum am încercat eu să-mi călăuzesc propria rațiune.*

DESCARTES
(*Discurs asupra metodei*)

# *Unu*

...dar de-abia m-am întins. Şi sună ceasul. Şase şi un sfert. Nu se poate. Şapte şi un sfert, poate. Mai degrabă. Opt şi un sfert. O fi deşteptătorul ăsta o minunăţie a meşterilor ceasornicari elveţieni, dar are limbile atât de fine, încât de-abia se văd. Nouă şi un sfert. Nu. Ochelarii. Zece şi un sfert. Aşa da. De altfel, şi ziua se desenează pe galbenul perdelelor în tonuri de dimineaţă târzie. Întotdeauna mi se întâmplă la fel când mă aflu în această casă: deschid ochii cu senzaţia că sunt *acolo*, datorită hamacului care mă însoţeşte peste tot — acasă, la hotel, în castelul englezesc, în Palatul nostru... — şi asta pentru că niciodată nu m-am putut odihni într-un pat solid cu somieră şi perne. Îmi trebuie un culcuş din sfoară împletită, agăţat cu chingi, ca să mă ghemuiesc şi să mă legăn. Şi în timp ce mă balansez, mai casc o dată, apoi îmi scot picioarele din hamac cu încă o legănare şi încep să-mi caut papucii pe care-i rătăcesc întotdeauna în culorile covorului persan. (*Acolo* mi i-ar fi pus în picioare Elmira, Intendenta, întotdeauna grijulie când mă trezesc, care acum doarme probabil în patul ei de campanie — are şi ea maniile ei — în jupon şi cu sânii goi, în noaptea celeilalte emisfere.) Câţiva paşi spre lumină. Trag de cordonul din dreapta şi cu zgomot metalic de inele, undeva, sus, apare scena ferestrei. Dar în locul unui vulcan — acoperit de zăpadă, maiestuos, depărtat, vechi Lăcaş al Zeilor — se iveşte Arcul de Triumf în spatele căruia se află casa marelui meu prieten Limantour[1], fost ministru sub Don Porfirio, de

---

[1] *José Ives Limantour* (1854–1935), om politic şi economist mexican.

la care poţi învăţa o mulţime de lucruri când începe să vorbească despre chestiuni economice şi alte rahaturi de-ale noastre. Uşor scârţâit de uşă. Şi apare Sylvestre, cu vesta sa în dungi, purtând tava de argint — argint masiv şi strălucitor din minele mele: „*Le café de Monsieur. Bien fort, comme il l'aime. À la façon de là-bas... Monsieur a bien dormi?...*"[1] Cele trei perdele de brocart sunt trase una după alta acum, lăsând să se vadă, sub un soare potrivit pentru un concurs hipic, sculpturile lui Rude[2]. Copilul-erou cu coiţele în vânt dus la război de un *caudillo*[3] înflăcărat şi viteaz, din cei care — dacă nu i-aş şti! — intonând marşuri triumfale trec din primele rânduri la coadă, când situaţia e delicată. Şi-acum *Le Journal. L'Excelsior* ale cărui pagini, cu mulţimea lor de fotografii, parcă sunt un jurnal de actualităţi de cinema. Şi *L'Action Française* cu reţetele lui Pampille, pe care fiica mea le încercuieşte zilnic cu creionul roşu pentru excelentul nostru bucătar, şi editorialul — adevărată imprecaţie semnată de Léon Daudet, ale cărui geniale, apocaliptice înjurături — supremă expresie a libertăţii presei — ar provoca dueluri, sechestre, asasinate şi schimburi de focuri cotidiene în ţările noastre. *Le Petit Parisien*: continuă ciocnirile în Ulster: impresionant concert pentru mitraliere şi harpe irlandeze; unanimă indignare faţă de cea de a doua campanie de exterminare a câinilor din Constantinopol, prinşi şi izolaţi pe o insulă pustie unde se mănâncă unii pe alţii; noi incidente în Balcani, etern viespar, veşnic butoi cu pulbere ce se aseamănă atât de mult, din acest punct de vedere, cu provinciile noastre andine. Mi-amintesc încă — era în timpul celuilalt voiaj al meu — de ceremonia primirii regelui bulgarilor. A trecut pe aici, împreună cu preşedintele Fallières, plimbându-şi maiestatea împodobită cu panaş şi

---

[1] Cafeaua Domnului. Tare, cum îi place. Ca acolo... Domnul a dormit bine?... (fr.).

[2] *François Rude* (1784–1855), sculptor francez, maestru al şcolii romantice, autorul scenei *Plecarea voluntarilor în 1792* sau *La Marseillaise*, care împodobeşte Arcul de Triumf din Paris.

[3] Şef, căpetenie (sp.).

fireturi (o clipă mi s-a părut că e Colonelul Hoffman) într-un superb landou de paradă, în timp ce fanfara Gărzii Republicane, așezată lângă soclul monumentului lui Napoleon, intona *Platcia divitza, ciuma Maritza*[1], cu lux exuberant de trompete, clarinete și tromboane, acompaniate într-un stil aproape de operetă de o combinație de piculine și trianglu în stil operetă. „*Vive le Roi! Vive le Roi!*"[2] striga mulțimea republicană visând, în fond, tronuri, coroane, sceptre și paji, foarte sărăcăcios înlocuite, ca spectacol, de președinți în frac și cocardă purpurie pe piept, care-și mișcă jobenul de la cap până la genunchi într-un gest de salut prea asemănător cu cel al orbilor care cer de pomană după ce se străduiesc să îngâne *La jambe en bois*[3] pipăind găurile negre ale unei ocarine. Unsprezece fără douăzeci. Asta înseamnă fericirea unei agende închise, aruncate pe noptiera de lângă hamac, fără ore de audiență, vizite oficiale, prezentări de scrisori de acreditare sau pompoasa apariție a generalilor care-ți cad pe cap pe neașteptate, în afara programului, în cadență de cizme și pinteni. Dar am dormit mai mult decât de obicei pentru că aseară, sigur, aseară — foarte târziu — am servit una din călugărițele de la Saint Vincent de Paul, îmbrăcată în albastru siniliu, cu văl scrobit, scapular între țâțe și bici împletit din piele rusească la centură. Chilia era perfectă, cu liturghierul legat în piele de vițel pe masa grosolană de lemn, alături de sfeșnicul argintat și hârca nițel cam cenușie — adevărul e că n-am atins-o — făcută probabil din ceară sau din cauciuc. Patul, în schimb, în ciuda stilului monahal, gen pușcărie, era excelent, cu pernele de etamină falsă, în fețe de pernă ce păreau dintr-o austeră pânză de sac, și somiera elastică ce colabora ascultătoare cu mișcările coatelor și genunchilor ce se împleteau deasupra ei. Patul era comod, la fel ca divanul din sala califilor sau bancheta de pluș din vagonul de dormit

---

[1] Cuvintele cu care începea fostul imn regal bulgar. Corect: *Șumi Marița, placi devița* (Freamătă Marița, plânge fecioara).

[2] Trăiască Regele (fr.).

[3] Piciorul de lemn (fr.).

al companiei Wagons-lits-Cook (Paris-Lyon-Mediterranée), cu două roţi şi o scărişoară de acces, veşnic oprit într-un tunel care — nu ştiu datorită cărui truc ingenios — mirosea întotdeauna a fum de locomotivă. Mai rămânea să probez posibilele combinaţii de perne şi rogojini din Casa Japoneză; cabina de pe Titanic, reconstruită întocmai pe bază de documente, ce părea marcată parcă de iminenţa dramei („*Vas-y vite, mon chéri, avant que n'arrive l'ice-berg... Le voilà... Le voilà... Vite, mon chéri... C'est le naufrage... Nous coulons... Nous coulons... Vas-y...*"[1]); podul rustic al fermei normande, mirosind a mere, plin cu sticle de cidru la îndemână şi Camera Nupţială unde Gaby, îmbrăcată în mireasă, cu cunună de lămâiţă, se lasă deflorată de patru-cinci ori pe noapte când nu e în schimbul de dimineaţă — „de gardă", cum spun ele — asta pentru că vreo câţiva prieteni de-ai casei, în ciuda tâmplelor cărunte şi a Legiunii de Onoare, erau încercaţi, din când în când, de gloria trezirilor triumfale ale lui Victor Hugo. Cât despre Palatul Oglinzilor, aici figura mea se reflectase de atâtea ori în lâncezeli şi planuri de perspectivă, inovaţii şi caricaturi, încât toate ipostazele mele fizice mi se adunaseră în minte ca-ntr-un album de familie unde înregistrezi atitudini, instantanee şi straiele celor mai bune zile dintr-o viaţă. Cât de bine înţelegeam de ce regele Eduard al VII-lea îşi instalase acolo propria sa cadă şi chiar un fotoliu — astăzi obiect istoric, păstrat într-o cameră de onoare — lucrat de un priceput şi discret meşter ebenist, care-i permitea să se bucure de rafinate plăceri în calea cărora stătea voluminosul său abdomen. Bună petrecerea de azi-noapte. Şi totuşi — după ce s-a risipit efectul multiplelor cupe — mă încerca parcă o teamă că păgânescul meu chef cu măicuţa de la Saint Vincent de Paul (odată, Paulette mi se oferise în chip de colegiană englezoaică, printre rachete de tenis şi cravaşe; altă dată, foarte fardată, făcând pe târfa din port, cu ciorapi negri, jartiere roşii şi cizme înalte de piele) o

---

[1] Hai mai repede, dragă, înainte de-a ne ciocni de aisberg... Uite-l... Uite-l... Repede, iubitule... Ne scufundăm... Ne scufundăm... Hai... (fr.)

să-mi poarte ghinion. (Mai era şi craniul ăla, care, dacă mă gândesc bine, indiferent c-o fi fost din cauciuc sau din ceară, arăta destul de sinistru...) Divina Protectoare a Noii Córdobe, Făcătoarea de minuni, Apărătoarea patriei mele ar fi putut afla de rătăcirile mele, de-acolo, din lăcaşul ei stâncos, între piscuri şi povârnişuri, unde se înălţa vechiul său sanctuar. Mă autolinişteam însă, spunându-mi că dorinţa de autenticitate nu mersese atât de departe încât să existe şi vreun crucifix în falsa chilie mânăstirească a vinovatei mele pofte. Adevărul e că Madame Yvonne, îmbrăcată în negru, cu colier de perle, maniere alese şi o franceză ce trecea, de la caz la caz, în funcţie de client, de la stilul Port Royal la stilul Bruant[1] asemănându-se foarte mult în privinţa asta cu franceza mea — combinaţie de Montesquieu şi *Nini-peau-de-chien*[2] — ştia să satisfacă fanteziile tuturor, dându-şi însă întotdeauna seama unde trebuie să se oprească. N-ar fi agăţat un portret al reginei Victoria în Camera Internatului Englez, după cum n-ar fi pus o icoană în Camera Marelui Boier şi niciun falus prea măreţ în Camera Fanteziilor Pompeiene. Când o vizitau anumiţi clienţi, avea grijă pe deasupra ca „*ces dames*" să intre în rol, cum spun actorii, să se concentreze asupra interpretării personajului — logodnică nerăbdătoare, călugăriţă stăpânită de diavol, provincială cu curiozităţi perverse, nobilă doamnă ce-şi ascunde identitatea, înaltă aristocrată ruinată, străină-în-trecere-avidă-de-senzaţii-tari etc., etc.; în sfârşit, să se comporte ca nişte actriţe de înaltă şcoală; le interzicea să apuce monede cu labiile pe colţul unei mese, cum făceau altele, de altă categorie, în Salonul Prezentărilor de la parter — „*au choix, Mesdames*"[3] — unde apăreau îmbrăcate doar în câte un bolero spaniol din paiete, un colier tahitian sau o părere de kilt scoţian cu o coadă de vulpe agăţată de catarama centurii... Acum, Sylvestre îl aduce pe frizer. În timp ce mă rade,

---

[1] *Aristide Bruant* (1851–1925), cântăreţ francez, creator al unor şansonete în stil argotic.

[2] Nini-piele-de-câine, cocota (fr.).

[3] Alegeţi, doamnelor (fr.).

mă pune la curent cu ultimele fărădelegi ale gangsterilor, care acum operează cu automobile și arme grele. La momentul pudratului după bărbierit, îmi arată o poză recentă a fiului său, foarte marțial — îi spun — cu panașul de cazuar la chivără. Aduc laude comportării și spiritului de disciplină ale unui popor ce dă posibilitate unui tânăr de origine modestă să ajungă, grație virtuților și hărniciei sale, în rândurile militarilor care, înainte de a trage o salvă de tun, știu ce traiectorie și ce bătaie urmează să aibă un obuz, pe bază de calcule și logaritmi. (Artileriștii mei stabilesc direcția și unghiul de tragere al tunului, în general, după metoda empirică — deși, trebuie s-o recunoaștem, miraculos de eficace în unele cazuri — de „trei palme în sus și două la dreapta, corecție un deget și jumătate, spre casa cu acoperiș roșu... Foc!"... Și ceea ce-i grozav e că nimeresc ținta...) După poza cadetului de la Saint-Cyr, frizerul îmi arată o fotografie, făcută de curând, a unei tinere îmbrăcate în văluri transparente, care, după aparențe, foarte interesată de dobânda de 6,4% acordată de noul Credit Rus, ar fi dispusă să... — cu multă discreție, bineînțeles — ca să poată cumpăra acțiunile salvatoare ale unei averi ce, statornicită odinioară în blazoane de purpură și argint, era acum pe punctul de a naufragia; această tânără — și îți poți da seama că „fațada" nu e deloc de lepădat —, în fine, tânăra asta... (O să-l trimit înainte pe Peralta să vadă, să pipăie și să-mi dea raportul...) În spatele geamurilor, vara își afirmă prezența, ca un proaspăt venit, în verdele strălucitor al castanilor. E rândul croitorului acum, care mă măsoară și pe față și pe dos, mă acoperă cu bucăți de sacouri, jachete, redingote, ajustând, strâmtând, prinzând în ace, desenând cu creta figuri de teoremă pe un fragmentat costum de stofă închisă. Mă învârt în jurul meu, ca un manechin, oprindu-mă în unghiurile în care lumina mă avantajează. Și în funcție de poziția ce mi se indică, ochii mei contemplă tablourile, sculpturile care mă înconjoară și par că renasc în jurul meu, fiindcă după ce le-am văzut de atâtea ori, le privesc foarte rar în ultima vreme. Iat-o la locul ei dintotdeauna pe Sfânta

Radegunda de Jean-Paul Laurens, merovingiană și extatică, privind relicvele aduse de la Ierusalim de emisari cu chipul acoperit, ce îi oferă într-un sipet de fildeș o bucată din Crucea Domnului. Dincolo, într-o plastică expresie, niște gladiatori de Gérôme; rețiarul cu trident, învins, încurcat în propria-i plasă, zbătându-se sub piciorul victorios al unui gigant cu coif și mască ce pare că așteaptă, cu spada pregătită, verdictul Cezarului. („*Macte*"[1] spun eu întotdeauna când privesc această operă, arătând în jos cu degetul mare de la mâna dreaptă...) Un sfert de întoarcere în jurul propriului meu ax și contemplu delicata marină de Elstir, care-și deschide neliniștitul albastru, cu iole în prim-plan, într-un amestec de spumă de val și nori, lângă marmura roz a unui *Mic faun* premiat cu Medalia de Aur la ultimul Salon al Artiștilor Francezi. „Puțin mai la dreapta", îmi spune croitorul. Și iată voluptuosul nud al *Nimfei adormite* de Gervex. „Și-acum, mâneca" — spune croitorul. Și mă văd în fața *Lupului din Gubbio* de Luc-Olivier Merson, unde fiara, îmblânzită de neasemuita predică a lui Poverello[2], se joacă sfântă și bună cu niște copii ștrengari care-o trag de urechi. Un nou sfert de întoarcere și apare *Cina cardinalilor* de Dumont (ce chipuri de cheflii au cu toții și ce expresii veridice, mai ales ăla din stânga, căruia i se văd până și venele de la tâmple!) alături de *Micul coșar* de Chocarne-Moreau și *Recepție mondenă* de Béraud, în care fondul roșu pune în lumină de minune albul rochiilor decoltate ale doamnelor înconjurate de negrul fracurilor, verdele palmierilor și scânteierile cristalelor... Și acum, aproape cu lumina în față, ochii mi se odihnesc pe *Vedere din Noua Córdobă*, opera unui pictor de-al nostru influențat evident de una din panoramele toledane ale lui Ignacio Zuloaga — aceleași galbenuri-roșietice, aceeași perspectivă a clădirilor, cu Podul Mapuche transformat în Podul Alcántara... Cu fața la fereastră îl as-

---

[1] Să fie ucis (lat.). Formulă folosită în timpul luptelor de gladiatori prin care se cerea uciderea celui învins.

[2] Referire la Francesco d'Assisi (1182–1226), teolog și poet italian.

cult acum pe croitor vorbindu-mi despre câțiva clienți ale căror nume fac să-i crească prestigiul profesional, așa cum în Anglia câte un fabricant de biscuiți sau de marmeladă își face reclamă scriind pe etichete „Furnizorul Curții Regale". Aflu astfel că Gabriele D'Annunzio, risipitor și magnific când e vorba de capriciile sale, dar întotdeauna uituc și rău de plată, i-a comandat douăsprezece veste fantezi și alte câteva lucruri a căror enumerare de-abia o mai ascult, pentru că simplul nume Gabriele D'Annunzio îmi trezește brusc amintirea acelei misterioase curți pietruite, cu aer seniorial, ascunse în spatele fațadei unei case mizere din Rue Geoffroy L'Asnier, unde, după ce treceai printr-un gang mirosind a ciorbă de praz, îți apărea, ca un incredibil decor de operă, pavilionul cu chipuri grotești, gratii și fațadă clasică; aici avusesem, nu o dată, onoarea să cinez, bucurându-mă de intimitatea marelui poet. Acel lăcaș tainic, somptuos și discret totodată, era învăluit de legendă și mit: se spunea că atunci când Gabriele era singur, îl serveau două frumoase fete cu nume de zâne și că în timp ce mulțimea creditorilor era ținută la distanță de o portăreasă călită în asemenea treburi, înăuntru, în sălașul plin de statui de alabastru și marmură antică, pergamente și stele medievale, printre cădelnițe fumegânde, răsunau glasurile proaspete ale unor copii ministranți, intonând muzică gregoriană antifonică, din spatele draperiilor ce ascundeau goliciuni de femei, multe femei celebre, renumite, nobile — dăruindu-se geniului acestui Arhanghel al Bunei Vestiri[1]. („Nu știu ce găsesc la el", spunea Peralta. „E urât, chel și bondoc, și pe deasupra i se mai spune și Raspañeta (Răzuială)"... „Cine știe", ziceam eu, gândindu-mă că pentru cine putea s-o facă era mult mai interesant decât să se ducă la bordelul Chabanais, cu tot izul lui istoric datorat lui Eduard al VII-lea.) Acum e momentul când intră Peralta cu un teanc de cărți în brațe, deasupra cărora tronează un exemplar galben din *L'enfant de volupté* — versiunea franceză a volumului *Il piacere*, în care

[1] Referire la numele scriitorului: Gabriele — Gabriel (Gavril); Annunzio — Vestire (biblic, Buna Vestire).

secretarul meu, decepționat, nu găsise savuroasele pasaje promise de titlu... „Erau în camera mea; le-am răsfoit nițel." Și le lasă pe masa din bibliotecă, în timp ce croitorul își strânge stofele, după ce m-a dezbrăcat de costisitoarele învelișuri, haine de seară fără nici o formă și pantaloni care tot prost cad între picioare. „Dă-mi ceva de băut." Doctorul Peralta deschide micul meu birou Boule și scoate o sticlă de rom Santa Inés cu eticheta ei în caractere gotice pe fondul câmpurilor de trestie de zahăr. „Asta te trezește." „Mai ales după noaptea trecută." „Domnului i se făcuse de călugărițe." „Iar ție, de negrese." „Dumneata știi, prietene, că mă dau în vânt după tuciurii." „Toți ne dăm în vânt după tuciurii *acolo*", am spus râzând, în clipa când, știind că m-am trezit, sus Ofelia a început să cânte *Für Elise*... „De fiecare dată îi iese tot mai bine", exclamă secretarul meu, rămânând cu paharul în mână... „Câtă gingășie, cât sentiment..." Astăzi, acest *Für Elise* ce suna atât de delicat în apartamentul fiicei mele, cu inevitabila greșeală la aceeași măsură, mi-l amintea pe celălalt, pe care-l cânta mereu doña Hermenegilda, credincioasa ei mamă — cu aceeași greșeală, la aceeași măsură —, când acolo, în Surgidero de La Verónica — ani de tinerețe, aspirații și frământări, *Sturm und Drang*, petreceri și orgii —, după ce mă incita cu câte un vals de Juventino Rosas sau Lerdo de Tejada, trecea la repertoriul clasic al Marelui Surd[1] (*Für Elise* și începutul, niciodată nu trecea de început, din *Sonata lunii*), *Idila* de Theodore Lack și diverse piese de Godard și Chaminade incluse în albumul *Muzica în familie*... Oftez la gândul că acum trei ani îi organizasem funeralii demne de o regină: urnă acoperită de catifea neagră, cortegiu format din miniștri, generali, ambasadori și demnitari, fanfară militară la care s-au mai adăugat alte trei aduse din provincie — o sută patruzeci de muzicanți în total — ca să cânte Marșul funebru din *Eroica* și inevitabilul marș funebru de Chopin. Înalt Preasfinţitul nostru prelat a

---

[1] Referire la marele compozitor german Ludwig van Beethoven (1770–1827).

amintit în discursul său la ceremonie (destul de inspirat, la sfatul meu, de cel rostit de Bossuet în memoria Henriettei de Franța: „Acel ce domnește în ceruri..." etc., etc.) calitățile răposatei, atât de excepționale și înălțătoare, încât merita să se cugete la canonizarea ei. Doña Hermenegilda fusese căsătorită și avusese copii, bineînțeles — pe Ofelia, Ariel, Marc Antonio și Radames — dar Arhiepiscopul le vorbea ascultătorilor săi despre preafericitele virtuți conjugale ale Sfintei Isabela, mama Botezătorului, și despre Monica, mama Sfântului Augustin. Cum ceea ce trebuia se spusese, bineînțeles că eu nu am considerat urgent să mă adresez supremei autorități a Vaticanului, dat fiind că nevastă-mea și cu mine trăisem în concubinaj un număr de ani, înainte ca neprevăzutele și furtunoasele căi ale politicii să mă poarte spre locul pe care-l ocup astăzi. Important era că portretul Hermenegildei, tipărit la Dresda, în culori, din inițiativa Ministrului Educației, devenise obiect de cult în toate colțurile țării. Se spunea că trupul defunctei, sfidând acțiunea viermilor, își păstrase chipul cu surâsul senin și plin de bunătate din ultimele clipe ale vieții. Femeile ziceau că portretul ei parcă lua cu mâna durerile de mijloc și complicațiile la prima naștere și că acatistele fetelor ca să-și găsească bărbați pe care i le adresau ei erau mai eficiente decât sistemul, foarte folosit până atunci, de a scufunda bustul Sfântului Anton într-o fântână, cu capul în jos... Tocmai îmi pun o gardenie la butonieră, când Sylvestre îmi anunță vizita Ilustrului Academician — de curând ales academician, primit sub cupola Academiei nu știu cum, pentru că în urmă cu câțiva ani îi numise pe cei Patruzeci de Nemuritori[1] „mumii obraznice și încornorate, fătătoare anacronice ale unui Dicționar depășit dinainte, în ce privește înțelegerea evoluției limbii, de orice *Petit Larousse* de uz domestic". (Cu toate acestea, odată ales — „*j'ai accepté*

[1] Membrii Academiei Franceze.

*pour m'amuser*"[1] — avusese grijă să-i ceară celebrului său prieten Maxence să-i deseneze un mâner de spadă, iar acesta, trecând de la inspirația picturală la orfevrerie, reușise să plăsmuiască o operă dominată de elemente biblice și legende medievale, într-un stil ce amesteca în prea mare măsură estetica de tip *scenic-railway* din *Magic-City*, cu cele mai subtile esențe ale prerafaelismului.) Peralta a ascuns sticla de Santa Inés și îl salutăm pe curajosul și finul bărbat ce se așază în dreptul unei raze de soare, cu fire de praf în ascensiune, care îi scoate în evidență rozeta Legiunii de Onoare. Sus, Ofelia se înverșunează să curețe de bemoli inoportuni pasajul din *Für Elise* care-i iese întotdeauna chinuit. „Beethoven", spune Ilustrul Academician arătând în sus și dându-ne, parcă, o veste importantă. Și cu indiscreția celui care are deschise toate ușile în casa mea, răsfoiește cărțile aduse, nu de mult, de secretarul meu. *Ateismul* de Le Dantec. Bun. Lectură serioasă. *Discipolul* de Bourget. Nu e rău, dar să nu-i imităm pe *nesărații* de nemți cu mania lor de-a amesteca romanul cu filozofia. Anatole France — talent indiscutabil, dar peste măsură de prețuit în afara Franței. Și pe urmă, scepticismul său sistematic nu duce la nimic... *Chantecler* — ce ciudat! Succes și eșec. Îndrăzneală genială și totodată fără șansă, care însă va rămâne ca o încercare unică în istoria teatrului. Și declamă: *O Soleil! toi sans qui les choses / Ne seraient pas ce qu'elles sont...*[2] (Academicianul nu știe că, de câțiva ani încoace, zece mii de cabarete și bordeluri din America se numesc *Chantecler*...) Mormăie ironic dar aprobator văzând un pamflet anticlerical de Léo Taxil, dar se strâmbă dezgustat, cu o expresie de sinceră dezaprobare în fața cărții lui Jean Lorrain, *Monsieur de Phocas*, fără să știe, poate, că propriul său editor, Ollendorf, a invadat librăriile continentului nostru cu o versiune spaniolă a acestui roman, prezentată ca o inegalabilă mostră a geniului francez, cu o copertă în culori, pe care o

---

[1] Am acceptat ca să mă amuz (fr.).

[2] O, soare! tu fără de care lucrurile / N-ar fi ceea ce sunt... (fr.). Edmond Rostand, *Chantecler*, actul I.

Astarte de Géo Dupuy, goală, le mai tulbură încă visele liceenilor noștri... Acum râde, ștrengărește, complice, dând cu ochii de *Les cent mille verges*, *The Sexual Life of Robinson Crusoe* și *Les fastes de Lesbos* de autori necunoscuți (trei asteriscuri), dar bogat ilustrate, pe care le cumpărasem ieri într-o prăvălie specializată din Rue de la Lune. „*Ce sont des lectures de Monsieur Peralta*"[1], spun cu lașitate. Devenind însă, dintr-odată, serios, prietenul nostru începe să vorbească despre literatură, în stilul său didactic și desăvârșit pe care i-l știm atât de bine, eu și Peralta, pentru a ne demonstra că marea, adevărata literatură de aici este necunoscută în țările noastre. L-am admirat toți pe Baudelaire — înmormântat din nefericire sub o nefericită piatră funerară în Cimitirul Montparnasse —, dar ar trebui să-i citim și pe Léon Dierx, Albert Samain, Henri de Régnier, Maurice Rollinat, Renée Vivien. Și trebuie citit Moréas, mai ales Moréas. (Tac, ca să nu-i povestesc, cum, fiindu-i prezentat, cu ani în urmă, lui Moréas, la Café Vachette, acesta m-a acuzat că-l împușcasem pe Maximilian[2], deși eu încercam să-i demonstrez că, din rațiuni de vârstă, mi-ar fi fost imposibil să mă aflu în ziua aceea la Cerro de las Campanas... „*Vous êtes tous des sauvages!*"[3], răspunsese atunci poetul, cu impetuozitate de absint în glas...) Prietenul nostru regretă că Hugo, bătrânul Hugo continuă să se bucure de o enormă popularitate în țările noastre. Știe el că *acolo*, lucrătorilor din fabricile de țigări, care-și angajează lectori publici ca să-și mai înșele monotonia muncii, le plac foarte mult *Mizerabilii* și *Cocoșatul de la Notre Dame*, iar *Rugăciune pentru toți* („*Naïve connerie*"[4], zice) se recită încă foarte des în cenaclurile literare. După el, datorită faptului că ne lipsește spiritul cartezian (e-adevărat, în *Discurs asupra metodei* nu cresc plante carnivore, nu zboară păsări exotice și nici nu

---

[1] Sunt lecturile domnului Peralta (fr.).

[2] *Ferdinand Joseph Maximilian de Habsburg* (1832–1867), împărat al Mexicului din 1864.

[3] Sunteți toți niște sălbatici (fr.).

[4] Naivă prostie (fr.).

se dezlănţuie cicloane...), suntem mult prea înclinaţi spre elocinţa debordantă, spre *pathos* şi pompă oratorică cu rezonanţe de fanfaronadă romantică... Uşor enervat — el nu-şi poate da seama de asta — datorită unei aprecieri care răneşte direct conceptul meu asupra sensului oratoriei (eficientă pentru noi cu cât e mai luxuriantă, sonoră, furtunoasă, ciceroniană, cu imagini adecvate, epitete implacabile, capabilă să electrizeze într-un potrivit crescendo...), întind mâna spre o ediţie de lux rarisimă a *Rugii pe Acropole* de Renan, ilustrată de Cabanel, ca să schimb tema discuţiei. „*Quelle horreur!*"[1], exclamă Ilustrul Academician cu un gest de condamnare. Îi reamintesc că această bucată figurează în multe manuale de literatură destinate elevilor francezi. „Ticăloşie datorată şcolii laice", afirmă vizitatorul, calificând scrierea drept amfigurică — pretenţioasă, zgomotoasă, umflată de erudiţie şi elenisme pedante. Nu. Oamenii din ţările noastre ar trebui să caute geniul limbii franceze în alte cărţi, în alte texte. Atunci, de-abia, vor descoperi eleganţa stilului, prestanţa, suverana inteligenţă cu care un Maurice Barrès în *L'ennemi des lois* poate demonstra, în trei pagini clare, sofismele şi greşelile marxismului — bazat pe Cultul Pântecelui — sau ne poate oferi o fermecătoare imagine a castelelor lui Ludovic de Bavaria, în fraze de adevărat artist, străine de logoreea profesorală a unui Renan. Sau, dacă voiam să ne întoarcem la secolul trecut, să-l citim şi recitim pe Gobineau, acest aristocrat al expresiei, maestru al frazei senioriale bine construite, care exaltase în opera sa Omul Ilustru, Oamenii Pleiadă, prinţi ai spiritului (după el, vreo trei mii în toată Europa), proclamând incapacitatea sa de a se interesa de „această masă căreia i se spune lume", văzută ca o viermuială a unor gâze bicisnice, iresponsabile şi distrugătoare, lipsite de suflet... Aici prefer să tac şi să nu intru în detalii deoarece chestiunea ar necesita o clarificare peste care e mai bine să trecem; cu ocazia sărbătoririi Centenarului Independenţei în

---

[1] Ce oroare (fr.).

Mexic, autoritățile au aranjat ca opincarii, văcarii, lăutarii și schilozii să nu se apropie de locurile marilor ceremonii, pentru că era mai bine ca oaspeții străini și invitații Guvernului să nu-i vadă pe *ăia* pe care prietenul nostru Ives Limantour îi numea „neam prostimea". În țara mea însă, unde sunt mulți — prea mulți! — indieni, negri, metiși, mulatri și alte corcituri, ar fi greu să ascund „neam prostimea". Și nu prea văd eu neam prostimea noastră intelectuală — groaznic de numeroasă — citind cu plăcere *Eseul despre inegalitatea raselor* al Contelui de Gobineau... Ar fi momentul să schimb discuția. Din fericire, de sus se aude, din nou, *Für Elise*. Agățându-se de acele note, Academicianul deplânge extravaganțele muzicii moderne — sau așa-zisă „modernă" — care, transformându-se într-o artă cerebrală, dezumanizată, într-o algebră a muzicii, străină de tot ceea ce înseamnă *sentiment* (ascultă ce compune grupul de la Schola Cantorum de pe Rue Saint-Jacques), trădează tradiționalele principii ale *melosului*. Există și excepții, fără îndoială: Saint-Saëns, Fauré, Vinteuil, și mai ales, iubitul nostru Reynaldo Hahn[1], născut în acel Puerto Cabello ce seamănă atât de mult cu Surgidero de La Verónica. „Compatriotul" meu („compatriot" îmi spune în dulcea lui spaniolă creolizată, ori de câte ori ne întâlnim pe undeva) compusese cu ani în urmă, înainte de a fi scris sublimele coruri pentru *Esther* de Racine, o delicată operă plină de nostalgia Tropicului natal, a cărei acțiune se desfășoară într-un decor ce evocă întru totul coasta venezueleană unde copilărise, deși, potrivit programului, era vorba de o „idilă polineziană": *L'île du rêve* după *Le mariage de Loti* — și *Loti, Loti voici ton nom*, cânta Rarahú, în această poveste a unei iubiri exotice care, după unii critici malițioși, pricepuți în a desființa totul, se asemăna prea mult cu *Lakmé*. Dar dacă priveai lucrurile așa, la fel se putea spune și despre *Madame Butterfly*, operă compusă cu mult după cea a lui

---

[1] *Reynaldo Hahn* (1875–1947), compozitor francez, născut în Venezuela.

Reynaldo. Şi cum, în urmă cu câteva zile, se interpretase compoziţia sa, *Cântece cenuşii*, la una din obişnuitele audiţii muzicale de pe Quai Conti, am ajuns să vorbim despre diverşi: Contele d'Argencourt, Însărcinatul cu Afaceri al Belgiei, care se înconjura de pederaşti, fără ca el să fie aşa ceva, ci doar pentru a-şi feri iubita prea tânără de poftele bărbaţilor-bărbaţi; de Legrandin, care tocmai se împăunase — ultima noutate de răsunet — cu inexistentul titlu nobiliar de „Comte de Mes Eglises"[1] sau ceva de genul ăsta („dacă s-ar fi născut în Cholula şi-ar fi putut spune *Contele celor 365 de biserici*" — a intervenit Peralta) şi începea să-şi dea aere de snob într-o lume unde snobismul se impunea ca afirmare a unei nestatornice şi generalizate dorinţe de „a fi la curent" în toate privinţele. Parisul, după cum afirma acum Ilustrul Academician, începea să semene cu Roma lui Heliogabalus[2] care îmbrăţişa tot ce era ciudat, nefiresc, păgân şi barbar. Sculptorii moderni, în loc să se inspire din marile stiluri, se extaziază în faţa a tot ce este micenian, preelenic, scitic, venit din pustietăţi. Sunt oameni care acum, în zilele noastre, colecţionează oribile măşti africane, fetişuri străpunse de ace aducătoare de nenorociri, idoli zoomorfi — opere de canibali. Din Statele Unite ne sosesc orchestre de negri. Un poet italian, scandalos, a ajuns să publice un manifest în care proclamă necesitatea de a lichida Veneţia şi a incendia Luvrul. Dacă mergem tot aşa, o să ajungem la exaltarea lui Attila, a lui Erostratus[3], a Iconoclaştilor, la *cake-walk*[4], bucătăria englezească şi atentatele anarhiste sub domnia noilor Circe care acum se numesc Lyane de Pougy, Émilienne

---

[1] Contele Bisericilor Mele (fr.).

[2] *Heliogabalus*, împărat roman (204–222), celebru pentru cruzimea, lăcomia şi nebunia sa.

[3] Incendiatorul templului lui Artemis din Efes, una dintre cele şapte minuni ale lumii.

[4] Dans al negrilor; perechea câştigătoare primeşte drept premiu o prăjitură.

d'Alençon sau Cléo de Mérode („pentru astea m-aş lăsa transformat în porc" — şopteşte Peralta). Pentru a uşura sufletul oaspetelui meu, îi spun că toate marile oraşe cunosc febre trecătoare, entuziasme prosteşti, mode, fandoseli şi extravaganţe de o zi, ce nu ştirbesc geniul unei rase. Chiar pe vremea sa, Iuvenal se plângea de obiceiurile privind modul de a se îmbrăca, parfumurile, riturile şi superstiţiile unei societăţi romane fascinate de tot ce sosea de peste hotare. Snobismul nu este ceva nou. Dacă te gândeşti bine, Preţioasele lui Molière nu sunt decât nişte snoabe *avant la lettre*. O metropolă sau e sau nu e o mare capitală. Şi, în ciuda atâtor nestatornicii, Parisul va continua să fie Sfântul Lăcaş al bunului-gust, al simţului măsurii, ordinii, proporţiei, dictând întregii lumi normele de civilizaţie, eleganţă şi ştiinţă de a trăi. Iar cât despre cosmopolitism, cunoscut şi de Atena antică, acesta nu dăuna cu nimic autenticului geniu francez. *„Ce qui n'est pas clair n'est pas français"*[1], spun, mândru că mai pot încă cita dintr-un Rivarol pe care mă puseseră să-l citesc fraţii marişti[2] la Surgidero de La Verónica pe vremea când eram licean. „Aşa e", era de acord Academicianul. Dar politica, abjecta politică cu tulburările şi înfruntările dintre partide, cu sălbaticele lupte parlamentare, genera confuzie şi dezordine în această ţară în esenţă raţională. Chestii ca scandalul din Panama sau Afacerea Dreyfus ar fi fost de neconceput în timpul lui Ludovic al XIV-lea. Asta, ca să nu mai vorbim de „noroiul socialist" care, cum spusese prietenul nostru Gabriele D'Annunzio, „năpădeşte totul", murdărind tot ceea ce e frumos şi plăcut în vechile noastre civilizaţii. Socialismul... (oftă, privindu-şi vârfurile pantofilor de lac). Patruzeci de regi au adus măreţia Franţei. Sau, să luăm Anglia. Sau ţările scandinave, pildă de ordine şi progres, unde docherii lucrează în vestă şi orice zidar are sub salopetă un ceas cu lanţ. Brazilia a fost mare pe vremea când a avut un împărat, pe

[1] Ceea ce nu e clar nu e franţuzesc (fr.).

[2] *Les Petits Frères de Marie* sau fraţii marişti, institut de învăţământ fondat în 1817 de Marcellin Champagnat.

Pedro al II-lea[1], prieten devotat și comesean al lui Victor Hugo acela, atât de apreciat de voi. Mexicul a cunoscut măreția când l-a avut în frunte pe Porfirio Díaz[2] mereu reales președinte. Și dacă țara mea se bucură de pace și prosperitate, aceasta se datorează faptului că poporul meu, poate mai inteligent decât altele de pe Continent, mă realesese de trei, patru — de câte ori? — știind că această continuitate a puterii este garanția bunăstării materiale și a echilibrului politic. Datorită guvernării mele... L-am întrerupt cu un gest de apărare în fața unor previzibile elogii ce ar fi adus meleagurile noastre cu vulcani, cutremure și uragane la pașnica latitudine a brodezelor flamande sau a aureolelor boreale. *„Il me reste beaucoup à faire“*[3], am spus. Deși mă făleam — asta da — că în țara mea, după un secol de neorânduieli și lovituri militare de stat, se încheiase ciclul revoluțiilor, revoluții care, în America Latină, nu depășeau faza de crize de adolescență, scarlatina și pojarul unor popoare tinere, impetuoase, pline de pasiune, cu sânge clocotitor, cărora era necesar, uneori, să li se impună o anumită disciplină. *Dura lex, sed lex...* Sunt situații când severitatea e necesară — considera Academicianul. De altfel, după cum bine spusese Descartes, *„Suveranii au dreptul să schimbe întru câtva obiceiurile...“* Cum terminase de exersat nesfârșitul *Für Elise* — nu ne dădusem seama că de-o bucată de vreme pianul amuțise —, Ofelia a intrat în bibliotecă strălucitoare, extraordinară, într-o rochie de muselină deschisă, cu o boa de pene la gât, pălăria împodobită cu flori și cu un colibri cuibărit între trandafiri, mitene brodate și umbrelă de soare al cărei mâner era o fină sculptură în fildeș, parfumată, într-un foșnet de bănuite *dessous*-uri, de un lux vaporos, cu bucle unduitoare, etalându-și formele puse în relief de șireturi și panglici, cu chipul ei fermecător, triumfătoare, frega-

---

[1] *Pedro al II-lea* (1825–1891), împărat al Braziliei între 1831–1889 (proclamarea Republicii).

[2] *Porfirio Díaz* (1830–1915), general și om politic mexican, președinte al țării în 1876, 1877–1880 și 1884–1911.

[3] Mai am multe de făcut (fr.).

tă în vânt, ca un model pentru un portret de Boldini[1]. „Azi sunt cursele de *Drags*“[2], mi-a spus, ceea ce mi-a amintit că într-adevăr, cu câteva momente înainte, în timp ce vorbeam cu Ilustrul Academician, văzusem trecând spre Place de la Concorde câteva caleşti desprinse din vechile stampe englezeşti — cu portiere duble, imperială şi capră înaltă — trase de câte patru cai, care ceva mai târziu aveau să gonească într-o adevărată învălmăşeală de umbreluţe de soare, plesnete de bici şi goarne de poştalion spre locul unde, străjuit de doi gonaci în livrea purpurie, îi aştepta Preşedintele Societăţii de *Steeple chase*[3]. *„Jamais je ne vous avais vu si belle“*[4], a spus Ilustrul Academician, croşetând, apoi, un încâlcit compliment în care fiică-mea era ceva ca un frumos Gauguin ieşit din undele diafane ale unor zori de vară. „Se-ncinge dansul“, a şoptit Peralta. Mie mi s-a lungit faţa; chestia cu Gauguin îmi suna a metec... Ofelia însă a acceptat complimentul amuzată: *„Oh! Tout au plus la Noa-Noa du XVI^e^ Arrondissement!...*“[5] Adevărul e că fiică-mea, cu tenul acela mat de indiancă de rasă, era frumoasă. Nu moştenise deloc faţa rotundă, pulpele groase şi şoldurile late ale sfintei sale mame — mult mai autohtonă ca înfăţişare. Ofelia avea picioare lungi, sâni mici, talie subţire — noua rasă ce se năştea *acolo* — şi părul său lins, ondulat artificial, fiindcă aşa cerea moda, n-avea nimic comun cu lâna creaţă pe care mulţi dintre compatrioţii noştri o combăteau cu celebra Loţiune Walker, invenţia unui farmacist din New Orleans... Copleşindu-mă cu mângâieri ostentative, Ofelia îmi cere voie să plece chiar în noaptea asta, după cocteilul obligatoriu de la Polo de Bagatelle. Vrea să participe la festivalul Wagner de la Bayreuth, care se deschidea marţea viitoare

---

[1] *Giovanni Boldini* (1842–1931), pictor italian, unul dintre portretiştii preferaţi ai societăţii pariziene începând din 1880.

[2] Cursă care simulează o vânătoare cu ogari, la care participă doamne aflate în berline trase de câte patru cai.

[3] Curse de cai cu obstacole (engl.).

[4] Niciodată n-aţi fost atât de frumoasă (fr.).

[5] Cel mult Noa-Noa din Arondismentul XVI (fr.).

cu *Tristan și Isolda*. „*Oeuvre sublime!*"[1], exclamă Academicianul, începând să fredoneze tema Preludiului, cu gesturi de dirijor în fața unei orchestre invizibile. Vorbește apoi despre supraomeneasca voluptate din actul al doilea, despre marele solo de corn englez din al treilea, despre progresiunea cromatică, paroxistă, aproape crudă în intensitatea ascensiunii, și despre *Liebestod*[2], întrebând-o pe fiică-mea dacă i-ar face plăcere să fie primită la Vila Wahnfried. Bucurându-se de teatrala emoție a Ofeliei, pentru care Renumitul Lăcaș — zicea — era ceva atât de impresionant și sacru încât niciodată n-ar îndrăzni să pătrundă înăuntru, Academicianul s-a apropiat de micul birou Boule-Santa Inés și a luat o foaie de hârtie. Să-i dea această scrisoare de prezentare prietenului său Siegfrid, celebru compozitor, deși operele sale se cântă puțin. Dar... cum poate cineva să compună, când e fiul lui Richard Wagner?... Și până își încheie drumul său caligrafic împodobit cu „s"-uri ionice și „l"-uri aplecate. „*Voici, Mademoiselle.*"[3] A rugat-o să-i transmită salutări prietenești Cosimei. Și i-a atras atenția că scaunele de la Festspielhaus sunt destul de incomode. Pelerinajul la Bayreuth este însă un lucru pe care orice persoană cultă are datoria să-l facă, măcar o dată în viață — așa cum mahomedanii se duc la Mecca și japonezii urcă pe Fujiyama. După ce luă scrisoarea împodobită cu o adresă în stil renascentist cu prea studiate majuscule, Ofelia se retrase cu noi dovezi de dragoste față de un tată atât de bun, care-i făcea toate voile, deși, la drept vorbind, eu nu-mi manifestasem deloc mulțumirea față de acest voiaj inopinat ce-mi dădea peste cap socotelile privind o viitoare recepție la care ea ar fi trebuit să facă oficiile de gazdă în onoarea directorului de la *La Revue des Deux Mondes*, foarte interesat să publice un lung articol despre minunata prosperitate și stabilitate din țara mea. Pupăturile ei pe frunte fuseseră

---

[1] Operă sublimă (fr.).

[2] Laitmotivul filtrului de amor din opera *Tristan și Isolda* de Richard Wagner.

[3] Iată, domnișoară (fr.).

pură comedie întru admirația musafirului, pentru că ea, de fapt, nu ținea seama niciodată de părerea sau aprobarea mea și făcea tot ce-i trăsnea prin cap. Față de mine uza și abuza de teroarea pe care mi-o produceau teribilele sale accese de furie dezlănțuite brusc când încercam să mă opun dorințelor ei — accese manifestate prin bătăi din picior, gesturi obscene și un limbaj atât de slobod și porcos cum numai în bordeluri și cârciumi se aude. În astfel de clipe, Paștele și Dumnezeii Infantei — cum îi spune secretarul meu — se puteau compara cu alegoriile Arcului de Triumf. Și de cum se termina furtuna și obținea ce voia, Ofelia revenea la un limbaj atât de rafinat și subtil nuanțat, încât uneori, după ce-o ascultam, trebuia să recurg la dicționar ca să verific valoarea exactă a unui adjectiv sau adverb menite, poate, în viitor, să înalțe mai sus zborurile propriei mele arte oratorice...

Când am rămas singuri, Academicianul, dintr-odată posomorât, a evocat anii de sărăcie ai lui Richard Wagner și disprețul de care-au avut parte adevărații artiști în această epocă odioasă. Nu mai existau un Mecena, un magnific Lorenzo, un luminat Borgia, un Ludovic al XIV-lea sau un Ludovic de Bavaria. Poate doar Ludovici de Ruletă... Chiar și el, în pofida strălucitoarei sale cariere literare, nu era lipsit de nevoi — ba acestea erau așa de multe, încât încolțit de portărei cu bicorn, care mâine vor bate la poarta locuinței sale cu bastoanele cu măciulii de fildeș cu însemne (s-ar fi putut concepe așa ceva în Marele Secol?), se hotărâse cu durere să vândă manuscrisele a două drame: *Robert Guiscard* (frescă istorică ale cărei personaje principale erau condotierul normand, fratele său Rogerio și cețoasa Judith de Evreux, care, cu toată magistrala interpretare a lui Le Bargy, fusese un fiasco total) și *L'absent* (dramă a conștiinței — David și Batsheba, ale căror nopți de iubire sunt înveninate de spectrul lui Urias etc.), ce ajunsese la peste două sute de reprezentații la Théâtre de la Porte Saint-Martin spre marea disperare a porcului de Bernstein, care intenționa să scrie o

piesă pe aceeași temă... Dar, acum, bibliotecile nu dispuneau de fonduri și polițele nu se mai puteau amâna; mâine oamenii cu bicorn și baston cu măciulie de fildeș... Poate, însă, Biblioteca Națională a țării mele... Nu mai era nimic de spus. Am completat, de îndată, un cec — cec pe care l-a primit cu un gest distrat de mare senior, fără să privească măcar suma înscrisă, deși tare mai bănuiesc că o știa fiindcă îmi observase mișcarea mâinii când scriam cifrele. *„Ils sont très beaux"*[1], a spus, pagini mari, hârtie de Olanda, în etui-uri de piele, gravate cu al său ex-libris. *„Vous verrez..."*[2] Pachetul, lăsat jos, a fost adus de Sylvestre. Am dezlegat sforile, am mângâiat copertele caligrafiate în două cerneluri, cu ilustrații la text, am răsfoit paginile cu venerabilă încetineală și i-am mulțumit ilustrului prieten că s-a gândit la Biblioteca țării mele pentru a salvgarda aceste neprețuite scrieri — Bibliotecă ce, deși modestă, poseda câteva incunabule de mare preț, hărți florentine și mai multe codice din timpul Conchistei. Și dându-mi seama că gesturile sale se prefigurau într-un ambiguu ceremonial de rămas-bun, m-am ridicat în picioare, ca pentru a privi spre Arcul de Triumf, declamând: *„Toi dont la courbe, au loin / s'emplit d'azur, arche démesurée,"*[3] Simțindu-se obligat să-mi arate o oarecare recunoștință, Ilustrul Academician și-a luat jobenul și mănușile albe și mi-a spus — știind că-mi va face plăcere — că în fond și la urma urmei, Hugo nu e un poet atât de prost și e de înțeles că noi, generoși față de cultura franceză, îi apreciem în continuare virtuțile sale de mare liric. Dar trebuie cunoscut și Gobineau, trebuie citit și Gobineau... Am coborât cu el scările cu covor vișiniu, conducându-l până la ieșire. Și tocmai voiam să-i propun Doctorului Peralta să mergem pe Rue des Acacias, la Bois-Charbons, localul domnului Musard, când în fața noastră se opri un taxi din care coborî, deose-

[1] Sunt foarte frumoase (fr.).

[2] O să vedeți (fr.).

[3] Tu, a cărei curbă, în depărtare / se umple de azur, arc neasemuit... (fr.) — versuri de Victor Hugo.

bit de agitat, Cholo Mendoza. Trebuia să i se fi întâmplat ceva grav ambasadorului meu, pentru că părea transpirat — mereu părea transpirat, dar nu chiar așa —, cu cărarea strâmbă, cravata desfăcută, ghetrele gri prost încheiate. Eram gata să fac o glumă pe seama disparițiilor sale de mai multe zile — la Passy, Auteuil sau cine știe pe unde — cu vreo blondă „de serviciu", când îmi întinse, cu o figură descompusă, textul descifrat al unui mesaj de mai multe pagini, din partea Colonelului Walter Hoffmann, Președintele Consiliului meu de Miniștri. „Citiți, citiți..." PERMIT SĂ INFORMEZ GENERAL ATAÚLFO GALVÁN INIȚIAT REBELIUNE SAN FELIPE DEL PALMAR CU BATALIOANE INFANTERIE 4, 7, 9, 11, 13 (SALVATORII PATRIEI) PLUS TREI REGIMENTE CAVALERIE, INCLUSIV ESCADRONUL „INDEPENDENCIA O MUERTE" PLUS CINCI UNITĂȚI ARTILERIE, SUB LOZINCA „TRĂIASCĂ LEGALITATEA ȘI CONSTITUȚIA".

„Dumnezeii mă-sii! Paștele și...!" a urlat Primul Magistrat zvârlind foile pe jos. „Continui să vă citesc", a spus Cholo Mendoza, adunând hârtiile. Mișcarea cuprinsese trei provincii din nord, amenințând coasta Pacificului. Dar garnizoanele și autoritățile din Centru rămăseseră fidele Guvernului — asigura Hoffmann. Noua Córdobă nu se mișcase. Pe străzile din Puerto Araguato patrulau soldați. Se decretase starea de război și, bineînțeles, se suspendaseră garanțiile constituționale. Ziarul *Progreso* fusese interzis. Moralul trupelor guvernamentale era bun, dar armamentul insuficient, mai ales artileria ușoară și mitralierele Maxim. Excelența Sa știe cât de devotată îi este capitala. Se așteptau instrucțiuni. „Dumnezeii mă-sii! Mama lui de...!" repeta Primul Magistrat, de parcă vocabularul lui s-ar fi limitat la aceste singure cuvinte, gândindu-se la trădarea celui pe care-l scosese din jegul unei cazărmi de provincie, pifan împuțit, cătană de mâna a șaptea, protejându-l, îmbogățindu-l, învățându-l să folosească furculița, să tragă apa la closet, făcându-l om, dându-i trese și galoane, numindu-l în

cele din urmă Ministru de Război, și care acum profita de lipsa lui ca să... Omul care, de atâtea ori, la recepțiile de la Palat, după multe pahare, îl numea binefăcător, Dumnezeu, mai mult decât tată, frate, nașul copiilor lui, sânge din sângele lui, se răscula așa dintr-odată, în stil bolivian, readucând în actualitate mârșavele rebeliuni dintr-o epocă de mult depășită, proclamând respectarea unei Constituții pe care nici un conducător n-o respectase vreodată, de la Războaiele de Independență încoace, pentru motivul că, așa cum bine zicem noi, „teoria e de rahat în fața practicii" și „șeful cu boașe nu se ia după hârțoage"... „Dumnezeii mă-sii!... Mama lui...!" repeta Primul Magistrat, revenit în Marele Salon, dând pe gât lungi înghițituri de rom Santa Inés — un rom ce nu mai era dătător de patriotice nostalgii în Parisul vieții fără griji, ci devenise, dintr-odată, rachiu ordinar, aspru și care arde gâtlejul, anunțând apropiate marșuri și contramarșuri lungi și chinuitoare, în miros de cal, duhoarea acră a trupei și a prafului de pușcă. Și pe loc, în fața fericitei Radegunda a lui Jean-Paul Laurens, a peisajului marin de Elstir și a gladiatorilor lui Gérôme, a avut loc Consiliul de Război. Fusese uitat adolescentul-erou de pe Arcul de Triumf, pe ale cărui ziduri fusese săpat numele lui Miranda[1], precursorul luptei pentru independență în țările latinoamericane, cel care refuzase să-l urmeze pe josnicul Dumouriez[2] — un soi de Ataúlfo Galván, în felul său — pe calea trădării; fusese uitat și Bois-Charbons al domnului Musard, unde Primul Magistrat și Doctorul Peralta își luau cu atâta plăcere muscatul de dimineață, aperitivul de prânz și Pernod-ul de după-masă, deoarece localul, cu mirosul său de cărbune de lemn, mo-

---

[1] *Francisco Miranda* (1750–1816), general venezuelean. A luptat în Războiul de Independență al Statelor Unite, în Franța, alături de apărătorii Revoluției și pentru emanciparea Americii Latine, atât singur, cât și alături de Simón Bolívar.

[2] *Charles François du Périer*, zis *Dumouriez* (1739–1823), general francez, trădător al Revoluției.

destia tejghelei, aşezate paralel cu peretele împodobit cu calendare din anii trecuţi, tabloul alegoric al suişului şi coborâşului vârstelor, reclamele pentru Pastilele Géraudel şi Vinul Mariani le aminteau bodegile, cârciumile, tavernele de *acolo*, asemănătoare ca ambianţă, reclame şi comportare prietenoasă a clienţilor chercheliţi cu molan, oricând dispuşi să discute despre competiţii cicliste, filme recente, femei, politică, box, trecerea unei comete, cucerirea Polului Sud sau orice pofteşti... Consiliu de Război. Trei siluete proiectate pe pereţi, pe tablouri, de lampa de birou, ca într-o sală de cinema: umbra mişcătoare, neliniştită a lui Cholo Mendoza; trupul mic, îngropat în hârtii şi cerneală, al Doctorului Peralta; figura masivă, aplecată de spate, greoaie şi colerică totodată a Primului Magistrat, gesticulând în fotoliul său, dictând ordine şi dispoziţii. Lui Peralta: cablogramă lui Ariel, fiu-său, ambasador la Washington, pentru achiziţionarea imediată de armament, vehicule, material logistic şi baloane de observaţie ca acelea intrate, de curând, în dotarea Armatei Franceze (o să aibă un efect formidabil, acolo, unde niciodată nu s-a mai văzut aşa ceva...), procedându-se în acest scop, deoarece orice război costă scump şi Tezaurul Naţional e foarte subţiat, la concesionarea zonei bananiere de pe coasta Pacificului firmei United Fruit Co. — operaţiune întârziată de prea multă vreme datorită problemelor, discuţiilor şi obiecţiilor ridicate de universitarii şi intelectualii care nu ştiau să spună decât tâmpenii, denunţând lăcomia — inevitabilă, ce Dumnezeu, inevitabilă, fatală, vrei nu vrei, determinată de raţiuni geografice sau imperative istorice — a imperialismului yankeu. Lui Cholo Mendoza: telegramă lui Hoffmann, ordonându-i să apere cu orice preţ căile de comunicaţie între Puerto Araguato şi Capitală. Să fie împuşcaţi cei ce trebuie împuşcaţi. Din nou lui Peralta: cablogramă — Mesaj către Naţiune, afirmând voinţa nezdruncinată, apărarea Libertăţii, pildă Făuritorii Patriei... („Bun, ştii tu..."). Cholo Mendoza vorbise deja la Agenţia Cook: un vapor destul de

rapid, Yorktown, pleca la miezul nopții din Saint-Nazaire. Trebuia să plece cu trenul de cinci. Altă telegramă lui Ariel anunțându-i sosirea; să aranjeze cumva să ajungem cât mai repede *acolo*: cu un cargou, cu un petrolier, oricum... Lui Sylvestre: să-mi facă bagajele... Sorbi o înghițitură lungă, cu mâna pe dârlogii marilor hotărâri: „Ofelia să nu se înapoieze. Avem bani destui în Elveția. Să plece la Bayreuth ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic și să se bucure de Nibelungii ei... Povestea asta o rezolv în câteva săptămâni. Am dat de pământ cu oameni cu mai multă snagă decât Generalul ăsta de rahat..." Și când Sylvestre începu să coboare valizele, Primul Magistrat se gândi că probabil chestia de aseară, cu călugărița de la Saint Vincent de Paul, îi purtase ghinion. Vălul scrobit. Și scapularul. Și hârca aia de cauciuc, cumpărată, precis, de la prăvălia „Farces et Attrapes" de pe Boulevard des Capucines — prea multe coincidențe prevestitoare de rele — în nici un caz nu-i putuseră sluji de înger păzitor. Dar Divina Pastora din Noua Córdobă va accepta, și de astă dată, sincera sa pocăire. O să mai adauge câteva smaralde la coroana ei; argint mult pe mantie. Și totul, cu fast. Lumini. Multe lumini. Stindardul Divinității între lumânări mari, de-o parte și de alta a altarului. Cadeții, în genunchi. Solemnitatea decorării. Bazilica se va lumina de strălucirea noilor medalii... Afară, *La Marseillaise* de Rude continua să se audă — răsunând fără să răsune — dintr-o gură adâncă de piatră ce nu era decât o altă gaură în masa monumentului pe care fuseseră înscrise numele a șase sute cincizeci și doi de generali ai Imperiului înnobilați de glorie... „Numai șase sute cincizeci și doi de Generali?" murmură Demnitarul, trecându-și armata în revistă, în mod imaginar. „Cred că Baedecker[1] a greșit."

---

[1] *Karl Baedecker* (1801–1859), editor german, cunoscut pentru ghidurile turistice pe care le-a publicat.

## *Capitolul al doilea*

> *...fiecare ține atât de mult la punctul său de vedere, încât am putea găsi atâția reformatori, câte capete...*
>
> DESCARTES

# *Doi*

Două ore după instalarea în apartamentele de la Waldorf Astoria, s-a trecut la semnarea ultimelor hârtii privind afacerea cu United Fruit, aranjată repede de Ariel, în timp ce tatăl său și Peralta erau în largul mării. Documentele erau irefutabile deoarece purtau semnătura celui care era de fapt și de drept — și o să mai fie multă vreme, după pronosticurile politologilor din această emisferă — Președintele constituțional al Republicii. În plus, Compania nu risca nimic, orice s-ar fi întâmplat, pentru că Generalul Ataúlfo Galván, inteligent, avusese grijă, la începutul rebeliunii, să anunțe agențiile de presă că la fel ca întotdeauna, acum și în viitor, *hic et nunc*[1], atât în etapa luptei armate, cât și după „neîndoioasa victorie" — ce tupeu, domnule! — a mișcării conduse de el, bunurile, proprietățile, concesiunile și monopolurile firmelor nord-americane vor fi respectate. Din telegrame reieșea că revoluționarii își consolidaseră pozițiile pe coasta Atlanticului — până acum controlau patru provincii din nouă, asta era dramaticul adevăr —, dar o rezistență înverșunată împiedicase încercările lor de a înainta spre Puerto Araguato și de a tăia căile de comunicație între capitală și Ocean. O unitate a marinei de război îl aștepta pe Primul Magistrat pe o insuliță din Marea Caraibelor, unde urma să facă escală un cargou olandez care ridica ancora mâine cu destinația Recife... Cât privește armele, cumpărate de la un agent al lui Sir Basil Zaharoff, acestea vor fi îmbarcate în Florida, pe un vas sub pavilion

[1] Aici și acum (lat.) — expresie având sensul „de îndată, pe loc".

grecesc, comandat de un corsar obişnuit să înalţe pavilioane panameze sau salvadoriene de îndată ce ieşea din apele teritoriale ale Statelor Unite, când îşi făcea obişnuitele afaceri — transporturi de oameni, arme, sclavi, de tot ce vrei şi ce nu vrei... — cu America de Jos, ale cărei golfuri, insuliţe şi coaste le cunoştea la fel de bine ca şi cei mai rutinaţi lupi de mare din partea locului... Şi cum în seara aceea nu avea nimic urgent de făcut, Primul Magistrat, foarte iubitor de operă, vru să asculte *Pelléas et Mélisande*, ce se cânta la Metropolitan Opera House, cu celebra Mary Garden în rolul principal. Prietenul Academician îi vorbise mult despre această partitură, probabil foarte bună, de vreme ce, foarte discutată la început, acum avea la Paris admiratori fanatici, pe care poponarul ăla ştrengar de Jean Lorrain îi numise „pelleaşti"... S-au aşezat în primul rând; dirijorul a ridicat bagheta şi o enormă orchestră aflată acolo, la picioarele lor, a început să nu cânte. Să nu cânte, pentru că dinspre ea se ridica un murmur, un fior, o notă şoptită ici şi colo, ce nu se transforma în muzică. „N-are uvertură?", a întrebat Primul Magistrat. „Acum începe", a spus Peralta aşteptând ca susurul acela să crească, să se definească, să dea într-un fortissimo. „Şi *Faust* şi *Aida* încep aşa, de parcă nu s-ar auzi nimic (cred că asta se cheamă *surdină*); ca să pregătească mai bine ceea ce urmează." Dar se ridica deja cortina şi nimic nu se schimbase. Instrumentiştii — numeroşi, atenţi, cu ochii pe partituri — nu făceau nimic. Îşi încercau muştiucurile, goleau cornii de scuipat, întorcând instrumentul în jos, ciupeau câte o coardă, atingeau harpa cu vârful degetelor, fără să ajungă la o melodie clară. Un uşor accent aici, un suspin imperceptibil dincolo, teme schiţate, impulsuri născute moarte, şi sus, pe scenă, două personaje care vorbeau-vorbeau şi nu se hotărau să cânte. Acum — schimbare de decor — o doamnă medievală cu accent de Kansas City — citeşte o scrisoare. Un bătrân care ascultă. O moţăială a cuiva care nu mai încerca să asculte, de plictisit ce era, şi antractul... Acum, spectacolul galeriilor şi foaierului i-a prilejuit Primului Magistrat câteva

observații nostime și tăioase cu privire la superficialitatea aristocrației newyorkeze în materie de maniere și lux, în comparație cu cea pariziană. Oricât de bine ar fi croit un frac, pe umerii unui yankeu întotdeauna va părea un frac de prestidigitator. Când salută, cu plastronul mare și papionul alb, te-aștepți să le țâșnească din joben un iepure sau un porumbel. Doamnele „celor 400"[1] aveau prea multe hermine scumpe, parúri și articole de la Tiffany. În spatele acestui lux se aflau reședințele somptuoase, cu cămine gotice cumpărate în Flandra, coloane de mânăstiri în stil Cluny, aduse în calele transatlanticelor, pânze de Rubens sau de Rosa Bonheur și câteva autentice statuete de Tanagra care nu-și armonizau mișcările de dans cu ritmurile orchestrei Alexander Rag-Time Band ce ajungea până la ele prin ferestrele cu geamuri renascentiste. Deși unele nume de familie de veche ascendență olandeză sau britanică coborau încă din veacul al XVII-lea, auzite în apropiere de Central Park căpătau un iz de produs importat — fals și exotic totodată, asemeni nebuloaselor titluri de Marchiz de la Real Proclamación, del Mérito sau del Premio Real, pe care le folosim în America Latină. Aristocrația aceea era la fel de falsă ca atmosfera operei care se juca în seara aceea, cu îndoielnicul său Ev Mediu, ogive fără origine, mobile vag dinastice, creneluri de orice epocă, ivindu-se dintr-o veșnică negură, după gustul scenografului. S-a ridicat din nou cortina, au urmat câteva scene și apoi altă pauză; s-a ridicat iarăși cortina, iar s-au succedat câteva scene, totul în ceață, estompări, clarobscur, peșteri, umbre, nopți, coriști invizibili, porumbei ce nu zburau, trei cerșetori morți, turme îndepărtate, lucruri văzute de alții, pe care noi nu le vedeam... Și când, în sfârșit, se ajunge la ultima pauză, Primul Magistrat explodează: „Aici nimeni nu cântă. Nimeni nu e bariton, tenor sau bas... Nu există o arie... Nu e un balet... N-am văzut o

---

[1] Nume pe care și-l atribuia, în anii 1900–1930, aristocrația newyorkeză, care se considera descendenta celor 400 de familii care au întemeiat New York-ul.

scenă de ansamblu... Şi drăcuşorul ăla, americancă lată-n fund, îmbrăcată în copil, care priveşte pe fereastră ce se întâmplă în camera unde, nu mai trebuie să spun, tinerelul, băiat bun, şi blonda cu părul lung se simt bine... Şi încornoratul de jos care se dă de ceasul morţii. Şi bătrânul ăla, cu mutra lui Charles Darwin, care zice că dac-ar fi Dumnezeu s-ar milostivi de sufletul oamenilor... Uite: chiar dacă prietenul nostru, Academicianul, şi ălălalt, D'Annunzio, o să-mi spună că asta e-o minunăţie, eu rămân la *Manon, Traviata, Carmen*... Şi apropo de curve, duceţi-mă la un bordel..." Şi aşa se văzură dintr-odată toţi trei într-un apartament de pe strada 42, unde nişte blonde, machiate şi coafate ca stelele de cinema, le serviră nişte amestecuri de băuturi — era la modă să amesteci băuturile — ceea ce i-a făcut să stabilească amuzante scări valorice între băuturile de-aici şi acel *minguí*[1] de la „Hotel Diligencias" din Veracruz, punciul trandafiriu din Antile, *mojito cubano*[2] cu frunze răcoroase de izmă, roua cocoşului făcută din pelin şi ienupăr, rachiu cu hreniţă sau lămâie, *chicha*[3] şi *pulque*[4] bine fermentate, de la noi din Tierras Calientes. Femeile se mirau că Primul Magistrat, în ciuda vârstei evidente, putea să bea atâta — cu acelaşi gest maiestuos şi calm — fără să se piardă în vorbe fără şir sau să renunţe la poza lui seniorială. Azi, în mod excepţional, îl vedea bând astfel fiul său Ariel — „într-o zi ca asta îţi poţi permite orice" — pentru că în ambianţa Palatului, Demnitarul — cu faimoasele sale cure de apă minerală şi laude aduse Apelor Pelerinului, a căror fabrică de îmbuteliere o cumpărase — era întruchiparea sobrietăţii. La sărbători şi mese oficiale, nicio-

---

[1] Băutură alcoolică fermentată, preparată din ananas.

[2] Băutură preparată din rom de trestie de zahăr şi frunzele unei specii de mentă.

[3] Nume generic dat băuturilor alcoolice obţinute prin fermentarea unor cereale sau fructe (porumb, roşcove, manioc, struguri, mere, ananas).

[4] Băutură alcoolică obţinută prin fermentarea sucului extras din tulpinile de agave.

dată nu închina mai mult de o cupă sau două de șampanie și devenea emfatic când, în timpul conversațiilor, încruntat, aborda grava problemă a continuei proliferări a cârciumilor și cabaretelor, una dintre marile probleme sociale ale națiunii. Racilă datorată viciului congenital al indienilor și vechilor monopoluri de băuturi spirtoase ale coloniștilor spanioli. Oamenii însă ignorau că într-o servietă diplomat întotdeauna la îndemâna Doctorului Peralta — ce conținea, după aparențe, acte de importanță capitală — se aflau zece flacoane, din cele foarte plate și curbate, ca să stea bine în buzunar, cum se fac în Anglia, și care, având huse din piele de porc — cumpărate la Hermes — nu sunau niciodată când se ciocneau între ele. Și astfel, în cabinetul prezidențial, în anticamera Sălii de Consiliu, în dormitor — Elmira, Intendenta, era la curent, bineînțeles —, în tren, în timpul opririlor, când călătoreau cu mașina, era de-ajuns ca Primul Magistrat să-și ducă degetul mare la urechea stângă, pentru ca unul dintre flacoane să apară la țanc, din birocratica servietă a secretarului. De altfel, întotdeauna gravul și încruntatul băutor — om de *before breakfast*[1], căruia buna Elmira îi pregătea o mulțime de ape de gură, pastile de mentă, pilule de *cachunde*[2], de „ficați“, cum spunea ea, la plural — avea o deosebită grijă să-și ascundă o veche înclinație pentru romul Santa Inés care — trebuie să recunoaștem — nu-i afecta cu nimic mersul, nici înțelepciunea hotărârilor sale, chiar dacă era pus în fața unor situații neașteptate, și nici chiar doza sa aproape naturală de sudoare; cu oamenii vorbea întotdeauna cu fața puțin într-o parte, măsurându-și raza de acțiune a răsuflării — din spatele unei mese, sau păstrând o calculată distanță ce sporea, dacă asta mai era posibil, respectabilitatea figurii sale patriarhale. La aceste precauții adăuga în mod constant apele de gură, pastilele de mentă, pilulele de *cachunde*, lemnul-dulce, în afara mirosurilor de apă de colonie și esență de lavandă,

---

[1] În sensul: care bea înainte de micul dejun (engl.).
[2] Pastă preparată cu o substanță astringentă, extrasă dintr-o specie de salcâm, folosită pentru parfumarea gurii.

pe care le emanau întotdeauna costumele sale închise și cămășile mătăsoase, întru totul demne de demnitatea unui Șef de Stat... În seara aceea, văzându-l bând, Ariel s-a mirat de capacitatea de absorbție a tatălui său care-o depășea pe-a lui. „Are un organism virgin", i-a spus Doctorul Peralta. „Nu e ca noi, care ne purtăm *originile* în noi; origini ce se trezesc din nimic..." A doua zi, după ce a cumpărat la Brentano's o splendidă ediție a lui *Facundo* de Sarmiento — ceea ce l-a făcut să emită amare reflecții despre dramaticul destin al popoarelor latinoamericane, veșnic încleștate în maniheista luptă între civilizație și barbarie, între progres și dictatură —, Primul Magistrat a urcat la bordul cargoului olandez ce urma să facă o scurtă escală la Havana... Și marea își pierdu culoarea cenușie, și pe fundalul baroc al reapariției sargaselor și peștilor zburători se zugrăvi plină luna galbenă a Caraibelor. „Aerul miroase altfel", spunea Primul Magistrat, sorbind briza ce-i aducea boarea de neconfundat a îndepărtatelor păduri de manglieri... La Havana au aflat de la Consul că, în ciuda lipsei armamentului ușor, Colonelul Hoffmann se menținea pe poziții de apărare, și că revoluționarii nu înaintaseră prea mult. Totul era la fel ca în momentul expedierii cablogramei la Paris. Cum vestea era bună și era perioada Carnavalului, Primul Magistrat a asistat la defilarea măștilor, la cavalcadă, la concursul de costume, aruncând serpentine în înaltul cerului. Și după ce a închiriat un domino negru, s-a dus la balul de la teatrul Tacón unde o mulatră, îmbrăcată în stil Marchiză între Ludovic al XV-lea și al XVI-lea — malacof purpuriu, perucă pudrată, aluniță și buze rujate, evantai roșu-verde și lornion de baga — i-a arătat modalitățile de a dansa fără să danseze, de a dansa mișcându-se în perimetrul unei dale, de a se mișca pe verticală, aproape fără să se miște, în răsuciri tot mai strânse, mai lente, duse spre o reciprocă nemișcare, în parfumul unui satin care de atâta transpirație părea epidermă mai mult decât pielea veritabilă — totul într-o larmă de trompetă, clarinet și tobe, datorată orchestrei Valenzuela y Corbacho. Când măș-

tile începură să se risipească și luminile teatrului se stinseră rând pe rând, mulatra îl invită pe Primul Magistrat să doarmă la ea, într-o cameră aproape de Arco de Belén, într-o casă „modestă, dar decentă" — zicea ea —, cu o grădiniță cu rodii, busuioc și strașnic. Luară o birjă trasă de un cal slab, pe care vizitiul îl îndemna să meargă — părea adormit — cu un pinten fixat în vârful unui băț, trecând printre enorme case somnoroase ce miroseau a pastramă, a melasă, a fum de cuptoare, aruncând ici și colo, după cum bătea briza dinspre port, iz de zahăr nerafinat, de cuptor încins și de cafea verde, într-o uriașă răsuflare de grajd, șelărie și igrasie de ziduri vechi, acoperite încă de roua nopții, salitră și mușchi. „Veghează-mi somnul, prietene" mi-a spus Primul Magistrat. „Fii liniștit, am tot ce trebuie la îndemână", am răspuns, scoțându-mi Browningul din buzunarul de la piept... Și în timp ce Primul Magistrat și mulatra Ludovic al nu știu câtelea dispăreau în spatele unei uși albastre, m-am instalat pe un scăunel din piele de vită, cu arma între genunchi. De fapt, nimeni nu știa că Președintele e în oraș. Debarcase cu pașaport fals, ca să nu se afle prin telegraf de călătoria lui chiar acolo unde voia să lovească mizând pe elementul-surpriză... Cântară cocoșii, umbrele schimbară ștafeta și, în puține clipe, se răspândiră zgomotele dintotdeauna: cărucioare și căruțe cu simfonia lor crescândă și descrescândă de clopoței, perdele trase, obloane trântite, zgomotul apei în albii și lighene; *Flooooori, flori; Măturaaaa, măturiiiica; Lozul: marele premiu;* vânzătorii ambulanți de friganele, *aguacate*[1] și *tamal*[2] lăudându-și marfa cântat, cu glas de țârcovnic; apoi altul, care vindea acadele pe sticle goale; pe urmă, știrile zilei strigate de vânzătorii de ziare; un aviator

---

[1] Fruct tropical foarte hrănitor, asemănător ca aspect cu para, dar care nu este dulce, produs de arborele *Gersea americana*. Se consumă în salate, diverse aperitive, pasta numită *guacamole* etc.

[2] Mâncare specifică din America Latină; un fel de turtițe de mălai, umplute cu un amestec de carne condimentată, totul învelit în pănușă de porumb.

cubanez, Rosillo, bătuse recordul francezului Pégoud la lupinguri, pe câmpul de la Bien Aparecida; cineva şi-a dat foc de viu; arestarea unor geambaşi în Camagüey; val de frig sub –13°, pe înălţimile Placetas, anunţa Observatorul; tulburări în Mexic, unde avea loc o revoluţie adevărată: ştim din înfricoşătoarele relatări ale lui Don Porfirio; şi în ţara noastră, da, în ţara noastră, auzisem numele în gura vânzătorului, o victorie a lui Ataúlfo Galván (da, „victorie" cred că a spus) în regiunea Noua Córdobă... Îngrijorat de veste, l-am trezit pe Primul Magistrat, care dormea cu un picior enorm şi gros peste cel la fel de ţeapăn, dar mai lung, al mulatrei, şi amândoi, el foarte spilcuit şi demn, pornim pe jos spre Cheiul San Francisco, unde ne aşteaptă cargoul gata să ridice ancora... Dintr-o flaşnetă împodobită cu ciucuri şi fotografii cu La Chalito şi Bella Camelia, ţâşneşte dintr-odată ritmul percutant al unui pasodoble de coridă. „Ce oraş zgomotos!" remarcă Demnitarul. „Capitala noastră e o mânăstire de maici pe lângă asta!

Şi iată-ne sosiţi în Puerto Araguato, unde ne aştepta Colonelul Hoffmann, foarte băţos, cu monoclul de gală şi buna veste că totul e neschimbat. Mişcarea subversivă e sprijinită doar în provinciile din Nord, unde populaţia a fost, în mod tradiţional, ostilă Puterii Centrale, considerându-se neglijată, desconsiderată, privită ca o rudă săracă, deşi avea pământurile cele mai bogate şi mai fertile. Din cele cincizeci şi trei de lovituri de stat într-un secol de istorie, peste patruzeci fuseseră iniţiate de *caudillos* din Nord. Nimeni nu ştia — cu excepţia miniştrilor şi a înalţilor ofiţeri din Armată... — că Şeful Statului sosea astăzi. Aşa surpriza va fi mai mare... (Mai îndurerat acum decât înainte de trădarea omului în care îmi pusesem toată încrederea, contemplam de pe coverta vedetei ce mă aducea panorama portului, înduioşându-mă brusc, cu lacrimi în ochi, de prost-gust, dar de nestăpânit, în faţa căsuţelor căţărate unele peste altele, pe povârnişul dealului, asemeni unui fragil castel de cărţi de joc. Ogoită mânia de reîntâlnirea cu mine însumi, în tresărirea unei străfulgerări, am

înțeles că aerul acesta e aer din aerul meu, că apa ce-mi ostoiește setea, la fel ca orice apă, îmi trezește dintr-odată senzații uitate, legate de chipuri duse, de lucruri adunate în privire, depozitate în arhiva minții. Să respir adânc. Să beau încet. Întoarcere. Paramnezie. Și acum, când trenul urcă, urcă mereu prin tuneluri și serpentine, uneori cu scurte opriri între piscurile și râpele din Tierras Calientes, să privesc, cu ochii mirosului, desenul frunzelor ce cresc în chip de negură; să-mi reprezint arhitectura unui copac după plângânda îndoire a unei crengi; să aflu ciupercile pe scoarța copacilor după dăinuirea miresmei lor regăsite... Gol, lipsit de apărare, îmblânzit, înclinat spre indulgență, iertare, posibilă împăcare — datorate încă unui *acolo* care, ceas cu ceas, rămânea tot mai departe, la picioarele Arcului de Triumf —, pe măsură ce urcam spre Fotoliul Prezidențial, din nou stăpânit de agresivitate, poate datorită reîntâlnirii cu vegetația apropiată, încleștată într-o neîntreruptă bătălie pentru recucerirea fâșiei de terasament pe unde pufăia locomotiva noastră, analizam evenimentele cu tot mai multă ură și patimă. Cu fiecare două sute de metri urcați de mașină, creșteam în putere și statură, tonificat de un aer rarefiat, venit dinspre culmi. Trebuia să fiu dur, neînduplecat; așa cereau Forțele neîndurătoare, nemiloase, ce reprezentau încă obscura și atotputernica rațiune de a fi — pulsația viscerală — a lumii în gestație, problematică încă în privința formelor, volițiunii, impulsurilor și limitelor. Pentru că *acolo* — acum acolo din acel *acolo* — dăinuia Baselul, portul maritim cu negoțul pe Rin din Anul 1000, iar Sena cu ale sale *bateaux-mouches*[1] continua să fie măsurată de veșnicii pași ai telalilor și renascentiștilor tabarini[2] pe Pont Neuf, în vreme ce aici, la ceasul acesta, jungla sugrumă jungla, estuarele sunt răscolite, râurile își schimbă cursul, părăsindu-și albiile peste noapte, în

[1] Vaporașe pentru plimbări de agrement (fr.).
[2] Discipoli și urmași ai lui Tabarin: *Antoine Girard*, zis *Tabarin* (1584–1633), celebru vânzător ambulant, spițer și farsor francez.

timp ce douăzeci de orașe construite într-o zi, înălțate de la chirpici la marmură, de la cocină la palate, de la chitara văcarilor la vocea lui Enrico Caruso, cad în ruină, dintr-odată, mizere și părăsite, de îndată ce un minereu oarecare încetează să mai intereseze lumea sau nu știu ce excremente de păsări marine — din cele ce înzăpezesc recifurile cu burniță lăptoasă — încetează să mai fie cotate la Marile Burse, cu multe tabele de afișaj, strigăte, licitări și supralicitări, înlocuite de vreun produs realizat în eprubetă de chimiști nemți. Pe măsură ce mă adăpam cu aerul meu, deveneam tot mai Președinte...) Și eram cu adevărat președinte, în picioare pe platforma vagonului oficial, cu chipul împietrit, privirea aspră, cravașă în mână, încruntat, pe când ne apropiam de capitala anunțată de bine știuta scenografie suburbană: acolo, fabrica de săpun, fabrica de cherestea, centrala electrică; la dreapta, dărăpănatul palat cu cariatide și atlanți și minaretul cu mozaicuri, ruinat; la stânga, un panou mare, cu o reclamă pentru Emulsia Scott și altul pentru Loțiunea Pompey. Linimentul Sloan, ia orice durere; Preparatul Vegetal Lydia Pinkham — ea cu colier și camee — regele medicamentelor pentru dereglări sexuale. Și mai ales — mai ales — Făina *Aunt Jemima* — atenție la marcă —, ce era la mare preț în mahalale, la orașe și la sate, datorită etichetei cu poza unei negrese din sud, cu basma cu pătrățele, ca femeile noastre de-aici de la șes. („E leită bunica prusacului de Hoffmann" — spuneau limbile ascuțite, amintindu-și că bătrâna exilată în îndepărtatele dependințe ale casei, niciodată de față la mesele și petrecerile Generalului, era văzută pe străzi doar când se ducea să se spovedească, la liturghia de la 6, sau când avea chef să se tocmească în gura mare pentru niște sovârf sau salată verde la tarabele țăranilor sculați cu noaptea-n cap, veniți cu măgărușii cocârjați de desagi dinspre munte, înainte de trezirea la viață a Vulcanului Tutelar...) Șine care se întretaie, discurile semafoarelor ce ne ies în întâmpinare și la două dimineața intrăm în pustia Mare Gară de Est, toată din fier și geamuri murdare — multe sparte —, construită demult de francezul

Baltard. Ataşatul militar al Statelor Unite ne aştepta pe peron, împreună cu membrii Cabinetului. În câteva maşini străbatem oraşul, tăcut şi parcă nelocuit, datorită stării de război în vigoare, de la opt seara, apoi de la şase şi, începând de azi, de la patru şi jumătate după-masă. Pe trotuare înalte, cu porţile şi ferestrele închise, dorm casele cenuşii, portocalii, galbene, cu burlanele ruginite desprinse de streaşină. Statuia ecvestră a Făuritorului Naţiunii strălucea lugubră şi solitară în Piaţa Municipală, deşi o înconjoară mai jos, în picioare, eroii de bronz. Teatrul Mare, cu înaltele sale coloane clasice, în lipsa oricărei siluete omeneşti, împrumută înfăţişarea unui somptuos cenotaf. La Palatul Guvernamental, toate luminile erau aprinse, în aşteptarea Consiliului Extraordinar care avea să dureze până la ora micului dejun. Iar la zece, convocată de ziarele de dimineaţă printr-o ediţie specială, difuzată în masă, o imensă mulţime se îngrămădea înaintea faţadei din piatră vulcanică şi plăci de faianţă, înălţată în zilele Conchistei de un inspirat arhitect evreu, urmărit de Sfânta Inchiziţie, căruia îi datorăm cele mai frumoase biserici coloniale din ţară — şi în primul rând Sanctuarul Naţional al Divinei Pastora din Noua Córdobă. Când Primul Magistrat a apărut în balconul oficial, a fost întâmpinat cu urale ce au stârnit stolurile de porumbei de pe acoperişurile şi terasele în roşu şi alb, care, printre cele treizeci şi două de turle de biserici, mai mult sau mai puţin ambiţioase, se întindeau la vale într-o tablă de şah... Stinse aclamaţiile, Preşedintele a început lent, marcând pauzele, după cum îi era obiceiul, să rostească un discurs bine închegat, sonor în registrul său de tenor, precis în intenţii, deşi — după părerea multora — prea încărcat cu expresii ca „transhumant", „mirobolant", „rocambolesc", „eristic", „apodictic", înainte de a ridica tonul pentru ca într-o orbitoare învolburare de furci caudine, săbii ale lui Damocles, treceri ale Rubiconului, trâmbiţe ale Ierihonului, Cyrano, Tartarini, Clavileño[1], amestecaţi cu semeţi palmieri,

[1] Cal de lemn, aşa-zis fermecat, călărit de Don Quijote.

flamuri şi condori şi pelicani americani, să-i incrimineze pe „ienicerii nepotismului", „demagogii cameleonici", „condotierii de acadea", oricând dispuşi să-şi mânjească spada în aventuri nebuneşti, semănători ai discordiei acolo unde hărnicia, un concept patriarhal asupra vieţii, ne transforma pe toţi în membrii unei Mari Familii — unită şi înţeleaptă, dar întotdeauna severă, neiertătoare cu Fiii Risipitori care, în loc să se căiască de rătăcirile lor, ca în parabola biblică, vor să incendieze Vatra Strămoşească, unde, copleşiţi de demnităţi şi onoruri, deveniseră Oameni... Cântatele fraze întortocheate ale Primului Magistrat erau pentru mulţi prilej de batjocură. Dar — şi Peralta înţelegea asta — le întrebuinţa nu numai datorită unui retorism baroc; ştia că prin astfel de artificii de limbaj crease un stil ce îl definea şi că folosirea unor cuvinte, adjective, epitete neobişnuite, pe care ascultătorii le înţelegeau pe jumătate, departe de a-i aduce prejudicii, le măgulea un atavic cult pentru preţiozitate şi stil înflorit, dobândind astfel faima de maestru al limbii, în total contrast cu stilul plictisitor, cazon al proclamaţiilor prost redactate ale adversarului său... După ce şi-a terminat discursul printr-un emoţionant apel la calm, armonie şi strângerea rândurilor tuturor cetăţenilor de bună-credinţă, demni urmaşi ai Făuritorilor Naţiunii şi ai Părinţilor Patriei, ale căror venerate morminte se aliniau sub bolta apropiatului panteon („...întoarceţi capetele şi contemplaţi cu ochii minţii semeţul şi babilonicul turn ce..." etc., etc.), când aclamaţiile au încetat, oratorul s-a retras în Sala Consiliului unde pe o lungă masă de *caoba*[1] stăteau întinse mai multe hărţi. Înarmat cu stegulețe, unele naţionale, altele roşii, prinse în ace de gămălie, Colonelul Walter Hoffmann, Preşedintele Consiliului, acum Ministru de Război, schiţă un scurt şi clar tablou al situaţiei militare. Pe linia asta se află ticăloşii de feciori de târfe, aici, aici şi aici, apărătorii onoarei naţionale. Ticăloşii de pui de căţea primiseră ajutor din partea altor feciori de târfe, în ultimele

[1] Denumirea spaniolă a arborelui de acaju.

săptămâni; asta era evident. Odată cedată însă zona dinspre Pacific Companiei United Fruit, posibilitățile lor de a primi ajutoare prin Bahía del Negro erau lichidate. Trupele fidele opriseră înaintarea revoluționarilor spre nord-vest. „Dacă am fi avut mai multe arme, am fi făcut mai mult." „Într-o săptămână vom avea tot ce ne trebuie", a spus Primul Magistrat, dând amănunte, pe bază de facturi, despre încărcătura îmbarcată în Florida. Pentru moment, trebuia ridicat moralul și întărită combativitatea trupelor constituționale. Va pleca chiar el, personal, în noaptea aceasta, în zona operațională. În linii generale, situația, deși gravă, trebuia privită cu optimism. „Și Noua Córdobă?", a întrebat totuși, gândindu-se la acest straniu oraș cu palate în ruină, bogat în mine, poate prea indigen, întotdeauna deconcertant prin felul său de a fi, primejdios în sentimentele sale imprevizibile, ce fusese focarul unei încrâncenate rezistențe în timpul revoluțiilor anterioare. „Nimic", a răspuns Hoffmann. „Acolo, Ataúlfo nu se bucură de popularitate. De-asta nici nu m-am atins de oraș. Și pe urmă, a promis că va respecta proprietățile englezești și nord-americane, și-acolo sunt multe, și vrea să arate că-și ține cuvântul, îndepărtând frontul de această zonă." Primului Magistrat îi era somn. După ce-i spuse Intendentei Elmira să-i pregătească ținuta de campanie, să-i văcsuiască cizmele și să-i lustruiască cascheta, îmboldit de-o poftă bruscă, o propti așa la repezeală, cu fustele-n cap, sprijinită de marmura unei comode și pierzându-se în elogii privind „condiția" în care se-ntorsese conașul de la Paris — cu toate că Parisul, Parisul ăsta îngrozitor, unde oamenii își pierd până și sufletul... — înainte de a se cuibări în hamac să doarmă câteva ore... La capătul ceasurilor de odihnă a dat cu ochii de chipul — posomorât și neliniștit, de astă dată — al Doctorului Peralta. Studenții de la seculara Universitate San Lucas avuseseră îndrăzneala să răspândească un manifest insolent, inadmisibil, pe care Președintele l-a citit cu o furie crescândă. Se amintea acolo că venise la putere printr-o lovitură de stat; că fusese confirmat în funcție în urma unor alegeri fra-

uduloase; că mandatul său fusese prelungit grație unei arbitrare modificări a Constituției, că realegerea sa... — în fine, tot tacâmul de rigoare. Sosise vremea să se pună capăt unei Autorități fără țel și program politic, manifestându-se prin ucazuri și edicte decretate de un Președinte Proconsul, călăuzit în cârmuirea țării de mesajele cifrate trimise de fiul său Ariel. Dar partea cea mai gravă — prin noutatea sa — era că studenții afirmau acum că atât uniforma, cât și redingota reprezentau același lucru, iar cauza guvernamentală și cea a numiților „revoluționari" erau la fel de puțin interesante. Se schimbau doar jucătorii în jurul aceleiași table de șah și se continua o nesfârșită partidă, începută acum mai bine de o sută de ani. Și pentru revenirea la ordinea constituțională și democratică se propunea personalitatea Doctorului Luis Leoncio Martínez, auster profesor de filozofie, traducător al lui Plotin, pe care Peralta îl cunoștea foarte bine, pentru că fuseseră colegi de școală. Era un bărbat cu frunte înaltă, cu un cap îngust și pleșuv, cu vene proeminente, vorbind puțin și scurt, abstinent în materie de alcool, vegetarian militant, care se scula în zorii zilei, tată a nouă copii, admirator al lui Proudhon, Bakunin și Kropotkin[1] și care corespondase pe vremuri cu Francisco Ferrer, învățătorul anarhist din Barcelona și organizase o mare manifestație în oraș când s-a aflat că fusese împușcat acolo la Montjuich — manifestație permisă de Primul Magistrat, deoarece protestele erau generale și, în fond, de vreme ce Ferrer era oricum mort și nu putea nimeni să-l mai învie, o demonstrație începută la apusul soarelui și terminată odată cu briza de la nouă (trei ore de urlete care nu erau contra Guvernului), venea să confirme respectarea libertăților, toleranța ideilor la noi etc., etc. Pe lângă toate acestea, Doctorul Luis Leoncio Martínez îngemăna convingerile sale privind libertatea cu un soi de teosofie hrănită de

---

[1] *Pierre Joseph Proudhon* (1809–1865), *Mihail Aleksandrovici Bakunin* (1814–1876), *Piotr Alekseevici*, prinț *Kropotkin* (1842–1921), teoreticieni ai anarhismului.

*Upanișade*, *Baghavad-Gita*, Annie Besant, Doamna Blavatzky și chiar Camille Flammarion — interesându-se de fenomenele metapsihice, care, în cadrul unor foarte intime ceremonialuri cu mese care se roteau, catene magnetice și concentrări ale spiritului, determinau prin lovituri și levitații apariția unui Swedemborg, a Contelui de Saint-Germain, a lui Katie King sau chiar a îndepărtatei Eusapia Paladino, încă în viață... Și acum, acest visător, acest utopist apăruse pe neașteptate în Noua Córdobă, răsculând muncitorii în minele de cupru și cositor cu ajutorul unei jumătăți de duzină de lideri studențești. Era o acțiune cu mult peste puterile lui, mai ales dacă te gândeai că e un om de bibliotecă, admirat de câțiva concetățeni, dar fără suport politic în restul țării. Calmat cu ajutorul unui pahar servit la momentul oportun și analizând lucrurile din punctul de vedere tactic, Președintele și-a zis că, de fapt, un dușman comun acționând în ariergarda Generalului Ataúlfo Galván îl favoriza, limitând activitatea rebelilor la două provincii din nord-est. Și dacă povestea din Noua Córdobă lua proporții, în ultimă instanță, se putea conta pe ajutorul Statelor Unite, Casa Albă fiind acum mai mult ca niciodată împotriva celui mai mic sâmbure de mișcare cu caracter anarhist, socialist, în această Americă de Jos, prea răzvrătită și latină. Primul Magistrat tocmai se pregătea să analizeze situația cu Colonelul Hoffmann, când un al doilea manifest, scris pe un ton satiric și glumeț, i-a aprins din nou — de astă dată mai mult ca înainte — stinsa mânie. De astă dată era luată peste picior oratoria sa, într-o foarte creolă proză, și, maimuțărindu-l și batjocorindu-l, îl numeau „Tiberiu de operetă“, „Satrapul din Tierras Calientes“, „Moloch-ul Tezaurului Public“, „Monte Cristo la prima generație încălțată“, care în peregrinările sale prin Europa umbla întotdeauna cu un milion în servietă. Venirea sa la putere fusese „18 Brumar al Iliciților“. Cabinetul său era „Golden-rush“[1], „Curtea Mira-

---

[1] Goana după aur (engl.).

colelor", „Conciliul tâlharilor". Nimeni nu era iertat: Colonelul Hoffmann era „un prusac cu bunică neagră în ograda din dos", Generalul Ataúlfo Galván era „zurbagiu, flecar, barbar cu teacă și sabie" iar numeroși funcționari și șefi de la Securitate erau zugrăviți, după cum erau considerați, tragici sau grotești, în tonuri inchizitoriale sau caricaturale de teatru buf. Dar și mai rău era că fiica lui, Ofelia, era proclamată „Infanta Regelui Midias", amintindu-se că, în timp ce femeile desculțe de aici nu au un spital unde să nască, preafericita creolă, colecționară de camee antice, prețioase cutiuțe muzicale și cai de curse, dăruise mii de pesos, moneda națională (la schimbul de 2,27 dolarul), unor societăți și organizații ca Misionarii din China, Liga pentru protecția artei gotice și Fundația Picătura de Lapte, aceasta din urmă prezidată de o Ducesă europeană... Acum gluma întrecea gluma și Primului Magistrat nu-i ardea de glume. Şi cu atât mai mult acum, când Colonelul Hoffmann îi aducea vestea că studenții, baricadați în incinta Universității, organizaseră un miting contra Guvernului. „Băgați cavaleria peste ei", a ordonat Președintele. „Dar dreptul secular, autonomia?" „Acum nu mă gândesc la aiureli dintr-astea. Destul ne-au regulat cu autonomia lor. E stare de urgență." „Şi dacă opun rezistență, dacă aruncă cu cărămizi de pe terase, dacă vor răni caii, cum au făcut în 1908?" „Atunci... trageți! Repet, e stare de urgență și dezordinea nu poate fi tolerată..." După o jumătate de oră începeau să răpăie puștile în curtea Universității San Lucas. „Şi dacă sunt morți — a spus Primul Magistrat, încheindu-și tunica —, fără înmormântări solemne, cu sicrie purtate pe umeri și discursuri la cimitir, pentru că și astea sunt tot manifestații la adăpostul doliului. Familia să-și ia hoitul și să-l vâre în groapă, fără bocete și maimuțăreli, că altfel toată familia, cu mamă, bunici și plodăraie, intră la pârnaie..." Afară continuau împușcăturile. Opt morți și douăzeci și ceva de răniți. „Să se învețe minte", a zis Primul Magistrat, așezându-se în lungul Renault negru ce avea să-l ducă la gară. „A murit vreun soldat?" „Doi; un student și un îngrijitor erau înarmați."

„Să li se organizeze funeralii naționale; pe afeturi de tun, cu marșuri funebre; să fie expuși în Panteonul Eroilor, deoarece au căzut la datorie..." Și belicoasa trupă începu pregătirile pe peron, într-o pompoasă defilare de chivere și harnașamente, curelușe și pinteni, binocluri și cravașe de gală, într-un du-te-vino de sergenți asemeni *feldwebel*[1]-ilor nemți, care supravegheau îmbarcarea trupei în vagoane, căruțe trase de vite și furgoane. Primii au urcat soldații de elită, vânătorii și husarii, cu cizme strălucitoare și poză marțială, care alcătuiau convoiul prezidențial. Apoi, în celelalte vagoane, infanteriștii, mai puțin aspectuoși, cu tunici boțite și bocanci scâlciați și, la sfârșit, pedeștrii de mâna a doua, cu *machete*[2], cartușiere, carabine vechi și încălțări desperecheate. Și peste tot, furișându-se printre grupuri și unități, strecurându-se pe ferestre, cățărându-se pe acoperișuri, vivandierele, cu primusuri și vase de bucătărie înghesuite în boccele și saci. În vagoane-platformă fuseseră încărcate două tunuri Krupp, montate pe șină semicirculară, cu complicatele lor mașinării de roți dințate, pârghii și manivele. „Astea-s pentru decor?", a întrebat Primul Magistrat. „Experiența a demonstrat — a răspuns Hoffmann — că pot fi transportate în care trase de câte patru perechi de boi." „Foarte practic pentru operațiuni-fulger", a zis Președintele, pe care toată această tevatură îl binedispusese... În sfârșit, cu o întârziere de trei ore, în care se adăugaseră vagoane, se aduseseră vagoane, se mai puseseră vagoane, se scoseseră vagoane, se constatase că unul nu era bun, că altul era bun, că celălalt avea frânele blocate, că vagonul-cisternă era plin cu apă clocită, că remorca nu funcționa, după alte două ore în care se aduseseră boghiuri de pe liniile moarte, se rupseseră rânduri de căruțe, ca să se formeze din nou, se înaintase, se dăduse înapoi, printre șuierături de locomotivă și trompetele

[1] Plutonier (germ.).

[2] Armă albă, mai scurtă decât spada, cu lama lată și grea, sau un fel de iatagan, folosită pentru taierera trestiei de zahăr, a vegetației tropicale ce împiedică pasul oamenilor etc. (sp.).

fanfarei militare, armata porni la drum, însoţită de cântecul de rigoare:

*Rămâi cu bine, mândro,*
*lumina vieţii mele.*
*Cânta-ntristat soldatul*
*la geamul dragei sale.*

Primul Magistrat se încuie, în curând, în comodul său compartiment din vagonul prezidenţial, împreună cu Peralta, ca să bea ceva din servieta Hermes, ferit de privirile căpitanilor şi coloneilor, care, în salonul-*pullman* sărbătoreau plecarea pe front în jurul unor sticle cu etichete renumite. Aşezat pe marginea canapelei, privea melancolic bombeurile cizmelor strălucitoare, harnaşamentul de campanie atârnat într-un cuier, pistolul în tocul lui — mai greu, de calibru mai mare decât preferatul său, Browningul roşu, de uz personal. „Generale..." „General..." „Dom'ne General..." Iar roţile, trecând peste capetele şinelor, spuneau cu o regularitate obsedantă: „*Gen-ral... Gen-ral... Gen-ral... Gen-ral...*" Poate că el era unicul General în această lume largă, căruia nu-i făcea plăcere titlul de General, acceptat doar când se afla în prezenţa militarilor sau când trebuia să preia, ca acum, comanda unei operaţiuni, pentru că, de fapt, titlul ăsta şi-l conferise el însuşi, cu foarte mulţi ani în urmă, cu prilejul uneia dintre primele sale acţiuni politice, acolo, în Surgidero de La Verónica, atunci când, în fruntea unui grup înarmat, asaltase cu şaizeci şi ceva de oameni un fort ocupat de nişte rebeli, nişte răsculaţi, duşmani ai Guvernului, căruia îi era fidel pe atunci şi pe care avea să-l răstoarne mai târziu — de astă dată cu ajutorul unor generali adevăraţi — ca să se instaleze el în Palatul Prezidenţial. Acum, pentru un timp — cât vor dura operaţiunile — o să fie din nou „General", „Generale", „Domnule General". Îşi privi iarăşi bombeurile, pintenii, harnaşamentul. Şi se gândea, luându-se peste pi-

cior, la personajul din comedia lui Molière, care era bucătar când își punea boneta și vizitiu când îmbrăca livreaua. „Dă-mi ceva de băut", îi spuse lui Peralta. „Și dă-mi cartea aia." Și, în așteptarea somnului, răsfoi paginile până ajunse la Cartea a Șasea, unde rămăsese acum câteva săptămâni. *Capitolul XI*: „Deoarece am ajuns la această parte a relatării, ni se pare oportun să ne oprim asupra obiceiurilor din Galia și Germania și asupra deosebirilor ce definesc aceste națiuni. În Galia, nu numai în fiecare stat, ci chiar în fiecare provincie, ba chiar și în sânul fiecărei familii există partide..." *Există partide*. „De-aia i-au regulat așa, că le-au mers fulgii", comentă Primul Magistrat între două căscături... Afară, continuau cântecele:

*În noaptea când o-mpușcară,*
*Cu norocul se-ntâlni.*
*Că din șase gloanțe trase,*
*De-unul Rosita muri...*

# *Trei*

Când Generalul Ataúlfo Galván, învins în prima bătălie în câmp deschis, trecu Río Verde, în urma trupelor zdrobite și împrăștiate, lăsându-le pe celălalt mal pe cele două muieri ce-l însoțeau în această campanie, Misia Olalla și Jacinta la Negra — rămase în urmă pentru că se încăpățânaseră să care saci cu bluze, *ruane*[1] și găteli, furate din prăvăliile unei așezări jefuite de curând —, se zugrăvi un fulger din cele ce par că sfâșie cerul de sus în jos, răsunară două tunete ce parcă nu se mai terminau și asta a fost uvertura unei ploi ce a durat luni de zile, deasă, neiertătoare, exasperantă, pentru că nu se mai oprea, turna tot timpul și la fel de tare, cum se întâmpla numai prin părțile acestea cu păduri. Pentru că se aflau în zona pădurilor, pe coaste de munți veșnic încețoșați, estompați de negura ce se ridica într-o parte ca să se îndesească în alta, lăsând soarele să se strecoare printr-o gaură de cer — ici câteva clipe, colo alte câteva — ca să lumineze ignorata mândrie a unor flori fără nume, cățărate pe coroanele arborilor rămuroși, sau ca să farmece inutil, pentru că nimeni n-avea să-l vadă, splendidul candelabru de orhidee agățat de tavanul junglei; aceasta era regiunea pădurilor unde peste *caoba, júcaro*[2], cedri și *quebracho*[3], peste atâtea specii atât de rare, încât răsturnau clasificările tradiționale — le răsturnaseră chiar și pe cele ale lui Humboldt —, cădeau atâtea

---

[1] *Ruana*, un fel de poncho, folosit în zonele muntoase ale Americii de Sud (sp.).

[2,3] Arbori tropicali (*caoba* este mahon sau acaju în sp.).

ploi, încât oamenii, simțindu-le apropierea, după o adiere venită de departe, aveau impresia că începe un an de șapte luni, inclus cu totul într-un an de douăsprezece luni, al cărui curs nu cunoaște cele patru anotimpuri, ci doar două: unul scurt, mucegăios, cu muncă pe brânci și unul lung, de o nesfârșită plictiseală. Când răsuna ultimul tunet al anotimpului, începea o viață nouă — o nouă etapă, un nou pas — în mijlocul unei vegetații atât de ude și îmbibate, încât părea răsărită din lagunele și mlaștinile pământului, veșnic pline de orăcăitul broaștelor, acoperite de spinările lor buboase, irizate de bășicuțe rătăcitoare, pornite din putreziciunile adâncului... Fuseseră înălțate câteva corturi de campanie pentru comandanții armatei. Cel al Primului Magistrat în mijloc, fixat cu frânghii prinse de țăruși, ce susțineau înaltul fronton de pânză cu un steag al Republicii. Învingătorul zilei, după o cină compusă din sardele, *corned-beef*[1], banane prăjite, cremă de lapte și vin de Rin, considerând că ofițerii săi sunt probabil epuizați după încrâncenata luptă din timpul zilei, i-a poftit la binecuvântata odihnă, în așteptarea Consiliului Statului Major de a doua zi. Rămăseseră doar Colonelul Hoffmann, Doctorul Peralta și Primul Magistrat să joace o plicticoasă partidă de domino, la lumina galbenă a felinarelor cu gaz. Dar deodată, cinci, zece, douăzeci de trăsnete se abătură asupra junglei, urmate de tunete ce bubuiau atât de prelung, că părea unul singur și veni o trombă — „învârtelnița", cum îi spun localnicii — ce luă pe sus cât ai clipi din ochi întreaga tabără. În vreme ce soldații se descurcau care cum puteau, Colonelul Hoffmann și Primul Magistrat, călăuziți de Doctorul Peralta, se îndreptară spre munte, unde dimineața zăriseră gura neagră a unei grote. Ajunseră la destinație alunecând, împiedicându-se, uzi leoarcă, tremurând, luminându-și calea cu lanterne cu baterii. O zburătăcire speriată de lilieci, ce se liniștiră în curând, și simțiră realitatea adăpos-

[1] Carne conservată de vită (engl.).

tului cu pereţi umezi, boltă argiloasă, împodobită cu stalactite, unde ploaia se făcea simţită doar ca vuietul unei îndepărtate cascade. Era însă frig; răceală de piatră întunecoasă, pe care micile răni ale muntelui sângerau încet. Primul Magistrat, aşezat pe un poncho, avea o nestăpânită poftă de băutură. (Nevoie răscolită în pântece, în măruntaie, ce te face să-ţi simţi trupul golit, fără viscere, contractat de o neostoită nelinişte ce urcă spre gâtlej, spre gură, trezeşte memoria buzelor şi mirosul...) Înţelegând ce se întâmplă (repetat semnal cu degetul mare la ureche), doctorul Peralta adoptă o figură ştrengărească şi, apucând servieta Hermes, declară că el, de teama unor posibile guturaiuri în timpul campaniei, luase cu el nişte rachiu de care — de ce să nege? — era mare amator. „Toată lumea ştie că tu eşti stareţul Santei Inés", a spus Colonelul Hoffmann, descheindu-şi mantaua, însufleţit de o neaşteptată veselie. Şi, alăturându-se rugăminţilor secretarului, l-a convins pe Primul Magistrat să guste din licoare ca să-şi păzească sănătatea — acum mai preţioasă decât niciodată — de primejdiile vremii rele. „De data asta", a spus Primul Magistrat, ducând la gură primul flacon, a cărui învelitoare de piele de porc, groasă şi poroasă, îi mirosi dintr-odată ca magazinul din Paris unde Ofelia îşi cumpăra şeile, hamurile, frâiele şi căpeţelele de jocheu. „Nu vă opriţi, domnule Preşedinte; vă face bine; într-o zi ca asta... şi zi de victorie încă." „Zi glorioasă, într-adevăr", a întărit Doctorul Peralta. Afară îi răspunse un tunet ce le întărea, aici înăuntru, plăcuta senzaţie de securitate. Licoarea tare, băută în grotă îşi împletea aroma de trestie de zahăr, aromă vegetală, cu umezeala şi mireasma pământului, a muşchiului, într-o îndepărtată evocare a clasicelor crame, unde mustul doarme sub bolţi adânci. Cu sufletul uşurat, Primul Magistrat şi-a adus aminte de un text clasic, citat de el în glumă la un Consiliu de Miniştri — unde se fălea mult cu cât e de citit, amintindu-şi versuri, sentinţe la obiect, maxime potrivite — cu prilejul unui scandal politic în care era amestecată armata:

„Suflați vânturi până vă veți sparge obrajii. Și voi, fulgere, vii ca ideile, prevestitoare ale trăsnetului ce doboară stejarul, veniți să-mi aprindeți capul acoperit de nea..." La care Doctorul Peralta, mai mult zorrillesc[1] decât shakespearian, răspundea cu scânteieri din *Pumnalul gotului*, atât de des rostite pe scena Naționalului nostru de tragedianul spaniol Ricardo Calvo, a cărui dicție, prea literară, Peralta o maimuțărea în mod comic:

*Ce furtună ne pândește!*
*Doamne, ce noapte de groază!*
*Oare-i orb groaznicul glas,*
*fulgerarea ce sclipește*
*când mânios gonește vântul*
*și zarea se prăbușește?...*

Servieta cu flacoane a fost deschisă din nou pentru a cinsti „groaznicul glas" din vers și pe cel ce, cu groaznic glas, îl răcnise. Și destul de încălziți, cu tunica nițel descheiată, Colonelul Hoffmann a început să facă o retrospectivă a campaniei: până ieri, mici ciocniri armate, încăierări, focuri izolate, ambuscade de patrule; de partea noastră, cea mai gravă pierdere: trenul aruncat în aer la ieșirea din tunelul Roquero, cu cai, vehicule pierdute, șaptesprezece morți și cincizeci și doi de oameni scoși din luptă, cu răni mai mult sau mai puțin grave. Dar inamicul — a îndreptat lumina lanternei spre o hartă pusă pe găinațul de liliac vălurit ce acoperea solul — se retrăsese mereu spre Río Verde, fără intenția de a lupta. Astăzi, în schimb, avusese loc o mare înfruntare, o adevărată bătălie așa cum se văzuse doar în timpul Războaielor de Independență. Desigur că fusese necesară o pregătire foarte atentă. Inamicul primise numeroase ajutoare în oameni, cai,

---

[1] Adjectiv derivat de la numele lui *José Zorrilla y Moral* (1817–1893), poet și dramaturg romantic, autor a numeroase poeme și drame, printre care și *Pumnalul gotului*.

vite, saci cu porumb, informații transmise din sat în sat, cu o uimitoare repeziciune, de către împuțiții ăștia de munteni, mereu gata să sprijine răzmerițe și lovituri de stat. Conflictul nu data de ieri, de azi. De o jumătate de veac muntenii ăștia ne puneau răbdarea la încercare cu marșurile lor spre capitală și șefii lor, care, ajunși la Palatul Prezidențial, descopereau cu uimire cum funcționează mașinile de gătit cu gaz și instalațiile sanitare, robinetul de apă caldă și telefonul dintr-o cameră în alta. De aceea, înainte de luptă fusese necesar să se organizeze o vastă operație de curățire: incendierea caselor și a satelor, împușcarea pe loc a oricărui suspect, scurte rafale la baluri, la aniversări și botezuri, tot atâtea pretexte pentru a face propagandă cu jumătate de gură, a răspândi zvonuri și a pune la cale răzmerițe, ca să nu mai vorbim de unele priveghiuri, unde, printr-un nemaipomenit miracol, în coșciug nu era nici un mort. „Dar la Santo Tomás del Ancón te-ai cam întrecut", zise Primul Magistrat. Trist, foarte trist, fără îndoială, dar războiul nu se face cu mănuși albe și nici stând prea mult pe gânduri. Trebuie să ținem seama tot timpul de cele două principii incontestabile ale lui Moltke[1]: „Cel mai bun lucru care se poate face într-un război este să-l sfârșești curând... Pentru a-l sfârși repede sunt bune toate mijloacele, fără a le excepta nici pe cele mai condamnabile." Într-un text fundamental, publicat în 1902 de Marele Stat Major German, se spunea: „Un război purtat în mod energic nu poate fi îndreptat doar spre distrugerea combatanților, ci și a resurselor lor materiale și morale. Aspectele umanitare pot fi avute în vedere numai dacă nu afectează obiectivele războiului." În plus, Von Schlieffen[2] spusese că... „Nu mă mai bate la cap cu clasicii tăi nemți", a spus Primul Magistrat. Von Schlieffen ar fi vrut ca luptele să fie conduse

---

[1] *Helmuth Moltke* (1800–1891), feldmareșal, teoretician și istoric militar german, colaborator apropiat al lui Bismarck.

[2] *Alfred Schlieffen* (1883–1913), general și teoretician militar german.

pe hărți, ca pe o tablă de șah, de la distanță, prin legături telefonice, cu automobile și motociclete. Da' în împuțitele astea de țări fără șosele, cu atâta junglă, mlaștini și munți, legăturile se puteau stabili doar călare pe măgari sau catâri — nici caii nu pătrundeau prin unele locuri — dacă nu chiar prin mesageri care să știe să alerge și să se furișeze asemeni curierilor lui Atahualpa[1]. Aceste bătălii ideale, purtate cu ajutorul ocheanului și binoclului, cu hărți împărțite în careuri și aparate de precizie, te făceau să visezi, bineînțeles, la generali cu mustăți *à la* kaizer și sticla de coniac la îndemână, prea puțin amatori — deși existau și excepții — să se arunce sub ploaia de gloanțe și în lupta corp la corp... Luptele noastre, în schimb, trebuiau purtate — ca azi — cu snagă în boașe, uitând teoriile învățate la Academiile Militare. Și erau mai de preț aici bătrânii artileriști cu sistemul lor de „trei palme în sus și două la dreapta, un deget și jumătate corecția tirului", în stare să încarce un tun și cu piulițele vivandierelor, decât noii locotenenți putrezi de algebră și balistică păsărească, pe care subalternii n-o înțelegeau, având nevoie să calculeze în carnețel traiectoria unui obuz care până la urmă cădea întotdeauna mai încoace sau mai încolo de țintă. „În America Latină, cu toată artileria, mitralierele și restul bucătăriei moderne cumpărate de la yankei, natura ne obligă să ne batem tot ca pe vremea războaielor punice", zicea Primul Magistrat. „Dacă am avea elefanți, i-am pune să treacă Anzii." „Cu toate astea, Von Schlieffen..." „Von Schlieffen al tău își bazează întreaga strategie militară pe bătălia de la Cannae[2], câștigată de Hannibal." Și Demnitarul, care condusese operațiunile din timpul zilei, îi uluí pe ceilalți, dezvăluindu-le — sau poate vrând să-i facă să creadă... — că se călăuzise după *Comenta-*

---

[1] *Juan Santos Atahualpa*, conducător al unei răscoale împotriva dominației spaniole în Peru, în secolul al XVIII-lea.

[2] Așezare în sud-estul Italiei, în Apulia. Bătălia a avut loc în anul 216 î.Hr., în timpul celui de-al doilea război punic și s-a încheiat cu o strălucită victorie împotriva romanilor.

*riile* lui Iulius Cezar în organizarea înfruntării. Trei corpuri de infanterie în centru; două în ofensivă, cel de-al treilea, în rezervă, în tranşee. Două corpuri de cavalerie: la dreapta, cel al lui Hoffmann, la stânga, al său. Obiectiv: ruperea flancurilor inamicului, îngrămădirea într-un punct, încercuirea lui în aşa fel, încât ariergarda să devină ineficientă şi împiedicarea retragerii sale spre râu. Văzându-se aproape încercuit, Ataúlfo Galván se refugiase pe celălalt mal, lăsându-i aici pe cei doi îngeri păzitori ai somnului său, Misia Olalla şi Jacinta la Negra, care, la ceasul acesta, trebuie să fi trecut prin prohaburile a peste jumătate de batalion de Husari ai Patriei, ce defilaseră printre coapsele lor în rând, câte unul, până la ultimul. În realitate, bătălia fusese cea purtată de Cezar contra lui Ariovist[1], începând cu infanteria care îi freca pe bieţii indieni şi negri, prost înarmaţi, ce se alăturaseră revoluţionarilor — pentru Cezar erau veneţi, marcomani, heruli, tribohi..., pentru noi, ***guahibos, guachinangos, bochos, mandingas***[2] — până când, văzându-şi oamenii zdrobiţi, şeful lor trecu Río Verde. Ataúlfo Galván ni se părea la fel ca Ariovist, care fugise lăsându-le pe un mal al Rinului pe cele două vivandiere ale sale, una din Suevia şi cealaltă din Noricum. Şi să nu uităm că şi Cezar a avut de luptat cu acei *andes*[3], care nu ştiu de ce mi se pare că seamănă cu împuţiţii noştri de andini. „Oh! Câte ştiţi, domnule preşedinte!", a exclamat Doctorul Peralta, uimit de atâtea cunoştinţe în materie de războaie antice. „Eu ştiu doar că astăzi l-am buşit pe Ariovistul Galván", a spus Hoffmann, niţel jignit că Primul Magistrat nu-i preţuia prea mult pe Moltke şi Von Schlieffen... Îşi trecură din nou flacoanele din mână în mână. Din când în când, strălucirea unui fulger se furişa prin gura peşterii. Preşedintele îşi aminti de plictisitoarea operă văzută la

---

[1] *Ariovist* (cca. 71–58 î.Hr.), conducător al suevilor, a fost înfrânt de Cezar în anul 58 î.Hr. şi izgonit din Galia.
[2] Triburi indiene şi africane din America Latină.
[3] Unul dintre popoarele învinse de Iulius Cezar în campaniile sale.

New York, unde, într-unul din tablouri apărea o grotă misterioasă, pierdută în adâncul pământului, cu bolţi înverzite de scânteieri fosforescente. Colonelul Hoffmann, înzestrat cu o voce puternică, care-l făcea să-şi închipuie că e *heldentenor*[1], amintind de grotele lui Mime şi Alberich, încercă să cânte câteva acorduri wagneriene, pronunţând cuvintele afectat, într-o germană din gâtlej, fără să nimerească însă textul adevărat care însoţea laitmotivul din Siegfried. Necăjit de lipsa de memorie, pusă pe seama băuturii, apucă un bolovan şi-l azvârli înspre fundul peşterii. Sunetul ce-i răspunse nu fu însă zgomotul pietrei lovind piatra, nici al pietrei căzute pe pământ sau în apă, ci acela al unui vas de lut, lovit în pântece, spart în bucăţi. Militarul ridică lanterna. Deasupra unor cioburi de pământ se înălţa, acolo, în fund, o oribilă arhitectură umană — de-abia de mai rămăsese umană — din oase înfăşurate în pânză ruptă, piele uscată, găurită, roasă, ce purta un craniu împodobit cu o panglică brodată; un craniu cu orbite goale, având o expresie îngrozitoare, cu o scobitură de nas furios, deşi inexistent şi o enormă gură crenelată de dinţi galbeni, împietriţi parcă pentru veşnicie într-un neauzit urlet, încununând mizeria unor falange risipite, a unor coaste împrăştiate şi a unor tibii încrucişate, de care mai atârnau încă nişte sandale milenare — şi totuşi, parcă noi, datorită sforii colorate: roşu, negru, galben. Părea un imens făt descărnat, ce străbătuse toate etapele evoluţiei, maturitatea, decrepitudinea şi moartea — reîntors la condiţia fetală prin scurgerea timpului — aşezat aici, mult mai încolo, mult mai încoace de propria sa moarte, ceva ce de-abia mai e ceva, ruina unei anatomii care priveşte prin două găuri, de sub o coamă greţoasă, căzând în şuviţe prăfuite de-o parte şi de alta a obrajilor uscaţi. Şi acest monarh, judecător, mare preot sau şef militar îi privea iritat de pe soclul vârstei de veacuri nenumărate pe cei ce sparseseră ulti-

---

[1] Tenor eroic (germ.).

mul său acoperământ de lut. Alte șase urne mari se înșirau în dreapta și-n stânga, de-a lungul pereților lucinzi de apa ce se filtra prin munte. Adunând câteva pietre. Hoffmann le sparse una după alta. Și apărură șase mumii, pe vine, cu humerusurile încrucișate — mai mult sau mai puțin jupuite de piele, cu femururi sau falange mai mult sau mai puțin întregi, găurile negre ale chipurilor mai mult sau mai puțin acuzatoare — întrunite într-un înfricoșător conclav pângărit, într-un Tribunal al Profanărilor. „Ptiu, ptiu, drace! Piei, diavole!" strigară toți trei, într-un vârtej de lilieci ce se azvârleau roată peste capetele lor. Urmăriți încă de viziunea rămasă în spate, ieșiră în noapte, sub ploaie, îndreptându-se spre tabără, unde corturile trântite pluteau în apa clisoasă. Înfășurându-se în ele — deși erau ude — s-au așezat la picioarele unui pom gros, așteptând primii zori. Și cum frigul strângea, au fost golite ultimele flacoane din servieta Hermes. Revenind la surprinzătoarea seninătate regăsită întotdeauna când bea mult, Primul Magistrat l-a însărcinat pe secretarul său să redacteze un raport către Academia de Științe a Națiunii, cu privire la descoperirea mumiilor, cuprinzând coordonatele grotei, poziția intrării în raport cu răsăritul soarelui, așezarea exactă a urnelor etc., așa cum procedau, în prezent, arheologii. Pe de altă parte, mumia principală, cea din mijloc, avea să fie donată Muzeului Trocadero din Paris, unde va da foarte bine într-o vitrină, pe un soclu de lemn, cu o placă de aramă: *Civilisation Précolombienne. Culture de Río Verde* etc., etc. În privința vechimii, or să vadă experții de acolo, mai prudenți decât ai noștri, prea înclinați în a dori să demonstreze, de fiecare dată când găseau o toartă de ulcior vechi, o amuletă de argilă, că acestea dovedeau o tehnică a olăritului mai înaintată decât cele mai vechi vestigii din Egipt sau Sumer... Dar, oricum, cu cât vor fi mai multe secole pe placă, cu atât mai mare va fi prestigiul țării, posesoarea unor vestigii ce se puteau compara, în vechime, cu cele găsite în Mexic sau Peru, ale căror pirami-

de, temple și necropole reprezentau un soi de blazon al civilizațiilor noastre, demonstrând că nu avem nimic de lume nouă, pentru că în această Lume Nouă împărații noștri purtau scânteietoare coroane de aur, pietre prețioase și pene de *quetzal*[1] în vremea când presupușii strămoși ai Colonelului Hoffmann rătăceau prin pădurile negre, îmbrăcați în piei de urs, cu coarne de vite pe cap, iar francezii nu ajunseseră decât să înalțe niște menhire — bolovani lipsiți de grație și artă — pe coastele Bretaniei, pe când Poarta Soarelui din Tihahuanacu[2] era deja veche.

[1] Pasăre tropicală, considerată sacră de indienii maya.

[2] Tihahuanacu sau Tiahuanaco, așezare în Bolivia, unde se află ruinele unei civilizații preincașe (1000–1300).

# Patru

*Prin corp înțeleg tot ceea ce poate umple un spațiu în așa fel încât orice alt corp să rămână în afara acestuia.*

DESCARTES

Deși după victorie Primul Magistrat ar fi vrut să lase trupele să se odihnească, în timpul acesta evacuându-se numeroșii răniți străpunși de gloanțe, baionete, *machete* și cuțite țărănești, s-a constatat că trebuia să traverseze chiar azi Río Verde, pentru că ploile din timpul nopții — și cele ce continuau să cadă — făceau să crească apele de la o oră la alta. Cavaleria mai putea folosi încă un vad apropiat; pentru infanterie s-au folosit barcaze, șalande și bărci, iar un bac putrezit, părăsit în stufăriș și reparat în grabă a servit la transportarea trenului regimentar — tunurile Krupp, șase piese de artilerie ușoară, vehiculele, materialele grele, conservele și lăzile cu gin și coniac, destinate ofițerilor, precum și tigăile, sobele de gătit și primusurile vivandierelor — totul desemnat de Generalul Hoffmann întru marele amuzament al Primului Magistrat cu pomposul nume de „logistică", pe când, de fapt, după Doctorul Peralta nu merita decât numele de *haraba, crătiți și rachiu*... Acum, operațiunile se desfășurau rapid, fiindcă nu erau nevoiți să lupte contra inamicului; trupele infidele se repliau spre mare, cu intenția evidentă de a-și consolida pozițiile pe micile înălțimi ce înconjurau Surgidero de la Verónica, bază a Flotei Atlanticului, cu cele două crucișătoare de modă veche, cu cioc de proră și tunuri cu bătaie mică, precum și câteva vedete de tip mai nou, tra-

se acum la chei pentru reparaţii, în spatele Arsenalului Marinei de Război. În ciuda faptului că toate aşezările şi satele fuseseră jecmănite de oamenii lui Ataúlfo Galván în retragerea lor, pifanii şi vivandierele se descurcau mereu şi găseau porci, viţei şi găini ascunse în peşteri, pivniţe şi chiar în cavourile din cimitire, descoperind sticle de rachiu de melasă, butelci şi urcioare cu *charanda, guarapo*[1] tare cu aromă de prune, îngropate în curţile caselor, în grădinile bisericilor şi chiar în pulberea cimitirelor. Şi astfel, în nopţile de bivuac, se organizau chefuri, chiolhanuri şi zaiafeturi, cu concursuri de strigături, melodii cântate la chitară cu acompaniament de maracase, buhai şi tobă, în timp ce mulatrele, metisele, indiencele şi restul muierilor dansau pe întrecute, în ritm de *bamba, jarabe* şi *marinera*[2], înainte de a se îndepărta de foc, vârându-se cu oamenii lor prin vreun tufiş să-şi bucure trupul... În aprilie s-au dat primele atacuri contra avangardei din Surgidero de La Verónica, obligând trupele inamice să-şi stabilească poziţiile în suburbiile oraşului. „Acum se adevereşte înţeleapta observaţie a lui „Foch[3]“, spuse Primul Magistrat, citând o autoritate franceză ca să-l înţepe pe Hoffmann. „Când din doi adversari unul renunţă la ofensivă, sapă tranşee şi se ascunde în pământ.“ Şi din vârful uneia din cele trei coline care domină aşezarea, contempla cu emoţionantă duioşie cupolele şi turnurile, clopotniţele baroce şi vechile sale ziduri coloniale. Aici se născuse şi aici învăţase, de la călugării marişti, primele buchii (în clădirea aceea cu două etaje şi ogive între pilaştri de ciment), pe frumoase cărţi ilustrate, în care se vorbea despre revărsările Nilului, îmblânzirea lui Bucefal, leul lui Androcles[4], descoperirea tiparului şi despre cum îi

---

[1] Băuturi alcoolice tipice din America Latină.

[2] Dansuri populare din America Latină.

[3] *Ferdinand Foch* (1851–1929), mareşal al Franţei, comandant al armatelor aliate în timpul Primului Război Mondial.

[4] Sclav roman care, aruncat în groapa cu lei, a fost cruţat de un leu, căruia îi scosese un spin dintr-o labă cu mai mult timp în urmă.

apărase Fray Bartolomé de las Casas pe indieni, cum construiau eschimoşii un iglu din gheaţă şi cum călugărului Alcuin, întemeietorul colegiilor carolingiene, îi prefera pe copiii studioşi, chiar de erau de origine umilă, fiilor de nobili, leneşi şi fără tragere de inimă. Urmase apoi un inteligent curs de istorie şi franceză, cu texte unde se acorda mai mult spaţiu — era normal — vaselor de Soissons decât bătăliei de la Ayacucho, era evident mai importantă întemniţarea cardinalului de La Balue decât cucerirea Peruului, şi, bineînţeles, era mai important Ludovic al IX-lea cel Sfânt, cruciatul, decât Simón Bolívar de Carabobo — deşi ni se spunea ca lucru interesant că numele lui se dăduse unui tip de joben foarte la modă la Paris, purtat de arbitrii eleganţei de la începutul secolului trecut... Copilul cărţilor de şcoală — al matematicii prost ştiute şi al clasicilor vag amintiţi — creştea, şi Primul Magistrat îşi amintea hoinărelile lui de adolescent pe străzile din port, pline de larma marinarilor, pescarilor, negustorilor ambulanţi şi curvelor, cu cârciumi vesele ce se numeau: „Triumful lui Venus din Milo“, „Savanţii fără carte“, „Băieţii care se clatină“, „Barca pe uscat“ sau „Biroul meu“ — cu prăvăliile de cârlige de undiţă, vârşe, plase, sfori şi frânghii, cu cărucioarele pline cu stridii, peşti şi creveţi, de-a lungul trotuarelor, unde mirosul de catran, saramură şi hamsii prăjite se amesteca cu parfumul şi colonia de iasomie şi tuberoze ale femeilor de stradă... Aici, la picioarele lui, se afla oraşul La Verónica, continuând încă să semene cu gravura în cupru făcută de un artist englez acum o sută de ani, cu siluete de sclavi şi stăpâni călare, în prim-plan; era aici, cu impozantul Palat al Sfântului Oficiu pe scările căruia fuseseră biciuiţi, huiduiţi de mulţime, acoperiţi cu gunoaie şi excremente câţiva indieni şi negri acuzaţi de vrăjitorie, în vremuri foarte de demult... Aici era oraşul La Verónica cu casa aceea mare cu trei corpuri şi două acoperişuri — paratrăsnete, porumbar albastru ca cerul şi scârţâitoare morişcă de vânt cu cocoş — unde i se născuseră copiii în vremea când, ducându-şi biata viaţă de zia-

rist de provincie, le putea oferi alor săi, doar din când în când, melasă, zahăr negru sau câte-o căpăţână de zahăr ca să îndulcească o fiertură de banane cu pâine uscată, singurul fel înainte de culcare. Acolo, în curtea aceea interioară, începuseră cei din neamul lui să joace un şotron care, din săritură în săritură, urmând temerarele salturi politice ale tatălui său, îi purtase, din căsuţă în căsuţă, din număr în număr, într-o ascendentă spirală, ca la „nu te supăra, frate", de la Surgidero în Capitală, din Capitală în capitala Capitalelor, urcând mereu, din micul nostru univers portuar spre lumea fără hotare, lumea veche, Lumea Nouă pentru ei, deşi această pogorâre a sorţii asupră-le era întunecată de o dramă ivită în mijlocul bucuriilor şi luminilor. Ofelia era cum era, *sum qui sum*[1], de mică şi n-avea să se schimbe — fiind aşa, va rămâne la fel, năravul din fire n-are lecuire, fetiţa impulsivă, încăpăţânată, tenace şi instabilă totodată, cum fusese de când descoperise universul, la nivelul: baba-oarba, Motanul încălţat, hoţii şi vardiştii, popice, Mambru pleacă la război şi Pasărea Măiastră. De Ariel n-avea de ce să se plângă, născut ca să fie diplomat, îi înşela pe călugări de mic, răspundea la întrebări cu întrebări, minţea de mai mare dragul, strecurându-se printre dificultăţi cu îndemânare de mare strateg, recurgând — când era strâns cu uşa să lămurească o întâmplare neplăcută — la un adevărat manual de ambiguităţi, cum ar fi făcut un Chateaubriand al cancelariilor într-o încurcătură asemănătoare. Cu Radamés, pe lângă multe succese, nenorocirea a fost pe cât de mare, pe atât de neaşteptată; încăpăţânându-se să se întreacă cu Ralph de la Palma într-o cursă de automobile la Indianapolis, zbură spre cer de pe asfalt, la Mila 6, pentru că pusese prea mult eter în benzină, ca s-o facă mai uşoară, mai explozivă şi mai dinamică. (Trântit la un examen la Academia Militară West-Point, încercase să-şi uite înfrângerea în beţia vitezei...) Şi în urmă, şonticăind printre pătratele şotronului, îl vedea, în pantaloni

---

[1] Sunt cine sunt (lat.).

scurți, pe Marc Antonio, fiul său cel mic, estompatul, invizibilul clanului, pierdut cum era în rămurișul unor arbori ce nu erau de pe-aici, ci dintr-o pădure genealogică în care ajunsese să poposească — poate pentru că avea sângele cel mai puțin „amestecat" din familie și era cel mai exotic la înfățișare, în privința ochilor și profilului. Destul de plin de fantezie — nebun, zicem noi pe-aici —, stăpânit de impulsuri de moment, suferise o criză mistică atunci când, adolescent fiind, observase într-o zi, în fața unui dulap cu oglinzi, că sexul i se zvârcolea, slobozind puroi. Încăpățânându-se, în mod absurd, să plece la Roma pentru a săruta sandaua Supremului Pontif și să se vindece cu hipermanganat de potasiu, roșu cardinal, nu trecuse de anticamerele cardinalului camerling[1], unde, datorită hazardului, întâlnise un scociorâtor de blazoane și se convinsese că e coborâtor, în linie destul de întortocheată, colaterală, indirectă și amestecată, din Împărații Bizanțului, al căror ultim Paleolog ar fi murit într-una din insulele Barbados, iar descendenții săi ar fi ajuns în țara noastră, uitându-și vocația mistică și cumpărând cu mulți pesoși un titlu de *Limitrof* (sic: vezi *Codicele lui Iustinian*). Conte de Dalmația, în speță, își plimba noua sa noblețe prin Europa. Titlu între Titluri, dornic de Titluri, expert în Titluri, culcându-se cu femei cu Titlu — ce știau multe despre virilitatea, comentată din gură în gură de cele ce încercaseră virtuțile, bine cunoscute nouă, ale unei „liane armăsar", mult folosită de pătimașii noștri strămoși. Cu aceste merite ducea o viață ce-l purta de pe pajiștile andaluze la conacele din Peñaranda, de la vetustele palate venețiene la vânătoare de potârnichi albe în Scoția, de la somptuoasele vânători cu câini de la Kolodyi la regatele alfonsine de la San Sebastián, alergând, rostogolindu-se pe o hartă de noblețuri destul de scăpătate și cu poleiala ștearsă, pe unde începeau să dobândească credit și prestigiu blazoanele nord-americane de Armour și Swift,

[1] Cardinal care se ocupă de problemele Bisericii în timpul vacanței papale.

aristocrațiile ketchup-iene Libby, sfătuit în peregrinările măreției sale de un Gotha[1] (unde numele său rămânea întotdeauna pentru ediția următoare), studiat, știut și adnotat cu sârguința rabinului interpretând Talmudul, sau a unui Saint-Cyran[2] traducând Biblia de trei ori pentru a prinde mai exact subtilitățile limbajului și meandrele hermeneuticii sale. Marc Antonio era genial și inutilizabil, totodată, agitat, dând din coate, asemeni tatălui său, și străin totuși de zbuciumările aceluia, carne dintr-o carne ce-i era străină, susținând că e un animal de lux, herald al culturii noastre, factor necesar al prestigiului nostru internațional, lunatic, dandy, colecționar de mănuși și bastoane, refuzând să poarte cămăși ce nu erau călcate la Londra, cuceritor al artistelor celebre, căutător de moștenitoare ale Firmei Woolworth (visa la Anna Gould, care-i dăruise un palat de marmură roz lui Boni de Castellane), divorțat de cinci ori, aviator din când în când, prieten cu Santos-Dumont, campion la polo, schior la Chamonix, arbitru de dueluri, împreună cu Athos de San-Malato și cubanezul Laberdesque, lucid atacant în luptă, vrăjitor de ruletă și bacara, deși destul de împrăștiat și hamletian, uneori, când semna cecuri fabuloase fără acoperire, ce soseau prin instanță judecătorească la ambasadele noastre prevenite... Şi aici, la picioarele Marelui Magistrat, se afla acel Surgidero de La Verónica, unde pe o plăcuță pusă lângă o poartă era gravată data nașterii sale și unde Doña Hermenegilda slobozise gemetele celor patru nașteri sub tulul contra țânțarilor, albastru ca porumbarul de-afară... Acesta era Orașul care avea să cadă în mâinile trupelor guvernamentale intact, fără vreo rană de obuz, prin capitularea a aproape tuturor ofițerilor neloiali, într-o istorică zi de 14 aprilie... Văzându-se părăsit de oamenii săi de

---

[1] Almanahul Gotha, anuar genealogic, dedicat personalităților politice — oameni de stat, diplomați, nobili — care apare la Gotha, în limbile germană și franceză, din anul 1763.

[2] *Jean Du Vergier de Hauranne* (1581–1643), abate de *Saint-Cyran*, teolog francez.

cea mai mare încredere, fără să găsească vreun proprietar de vas sau goeletă care să-l accepte la bord, Generalul Ataúlfo Galván se baricadase în vechiul Castel San Lorenzo, construit din porunca lui Filip al II-lea pe un colț de stâncă, bătută de valuri, ce străjuia intrarea în port. Aici debarcă în ziua capitulării, pe la jumătatea după-amiezii, Primul Magistrat, urmat de Colonelul Hoffmann, Doctorul Peralta și o duzină de soldați. Învinsul aștepta tăcut, în mijlocul curții de onoare. Buzele sale se mișcau ciudat, fără să i se audă glasul, ca și cum ar fi vrut să pronunțe niște vorbe ce nu sunau. Cu o batistă în pătrățele încerca să-și șteargă sudoarea ce i se prelingea pe sub chipiu, atât de abundentă încât îi pătase stofa tunicii cu niște stropi întunecați. Președintele se opri, privindu-l îndelung, măsurându-l parcă. Și dintr-odată, sec, tăios: „Împușcați-l!" Autaúlfo Galván căzu în genunchi: „Nu... Nu... Asta nu... Nu mă împușcați... Pe măiculița ta... Nu... În numele sfintei Doña Hermenegilda, care știi cât mă iubea... Tu nu poți să-mi faci asta... Tu mi-ai fost ca un tată... Mai mult decât un tată... Lasă-mă să vorbesc... O să înțelegi. Am fost înșelat... Ascultă-mă... Pe măicuța ta..." „Împușcați-l!" Fu târât, gemând, plângând, implorând, spre zidul din fund. Hoffmann formă plutonul. Incapabil să se țină pe picioare, învinsul se sprijini de perete; spatele îi alunecă încet pe piatră și rămase așezat, cu cizmele înainte, cu vârfurile privindu-se chiorâș, sprijinindu-se cu mâinile de pământ. Țevile puștilor îi urmară mișcarea, oprindu-se la unghiul potrivit. „Ochiți!" Ordinul legiferă poziția de tragere adoptată. „Nu... Nu... Un preot... Vreau să mă spovedesc... Sunt creștin..." „Foc!"... Puștile la picior. Împușcătura de grație, corect. Țipete de pescăruș. Scurtă tăcere. „Aruncați-l în mare", spuse Primul Magistrat. „Rechinii or să termine treaba."

Povestea asta se terminase. Rămânea însă cealaltă, poate mai gravă; minimalizat de noi în privința capacității de mobilizare și a combativității, lăsat pe planul al doilea datorită necesității unei grabnice acțiuni militare, liber și

activ în Noua Córdobă din al cărei Palat Consistorial lansa manifest după manifest contra Guvernului, Doctorul Luis Leoncio Martínez îşi consolidase poziţia, devenise foarte puternic în oraşul unde i se alăturaseră studenţi, ziarişti, politicieni de ieri, avocaţi de provincie, spirite filo-socialiste, plus câţiva tineri ofiţeri, proaspăt ieşiţi de la şcoala de Cavalerie din Saumur, care reprezentau „inteligheniţia" armatei — „inteligheniţia" opusă unor Walter Hoffmann şi a altora ca el, ce se formaseră cu instructori germani şi erau îndrăgostiţi de coiful cu vârf ascuţit. Reuniţi în sesiune permanentă, răzvrătiţi, nedormiţi, cu cămăşile desfăcute, fumând ţigări cu duzinele, beţi de cafea neagră şi de trabuce morfolite, argumentând, discutând, atacând, blestemând cu arzătoare dorinţe de puritate, demne de un Comitet pentru Sănătatea Publică, redactau un Plan de Reforme tot mai radical pe măsură ce treceau orele şi care, pornind de la intentarea unor procese pentru furt din avutul obştesc şi cercetarea averilor ilicite, ajunsese la riscantul proiect de naţionalizare parţială a latifundiilor şi împărţirea păşunilor. Prin curieri sosiţi chiar în această dimineaţă, Primul Magistrat aflase situaţia exactă a evenimentelor pe care într-un început le privise cu oarecare ironie: „Aiureli de utopist vegetarian", spusese. Acum însă, în Noua Córdobă — printre mitinguri, şedinţe, proclamaţii şi decrete — se trecuse la o foarte intensă pregătire militară a studenţilor şi muncitorilor, sub conducerea unui obscur Căpitan Becerra — entomolog în clipe de răgaz — numit Comandant Militar al oraşului. Şi văzând că mişcarea capătă proporţii, cu nuanţe de sindicalism inspirat de doctrine străine, antipatriotice, inadmisibile în ţările noastre, ambasadorul Statelor Unite propunea o rapidă intervenţie a trupelor nord-americane pentru salvgardarea instituţiilor democratice. Tocmai făceau manevre nişte cuirasate în Marea Caraibelor. „Ar fi umilitor pentru suveranitatea noastră", a obiectat Primul Magistrat. „Operaţia asta n-o să fie complicată. Şi trebuie

să le-arătăm americanilor ăstora de căcat că suntem în stare să ne rezolvăm singuri problemele. Pe urmă, ăştia vin pentru trei săptămâni şi rămân doi ani, făcând cele mai mari afaceri. Vin îmbrăcaţi în kaki şi pleacă căptuşiţi cu aur. Uite ce-a făcut generalul Wood în Cuba..." Trei zile dură inspecţia şi repararea liniilor de cale ferată, sectorul Est şi, după o mare liturghie de campanie, închinată Divinei Pastora pentru triumful armatei naţionale, mai multe convoaie porniră pe drumul spre noul front, în mare larmă de urale şi râsete, cu steagurile şi drapelele regimentelor fluturându-le deasupra. Era aproape miezul nopţii când plecă ultimul tren, acompaniat de şuierături şi pufăituri de supape. Pe acoperişul vagoanelor, pe butoaie, bărbaţi cu *ruana* şi femei cu broboade se înfrăţeau în marşuri şi cântece, în timp ce la lumina lanternelor şi felinarelor sticlele de rom alb circulau de la grămada de cărbuni din tender până la ochii aprinşi în spatele vagonului de la coadă: *„Dacă Adelita s-o duce după altul, o voi urma pe mare şi pe-uscat; pe uscat într-un tren melitar, şi pe mare cu un cuirasat...*" Şi, în urmă, noaptea broaştelor din mlaştinile negre ale oraşului Surgidero, revenit la pacea molcomelor griji provinciale, cu taclale la bărbier, bârfele bătrânelor pe la porţi şi jocuri de loto şi gajuri pentru tineri, după rugăciunea de seară spusă în familie, cu gândul la cele cincisprezece mistere ale Fecioarei Maria.

## *Cinci*

*Suveranii au dreptul să schimbe întrucâtva obiceiurile.*

DESCARTES

Orașul Noua Córdobă, fundat în 1544 de căpitanul Sancho de Almeyda, se desena pe fundalul deșerturilor învecinate — nisipuri de culoarea șofranului, smocuri firave de iarbă, cactuși, scaieți, salcâmi americani mirosind a sudoare de om bolnav... — cu albeața orbitoare a așezărilor marocane, pe malul unui râu secătuit, zece luni pe an, ce-și săpa o albie sinuoasă într-un teren pietros, presărat de oasele, coarnele, copitele și ghearele animalelor moarte de sete. Sub un cer fără nori zburau, de la prea timpuriul crăpat al zorilor până la crepusculul sângeriu, păsări de pradă, deasupra unor munți văluriți, străpunși, ferestruiți și ciopliți cu târnăcopul, dalta și ciocanul, ale căror rotunjimi originale fuseseră transformate în forme geometrice de către oamenii care de secole scoteau minereul larvar din măruntaiele muntelui. Ca niște scaune cu spetează, tronuri de uriași, erau crestăturile făcute în stâncă de mâinile pline de bătături, înnegrite, noduroase, ale angajaților de la Dupont Mining Co., care creaseră, în opoziție cu volumele euclidiene săvârșite de muncă, o panoramă informă de movile, povârnișuri, grămezi de gunoaie, steril, pietriș și resturi de minereu, ce făceau ca dezolarea acelor pământuri sterpe să fie și mai adâncă. Și aici, în cea mai aridă provincie a țării, se înălța în mijlocul unui pâlc de nopali această Noua Córdobă, rebelă, îndoctrinată, combativă, sfidând acum armatele — victorioase în răsărit — ale Primului Magistrat. Mii de dușmani ai regimului se grupaseră

în jurul unui rigid profesor universitar, înfiinţând Legiunea Sacră. Iar pentru a apăra împrejurimile oraşului, trupele generalului (deja general) Becerra avuseseră destul timp să organizeze o puternică linie de apărare, cu o întreagă reţea de tranşee şi cazemate, înconjurate de palisade şi garduri de sârmă, făcute din traversele aduse pentru calea ferată. Contemplând prin binoclul de campanie aceste lucrări militare, Primul Magistrat murmurase în glumă, ascunzându-şi cu greu enervarea: „Întotdeauna am spus că în aceste ţări există doar două strategii de urmat: cea a lui Iulius Cezar sau cea a lui Buffalo Bill[1].“ Iar Marele Consiliu al Statului Major hotărî că soluţia cea mai adecvată în situaţia de faţă era să organizeze un asediu clasic, tăindu-li-se rebelilor toate căile de comunicaţie cu micile aşezări din nord — de asemenea răsculate — care îi aprovizionau cu alimente şi muniţii. „Până şi apa de băut trebuie s-o aducă din altă parte! Clima lucrează pentru noi...“ Aşa că, odată ridicate corturile, la o distanţă rezonabilă de liniile defensive inamice, de unde pornea, din când în când, câte o împuşcătură, dat fiind că duşmanul nu putea să-şi irosească muniţiile fără rost, a început aşteptarea. Zilele treceau cu partide de cărţi, domino, şah; unii jucau popice cu sticle goale, alţii organizau concursuri de tragere la ţintă cu pietre, într-o hârcă de bou, înfiptă într-un par. În lipsa altor lecturi, Primul Magistrat răsfoia cărţile clasice de tactică militară, pe care Colonelul Hoffmann le căra întotdeauna cu el. Şi ca să-l ia peste picior pe „prusacul cu bunica negresă în ograda din dos“ — cum îl botezaseră spiritualii opoziţiei — cita, cu hohote de râs vădit intenţionate, gogomăniile cele mai crase pe care le găsea: „Auzi, ascultă“ — zicea. Şi dându-şi importanţă: „Victoria rezultă din faptul că lupta a fost câştigată“ (Scharnhorst). „În confruntarea dintre două armate odihnite, de valoare egală, va câştiga cea mai numeroasă“ (Scharnhorst). „Cine se află

[1] *William Fr. Cody*, cunoscut sub numele de *Buffalo Bill* (1846–1917), explorator american. A studiat şi a făcut cunoscute viaţa şi obiceiurile indienilor din vestul Statelor Unite.

în defensivă poate trece la ofensivă" (Lassau). „Numai prin luptă se poate ajunge la un rezultat" (Lassau). „Mintea trebuie să exercite comanda pentru că ea este cea care gândește" (Clausewitz). „Comandantul trebuie să cunoască războiul și neprevăzutele sale" (Moltke). „Comandantul trebuie să știe ce vrea și să dea dovadă de o voință fermă de a învinge" (Von Schlieffen). „Un teatru general de operații prezintă trei zone: una la dreapta, una la stânga și una în centru" (Jomini). „Unde nu e centru, nu există nici stânga sau dreapta" — comenta Primul Magistrat râzând. „Și toate tâmpeniile astea trebuie să le învățați la Școala Militară?..." Zilele treceau într-o inactivitate devenită exasperantă datorită căldurii și muștelor, până când, într-o dimineață, în tabără a apărut Domnul Ambasador al Statelor Unite, gătit cu o cască colonială, căptușită cu plută și apărătoare de tul, cu pantaloni scurți — în chip de Stanley[1] în căutarea lui Livingstone. Veștile erau grave. Grupuri armate, conduse de agenți ai așa-numitului *Caudillo al Noii Córdobe* violaseră regiunea bananieră de pe coasta Pacificului, furând sute de mii de dolari din seiful unei filiale a trustului United Fruit. Activitatea la Dupont Mining Co. fusese paralizată odată cu blocarea navelor în Puerto Negro, iar consecințele erau catastrofale. Dar, dincolo de toate astea, trebuia să se pună capăt miturilor socializante ale dictatorului Luis Leoncio Martínez. Doar n-o să tolerăm înălțarea unui nou Madero[2] în această Americă de Jos. Dacă în țară nu avea să se instaureze, cât mai curând, o atmosferă de calm

---

[1] *John Rowlands Stanley*, denumit și *Henry Morton* (1841–1904), explorator englez al Africii Centrale și al fluviului Congo, care, în 1871, a pornit într-o expediție spre interiorul continentului în căutarea lui David Livingstone (1813–1873), misionar și celebru explorator englez al Africii.

[2] *Francisco Madero* (1873–1913), om politic mexican, semnatar al *Planului de la San Luis*, împotriva regimului dictatorial instituit de Porfirio Díaz. A condus mișcarea care l-a înlăturat pe acesta și a fost președinte al Mexicului între 1911–1913, când a fost înlăturat printr-o lovitură de stat militară și asasinat.

și respect față de proprietățile străine, era inevitabilă intervenția Statelor Unite. În fața acestui ultimatum, Primul Magistrat l-a asigurat că operațiunea decisivă va începe înainte de patruzeci și opt de ore. Și a doua zi, după ce i s-au dat toate garanțiile pe care le dorea pe cale militar-parlamentară, tânărul General Becerra a fost invitat în tabără, unde, fără vorbărie și gesturi, ce l-ar fi putut răni în onoarea sa, a fost primit cu o „salvă" de o sută de mii de pesos și încă ceva pe deasupra — un fleac cu câteva zerouri la urmă — pentru cei doi locotenenți care îl însoțeau. Și spre seară, steaguri albe fluturau deasupra tranșeelor și cazematelor, iar locuitorii Noii Córdobe au fost încunoștințați printr-o proclamație că, datorită superiorității militare a forțelor guvernamentale, din motive de ordin umanitar, pentru a se evita inutile vărsări de sânge, a fost acceptată capitularea orașului. În acest moment, își făcu însă brusc apariția, uriaș, înfiorător, vociferând Miguel Estatua[1], căruia i se spunea așa pentru că era impasibil în orice situație, viguros, cu o statură ieșită din comun, cu umeri largi ce se continuau în unghi ascuțit, terminându-se într-o talie atât de îngustă, încât trebuia întotdeauna să-și facă niște găuri în plus la curea ca să-și poată strânge bine pe mijloc catarama de argint, împodobită cu inițiale — singurul său lux. Maistru artificier, bun cunoscător al dinamitei — aproape întotdeauna ținea în gură batoanele de dinamită când pregătea câte o explozie la mină —, negrul devenise faimos în toată țara, de câteva luni încoace, datorită descoperirii sale că din piatră se puteau scoate animale. Da. Chiar așa a fost. El știa dinainte că arborii din pădure sunt ființe vii, cu care poți sta de vorbă și că atunci când le spui ce trebuie ei îți răspund cu câte un scârțâit sau mișcându-și crengile. Dar într-o zi, acolo, sus, pe deal, găsise o piatră mare, care parcă avea doi ochi și ceva ca un nas și o gură. „Scoate-mă de-aici", părea să-i spună. Și Miguel luă dalta și ciocanul și începu să cioplească mai de-aici, mai

---

[1] Statuie (sp.).

de-acolo, dând la iveală picioarele din faţă, picioarele din spate, o spinare uşor curbată la mijloc şi în cele din urmă o enormă broască ieşită din mâinile lui, ce părea să-i mulţumească. O luă în spate, o duse acasă, termină s-o ciopleascä cu o daltă mai fină, o lustrui cu şmirghel, o aşeză pe o lădiţă de lemn, o privi şi constată că broasca era bună. Entuziasmat de descoperire, Miguel începu să privească cu alţi ochi pietrele, bolovanii, materia tare din jur. Bucata aia aruncată acolo era, de fapt, un liliac — i se vedeau vârfurile aripilor. Dincolo, un pelican cu ciocul lăsat trist în jos, peste guşă. Din stânca aceea voia să ţâşnească un cerb aşteptând dintotdeauna să fie eliberat. „Muntele e o temniţă unde sunt închise animalele", îşi spunea Miguel. „Animalele sunt înăuntru, dar nu pot să iasă până nu le deschide cineva poarta." Şi Miguel începu să scoată la lumina zilei, cu dălţile lui multe — avea de tot felul, ascuţite, late la vârf, cu zimţi, cu vârf subţire — porumbei imenşi, bufniţe, porci mistreţi, capre cu iezi în burtă şi chiar un elan în mărime naturală. Miguel privi totul, porumbelul, bufniţa, porcul mistreţ, capra, elanul, şi văzu că toate erau bune, şi, cum era ostenit de atâta muncă, în ziua a şaptea se odihni... Îşi instalase toate lucrările într-un hangar părăsit al companiei Nueva Córdoba Railroad Co., unde nu se mai reparau vagoane şi platforme şi unde lumea venea duminica să vadă galeria de animale. Devenise vestit. Un ziar din capitală publicase un reportaj despre el, calificându-l drept „geniu spontan". Dar când cei de la Camera Spaniolă de Comerţ îi propuseseră să facă o statuie a Primului Magistrat, Miguel răspunsese: „Nu mă inspiră. Eu nu fac portrete după natură." De atunci era socotit, fără motive întemeiate, ca fiind ostil regimului. Alţii însă — cei de la Ateneu — îl apărau: „Nu îndrăzneşte să sculpteze chipuri de oameni. Nu din convingeri politice: se teme că n-o să reuşească." Câţiva preoţi fuseseră însărcinaţi să se apropie de el şi să-i ceară să facă statuile celor patru evanghelişti, care ar fi urmat să încadreze noua grădină a canonicilor ce slujeau la catedrala Divinei Pastora. „Nu pot să

scot oameni din piatră", răspunsese Miguel. Când află însă că Marcu umbla ca un leu (văzuse, de curând, unul la circul care dădea spectacole în localitățile din împrejurimi), că Luca umbla cu un taur (taurul e taur peste tot) și Ioan cu o acvilă (aici nu sunt acvile, dar toată lumea știe cum arată o acvilă), acceptă lucrarea și începu să ciopleascâ animalele simbolice ale Viețuitorilor Apocalipsului, lăsând pentru mai târziu un Matei al cărui „chip de tânăr" nu reușea să și-l imagineze. Dar lucra, lucra, lucra, scoțând din piatră, pentru întâia oară, chipuri omenești încununate de aureole, pe care le cizela — nu cu vechile lui dălți —, ci cu dălți fine, aduse din capitală, subțiri ca niște lame de cuțit... Cu asta se ocupa când află de mârșava capitulare. În aceeași clipă, aruncă deoparte uneltele și ieși în stradă. Dintr-odată, visătorul, noul născocitor de animale și oameni, distratul, bizarul își ridică glasul la răspântie de stradă, se înălță în întreaga sa măreție și deveni tribun, șef, conducător al poporului. Autoritatea lui era atât de mare, încât lumea îl asculta și-l urma. Ordonă să fie coborâte steagurile albe și steagurile albe fură coborâte și Miguel Estatua văzu că era bine să cobori steagurile albe și că era bine, de asemenea, să reîncepi lupta. Cu câte un baton de dinamită în fiecare mână și un fitil aprins atârnat pe umăr, a proclamat necesitatea continuării luptei până când, prin luptă, se va ajunge ca pâinea de azi să fie Pâinea de Azi, câștigată și mâncată azi, nu datorată magazinelor companiilor yankee, naționale sau „asociate", care stăpâneau minele, plătind ziua de lucru în bonuri de alimente. Adunându-i în jurul său pe cei care îl ascultau, a organizat o companie de artificieri și alta de geniști. Și însuflețiți de cuvinte cu iz de adevăr, deși din topor și spuse cu stângăcie — elocvență pornită din inimă, deznădăjduită și aspră, mai convingătoare însă decât orice discurs în stil elevat —, studenții, intelighenția, muncitorii, meseriașii, negustorii și țăranii — care nu mai credeau într-un Luis Leoncio Martínez înfricoșat, ce continua să difuzeze proclamații către țară, cerând ajutor unor oameni care practic nici nu știau că există, declarând că se bucură de spri-

jinul unor provincii ce nu ridicaseră un deget pentru el — și-au exprimat hotărârea de a lupta până la capătul puterilor... Dar nu era de ajuns, deși luptau adolescenții, femei tinere, copii plini de curaj, în timp ce bătrânele făceau feșe, iar bătrânii, în fierării, transformau fierul în sulițe; se aflau într-un oraș deschis, fără ziduri vechi — cum erau în alte locuri — sau case care să poată sluji drept bastioane, cu străzi ce se terminau cu colibe de chirpici, răspândite în nisipurile pustiului. Şi în ciuda drumurilor minate, unde în bubuiturile unei explozii zburau trupuri îmbucătățite, mutilate, împrăștiind brațe și picioare, în ciuda unei lupte încrâncenate, de la casă la casă, de la trotuar la trotuar, duse de apărătorii orașului cu vechi carabine Winchester, puști de vânătoare, flinte desprinse din panoplii, revolvere Colt, puști cu cremene și trei sau patru mitraliere Maxim, care, în lipsă de apă erau răcite cu urină, trupele guvernamentale au pus stăpânire pe piața centrală și au încercuit catedrala unde se refugiaseră vreo sută de disperați cu toate armele rămase, trăgând prin ferestre, ferestruici și zăbrele. Cei mai periculoși erau trăgătorii din clopotniță, care puteau împușca pe oricine ar fi înaintat pe străzile ce dădeau în Piața Mare. Orele treceau și se aflau în aceeași situație, așteptând, mai înghițind câte o îmbucătură, mai trăgând o dușcă, fără să poată ocupa complet edificiile municipale, aflate cu fațadele și balcoanele sub tirul unei mâini de nemernici, care probabil că mai aveau gloanțe și alimente pentru o bună bucată de vreme. Hoffmann avea pregătite tunurile Krupp, aduse în care trase de boi până la locul de unde puteau nimeri clopotnița. Cum erau foarte vizibile și se mișcau încet, mai multe vite fuseseră rănite de cei de sus, dar chiar și așa, însângerate, doborât unul din boii perechii a treia, dându-și sufletul altul, de la a doua, purtaseră încărcătura până la locul stabilit. De astă dată însă, Primul Magistrat se arăta șovăitor: catedrala era Sanctuarul Național al Divinei Pastora, patroana țării și a armatei. Obiect de devoțiune, loc de pelerinaje, bijuterie a arhitecturii coloniale... „Ce dracu'!", spunea Colonelul Hoffmann, care era lu-

teran. „Războiul nu se face cu icoane!“ La urma urmei, orice clădire se poate restaura şi orice restaurare implică îmbunătăţiri în privinţa solidităţii şi, deci, a permanenţei peste veacuri. „Şi dacă o să sufere stricăciuni Divina Imagine?“, întreba Primul Magistrat. „În cartierul Saint Sulpice din Paris se vând nişte icoane din astea foarte drăguţe“, şi-a amintit Doctorul Peralta. „Ce mai aşteptaţi ca să terminaţi odată cu aceşti *son of a bitch*[1]?“ întrebă ataşatul militar nord-american. Infanteria noastră marină i-ar fi lichidat de mult. Nu sunt sentimentali ca dumneavoastră...“ „Văd că nu există altă soluţie“, a spus, în cele din urmă, Primul Magistrat. „Dacă Pilat s-a spălat pe mâini, eu îmi astup urechile.“ „Imperativ de ordin strategic“, a completat Hoffmann. Tunurile Krupp fură fixate în unghi de tragere. Bătrânul artilerist ochi „trei palme în sus, două la dreapta şi un deget şi jumătate corectare de tir“ *et caetera* şi prima salvă porni. Lovit în mijloc, turnul slobozi clopotele pe acoperişul sanctuarului într-un bubuit de piatră şi sculpturi prăbuşite. Salva celei de-a doua piese — calculată cu ajutorul logaritmilor — pătrunse prin poarta principală şi străpunse altarul central fără să atingă statuia Divinei Pastora, care rămase intactă, indiferentă pe soclul ei, fără să se clatine măcar — minune rămasă de-atunci în memoria oamenilor ca „Miracolul de la Noua Córdobă“. „Sfânta Fecioară e cu noi!“ strigară învingătorii. „Sfânta Fecioară, spuse Primul Magistrat, uşurat, nu putea fi alături de-un ateu care crede în mese vorbitoare şi dumnezei cu şase braţe...“ Şi atunci începu masacrul: trupele dezlănţuite, de nestăpânit, în dezordine, începură vânătoarea de bărbaţi şi femei cu baioneta, *machete*, pumnalul, scoţând în mijlocul străzii cadavrele străpunse, spintecate, descăpăţânate, mutilate, ca să fie de învăţătură. Ultimii combatanţi — vreo treizeci-patruzeci — fură duşi la Abatorul Municipal, unde, între coarne de vite, organe, maţe şi măruntaie de animale, deasupra băltoacelor de sânge cu cheaguri, fură atârnaţi în căngi şi cârlige, de

[1] Ticăloşi, lepădături (engl.).

subraț, genunchi, coaste sau bărbie, după ce fuseseră zdrobiți în bătaie cu patul puștii și lovituri de picioare. „Cine vrea carne la proțap? Cine vrea carne la proțap?“, strigau călăii, maimuțărindu-i pe negustorii ambulanți și împungând cu baioneta câte un muribund, înainte de-a poza în fața aparatului unui fotograf francez, Monsieur Garcin, care trăia în oraș de multă vreme (gurile rele spuneau că era evadat de la Cayenne), făcând portrete de familie, fotografii la nunți, botezuri, prima împărtășanie și pozându-i chiar și pe micii „îngerași“ în sicriele lor albe. „Hai, zâmbiți, arătați veseli“, le spunea soldaților după ce schimba placa, în timp ce strângea în mână para de cauciuc. „Doi pesos cincizeci, o jumătate de duzină carte poștală, plus una mărită, colorată de mână, ca amintire... Nu mișcați... Gata... Acum, alta... cu ăia patru înșirați acolo. Alta, cu ăștia spânzurați aici... Trage fusta femeii să nu i se vadă fofoloanca... Alta acum, cu ăla cu țăpoiul în burtă... Fac reducere, pentru cine vrea o duzină...“ Păsările de pradă începură să se rotească la mică înălțime deasupra curții Abatorului Municipal. Ciorchini de spânzurați atârnau de stâlpii de telegraf, de plopii din parc și de balcoanele Primăriei. Câțiva fugari, prinși cu lațul, ca niște vite la rodeo, erau târâți de cavalerie pe străzile pavate cu piatră cubică și bolovani de râu. Vreo cincizeci de mineri, puși să stea cu mâinile în sus, au fost împușcați pe terenul de baseball inaugurat cu puțin timp înainte de Dupont Mining Co. La picioarele Divinei Pastora, înțepenită pe altarul ei pârjolit, sub ruinele sfântului lăcaș, se afla o grămadă răscolită de forme omenești, din care ieșeau ici și colo, ca niște bucăți rupte din ceva, nelalocul lor, un picior, o mână, un cap cu o expresie împietrită într-un ultim rânjet. Se mai auzeau încă împușcături în cartierul minerilor, unde soldații, cu căldări cu petrol în mână, dădeau foc caselor, de unde se mai auzeau încă vaiete și rugăminți... La mijlocul nopții o enormă explozie se produse în uitatul hangar al societății Nueva Córdoba Railroad Co. Miguel Estatua se aruncase în aer împreună cu toate ființele lui de piatră. Câteva bucăți de

evangheliști zburară până deasupra trupelor, omorând trei soldați cu lama subțire a aureolelor ascuțite ca niște tăișuri de cuțit de dălțile cioplitorului inspirat.

Zdrobit cel mai important focar al rezistenței, Primul Magistrat s-a întors în Capitală, lăsând în grija lui Hoffmann, înaintat la gradul de general pentru serviciile aduse, sarcina, ușoară, de a pedepsi așezările învecinate, care îi ajutaseră în vreun fel sau altul pe rebeli. Doctorul Luis Leoncio Martínez fugise spre frontiera nordică, pe un drumeag ce se pierdea într-un defileu în mijlocul neprietenoșilor munți Yatitlán. Ajuns în vreun loc mai liniștit, se va proclama șef al unui guvern în exil, șef al Partidului Legalist Național etc., etc., organizând un ineficient nucleu de refugiați politici — curând dezmembrat datorită rivalităților, demisiilor, sciziunilor, acuzațiilor reciproce, fracțiunilor politice și scandalurilor alimentate de ziare cu tiraj de trei sute de exemplare, pliante și foi de cincizeci de cititori. Iar Apostolul Noii Córdobe, scufundat în teoriile și închipuirile sale, va sfârși ca atâția alții, uitat în vreo *boarding-house*[1] din Los Angeles sau în vreun hotel prăpădit, pe vreo insuliță din Caraibe, scriind scrisori și pamflete total lipsite de interes pentru cei ce știu prea bine că în politică ceea ce contează este succesul... La întoarcerea în Capitală, Primul Magistrat a fost întâmpinat cu ghirlande, arcuri de triumf, focuri de artificii și marșul *Sambre-et-Meuse*, care îi plăcea atât de mult. Dar la prima sa conferință de presă, înnegurat și întristat parcă, vorbi despre profunda amărăciune ce îi umple sufletul la gândul că poporul — poate o demonstrau chiar recentele evenimente —, poporul nu crede în onestitatea, dezinteresul și patriotismul său. De aceea era hotărât să renunțe la putere, să transfere Președintelui Senatului toate responsabilitățile, până ce se vor organiza noi alegeri prin care să i se încredințeze unui bărbat exemplar, unui cetățean virtuos, mai capabil decât el, misiunea de a cârmui destinele Națiunii, înalta funcție de Prește-

---

[1] Pensiune (engl.).

dinte, în cazul când — în cazul când, spun — un plebiscit nu va hotărî contrariul. Şi plebiscitul se organiză repede, în timp ce Primul Magistrat rezolva în continuare chestiunile curente, cu nobila şi senina melancolie — ca să nu spunem durere suportată cu demnitate — a celui care nu mai crede în nimic şi în nimeni, rănit în adâncul sufletului, după ce veghease atâta timp la bunăstarea celorlalţi. Mizeriile puterii! Clasica dramă a coroanei şi a hlamidei! Amara bătrâneţe a Principelui!... Cum patruzeci la sută din populaţie nu ştia să citească şi să scrie, s-au tipărit nişte cartonaşe colorate — alb însemnând „da“, negru „nu“ —, pentru a simplifica mecanismul votării. Şi de la nord la sud, de la răsărit la apus, în oraşe, sate, în munţi şi la câmpie, glasuri misterioase, glasuri tăinuite, glasuri perfide au început să şuşotească cum că autorităţile comunale sau municipale vor şti ce-a votat fiecare, deşi votul e secret. Cu tehnica de azi era posibil. Aparate de fotografiat ascunse în spatele draperiilor din cabinele de votare se declanşează automat când cetăţeanul întinde mâna spre urnă. Iar unde nu există asemenea dispozitive, în spatele respectivelor draperii vor sta ascunşi nişte oameni. Fără îndoială că o să se cerceteze şi amprentele digitale de pe cartonaşe, ca să nu mai vorbim de faptul că în localităţile mici fiecare cunoaşte opiniile politice ale vecinului său şi douăzeci de voturi împotrivă însemnau douăzeci de indivizi identificaţi fără eroare posibilă. O teroare crescândă a pus stăpânire pe funcţionarii publici — care erau mulţi. Acum, vocile misterioase insinuau, pe un ton mai ridicat, prin bodegi, cârciumi şi cabarete, că marile întreprinderi miniere, bancare, bananiere, industriale etc. îi vor concedia pe toţi cei care vor vota împotriva rămânerii la putere a Primului Magistrat. Ţăranii potrivnici regimului vor avea de-a face cu *machetele* gărzii rurale. Învăţătorii vor fi daţi afară din şcoli. Se vor revizui cu rigurozitate declaraţiile de venituri ale unor negustori care — să ne-nţelegem — oricum înşelau întotdeauna fiscul. Se amintea, totodată, că oricărui străin recent naturalizat i se putea retrage cetăţenia şi putea fi trimis în ţara

sa dacă aparţinea urâtei categorii a indezirabililor, anarhiştilor sau altor işti... Aşa încât plebiscitul se sfârşi printr-un enorm şi multitudinar „da“, atât de enorm şi de multitudinar, încât Primul Magistrat se simţi obligat să accepte 4 781 de voturi contra — număr ce-i ieşise la zaruri Doctorului Peralta — pentru a demonstra totala imparţialitate cu care lucraseră comisiile de numărare a voturilor... Din nou discursuri, marşuri triumfale, focuri de artificii şi rachete multicolore. Dar Preşedintele era obosit. Şi-n afară de asta, mâna lui dreaptă îl slujea din zi în zi mai puţin, din cauza unei ciudate şi dureroase amorţeli, greutăţi, muşchii nu-l mai ascultau, simţea junghiuri în umăr şi nu-i mai uşurau durerile nici masajele, nici medicamentele şi nici ştiinţa întru ale buruienilor pregătite de Intendenta Elmira, care, fiică de vraci, era tare pricepută la buruieni şi rădăcini, leacuri aproape întotdeauna mai eficiente decât o serie de medicamente — de înaltă şcoală — anunţate în presă cu frumoase alegorii despre convalescenţă şi sănătate redobândită. Un medic american, venit special de la Boston, a pus diagnosticul de artrită — sau ceva asemănător, cu un nume nou, din astea de care sunt pline revistele cu sceptrul lui Mercur pe copertă, ca să-i sperie şi să-i dezorienteze şi mai tare pe bolnavi —, adăugând că în ţară nu există anumite aparate electrice moderne, singurele în stare să-l vindece. Guvernul în plen l-a rugat pe Primul Magistrat să plece în Statele Unite pentru a-şi redobândi sănătatea atât de necesară tuturor. În absenţa sa, se va ocupa de problemele de stat Preşedintele Consiliului de Miniştri, în strânsă colaborare cu Generalul Hoffmann, însărcinat cu apărarea naţională, şi cu Preşedintele Senatului... Şi astfel, Primul Magistrat se îmbarcă pe un luxos vapor al companiei Cunard Line. Ajuns însă la New York, simţi dintr-odată o teamă iraţională, aproape copilărească — era poate obosit, cu nervii zdruncinaţi de recentele evenimente — în faţa medicilor americani vorbind într-o limbă străină, comportându-se rece, obişnuiţi prea mult să recurgă la bisturiu, să taie fără să fie întotdeauna nevoie, în-

clinați spre metode brutale și noi, cu consecințe puțin experimentate, atât de diferite de metodele blânde, ușor de suportat și inteligente ale specialiștilor francezi sau elvețieni — se gândea la Doyen[1], Roux[2], Vincent[3]... — de fapt, maeștrii celor de aici. Președintele prefera în locul cabinetelor aseptice, albe, impersonale, cu pensete, sonde, foarfeci cu dinți și instrumente înfricoșătoare, expuse în vitrinele medicilor de aici, cabinetele împodobite cu tablouri de Harpignies și Carolus-Durand, covoare persane, mobile vechi, cărți cu legături din secolul al XVIII-lea și un miros aproape imperceptibil de eter sau iod, cu medici cu barbișon, redingotă și Legiunea de Onoare, care oficiau paternali și culți în Avenue Victor Hugo sau Bulevard Malherbe. „Bine", spunea Peralta. „Dar... credeți că e prudent să ne îndepărtăm atât de mult? Și dacă o să aibă loc o nouă lovitură militară, domnule Președinte?" „Ei, fiule... În țara asta a noastră totul e posibil. Dar nu cred să fie probabil. O să lipsim doar câteva săptămâni. Și sănătatea mea e pe primul plan. Nu m-am născut să fiu ciung. Și să fii ciung când nici măcar n-ai fost la Lepanto[4] e o lașitate. Pe urmă, fără mâna dreaptă nu mai pot conta nici chiar pe cine mă iubește cel mai mult. Pentru că atunci când sunt în țară, unde mă iubește atâta lume, mă simt liniștit, sigur și stăpân pe mine, în audiențe și în vizite, numai când îl știu cu mine." Și cu bărbia arătă locul Browningului, acolo la subțioara stângă, aducând elogii mobilității cocoșului și frumuseții patului, cu accente duioase, ca un bărbat ce laudă calitățile femeii iubite: fidel, ascultător, de

---

[1] *Eugène Louis Doyen* (1859–1916), celebru chirurg francez.

[2] *Emile Roux* (1853–1933), medic francez, discipol al lui Pasteur.

[3] Probabil *Hyacinthe Vincent* (1862–1950), medic francez, autor al unor numeroase descoperiri în domeniul bacteriologiei și epidemiologiei.

[4] Aluzie la *Miguel de Cervantes Saavedra* (1547–1616), denumit și „*el manco de Lepanto*" (ciungul de la Lepanto), datorită faptului că în această localitate și-a pierdut mâna stângă, în timpul bătăliei împotriva turcilor din 1571).

nădejde, cu forme frumoase şi perfect proporţionat, plăcut la pipăit, zvelt şi fin până la gură, bine făcut, deşi ascuns, împodobit cu Stema Ţării, gravată pe plăsele — întotdeauna îngrijit cu dragoste maternă de Intendenta Elmira, care îl curăţa în fiecare zi, când el se despărţea de armă pentru a face o lungă baie, şi i-l înapoia încărcat şi gata de a-l sluji când îl ştergea pe corp cu un prosop mare de pluş, din cele cumpărate de Ofelia pentru taică-su de la Maison de Blanc... Şi astfel, într-o dimineaţă, lăsând în urmă electricitate, progres, invenţii şi mesele de tortură din clinicile americane, asemănătoare cu nişte enorme puşcării — spunea el —, Primul Magistrat se îmbarcă pe La France, pentru a se refugia, după atâtea zbuciumări şi supărări, în farmecul verii pariziene — atât de însorită şi caldă anul acesta, scriau ziarele, cum nu mai fusese alta de pe la mijlocul veacului trecut.

## *Capitolul al treilea*

*Toate adevărurile pot fi percepute exact, dar nu de către toţi oamenii, datorită prejudecăţilor.*

DESCARTES

## *Şase*

La Gare du Nord, călătorii au fost întâmpinaţi de Cholo Mendoza — mănuşi galbene, gardenie la butonieră şi ghetre gri, întotdeauna, chiar şi vara — care, anunţat de sosire printr-o telegramă expediată de pe vapor, se grăbise să se întoarcă de la Vichy, unde îmbina armonios diurne cure de ape cu nocturne cure de bar, într-o inteligentă alternanţă de apă de izvor şi bourbon, ceea ce îi redase înfăţişarea de la douăzeci de ani. Ceilalţi funcţionari ai ambasadei erau în concediu cu copiii la Trouville sau Arcachon. Ofelia era la Salzburg, unde azi începea festivalul Mozart cu *Cosí fan tutte*. Diplomatul s-a arătat alarmat văzând că Primul Magistrat îşi ţine braţul nemişcat, îndoit într-o eşarfă de caşmir, legată de gât. „O durere supărătoare, dar nu gravă“, l-a lămurit Peralta. „Medicii de aici, cu ştiinţa lor înaintată, vor învinge boala. Şi pe urmă, ambianţa, mişcarea, veselia de aici, civilizaţia... Aici e de-ajuns să respiri — aşa simplu, inspiri, expiri, îţi umpli plămânii... — şi te simţi mai bine. Şi doar e lucru ştiut că moralul influenţează fizicul, pentru că durerea e cu atât mai mare, cu cât ne concentrăm asupra ideii de durere, pentru că, într-adevăr, psihologii moderni, la fel ca Epicur, au spus că etc., etc., dar cu zgomotul ăsta de trenuri, şuierături, forfoteala hamalilor nici nu se poate vorbi, aşa că Cholo, ia-o tu înainte cu bagajele, în timp ce Peralta şi cu mine o să mai facem câţiva paşi, că ne-au amorţit picioarele de atâta stat...“ Şi Primul Magistrat, urmat de secretarul său, intră în cunoscutul bistro flamand, cu jocul de săgeţi trase la ţintă şi

mica statuetă Mannekenpis[1], unde se putea bea acidulata bere Hoegaarde, sau berea de culoarea sucului de cireşe, sau, în sfârşit, berea Lambic, tare — „însemnată“ cu un cui la roşu stins în spumă — toate excelente pentru un început de zi ce avea să fie încărcată de redobândite delectări. Totul era plăcut azi; cu lumea aceea umplând terasele cafenelelor, pantalonii roşii ai militarilor, turbanele zuavilor, firma de la Le Brazza — un morcov aprins la culoare —, autobuzele cu diverse plăcuţe: Opera, Republica, Bastilia, Monceau, şi itinerare de glorie napoleoniană. Nou-veniţii se reobişnuiau cu ritmul atâtor şi atâtor plimbări lipsite de griji, care-i puteau purta, după cum li se năzărea, de la Chope du Panthéon la lalelele de pe Quai de la Mégisserie, de la librăria specializată în ştiinţe oculte şi texte despre rozacrucieni[2] a lui Chacornac (cărţi de ghicit, tratate de iniţiere, scrieri de Stanislas de Guaite[3]...) la un gimnaziu unde se mai practica încă nobilul box cu lovituri de picior în gură, de la prăvălioara bleu-ciel „Obiecte de cult“ de pe Notre-Dame-des-Victoires, la nr. 25 de pe strada Sainte Apolline — Aux glaces — unde dimineţile era de gardă deseori o blondă planturoasă, deosebit de pricepută la specialitatea *à la Duc d'Aumale*, ceea ce conferea un nostim blazon de nobleţe călăritului în poziţie orizontală. Totul vorbea într-un limbaj al miresmelor şi parfumurilor plutind deasupra şi în spatelele tejghelelor din baruri: brioşele în coşuleţe, madlenele striate asemeni în-

---

[1] Celebră fântână din Bruxelles, cu o statuetă de bronz reprezentând un copil care face pipi (de unde şi numele său), copie a celei originale, pierdută, executată de L. Duquesnoy cel Bătrân (1619), considerată simbol al oraşului.

[2] *Ordo Rosae Crucis* (lat.), sau Ordinul Trandafirului Crucii, denumire dată unei societăţi create în jurul lui Christian Rosencreutz, în sec. al XV-lea şi altor societăţi care s-au organizat după acelaşi model începând cu secolul al XVII-lea. Aici, referire la Ordinul cabalistic al Trandafirului Crucii, fondat la Paris în 1888, de Stanislas de Guaite.

[3] Marchiz *Stanislas de Guaite* (1861–1897), poet şi ocultist francez.

semnelor ordinului Santiago de Compostela, în vase pătrate de cristal, pisica de pe etichetele de Dubonnet, *estetica bersaglieră*[1] a sticlelor de Cinzano, porțelanul strălucitor al flacoanelor de gin olandez, bețișoarele de lemn din sticlele de rachiu de vin, parfumul de coajă de portocală și catran al fiolelor de Amer Picon. „Aici e mai bine decât în Peștera Mumiilor", a murmurat Primul Magistrat. Și luând, în cele din urmă, un taxi fără capotă, ceru să fie dus în Rue de Tilsitt. „Parisul, tot Paris o să rămână întotdeauna", spuse sentențios Secretarul, când, în depărtare, între Caii de la Marly[2] se profilă, inutil și grandios în imensitatea lui, Arcul de Triumf... Și acum, instalându-se — afundându-se — în fotoliul lui de piele, Primul Magistrat simți ca o nevoie organică să-și restabilească legăturile cu orașul. Telefonă la Quai Conti — plăcute concerte; doamna nu era acasă. Îl sună pe violonistul Morel, care îl congratulă pentru întoarcerea sa, pe tonul grăbit și evaziv al celui ce vrea să termine repede o conversație. O căută pe Louise de Mornand, a cărei menajeră, după ce îl făcu să aștepte mai mult decât s-ar fi cuvenit, îi aduse la cunoștință că frumoasa doamnă va lipsi câteva zile. Îl sună pe Brichot, profesorul de la Sorbona. „Sunt aproape orb, îi spuse, *dar mi se citesc ziarele.*" Și închise. „Țâfnos ca întotdeauna", își zise Primul Magistrat, nițel surprins de ciudatul răspuns și căută un alt număr în agendă. Și sună, sună, sună, pe unul, pe altul, dând, de fiecare dată, de glasuri care, cu excepția croitorului și frizerului său, păreau să-și fi schimbat timbrul și stilul. Se gândi că poate D'Annunzio o fi la Paris... Și după ce o servitoare îi spuse că stăpânul ei tocmai plecase în Italia, dezmințind spusele acesteia, în receptor răsună vocea poetului pentru a slobozi înfiorătoare înjurături la adresa creditorilor care-l asediau, literalmente, în

---

[1] *Bersaglliere* (it.), soldat din infanteria ușoară italiană.

[2] Celebră statuie, executată de Guillaume Coustou (1677-1746), pentru castelul lui Ludovic al XIV-lea de la Marly-le-Roi, astăzi aflată în Place de la Concorde din Paris.

propria-i casă. Da, *asediat*. Asta era cuvântul, ca un stol de erinii, de eumenide, de furii. Se postaseră acolo asemeni câinilor Hecatei, de dimineață până seara, în bistroul din față, la debitul din colț, prin brutăriile din apropiere, veghind, privind spre ușa lui, așteptându-l să iasă ca să se năpustească asupră-i și să-l zdrobească, să-l sfâșie cu pofta lor feroce de bani. Ah, ce n-ar face el dac-ar avea puterile unui tiran din America Latină. Cum ar mai curăța el Rue Geoffroy L'Asnier de pungași și pușlamale, cum făcuse generosul său prieten la Noua Córdobă!... Văzând apropiindu-se momentul de a fi tapat — n-ar fi fost prima oară —, Primul Magistrat ciocăni în receptor cu stiloul, spunând: „*Ne coupez pas. Mademoiselle... Ne coupez pas...*"[1] Și închise apoi telefonul la jumătatea unei fraze spuse de celălalt, pentru a-l face să creadă că se întrerupsese convorbirea. Era însă neliniștit și dezorientat. Nu știa cum să interpreteze cuvântul „tiran", pentru că poetul folosea de obicei un limbaj „imaginific" și... ambiguu, dar în privința Noii Córdobe nu-și închipuia că D'Annunzio ar fi putut cunoaște măcar numele acestui oraș. Se petrecea ceva straniu. Poate c-ar fi fost bine să-l sune pe Reynaldo Hahn, amabilul și agreabilul său „compatriot" din Puerto Cabello. Compozitorul îi răspunse la telefon, vorbindu-i în dulcea-i spaniolă cu accent venezuelean, unică în felul ei, datorită unor expresii tipice pentru Río de la Plata — ciudățenie pe care nici el însuși nu și-o putea explica. După obișnuitele formule de salut, Reynaldo îl informă pe tonul său molatec, domol și parcă leneș, de parcă ar fi vorbit despre altceva, că *Le Matin* publicase o serie de reportaje înfiorătoare în legătură cu evenimentele de „acolo", în care „compatriotul" său era numit „Măcelarul din Noua Córdobă". Toate fotografiile lui Monsieur Garcin apăruseră pe câte trei și patru coloane, înfățișând cadavre azvârlite în stradă, cadavre mutilate, cadavre târâte pe jos, cadavre agățate în cârlige la Abatorul Mu-

[1] Nu ne întrerupeți, domnișoară... Nu ne întrerupeți... (fr.)

nicipal, de subraţ, de barbă, de coaste, oameni străpunşi de cângi, furci şi cuţitoaie. Femeile răzvrătite, obligate să alerge goale pe străzile oraşului, cu lovituri de baionetă în spate, altele violate în pragul bisericii sau prin ogrăzi. Minerii împuşcaţi cu grămada, în faţa zidurilor cimitirului, cu muzică militară şi voios sunet de goarnă. Totul însoţit de portrete ale Primului Magistrat, în ţinută de campanie, din profil, trei sferturi şi chiar din spate, dar de neconfundat, graţie impresionantei sale staturi, ordonând să se deschidă foc de artilerie asupra Sanctuarului Naţional al Divinei Pastora („Hoffmann, nu eu", protesta Demnitarul), bijuterie a arhitecturii baroce, *Notre Dame a Lumii Noi*, scria ziarul. Şi poate că lucrul cel mai neplăcut este că acum două zile, pe plaja de la Lido, unde se află şi-acum în compania unei dive de la Comédie Française, propriul lui fiu, Marc Antonio, întrebat de un ziarist despre aceste evenimente, în loc să-i ia apărarea tatălui său, declarase: *„Je n'ai que faire de ces embrouillements sudamericains...*"[1] Acum înţelegea mâhnitul interlocutor motivul multor scuze şi al bâlbâielilor servitorilor, îşi explica falsa absenţă a Louisei de Mornand şi ciudatul răspuns al lui Brichot. „Eu ştiu, prietene, că în toate acestea e multă exagerare... Astăzi se fac minuni în materie de trucaje fotografice... Dumneata ai fi incapabil... Sigur că totul e falsificat..." Dar nu putea cina cu el astă-seară, la Larue. Nici mâine, nu, avea o întâlnire cu Gabriel Fauré. Şi-avea şi mult de lucru: un proiect de operă după comedia *El sí de las niñas* de Moratín[2], un concert pentru pian şi orchestră. Regreta foarte mult... Copleşit, Primul Magistrat se trânti în hamacul agăţat în diagonală de inelele fixate în două colţuri ale camerei, cum poruncise cu două luni înainte. Nu era supărat nici măcar pe Cholo Mendoza, care l-ar fi putut preveni. Dar ştia foarte bine că diplomaţii săi nu citeau din toată presa fran-

---

[1] Nu mă interesează aiurelile astea sud-americane... (fr.)

[2] *Când fetele spun da*, comedie de Leonardo Fernández de Moratín (1760–1828), dramaturg spaniol de inspiraţie neoclasică.

ceză decât *Le Rire*, *Fantasio* și *La Vie Parisienne* și erau ultimii care aflau când se scria ceva despre țara lor. Privea stucaturile tavanului, cu o amărăciune, poate, nicicând încercată. Nu s-ar fi sinchisit dacă i s-ar fi spus „măcelar", barbar, tiran, oricum, în locuri ce nu-i fuseseră niciodată dragi, locuri pe care în propria-i conversație le însoțea, din aceleași motive, cu atribute peiorative. În gura lui, Berlinul era orașul care nu-și uzurpase numele primitiv de „loc al urșilor", cu greoaia arhitectură a Porții Brandenburg, asemeni unei locomotive de granit, templul din Pergam[1], înconjurat de pereți și bulevardul Unter-den-Linden; Viena, în ciuda faimei sale de eleganță și voluptate, datorată operetei și valsurilor, era, în realitate, teribil de provincială, cu ofițerașii ei ca scoși de la curățătorie, cu cele zece sau douăsprezece restaurante năzuind să semene cu cele de aici și cu o Dunăre cafea cu lapte ce devenea albastră în câte-o zi de 29 a anilor bisecți; Berna, burg plictisitor, cu statuile ei de heralzi helvetici în mijlocul străzilor, de fapt, o imensă colecție de ceasuri și barometre; la Roma, fiecare piațetă, fiecare răscruce era o scenă de operă, cu trecători care, oricum ar fi fost îmbrăcați și orice ar fi vorbit, erau întotdeauna în ipostază de coriști în *Forța destinului* sau *Bal mascat*; Madridul aparținea genului minor, cu sacagiii, siropurile și rachiul său, cu paznicii de noapte cu câte-o legătură de chei la brâu și cu tăifăsuielile de cafenea, unde aurora se zugrăvea pe o rustică panoramă de cești de cafea rămase de cu seară și fursecuri de ieri, în timp ce unii se duc la culcare, iar alții își încep ziua de lucru în zori, cu un rachiu de anason, o gogoașă și tutun de cin'șpe... Parisul, în schimb, era Țara Belșugului, Pământul Făgăduinței, Sfântul Lăcaș al Inteligenței, Metropolă a acelui *Savoir Vivre*, Izvor al Întregii Culturi, pe care an după an, în ziare, reviste, publicații, cărți, îl lăudau — după ce își re-

---

[1] Marele altar al lui Zeus, cu frize sculptate, din Pergam (sec. al II-lea î.Hr.), a fost descoperit de arheologi germani și se află astăzi la muzeul Pergamon din Berlin.

alizau suprema ambiție de a trăi *aici* — un Rubén Darío[1], un Gómez Carrillo[2], un Amado Nervo[3] și atâția alți latinoamericani, ce transformaseră Marele Oraș, fiecare în felul său, într-un fel de Oraș al lui Dumnezeu... Încet, învingând reticențe, respectând norme stricte de comportament și vestimentație, în funcție de oră, zi, sezon, făcând cadouri de valoare, dar niciodată exagerate, trimițând flori (număr fără soț), arătându-se generos la licitații și tombole în beneficiul săracilor, prieten cu artiștii și literații care nu practicau boemia extravagantă, prezent la marile concerte, la conferințe cu public modern și la premiere de teatru și operă, arătând, astfel, că *și* națiunile noastre știu să trăiască... își croise un drum care, fără să-l ridice pe culmile unui Almanah Gotha, îl condusese, totuși, de trei ori la seratele muzicale de la Madame Verdurin — ceea ce constituia un bun început. Când se va simți obosit de agitația și gloata *de acolo*, se va retrage să-și aștepte sfârșitul în această casă, pe care o îndrăgea tot mai mult, de fiecare dată când venea aici. Dar totul se năruia. I se vor închide pentru totdeauna porțile palatelor pe care le visase încă din zilele când era jurnalist de provincie și când, hoinărind pe străzile în coastă din Surgidero de La Verónica, recita poemele unde Rubén Darío cânta „vremea Regelui Ludovic al Franței, soare cu o curte de aștri pe câmpuri de azur, când nemurire dărui palatelor strălucitoarea și regala Roză de Pompadour"; sau când, în câte-o tavernă din port, în iz de crevete la tigaie și pește prăjit, cu nasul vârât în revistele de *acolo*, făcea cunoștință cu mărețiile imortalizate de cei mai celebri pictori din lume, cu aurul și purpura din foaierul Operei, albul strălucitor de silfide și *wallis*[4], poza seniorială a ama-

---

[1,2,3] *Felix Rubén García Sarmiento Darío*, cunoscut sub numele de *Rubén Darío* (1867–1916), poet și scriitor nicaraguan, considerat părintele modernismului în literatura hispano-americană; *Enrique Gómez Carrillo* (1873–1927), scriitor și ziarist guatemalez; *Amado Nervo* (1870–1919), poet modernist mexican.

[4] În mitologia germană, sufletele fecioarelor moarte fără să fi cunoscut dragostea. Aluzie la titlurile a două cunoscute balete.

zoanelor la concursuri hipice, cenuşiul catedralelor sub ploaie — *„il pleure dans mon coeur / comme il pleut sur la ville..."*[1] şi vârtejul de femei care, în descrierile lui, erau păsări ale paradisului, simfonii de bijuterii, ființe aproape de neînchipuit, apărând aşa, dintr-odată, în paginile revistei *L'Illustration*, aici, între sirena cargoului danez şi scârţâitul macaralei ce vărsa şuvoaie de cărbune peste murdăria unui chei din apropiere... Acum credea că citeşte dispreţul, o mută acuzare în ochii tuturor celor ce-l priveau, valetul său, Sylvestre, ceva mai distant, bucătăreasa, care îşi ştergea mâinile de şorţ când îl vedea — gest interpretabil în diverse feluri —, portăreasa, rezervată şi rece, deloc interesată, după toate aparenţele — sau poate credea că ar comite o indiscreţie — de braţul lui în eşarfă; şi chiar la Bois-Charbons unde fusese după-masă, dintr-o curiozitate bolnăvicioasă, să bea cu Doctorul Peralta o sticlă de Beaujolais. Monsieur Musard părea prost dispus. Nevastă-sa nu ieşi să-i salute. Şi, judecând după priviri, cei doi cu şapcă, de la celălalt capăt al barului, vorbeau despre el. În toate cafenelele, chelnerii aveau o expresie ciudată. În cele din urmă, împins de nevoia unei alinări în acest zbucium, după ce se consultă cu Peralta, Primul Magistrat se prezentă neanunţat acasă la Ilustrul Academician care îi datora atâtea favoruri. Aici, în umbritul apartament cu vedere spre Sena, încărcat de cărţi vechi, picturi de Hokusai, portrete ale lui Sainte-Beuve, Verlaine, Leconte de Lisle, Léon Dierx, Preşedintele a fost primit cu afecţiune, comprehensiune şi o clarviziune care l-au emoţionat. Puterea implică obligaţii îngrozitoare — afirma prietenul. „Când regii îşi ţin promisiunile e teribil, iar când nu şi le ţin, e de asemenea teribil", spunea, citându-l, poate, pe Oscar Wilde. Nici un diriguitor de popoare, nici un mare monarh, nici un Căpitan General nu fusese blând... În faţa ochilor

---

[1] Un plâns suspină-n mine / ca ploaia pe oraş... (P. Verlaine, *Tristeţe ne-nţeleasă* (P. Verlaine, *Versuri*, traducere de G. Georgescu, ELU, Bucureşti, 1967).

Președintelui defilau, în dramatice și reconfortante imagini, secvențe despre distrugerea Cartaginei, asediul Numanciei, căderea Bizanțului. Dintr-odată și-a amintit — într-o învălmășeală născută în minte-i de jocul hazardului — de Filip și Ducele de Alba, Saladin sau Petru cel Mare, obligat din rațiuni de stat să-i extermine pe Nariškini[1] în curtea Kremlinului... Și pe urmă... putuse vreodată cineva să înfrâneze furia, excesele, cruzimea — lamentabile, dar mereu repetate de-a lungul istoriei — proprii unei soldățimi dezlănțuite, amețite de triumf? Și e cu mult mai rău când trebuie înăbușită o revoltă a indienilor și a negrilor. Pentru că, în fond, dacă discutăm franc... povestea aia fusese, fără îndoială, o răscoală a indienilor și-a negrilor... Redevenit cel dintotdeauna, într-o dispoziție sufletească combativă în urma celor ascultate, Primul Magistrat abandonă dintr-odată franceza lui prea studiată, prea îngrijită ca pronunție și prea aleasă ca vocabular, pentru a se lansa impetuos într-o avalanșă de înjurături creole pe care celălalt, uluit, o vedea venind spre el, ca o invazie verbală de ideograme străine înțelegerii sale. Indieni, negri, da, corcituri, metiși și mulatri, golani, coate-goale, haimanale, mitocani, mojici, pui de târfă, bețivani, gloată, adunătură de pușcăriași. (Doctorul Peralta încerca să traducă în franceza lui perfecționată la Bois-Charbons, cârciuma lui Monsieur Musard: *des propres à rien, des pignoufs, des galvaudeux, des jeanfoutres, des salopards, des poivrots, des caves, des voyous, des escarpes, de la racaille, de la pègre, de la merde...*) și mai ales — Președintele revenise acum la franceza lui obișnuită — *socialiști*, socialiști afiliați la Internaționala a II-a, anarhiști, din aceia ce predicau o imposibilă egalitate între clase, care propovăduiau ura în sânul maselor analfabete și exploatau, în folosul lor, vanitatea unui popor incult ce refuză să fie instruit, popor fanatizat de practici vrăjitorești și superstiții de neînchipuit, ce se închină unor sfinți ce seamănă cu sfinții

[1] Veche familie de nobili ruși, din care se trăgea și mama țarului Petru cel Mare.

noştri, dar care nu sunt sfinţii noştri, fiindcă pentru aceşti oameni neştiutori de carte, ostili oricărei educaţii, Frumosul Dumnezeu de la Amiens s-ar fi numit Eleguá, Cristos Răstignit de Velázquez, Obatalá, iar Pietá de Michelangelo, Ochum[1]... Asta nu înţelege lumea de aici... „Mai mult decât vă închipuiţi", era de părere Ilustrul Academician, tot mai indulgent şi mai convins. Totul se explică — şi revenea la Filip al II-lea, Ducele de Alba, trecând în America la Cortés şi Pizarro — datorită sângelui spaniolesc, moştenirea temperamentului spaniol, inchiziţia spaniolă, coridele cu banderile, manta şi spadă de toreador, cai cu pântecele sfâşiate, printre paiete şi ritm de pasodoble. *„L'Afrique commence aux Pyrénées."*[2] În venele noastre curge acest sânge, este o fatalitate. Lumea de *acolo* nu e ca asta de aici, deşi, fără îndoială, nu i se pot nega anumite merite, pentru că, în fine, Cervantes, El Greco... care este ştiut că devenise cunoscut lumii datorită geniului lui Théophile Gautier... În acest moment, fostul profesor de liceu care era Peralta s-a ridicat de pe scaun brusc, într-un impuls de furie: *„Je vous emmerde avec le sang espagnol"*[3], a strigat. Şi cu exaltată lipsă de politeţe a făcut să defileze prin faţa ochilor uimiţi ai Ilustrului Academician, ca într-o proiecţie de lanternă magică, crimele lui Simon de Montfort şi Cruciada contra albigenzilor[4]; Robert Guiscard, personajul dramei sale, al cărei manuscris, cumpărat de Biblioteca noastră Naţională, povestea cum trecuse prin sabie condotierul normand jumătate din Roma; noaptea Sfântului Bartolomeu, sinonim universal al ororilor; hăituirea camisarzilor, masacrele de la Lyon şi Nantes, Teroarea Albă

---

[1] *Eleguá, Obatalá, Ochum*, zeităţi africane.

[2] Africa începe la Pirinei (fr.).

[3] Mai duceţi-vă la dracu' cu sângele spaniol (fr.).

[4] *Simon de Montfort*, conte de Leicester, a condus cruciada contra albigenzilor, sectanţi catari (sec. XII–XIII), care au respins autoritatea Papei şi au reuşit să înlăture pentru un timp dominaţia catolicismului în sudul Franţei.

instaurată după 9 Thermidor[1] și, mai ales, prin abile analogii, ultimele zile ale Comunei. Atunci, după ce fusese înfrântă rezistența revoluționară, bărbații cei mai inteligenți și mai civilizați din lume nu au șovăit să extermine peste șaptesprezece mii de oameni. Ambulanța spitalului Saint Sulpice — *Oh! Fuyez, douce image*[2], se transformase în eșafod în mâinile versaillezilor. Iar domnul Thiers, după prima sa plimbare prin Parisul răzbunărilor, spusese pe un ton de conversație banală: „Străzile sunt pline de cadavre, acest spectacol îngrozitor va fi o lecție." Ziarele epocii — cele de la Versailles, bineînțeles — predicau sfânta cruciadă burgheză a măcelului și-a exterminării. Și mai recent... ce spuneți de victimele grevei de la Fourmies? Și mai de curând ... Marele Clemenceau s-a purtat cu mănuși cu greviștii de la Draveil și de la Villeneuve-St-Georges? Ei?... Atacat frontal, Academicianul și-a întors privirea spre Primul Magistrat: *„Tout cela est vrai. Tristement vrai. Mais il y a une nuance, Messieurs...*"[3] Și apoi, după o pauză oarecum solemnă și pregătitoare, insistând asupra sonorității fiecărui nume, a amintit că Franța dăduse lumii un Montaigne, un Descartes, un Ludovic al XIV-lea, pe Molière, Rousseau, Pasteur. Președintele era pe punctul să-i răspundă că, în ciuda unei istorii mai scurte, Continentul său dăduse bărbați de vază și sfinți, eroi și martiri, gânditori și chiar poeți care printr-un proces de revenire la matcă transformaseră limba literară spaniolă, dar s-a gândit că numele amintite ar cădea în vidul unei culturi ce le ignora. Între timp, Peralta îl încolțea pe Academician într-un cerc de considerații supărătoare: tocmai pentru că aici răsunau alexan-

---

[1] Lovitura de stat de la 9 Thermidor, anul II (27 iulie 1794), a înlăturat dictatura iacobină instaurată în Franța după victoria revoluției de la 1789 și a adus la putere gruparea condusă de Barras, Tallien și Fouché, care reprezenta interesele burgheziei contrarevoluționare.

[2] Dispari, dulce imagine (fr.).

[3] Toate astea sunt adevărate. Triste, dar adevărate. Dar există o nuanță, domnilor... (fr.)

drinii lui Racine și se cunoștea atât de bine *Discursul asupra metodei* erau inadmisibile o mulțime de barbarii. Era grav că domnul Thiers, primul președinte al celei de-a Treia Republici, ilustru cronicar al Revoluției, Consulatului și Imperiului, a ordonat masacrele din timpul Comunei, execuțiile de la Père Lachaise, deportările în Noua Caledonie; era însă mai puțin grav că un Walter Hoffmann, nepot al unei mulatre și-al unui emigrant din Hamburg, prusac contrafăcut și tenor de saloane cazone, a organizat — fiindcă el era vinovat de toate — represaliile din Noua Córdobă... *„La culture oblige, autant que la noblesse, Monsieur l'Académicien.“*[1] Văzând că sprâncenele ilustrului său prieten se încruntă în mod sumbru, Președintele, cu un gest obosit, îi ceru secretarului său să tacă, căzând în inerția mutei mâhniri, cufundat în fotoliu. Privea în jur — portretele, cărțile vechi, o gravură de Granville — fără să le vadă. Academicianul, în schimb, ignorând, parcă, prezența lui Peralta, îmbrâncindu-l în treacăt — *„Pardon!“* —, călcându-l pe picior — *„Je ne vous ai pas fait mal?“*[2] — se plimba de-a lungul încăperii, cu chipul cuiva care gândește intens: *„On peut essayer! Peut-être...“*[3] Îl chemă la telefon pe redactorul-șef de la *Le Matin*. Fotografiile lui Monsieur Garcin — blestematul ăla de francez din Noua Córdobă — fuseseră aduse de niște studenți, fugari de *acolo*, care acum se aflau la Paris, ținând discursuri și făcând agitație prin cafenelele din Cartierul Latin — toți discipoli ai doctorului Luis Leoncio Martínez. Ziarul nu putea să mai dea înapoi și nici să nu mai publice următoarele articole, anunțate deja. Lumea ar fi spus că ziarul s-a vândut cuiva care are — lucru bine știut — o avere imensă. Tot ce se putea face era să se scoată din ediția de dimineață o fotografie în care Primul Magistrat apărea alături de un cadavru pus într-o vitrină de cârciumă, sub un calendar Phosphatine Fal-

---

[1] Cultura obligă, la fel ca noblețea, domnule Academician (fr.).
[2] V-am lovit, cumva? (fr.)
[3] Putem încerca! Poate... (fr.)

lière, unde se vedea clar data măcelului. „Cu ăștia ne-am făcut de căcat", a rostit covârșitul Președinte. Dacă măcar s-ar întâmpla ceva — nu știu ce! — care să distragă atenția publicului: un mare naufragiu, ca al Titanicului, vreo cometă Halley, care să vestească sfârșitul lumii, o nouă erupție la Mont-Pelé, un cutremur la San Francisco sau vreo crimă frumoasă, gen Gaston Calmette, asasinat de Madame Caillaux... Da' nimic. În scârnăvia asta de vară nu se întâmplă nimic... Și toată lumea îi întorcea spatele în unicul loc din Univers unde părerile altora mai aveau încă o oarecare valoare pentru el. Văzându-l vlăguit, într-o stare de dezolare care-i încovoia umerii și-i golea privirea, Ilustrul Academician îi oferi, într-o lungă strângere a mâinii stângi, căldura prieteniei sale și, ca unul care face confidențe cu voce scăzută, îi vorbi de o posibilă contraofensivă. Presa franceză — e trist că trebuie să-i mărturisească — este înfiorător de venală. Nu se referea, desigur, la *Le Temps*, în strânse relații cu Quai d'Orsay[1], și al cărui director, Adrien Hébrard, nu e omul care să se preteze la anumite afaceri. Nu se putea gândi nici la *L'Echo de Paris*, unde colabora prietenul său Maurice Barrès, și nici la *Le Gaulois* al ursuzului Arthur Meyer. Dar, pe lângă aceste ziare de primă mână, mai erau altele care, cu condiția să dispui de fonduri (Primul Magistrat încuviință), ar putea, în sfârșit, mă înțelegi... Important e ca lucrurile să se facă cu abilitate. Și astfel, după trei zile, *Le Journal* iniția publicarea unui serial sub titlul general *L'Amérique Latine, cette inconnue*[2], unde, trecându-se de la aspectul continental la cel regional, de la general la particular, de la Cristofor Columb la Porfirio Díaz (arătându-se în treacăt cum, datorită faptului că revoluția nu fusese frânată la timp, o țară mare ca Mexicul ajunsese într-o situație de atroce anarhie...), se ajungea la patria noastră, făcându-se elogiul cascadelor și vulcanilor ei,

---

[1] Sediul Ministerului Afacerilor Externe al Franței.

[2] America Latină, această necunoscută (fr.).

vorbindu-se despre flautul indigen și despre chitare, despre cămășile, bluzele și colibele folclorice, despre *tamal*, *ajiaco*, *fejoada*, renumite mâncăruri indigene, evocându-se marile momente ale istoriei sale — istorie care conducea, în mod necesar, spre era progresului, a dezvoltării agriculturii, a instituțiilor publice și învățământului, a bunelor relații cu Franța etc., etc., datorită înțeleptei conduceri a Primului Magistrat. În timp ce alte națiuni tinere de pe Continent naufragiau în dezordine, această mică țară era un exemplu etc., etc., fără să uităm că în fața unui popor deseori incult și răzvrătit, sedus însă de ideologii dăunătoare și subversive (aici se amintea oportun de Ravachol[1], Caserio, ucigașul președintelui Carnot[2], de Czolgosz, asasinul lui McKinley[3], de Mateo Moral, cel care aruncase o bombă asupra caleștii nupțiale a Victoriei de Battemberg și a lui Alfonso al XIII-lea[4]), în fața infiltrării ideilor liberaliste, anarhiste, numai un guvern energic putea lua hotărâri energice, fără să reușească, uneori, să oprească o armată ațâțată, înrăită, exasperată să se dedea unor deplorabile excese, dar, fără îndoială, desigur că, cu toate acestea... „Ah! Domnule Președinte!“, a exclamat Doctorul Peralta, citind și recitind articolele, „acum o să-i punem cu botul pe labe pe studenții ăștia căcăcioși, care fac agitație în Cartierul Latin cu mitingurile lor de două parale și cu foile lor volante, pe care nimeni nu le citește.“ Cam în același timp, o telegramă îl anunță pe Primul Magistrat despre expedierea unui colet, colet extraordinar, colet magic, colet providențial, îmbarcat cu puțin înainte la Puerto Araguato, un colet în care se afla, cu podoabe, veșminte și oase, mumia — Mumia *acelei nopți* — destinată Muzeului Trocadero.

---

[1] *François Claudius Koenigstein*, zis *Ravachol* (1859–1892), anarhist francez, autorul unor numeroase atentate.

[2] *Sadi Carnot* (1837–1894), președinte al Franței între 1887–1894.

[3] *William McKinley* (1843–1901), om de stat american, președinte al Statelor Unite în 1897.

[4] Rege al Spaniei între 1902–1931.

Recondiționată artistic, cu clei și sârme invizibile, așezată într-o urnă funerară nouă, deschisă în față — suficient ca să se vadă scheletul în întregime — restaurată cu talent de un elvețian, specializat mai ales în împăierea reptilelor și păsărilor, dar care se dovedise un maestru în cazul de față, Mumia era pe drum, traversa oceanul, sosea, sosea la timp pentru a oferi material de lucru unei anumite prese, care, cinstit vorbind — Președintele era uimit de aviditatea fără margini, de lipsa de scrupule ce se manifestau tot mai acut — era insațiabilă. Pentru că acum, casa din Rue de Tilsitt era practic invadată din zori până după apusul soarelui. Ziariști, gazetărași, publiciști, cronicari, directori de ziare pe care nu le vedeai niciodată la debite sau chioșcuri, reporteri și redactori de „ecouri", oameni în redingote, oameni cu costume roase, oameni cu pălărie tare, oameni cu șapcă, oameni cu sabie mascată în baston și monoclu mânjit cu gălbenuș de ou — presupuși specialiști în politica externă, ale căror cunoștințe despre America se limitau la condorul din *Copiii căpitanului Grant, Ultimul mohican*, Perricholi[1] și *El choclo*, tangou argentinian care făcea furori... — veneau la orice oră „după informații", vag amenințători, afirmând că soseau în continuare îngrozitoare știri *de acolo*, că se aflase de persecuțiile dezlănțuite contra studenților și ziariștilor, de amenințarea ce plutea asupra multor interese europene și, în special, despre bizara, foarte bizara sinucidere a lui Monsieur Garcin — fost ocnaș de la Cayenne, e adevărat, dar, totuși! francez —, al cărui trup fusese găsit, de curând, spânzurat de un excavator părăsit la câțiva kilometri de Noua Córdobă. După *Le Petit Journal*, a cărui vânzare era în mare scădere în aceste zile, se prezenta *L'Excelsior*, amintind insidios că în paginile sale documentele grafice sunt reproduse cu o

[1] *Micaela Villegas*, cunoscută sub numele de *La Perricholi* sau *La Perichola*, tânără cocotă peruană, amanta lui Manuel de Amat y Junyent (1704–1790), militar spaniol, vicerege al Perului (1761–1776), a inspirat o frumoasă legendă.

claritate excepţională; după *Le Cri de Paris* apărea *La Libre Parole* şi de la ziare mai mari la cele mai mici, de la gazete de şantaj la reviste de scandal, se ajungea la foile provinciale — Pirineii de Jos, Alpii Maritimi, *ecouri* din Nord, *faruri* din Bretagne, pamflete marseilleze... — într-o cotidiană defilare de şantajişti perfizi, cărora trebuia să li se închidă gura vorbindu-li-se în cifre, sub măreţul patronaj al Mumiei. O aveau la dispoziţie, fotografiată din toate unghiurile; strămoşul Americii, care după fantezia redactorului avea vârsta de două mii, trei mii, patru mii de ani — cea mai veche piesă de pe Continent, a cărei prezenţă făcea ca începuturile istoriei sale să fie vertiginos împinse în trecut. Elogii la adresa instituţiilor noastre ştiinţifice, elogii la adresa Primului Magistrat, autor al senzaţionalei descoperiri, mulţumiri pentru că a făcut un dar atât de preţios unui muzeu din Paris. Dar Mumia nu sosea. Îmbarcată pe un cargou suedez cu destinaţia Cherbourg, ajunsese, din greşeală, la Göteborg, de unde urma acum s-o aducă Cholo Mendoza... Şi în timpul acesta, reporterii, mereu nesătui, mereu ameninţători, continuau să se îmbulzească în Rue de Tilsitt „după informaţii". „Nu mai pot, nu mai pot!", strigase Primul Magistrat, după ce primise vizita unei redactoare de la *Lisez-moi Bleu*. „Măgarii ăştia or să mă lase fără o para, or să-mi ia şi cămaşa de pe mine! Să spună ce-or vrea, nu le mai dau nici un ban!" Dar continua să dea, să arunce cu banii, pentru că Mumia, de atât ce fusese fotografiată, descrisă şi comparată cu alte mumii — de la Luvru, de la British Museum... — nu mai oferea teme pentru noi articole. Căutând noi subiecte, Peralta studia apariţiile Sfintei Fecioare în lume, pentru a stabili legături cu cultul nostru închinat Divinei Pastora — temă ce ar fi putut interesa cititorii publicaţiilor catolice... Şi în această situaţie încurcată în care se aflau, a răsunat focul de pistol de la Sarajevo, urmat imediat de împuşcăturile ce l-au ucis pe Jaurés la Café du Croissant. „Slavă Domnului că, în sfârşit, se întâmplă ceva în nenorocitul ăsta de continent!", a

spus Primul Magistrat. Pe 2 august mobilizarea generală, pe 4 Războiul... „Să nu mai văd picior de ziarist în casa asta!", i-a spus Preşedintele lui Sylvestre. „Acum ne putem odihni", a zis Doctorul Peralta... Şi în seara aceea, Primul Magistrat îşi reîncepu vechile hoinăreli. Se duse cu secretarul său la Bois-Charbons la Monsieur Musard, pe Rue de Sainte Apolline, numărul 25 — Aux glaces —, la clubul tinerelor englezoaice şi la călugăriţele de la Saint Vincent de Paul. Peste tot se vorbea despre acelaşi lucru. Unii spuneau că războiul va fi scurt şi că, în curând, armatele franceze vor fi la Berlin. Alţii spuneau c-o să fie un război lung, dureros, îngrozitor. „Prostii!", spunea Preşedintele. „Ultimul război, de fapt ultimul război clasic, a fost cel franco-prusac din '70." Un eminent economist englez demonstrase, recent („cartea a apărut la Editura Nelson, v-o puteţi procura..."), că nici o naţiune civilizată nu e capabilă să suporte cheltuielile unui conflict armat prelungit. Armele moderne erau prea scumpe; nici o ţară n-ar fi putut face faţă cheltuielilor necesare pentru menţinerea unor armate care, acum, ar însuma milioane de oameni. Şi pe urmă spusese chiar Statul Major Francez: „Trei luni, trei bătălii, trei victorii..." Tocmai atunci a sosit şi Ofelia de la Salzburg, prin Elveţia, gravidă cu Papageno din *Flautul fermecat*. Rămăsese însărcinată aşa, prosteşte, într-o noapte când băuse prea mult şi uitase să-şi pună diafragma pe care o avea întotdeauna în poşetă pentru cazuri neprevăzute — aşa prosteşte, în mod stupid, proptită de-a-n-picioarelea într-o căsuţă din Kapuzinnesberg, înconjurată de pini. Era furioasă; furioasă pentru că trebuia să meargă în altă parte să scape de *chestia asta*, fiindcă medicii de aici, nişte tâmpiţi, refuzau să facă asemenea intervenţii, oricât de mult le-ai fi plătit, furioasă din cauza scandalului iscat de *Le Matin*, cu ecouri în ziare din Germania şi Austria; o caricatură publicată de *Simplissisimus* din München îl înfăţişa pe Primul Magistrat cu un sombrero cu boruri largi, mexican, cartuşiere încrucişate pe piept,

burtă de milionar și trabuc între dinți, împușcând o țărancă în genunchi; legenda glăsuia: „*Ultima ratio regum*"[1]. „Ai dat cu mucii-n fasole, ca de-obicei!", striga Infanta. „Porcul tot porc, și-n zi de Paști! Dacă tot ai omorât atâția, puteai să-l cureți și pe fotograful ăla!" „L-au lichidat, gata!" „Grozav, ce să-ți spun! Când nu mai e nimic de făcut! Noroc că l-au împușcat pe arhiducele ăla! Poate că așa o să mai uite lumea de imbecilitățile tale! Toți ne întorc spatele. Suntem la pământ. Băgați în rahat până-aici" (semn cu mâna la creștetul capului)... Primul Magistrat își scoase brațul drept din eșarfa de mătase. Își revenea; articulația cotului nu-l mai supăra. Aproape că putea să pipăie din nou patul pistolului. Lăsând-o pe Ofelia cu urletele și gesturile ei dezordonate (probabil că băuse câteva whisky-uri în plus la vagonul-restaurant), plecă să mănânce cu Doctorul Peralta la o cramă din apropierea Gării Saint-Lazare, unde la o masă, încărcată cu ulcele de vin, puteai gusta optzeci de soiuri de brânză — dintre care una de capră, acoperită cu ierburi mirositoare, cu o aromă tare, îi amintea de acea *cuajada*[2] de pe meleagurile andine.

---

[1] Ultimul argument al regilor (lat.) — maximă aparținând cardinalului Richelieu, înscrisă pe tunurile lui Ludovic al XIV-lea.

[2] Tip de brânză de vacă.

## *Şapte*

*..., cu cât ne prețuim mai mult, cu atât mai grave ne par injuriile.*

DESCARTES

Era cea mai frumoasă și mai însorită vară de care aveau să-și amintească analele meteorologice din Europa. Călugării tuturor higroscoapelor nemțești aveau gluga lăsată pe spate; țăranii cu umbrelă ai higroscoapelor elvețiene rămaseră retrași în rusticul lor *chalet*, lăsându-le să iasă pe fetițele cu șorț purpuriu, personificarea timpului frumos. Castanii păreau veseli și păsărelele ciripeau printre statuile din Tuilleries și Luxembourg, în ciuda permanentei stări de alarmă în care trăia capitala, destul de zăpăcită, în realitate, de succesiunea unor evenimente ce, în pofida unor dramatice semne prevestitoare, luau pe nepregătite multă lume, amintind în chip neliniștitor, pentru cei ce trăiseră evenimentele, de grandioasa debandadă din '70. Primul Magistrat consideră, bineînțeles, încheiată foarte costisitoarea campanie de elogiere a țării și a guvernului său, dusă de ziarele în ale căror pagini publicul căuta doar ceea ce se referea la furiile dezlănțuite asupra Europei. Campanie ce se dovedise de două ori inutilă, datorită celor ce se întâmplau în prezent și pentru că, de fapt, rezultatul nu fusese restabilirea prestigiului său acolo unde el dorea cel mai mult să și-l redobândească. Sau, cel puțin, nu avea indicii în acest sens. Nimeni nu-i telefonase ca să comenteze favorabil vreun articol — cu excepția croitorului și a bărbierului său, bineînțeles. Oamenii care îl interesau erau în vacanță — vacanță prelungită în mod înțelept, în așteptarea

evenimentelor. Reynaldo Hahn, pe care îndrăznise să-l întrebe câte ceva, îi răspunsese în doi peri, politicos, fofilându-se; „Am văzut... Da, am văzut... Foarte bine... Te felicit, prietene..." Era clar că la sfârşitul anului, când va fi din nou *acolo*, n-o să mai primească felicitările acelea cu clopoţei şi vâsc, scrisorile pe frumoasa hârtie filigranată unde, din Paris, în câteva rânduri mai plăcute spiritului său decât elogiile cotidiene din presa locală, mâini deosebit de apreciate şi admirate îi răspunseseră la atentele lui felicitări de Crăciun — întotdeauna însoţite de câte un frumos obiect de artizanat de-al nostru. Trebuia să renunţe, deci, să mai cultive persoanele pe ale căror relaţii sau prietenie conta pentru vremurile când, după ce va fi renunţat la Învestitură — din plictiseală, oboseală sau cine ştie ce alt motiv... — ar fi venit să-şi petreacă ultimele zile ale vieţii în această plăcută şi întotdeauna primitoare casă din Rue de Tilsitt. Pentru moment, nu avea intenţia să părăsească Parisul — şi, la drept vorbind, pericolul aici nu era prea mare —, pentru că în curând avea să-şi termine tratamentul pentru braţul său, aproape vindecat de ştiinţa Doctorului Fournier, *„médecin des hôpitaux"*[1], obligat, datorită funcţiei, să rămână în oraş. Însoţit de secretarul său, Preşedintele făcea lungi plimbări, fără un ţel precis, aşteptând ediţiile de seară ale ziarelor, ajungând uneori, când îl apuca cheful de răcoare umbroasă, până la Bois de Boulogne, a cărei *Sentier de la Vertu*[2] era pustie, iar lebedele de pe lac îşi întindeau gâturile într-un întrebător semn, aşteptând inutil bucăţelele de biscuiţi, pe care doar cu puţine zile înainte le aruncau copiii şi trecătorii. Se aşezau amândoi pe terasa de la Pré-Catelan, visând la plăcerile şi distracţiile de altădată, deşi Primul Magistrat, trecând de la monologul intim la semiconfesiuni, se apuca dintr-odată, spre surprinderea tot mai mare a lui Peralta, să analizeze războiul cu optica unui moralist niţel

[1] Medic de spital (fr.).
[2] Aleea virtuţii (fr.).

acrit și dojenitor. Națiunile dedate luxului și indolenței — spunea — se moleșeau și-și pierdeau virtuțile fundamentale. Estetismul e bun, dar omul, ca să-și refacă niște mușchi anemiați de excesiva contemplare a Frumosului, are nevoie — la capătul unor lungi visări — de luptă, de încleștare corp la corp, de *agon*. Era frumoasă figura lui Ludovic de Bavaria, cântat de Rubén Darío și chiar de Verlaine, dar pentru unificarea și grandoarea unei Germanii parcelate și adormite fusese mai util solidul și necioplitul Bismarck, veșnic pe picior de război, decât prințul muzician înălțând castele pe cât de poetice, pe atât de rupte de orice realitate. Înfruntarea asta nu va fi lungă („trei luni, trei bătălii, trei victorii", afirmau propriii săi generali) și nici atât de sângeroasă ca aceea din '70, pentru că oamenii, trăgând învățăminte dintr-o experiență încă proaspătă, n-o vor lăsa să se prelungească într-o abominabilă Comună. Iar Franței i-ar prinde bine o scuturătură, un tratament de urgență, un șoc, care s-o scoată din această autosuficientă letargie. Prea înfumurată, avea nevoie de-o lecție. Prea se credea încă diriguitoarea lumii, când, de fapt, secătuită de puteri, intrase într-o evidentă fază de declin. Se sfârșise domnia giganților: Hugo, Balzac, Renan, Michelet, Zola. Nu se mai nășteau aici spirite înzestrate cu asemenea universalitate, și de aceea Franța începea să plătească gravul păcat care, în acest veac multiform, este subestimarea orgolioasă a ceea ce se află dincolo de granițele sale. Nimic din ceea ce era străin de țara sa nu-l interesa pe francezul convins că există întru delectarea umanității. În fața lui însă se înălța acum un om nou, teribil prin afirmarea stridentă a voinței sale, care avea, poate, să devină stăpânul epocii: omul nietzscheian, stăpânit de o implacabilă Putere de Voință, tragic și agresiv protagonist al unei Eterne Reveniri, multiplicat astăzi în fapte ce zguduiau lumea... Peralta, cunoscător al modestului nivel de gândire al amicului său, era convins că Primul Magistrat nu-l citise pe Nietzsche și dacă

acum îl cita cu atâta aplomb, era, desigur, pentru că dăduse peste reflecțiile acestuia redate, între ghilimele, în vreun articol citit cu o zi înainte. În plus, obișnuit să-i urmărească fluctuațiile caracterului, își dădea prea bine seama că, în spatele acestor considerații atemporale, Președintele ascundea o usturătoare ranchiună pe cei ce-l umiliseră și îl jigniseră, închizându-i porțile lăcașelor lor. Când rostea numele lui Bismarck sau Nietzsche, își îndrepta tirul pizmașelor baterii mintale împotriva sorbonagiului Brichot, a insolenților Courvoisier, Forcheville și a contelui d'Argencourt — altul care, întâlnindu-l întâmplător într-o librărie, unde cumpărau amândoi cărți pornografice disimulate sub titluri ca *Breviarul erotismului hindus* sau *Autori licențioși din secolul al XVIII-lea*, ilustrate cu fotografii foarte actuale, diplomatul ratat îl ignorase cu un dispreț suveran, lăsându-l cu salutul în aer. Și Peralta, observându-l cu maliție, ațâța jarul acestei agresivități crescânde, căutând argumente cu greutate, în hazardatele și dezordonatele sale lecturi anterioare cu privire la miraculoasele apariții ale Fecioarei în lume, destinate unor articole legate de „Miracolul de la Noua Córdobă", ce nu se vor mai publica și nici plăti. Într-o dimineață, l-a amuzat copios pe Primul Magistrat, arătându-i un text, în care un celebru scriitor catolic, renumit pentru furia, țipetele și imprecațiile sale de cerșetor ingrat („cerșetor ingrat" își spunea el însuși), afirma că, după Poporul Ales al lui Israel, poporul cel mai iubit de Dumnezeu este cel francez. Fără Franța, „Dumnezeu n-ar fi Dumnezeu pe de-a-ntregul" — zicea. Pe urmă, totul demonstra că: acel *considerate lilia agri*[1] din Scriptură anunța Floarea de Crin a Regalității Franceze; *Gallus*, amintit în Banchetul Euharistic al Cinei, era o aluzie clară la *Le Coq Gaulois*[2]. Franța Crinului, Franța Cocoșului, Franța Bunei Pâini și a Bunului Vin de Împărtășanie, a cărei condiție de Popor

---

[1] Priviți crinii de pe câmpuri (lat.).
[2] Cocoșul galic (fr.).

Preferat fusese confirmată în timpurile moderne — adăuga autorul — de trei apariții ale Fecioarei în treizeci și trei de ani: la Pontmain, Lourdes și La Salette... Niciodată nu râsese cu mai multă poftă cel ce auzea de aceste miracole: „Vasăzică, Franța e țara Sfântului Duh? Și ce face domnu' ăsta cu o Spanie care a impus religia catolică pe o porțiune a planetei ce se întinde de la Río Grande, din Mexic, până la ghețurile de la Polul Sud?... Iar cât despre Fecioară!..." Fecioara din Guadalupe, strălucitoare, pe sacra-i stâncă de la Tepeyac; Fecioara del Cobre, din Cuba, a cărei imagine apăruse plutind miraculos, îmbrăcată în sargase, lângă barca lui Juan Odio, Juan Indio și Juan Esclavo; Fecioara din Regla, patroana universală a marinarilor și pescarilor, înălțându-se deasupra Sferei Lumii, în mantia ei presărată de stele; Fecioara del Valle, din Costa Rica; Divina Pastora din țara noastră; cea din Chiquinquirá, cu siluetă semeață și sâni frumoși, foarte femeie și foarte doamnă cu coroana ei crenelată; cea din Coromotos, care-și lăsase portretul — după o inefabilă apariție — într-un bordei de indieni; și Marile Războinice ale Credinței, apărate de gloanțe de Sfânta Tunică ce le învăluia: Fecioara del Quinche, General al Armatei Ecuatoriene, Fecioara de las Mercedes, Patroana Armatei și Mareșal al Peruului, însoțite toate de San Pedro Claver, patronul sclavilor, negrul San Benito — „negru ca piroanele crucii lui Cristos" — și Sfânta Rosa din Lima, orbitoarea Regină a Continentului, stăpâna celor mai întinse păduri, a celui mai lung lanț muntos, a Râului cel Mare al Lumii. Aceste fecioare înaintau într-un miraculos Escadron al Splendorilor, măslinie cea din Regla, cu ochi migdalați cea din Coromotos, puternice și milostive, elegante și plutitoare, purtându-și cele Șapte răni ale celor Șapte Spade, împărțind fericire, ușurare, minuni și miracole, întotdeauna gata să sosească acolo unde sunt chemate, de sute de ori văzute, de sute de ori auzite, harnice și mărețe, omniprezente și ubicue, în stare să se

arate — ca Dumnezeu Sfintei Tereza — pe fundul unei oale sau în vârful Turnului de Fildeş — şi mame, în primul rând, Mame ale prodigiosului Prunc cu pieptul rănit, care, într-o zi, aşezat de-a dreapta Tatălui, împărţind pedepse şi binecuvântări cu nesmintită dreptate, ne va judeca pe toţi... „Şi să-mi vină mie cerşetorul ăsta ingrat, sau cum o fi vrând să-şi spună, să-mi vorbească de cele trei Fecioare franţuzeşti, dintre care una, cea din La Salette, e pusă la îndoială chiar de Vatican?“ Fecioare avem şi noi, Fecioare adevărate, şi e timpul să-şi mai lase din fumuri lumea de aici, scufundată într-o sinucigaşă ignoranţă a tot ceea ce nu e legat de ea. Acum o să se vadă şi aici ce înseamnă un popor puternic, metodic, disciplinat, în ascensiune. Şi Germania, unde stătuse foarte puţin, creştea dintr-odată în mintea lui, într-o luminoasă panoramă cu Păduri Negre, Maeştri Cântăreţi, Regi Soldaţi, catedrale din ale căror ferestre în ogivă ieşeau apostoli şi trâmbiţaşi când bătea douăsprezece, în apropiere de Rin, marele Rin cu ireale castele — cântate şi desenate de Victor Hugo —, şi ondinele ce prindeau tineri adolescenţi în mrejele pletelor lor, şi sărbătorile berii, celebrate de oameni veseli, cu pulpe groase, ce îmbinau iodlerul şi acordeonul cu spiritul filozofic — iedera din Heidelberg —, cu geniul matematicii, cultul Supunerii, plăcerea paradelor în rânduri de câte zece — într-un cuvânt, tot ce le lipsea latinilor ăstora căcăcioşi din cea de-a Doua Decadenţă. Acum însă vor vedea ce e bun, când pe sub Arcul de Triumf (el o să asiste la spectacol de la fereastra lui, neclintit şi ferm, deşi poate emoţionat că i-ar putea face pe alţii să sufere, dar hotărât, graţie unui obicei cartezian, să socotească sigur tot ce e adevărat în mod evident), vor defila generalii Moltke, Kluck, Bülow şi Falkenhayn, călărind maiestuoşi roibi, escortându-l pe Kronprinz, în fruntea unei impunătoare coloane de dolmane negre, brandenburguri şi coifuri cu vârf ascuţit, în ritmul marelui marş din *Tannhäuser*, cântat mai marcat decât se cântă de

obicei la operă, pentru a sublinia pasul de paradă. În ziua aceea, Germania va juca, în sfârşit, rolul de „ferment regenerator" pe care i-l atribuise, profetic, Fichte[1], într-un istoric manifest — manifest ce, de asemenea, nu fusese citit de Primul Magistrat, se gândea Peralta, deşi trebuia să admită că avea un fler nemaipomenit în privinţa informării la mâna a doua.

Neliniştiţi de ameninţările ce pluteau deasupra Parisului (deşi pe străzi lumea continua să strige *„À Berlin! À Berlin! À Berlin!..."*[2]), întrebându-se dacă n-ar fi bine să-şi mute birourile la Bordeaux, Marsilia sau Lyon, consulii şi înalţii funcţionari ai ambasadelor latinoamericane se întruneau la ora aperitivului de dimineaţă, a aperitivului de după-masă şi la ceasul mai multor cupe nocturne, într-o cafenea de pe Champs-Elysées, ca să comenteze evenimentele zilei. Întotdeauna atent la ce se spunea în acest cerc, reţinând părerea fiecăruia, Cholo Mendoza venea cu rapoarte ce corespundeau intuiţiei Primului Magistrat. (Acesta primise de la amicul său Juan Vicente Gómez, General din categoria generalilor partizani ai mustăţilor *à la* Kaiser şi ai monoclului înfipt în ochi — pe cale confidenţial-verbală, pentru că dictatorul venezuelean se temea să nu-şi bată joc careva de ortografia sa —, înţeleptul sfat de a sta deoparte de orice, pentru că „peştişorul care se vâră între rechini sfârşeşte prin a fi înghiţit".) Deşi aproape toţi simpatizau cu Franţa din motive culturale sau sentimentale — unora le plăcea literatura, altora femeile sale, îndeplinind funcţii cu muncă puţină, echivalând cu lungi şi reuşite vacanţe, cât ţinea respectivul guvern, în locul unde era cel mai plăcut să le petreci —, mulţi erau de părere că pentru francezi războiul este pierdut. N-aveai decât să observi dezordinea, agitaţia ineficientă, *la pagaille*[3] în care se trăia,

---

[1] *Johann Gottlieb Fichte* (1762–1814), filozof german, discipol al lui Kant; influenţa concepţiei sale filozofice — idealism absolut — în politică e relevată de lucrarea sa *Discursuri către naţiunea germană.*

[2] La Berlin! (fr.)

[3] Neorânduială, debandadă (fr.).

chiar dacă asta nu se reflecta în ziare — astea spuneau adevăruri doar pe jumătate sau dădeau știri falsificate, afirma chiar Doctorul Fournier, în cotidienele ședințe de masaj și raze pentru brațul tot mai ușor și mai agil al Primului Magistrat. Pe străzi se auzeau lucruri foarte deosebite de cele ce umpleau articolele lui Barrès, Déroulède și ale altor Tirtei[1] ai energiilor naționale: se vorbea de regimente pierdute, fără comandanți și ofițeri, care, trimise în sectoare unde nu se întâmpla nimic, nu știau dacă să rămână acolo, să avanseze sau să se retragă. Existau unități unde numai jumătate din soldați aveau uniforma reglementară, chipiul alternând cu „boneta de polițist" și moletierele fiind înlocuite cu bandaje de la farmacie sau ambalaje din hârtie cerată. Și apoi, drama puștii fără gloanțe, a obuzului fără tun, a ambulanțelor rătăcite, a spitalelor de campanie fără instrumentar chirurgical. Și pe urmă, zvonurile care, tocmai pentru că erau fantasmagorice și alarmiste, erau cel mai ușor crezute în cafenele de mâna a doua, pe la porți și în grupurile de strategi de colț de stradă: cei doi ulani, văzuți la câțiva kilometri de Paris; proiectul german, foarte secret, de a pătrunde în oraș prin tunelele Metroului; activitatea spionilor ce se aflau peste tot, privind, ascultând, transmițând mesaje printr-un sistem de perdele trase într-o parte și alta, noaptea, în cămăruțe de mansardă, pe baza unui cifru luminos, inventat de un criptograf prusac... Din țările noastre soseau deja primele ziare ce vorbeau despre „Războiul European" — temă nouă, temă bună, temă grasă, după vremuri de monotonie — cu senzație și patimă. Reapăreau titlurile mari și „telegramele de ultimă oră", culese cu corp doisprezece, din epocile interesante — cu „flashul de bază încadrat în chenar întrerupt. Multe spirite, obișnuite să se controleze în fața evenimentelor locale, de teama represiunilor, își dădeau drumul, se exaltau, trăiau catharsisul în fața grandiosului eveniment îndepărtat, adus pe primul plan al actualității. În sfârșit se pu-

[1] *Tirteu*, poet grec din sec. al VII-lea î.Hr., care prin versurile sale i-a încurajat pe spartani în cel de-al doilea război cu mesenienii.

tea discuta, polemiza, presupune, obiecta (putea fi insultat Von Tirpitz[1], criticată neutralitatea italienilor, batjocoriți turcii...), în funcție de tendințele ce erau aceleași în toate țările continentului. *Acolo* era germanofil clerul, pentru că păgâna Franță era promotoarea educației laice și despărțise Biserica de Stat, în vreme ce băncile spaniole, mulți descendenți ai emigranților germani și rudele și oamenii de casă ai micului clan al ofițerilor ce fuseseră numiți în glumă „Micii Frederici" aplaudau dinainte victoria sigură a Kaiserului. Erau, în schimb, „Aliați" (chestia cu *Antanta*[2] n-o înțelegea nimeni) toată inteligheнția, scriitori, universitari, cititori ai lui Rubén Darío sau Gómez Carillo, oameni ce stătuseră aici sau visau că vor veni vreodată, dascăli, liber-cugetători, medici formați la Paris și o bună parte a burgheziei — mai ales aceea care, la reuniunile mondene, conversa, din când în când, într-o franceză la fel de afectată și stâlcită precum cea a personajelor din *Război și pace* — și, în general, tot poporul, pentru că francezii de prin părțile noastre, mai mult negustori, nu reprezentaseră niciodată o concurență supărătoare pentru autohtoni, purtându-se afabil cu toată lumea, trăind deseori cu mulatre sau metise, foarte deosebiți, din punctul ăsta de vedere, de cei ce se izolau în „Cluburile Germane", cu lampadare de München sau în „Cafenele Germane" pentru oameni cu ten alb dovedit, unde apariția unui negru sau a unui indian ar fi fost primită cu colți rânjiți de Fafner[3]... Intrau în septembrie, cuprinși de îndoieli și de gânduri, deși Primul Magistrat contempla panorama zilelor curgânde într-o așteptare aproape amuzantă. Judecând după rapiditatea operațiilor, armatele lui Moltke aveau să ajungă foarte curând la Arcul de Triumf, fără mari eforturi, pentru că Franța nu mai avea, în ziua de azi, generali de talia celor ale căror nume erau săpate în piatra mo-

[1] *Alfred von Tirpitz* (1849–1930), amiral, creatorul marinei militare germane.

[2] Antanta sau „Aliații": numele sub care sunt cunoscute puterile care au luptat contra Germaniei în timpul Primului Război Mondial.

[3] Uriaș din opera *Aurul Rinului* de Richard Wagner.

numentului napoleonian. Şi această metropolă orgolioasă şi coruptă va cunoaşte purificarea prin foc, prevestită de nu puţini scriitori catolici de-aici, când o comparaseră cu Sodoma şi Gomora şi chiar cu prostituata Babilonie, de la înălţarea (cuvânt ce trebuie folosit, după Flaubert, doar când e vorba de statui sau opere arhitectonice) Turnului său Eiffel, Turn Babel, modern zigurat, far al cosmopolitismului, simbol al Amestecului de Limbi, echilibrat în mod fericit de cupolele albe — deşi arhitectul său le visa de aur — de la Sacré-Coeur. Primul Magistrat, împărţitor de indulgenţe când acţiunile altora nu-l obligau să fie Împărţitor de Pedepse, nu se gândea însă la un foc material — incendii şi ceruri fumurii —, ci la un foc psihologic, pedepsitor pe plan moral, care-i va obliga pe Semeţi şi Suficienţi să mai renunţe la fumuri, cu rugăminţi de pace. Acest foc nu trebuia, bineînţeles, să distrugă frescele Panteonului, rozele albe din Place des Vosges, vitraliile de la Notre Dame, şi nici centurile de castitate de la Mânăstirea Cluny, figurile de ceară ale Muzeului Grévin sau frunzoşii castani de pe bulevardul unde locuia Contesa de Noailles (cu toate că şi ea îi întorsese spatele), şi cu atât mai puţin Muzeul Trocadero, unde, în curând, expusă într-o vitrină, o să poată fi văzută Mumia noastră, pe care Cholo Mendoza o va aduce de la Göteborg de îndată ce se va sfârşi războiul. Şi, de fapt, nu mai era mult până la terminarea războiului: doctorul Fournier, sfârşind tratamentul pacientului său — a cărui mână putea să apuce pistolul, acum, cu iuţeală, fără să i se înţepenească arătătorul pe trăgaci — se pierdea în lamentaţii privind lipsa de pregătire a Înaltului Comandament, neprevederea, incuria, *la gabegie — c'est encore la débâcle* — ce ne purta spre o iremediabilă înfrângere. *Vous faites bien de repartir chez vous, cher Monsieur. Au moins, là-bas, c'est le soleil, c'est le rhum, c'est les mulâtresses...*[1] Dar

[1] Haosul, din nou debandada... Faceţi foarte bine că vă întoarceţi la dumneavoastră, dragă domnule. Acolo, cel puţin, aveţi soare, rom, mulatre... (fr.)

pe 5 septembrie după-amiază, începu Bătălia de pe Marna. („Un război nu se câştigă cu şoferi de taxi" — remarcase, ironic, Primul Magistrat.) În curând, se văzu că, în contradicţie cu principiul tactic şi strategic al lui Jomini, francezii trebuiau să facă faţă unui front de luptă lipsit de *centru*, dat fiind că acesta era reprezentat doar de o slabă grupare de cavalerie. Pe 8, părea că cei de-aici pierduseră partida. Dar pe 9 după-amiază obţinură victoria. În seara aceea, diplomaţii latinoamericani, întruniţi la cafeneaua de pe Champs-Elysées, au sărbătorit evenimentul, invitându-le să bea pe toate târfele în trecere, în timp ce Primul Magistrat — participând de astă dată şi el la reuniune —, maiestuos în redingotă, depozitar al unei patriarhale înţelepciuni, recunoscută de toţi, mormăia: „Sigur... Sigur... Dar asta nu rezolvă încă nimic." A doua zi se sculă foarte devreme, cu sufletul plin de amărăciune, şi începu să privească Arcul de Triumf, a cărui siluetă se mărea sau se împuţina după cum îşi simţea satisfăcute sau frustrate dorinţele defetiste. Însănătoşit de-acum, ar fi trebuit să se gândească la reîntoarcerea *acolo* — şederea asta aici n-avea de ce să se mai prelungească — cu atât mai mult cu cât renunţase, pentru moment, la aşteptata paradă triumfală, cu fanfare militare asurzitoare şi comice totodată, datorită pasului de păpuşă mecanică şi obrajilor umflaţi — tromboane şi tube — ai muzicanţilor, dirijaţi de un enorm Tambur Major. Şi tocmai voia să-l cheme pe Peralta să-i propună o plimbărică până la Bois-Charbons, la Monsieur Musard, când acesta intră, cu figura descompusă, întinzându-i un lung mesaj pe hârtie albastră. „Citeşte... Citeşte..." Cablograma era de la Roque García, Preşedintele Senatului: PERMIT SĂ INFORMEZ GENERAL WALTER HOFFMANN PRELUAT PUTEREA ÎN CIUDAD MORENO CU BATALIOANE INFANTERIE 3, 8, 9, 11, PLUS PATRU REGIMENTE CAVALERIE INCLUSIV HUSARII REPUBLICII PLUS PATRU UNITĂŢI ARTILERIE SUB LOZINCA TRĂIASCĂ CONSTITUŢIA, TRĂIASCĂ LIBERTATEA... „Mama mă-sii! Dumnezeii cui l-a făcut!", urlă Primul Magistrat. Dar

asta nu era tot: trei dintre „Micii Frederici" — Breker, blonziul de treabă, întotdeauna favorizat în rapoartele şi instrucţiunile venite de sus; González, fost ataşat militar în Germania, şi Martorell, artilerist catalan, ajuns creol pentru că ura monarhia spaniolă... aceşti trei ofiţeri alintaţi, distinşi, repede împinşi pe treptele ierarhiei, participau şi ei la lovitură. „Mama mamelor lor! Cu cine i-a făcut!..." Şi atingând brusc culmile mâniei, Primul Magistrat striga, protesta, se scandaliza, căzând apoi în abisul neconsolării, gemând, rănit, batjocorit în adâncul fiinţei sale, căutând într-un limbaj bâlbâit infamantele adjective ce califică cel mai bine trădarea, felonia, uitarea de sine, prefăcătoria şi înşelăciunea. Monologul său atingea limitele exasperării, pentru a se transforma iarăşi în lamentaţii, în pragul plânsului, nemaigăsind cuvinte pe măsura dezamăgirii, pentru a prinde noi forţe, aprinzându-se, crescând, explodând, din nou, în imprecaţii şi înfiorătoare ameninţări. („Din câte ştiu, Mounet-Sully e un mare tragedian, se gândea Peralta; dar Preşedintele meu n-are pereche...") Şi Primul Magistrat vocifera, nimicitor şi teribil, dărâmând mobile, aruncând cărţi pe jos, ţintuindu-i pe gladiatorii lui Gérôme cu pistolul său belgian, cu atâta patimă şi făcând atât de mult scandal, încât Sylvestre, alarmat, sosi din bucătărie: „*Monsieur est malade?... Un médecin — peut-être?...*"[1] Calmat dintr-odată — sau prefăcându-se calm — înfuriatul i s-a adresat servitorului: „*Ce n'est rien, Sylvestre... Rien... un mouvement d'humeur... Merci...*"[2]. Şi scoţându-şi cravata, congestionat încă, transpirat, având senzaţia că-i explodează ceva în urechi, Demnitarul, mergând de colo până colo, începu să dea ordine şi instrucţiuni Doctorului Peralta. Să se ducă la cea mai apropiată agenţie de voiaj — trebuie să mai fi rămas deschisă cea de lângă Operă — şi să facă totul pentru a ajunge cât mai degrabă *acolo*. Să ceară precizări lui Roque García

---

[1] Domnul e bolnav?... Să chem poate un medic?... (fr.)

[2] Nu-i nimic, Sylvestre... Nimic... O proastă dispoziţie... Mulţumesc... (fr.)

în legătură cu garnizoanele rămase fidele Guvernului. Telegramă lui Ariel; cablogramă către ziarele noastre, cu o proclamație pentru pagina întâi („încă o dată, oarba ambiție a unui om nedemn de tresele ce le poartă etc., etc... Bun; știi tu..."); telegramă colo, cablogramă dincolo, telegrame și iar telegrame... În timpul acesta, vânzătorii de ziare începură să strige ultimele știri de pe front, publicate în ediția de prânz: „Mă doare exact în cur de ăștia!" Și cuprins de furie, călcă în picioare un tablou ce stătea pe dușumea, în fața lui, încă neagățat, adus cu puțin înainte de un discipol al lui Jen-Paul Laurens, protejat al Ofeliei: *Supliciul lui Ganelon*. „Dumnezeii mă-sii! Mama lui de...!" repeta Primul Magistrat, călcând pânza, de parcă sub chipul celui mai faimos trădător al Evului Mediu s-ar fi ascuns ceva din sufletul renegat, mârșav, împuțit al Generalului Walter Hoffmann.

# *Opt*

*E mai bine să ne schimbăm dorințele decât ordinea lumii...*

DESCARTES

Şi astfel, a doua zi dimineața, trenul de Saint-Nazaire, de unde pleca spre New York un vapor ticsit de nord-americani, care văzându-i pe nemți prea aproape de Sena și știind că de-acum va mai fi război o bucată de timp, cu raționalizări și alte probleme, preferau să se întoarcă pe celălalt mal al Oceanului. După traversare, câteva zile de așteptare obligatorie — ca data trecută, la Waldorf Astoria. Poate aveau posibilitatea să asiste la vreun spectacol cu *Madame San-Gêne* de Umberto Giordano, cântat de Geraldine Farrar, anunțat în premieră mondială de Metropolitan Opera House (deși fiică-sa îl considera ignorant în materie de muzică, pentru că odată, zăpăcit și plictisit de teluricele intrigi din *Aurul Rinului*, cu toată încurcătura aceea de pitici, uriași și ondine, adormise în lojă, Președintele era foarte sensibil la coloratura Mariei Barrientos, la magnifica energie lirică a lui Titta Rufo, la puritatea lungilor, susținutelor, incredibilelor acute pauzate ale lui Caruso, voce de mag vrăjitor în trup de cârciumar napolitan...). Ofelia, după ce scăpase de *chestia aia*, undeva prin Elveția, plecase la Londra, fugind de plictisul unui război ale cărui mizerii se făceau deja simțite, după ea, prin lipsa baletelor rusești, a orchestrelor de tangouri și a petrecerilor de gală. În Anglia, în schimb, unde înrolările erau voluntare, se ducea în continuare o viață destul de normală: se va duce deci la Stradtford-on-Avon, în scopul completării culturii sale shakespeariene. „Poate mi-o

lasă grea, acum, vreun Fortinbras sau vreun Rosenkrantz“[1], își spusese taică-su, știind că nimic din ce se putea întâmpla *acolo*, în patrie, n-o interesa pe fiică-sa, hotărâtă demult să trăiască tot timpul în Europa, departe — zicea ea — de „țara asta jegoasă și puturoasă“, fără alte distracții decât retragerile cu torțe municipale, petrecerile în familie, unde încă se mai dansa polca, mazurca și *redowa*[2], și seratele de la Palat, unde soțiile miniștrilor și generalilor se strângeau în bisericuțe, departe de bărbații ocupați cu bancuri deocheate, ca să vorbească despre nașteri, avorturi, copii, boli, furtișagurile servitoarelor și bunicuțe moarte, schimbând rețete de cremă de zahăr ars, pișcoturi, checuri, marțipan și pandișpan... În noaptea aceea, Primul Magistrat și Doctorul Peralta își luară rămas-bun de la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard, bând peste măsură. Pe urmă, se duseră cu două fete luate de pe stradă să se distreze într-o luxoasă casă de *rendez-vous* de pe Rue Sainte-Beuve, din al cărui vestibul de la intrare, decorat cu plăci de faianță făcute de tatăl lui Léon-Paul Fargue, se ajungea la un ascensor hidraulic, folcloric și obosit, ce semăna cu un colț de sufragerie normandă, în mișcare pe verticală. Târziu, se întoarseră în Rue de Tilsitt, unde valizele și cuferele închise de Sylvestre se îngrămădeau în saloane și pe coridoare. Doctorul Peralta îi arătă fotografiile porno pentru stereoscopul perfecționat — *Verascope Richard* — cumpărate în ajun și care, datorită dublei imagini, dădeau o surprinzătoare senzație de relief: „Uite... Uite la asta!... Parc-ar fi viu bărbatul... Iar cele două tipe, perfecte... Și ce părere ai de combinația asta de cinci în rând?...“ Dar, în ciuda cantității băute, Primul Magistrat era într-o fază de beție lucidă și tristă. O enormă oboseală îl copleșise în fața eforturilor pe care trebuise să le facă de patru ori, de când își începuse guvernarea. Acum, primirea la

[1] *Fortinbras, Rosenkrantz*, personaje din tragedia *Hamlet* de W. Shakespeare.
[2] Dans polonez, mai lent decât mazurca.

Puerto Araguato. Trenul cu vagoane vechi, urcând spre capitală, în mijlocul junglei unde ramurile copacilor se confundau — nu se mai știa care creșteau pe trunchiuri și care fuseseră tăiate cu *machete* — cu ramurile ce acopereau bordeiele cătunelor atât de triste și întunecate de universala vegetație, încât un hohot de râs, acolo, ar fi răsunat asemenea unei indecente explozii de animalitate. Apoi, discursul de rigoare, rostit de la balconul Palatului, uniforma de campanie, mirosind poate a camfor, călcată din nou de Intendenta Elmira, menajeră fără pereche, femeie cu judecată și, când îl încercau poftele, docilă și plăcută alinătoare de necazuri; drumul spre front, de data asta spre sud — acum câteva luni fusese spre nord; alte dăți spre est, spre vest. Acum spre zona Las Tembladeras, cu lacurile ei vineții într-o continuă bolboroseală și colcăială de animale și reptile, ascunse sub înșelătoarea liniște a imenșilor nuferi tropicali. Marșurile pe drumuri băltinde, cu fețele unse de grețoase alifii puturoase ce te apărau — cel mult o oră — de înțepăturile a sute de specii de țânțari. Era o lume de plante ce transpiră, false garoafe — capcane pentru insecte —, horbote ce se strângeau și se desfăceau în volute de la o zi la alta, ciuperci mirosind a oțet, inflorescențe unsuroase pe trunchiuri putrezite, praf și un soi de rumeguș verde, mușuroaie de termite abandonate, ierburi viclene ce rodeau pielea cizmelor. Și trebuia să-l urmărească pe Generalul Hoffmann pe aceste meleaguri, să-l încercuiască, să-l asedieze, să-l hărțuiască și, în cele din urmă, să-l pună cu spatele la zidul unei mânăstiri, al unei biserici sau al unui cimitir și să-l împuște. „Foc!" N-avea altă soluție. Era regula jocului. Recursul la Metodă.

De data asta însă, ceva îl frământa pe Primul Magistrat. Era o chestiune de cuvinte. Acum, întorcându-se *acolo,* înainte de a-și îmbrăca din nou o pompoasă uniformă de General, care îi mirosea a onoruri false — ăsta era adevărul! — pentru că el însuși și-o îmbrăcase cu epoleți, cu grade, cu tot, într-o zi de entuziasm juvenil și o păstrase pe urmă, pen-

tru că în ţara lui un general în plus sau în minus...; acum, înainte de a se înălţa în ecvestră poză, înainte de a-şi pune sunătorii pinteni de rodeo pe care-i folosea în război, trebuia să vorbească, să pronunţe cuvinte. Şi aceste cuvinte nu-i veneau în minte, pentru că cele clasice, curgătoare, folosite întotdeauna în situaţii anterioare asemănătoare acesteia, fiind atât de tocite pe diferite tonuri, cu respectivele gesturi, vor apărea uzate, vechi, ineficiente, în împrejurarea actuală. Infirmate de sute de ori de faptele sale, aceste vorbe trecuseră din agora în dicţionar, de la fulminantele catilinare la repertoriul clasic al retoricii, de la elocinţa oportună la podul de vechituri — golite de sens, goale pe dinăuntru, sterpe, inutilizabile. Ani şi ani de zile termenii de *Libertate, Loialitate, Independenţă, Suveranitate, Onoare Naţională, Principii Sacre, Drepturi Legitime, Conştiinţă Cetăţenească, Fidelitate-faţă-de-tradiţiile-noastre, Misiune Istorică, Datoria-faţă-de-Patrie* etc., etc., fuseseră stâlpii marilor sale discursuri. Acum însă aceşti termeni (obişnuia să fie propriul său critic sever) aveau un asemenea sunet de monedă calpă, de plumb aurit, piastru fără strălucire, încât obosit de învârtelile şi răsînvârtelile ruletei sale verbale, se întreba cu ce va umple spaţiile sonore, spaţiile scrise, ale proclamaţiilor şi filipicelor inevitabile când întreprinzi o acţiune militară — punitivă — ca aceasta ce va începe în scurtă vreme. Considerat, cu timp în urmă, de majoritatea compatrioţilor ca omul energic care, într-un moment de criză şi tulburări, a ştiut să cârmuiască destinele ţării, îşi văzuse prestigiul ştirbit, cu o alarmantă scădere a autorităţii, după fiecare escrocherie inventată de el ca să rămână la putere. Ştia că e urât, duşmănit de cei mulţi şi conştiinţa acestui lucru făcea să-i crească — printr-o reacţie împotriva a ceea ce e exterior — satisfacţia şi bucuria pe care le afla în servilismul, solicitudinea, adularea celor ce depindeau de el, conjugând propriile lor interese, bunăstarea lor cu o continuă prelungire a unui mandat ce uitase tot ce înseamnă legalitate şi Constituţie. Dar nu putea ignora faptul

că duşmanii săi se foloseau de argumente valabile când îi aruncau în faţă concesiile mereu crescânde făcute americanilor, pentru că yankeii, ar fi fost o prostie să negi, erau detestaţi de toată lumea pe Continent. Ştiam cu toţii că ne numesc „latini" şi că pentru ei „latini" însemna puşcăriaşi, prostime, corcituri, mâncăruri africane. (Inventaseră chiar şi un eufemism, *„latin colour"*, pentru a justifica primirea obligatorie în hotelurile din New York şi Washington a înaltelor personaje al căror ten avea o nuanţă uşor exotică...) Primul Magistrat continua să se gândească la discursul său obligatoriu, fără ca imaginaţia să i se arate binevoitoare. Cuvinte, cuvinte, cuvinte. Mereu aceleaşi cuvinte. Şi mai ales nimic despre *Libertate* — cu închisorile pline de deţinuţi politici. Nimic despre *Onoare Naţională* şi nici *Datorie-faţă-de-Patrie* — pentru că acestea erau lozincile folosite întotdeauna de militarii răzvrătiţi. Nimic despre *Misiunea Istorică* sau despre *Cenuşa Eroilor*, din aceleaşi motive. Nimic despre *Independenţă*, care, în cazul lui, rima cu *dependenţă*. Nimic despre *Virtuţi* — era ştiut că e proprietarul celor mai mari întreprinderi din ţară. Nimic despre *Drepturi Legitime* — pentru că le ignora când contraveneau jurisprudenţei sale personale. În mod hotărât, i se limita vocabularul. Şi avea în faţă un adversar de temut, o treime din armata răsculată, şi trebuia să vorbească şi, exasperat, oratorul observa că nu poate scoate un sunet, era lipsit de limbaj — pentru că nu dispunea de cuvinte dinamice, utile, încurajatoare; pe acestea le risipise, le tocise ascuţişul, le terfelise în scărmăneli de două parale, nedemne de o asemenea risipă. Cum ar spune un ţăran de la noi: „Stricase orzul pe gâşte." „Îmbătrânesc" — se gândi. Şi totuşi, trebuia să inventeze ceva. Ceva... Goli cu sorbituri mici, dar dese, unul din flacoanele îmbrăcate în piele şi, pentru a-şi uşura aşteptarea a ceea ce nu venea dinlăuntru, luă unul din ziarele de dimineaţă — *Le Figaro* — împăturit pe birou. Pe prima coloană din prima pagină era un articol al Ilustrului Academician, în chenar special, scos în

relief. Prietenul nostru afirma, trăgând concluzii din Bătălia de pe Marna, că acel miracol militar, victorie mai degrabă a inteligenței decât a armelor, însemna, mai presus de orice, triumful Latinătății asupra spiritului germanic. Moștenitorii Marii Culturi Mediteraneene, nepoți ai lui Platon și Virgiliu, ai lui Montaigne, Racine și ai sublimilor zdrențăroși de la Valmy[1], utili în situația de față, deși întregul Faubourg St. Germain le purta o tristă amintire — Geniul Rasei, plămădit din echilibru, înțelepciune și măsură se opusese patologicei agresivități teutone. Cocoșul Galic contra dragonilor, faurilor din măruntaiele pământului și Nibelungilor. Nervosul, zveltul și finul armăsar al aproape Sfintei Fecioare din Orléans — în curând canonizată — contra sălbaticului cal al Brunhildei. Olimpul contra Walhallei. Apolo contra lui Hagen. Versailles contra Potsdam. Esența filosofiei lui Pascal contra gigantismului filozofic al lui Hegel, exprimată în acel obscur jargon de Heidelberg, pe care mințile noastre, partizane ale clarității și transparenței discursului, îl respingeau din instinct. Bătălia din mlaștinile de la Saint-Gond[2] fusese mai degrabă victoria lui Descartes, decât victoria tunului de 75. Și autorul încheia printr-un tăios, neîndurător, fără drept de apel proces al culturii germane — *kultur*, îi spunea —, al muzicii lui Wagner, al prostului gust berlinez, al scientismului pedant al lui Haeckel, al ideilor unor gnomi petulanți care, crezându-se supraoameni și costumându-se în Zaratustra, cu spadă la cingătoare și cap de mort pe chivără, dezlănțuiseră — noi ucenici vrăjitori — catastrofa actuală. Era mai mult decât un război, era Sfânta Cruciadă contra Neobarbariei prusace... Terminând de citit articolul, Primul Magistrat începu să umble în lung și-n lat prin salon. Înțelese, dintr-odată, că greșea: germanofilia lui de metec complexat — și-și aminti că grecii nu foloseau calificativul „metec" cu sens peiorativ —

---

[1] Localitate pe Marna, unde francezii au obținut o importantă victorie contra Prusiei, în 1792.

[2] Bătălie câștigată de armatele mareșalului Foch, în 1914.

nu îi era de niciun folos. În aceste momente critice pentru propria sa traiectorie politică, nu-i slujeau la nimic ulanii lui Von Kluck sau submarinele lui Von Tirpitz. Acum, cauza walkiriană era pentru el o cauză greșită — o cauză „pierdută". Trebuia să admitem că în America Latină oamenii erau alături de Franța — asta însemnând Parisul. Și *acolo*, pentru a limita problema la patria noastră, germanofili erau doar iezuiții, enoriașii parohiilor selecte, duhovnicii doamnelor cu bani, puțin prietenoși cu modeștii călugări francezi care îl educaseră; erau germanofili bogătașii spanioli, cavaleri ai *Import–Exportului* — dacă nu erau băcani sau cămătari — cu conturi grase în băncile din Catalonia și Bilbao, antipatici creolilor, prin tradiție și obișnuință; și mai erau — dar ăștia reprezentau un caz special — locuitorii din Colonia Olmedo, nepoți de țărani bavarezi sau pomerani, care n-aveau nici o greutate în viața publică. Și pe urmă — ce dracu', acum îmi dau seama! — toate Fecioarele de pe meleagurile noastre sunt latine. Pentru că Maica Domnului era latină, de două ori latină, de vreme ce scârboșii de luterani — ca Hoffmann și „Micii Frederici" ce se înhăitaseră cu el — o azvârliseră din templele lor. Divina Pastora din Noua Córdobă, Fecioarele din Chiquinquirá, Coromotos, Guadelupa, Fecioara de la Caridad del Cobre și toate câte alcătuiau Inefabila Legiune a Făcătoarelor de Bine erau Prezențe ale aceleiași, unică și veșnică, ce fusese înălțată pe tron de către Ludovic al XIII-lea în naosul catedralei Notre Dame ca simbol al închinării regatului său cultului Mariei. Trebuie să avem Fecioarele de partea noastră — cu mine, în luptă, cu chipul lor pe stindard — pentru că, în fața unei forțe potrivnice, Principele trebuie să se folosească de tot ce este favorabil cauzei sale. Diriguitorul Popoarelor, Călăuza Oamenilor trebuie să fie flexibil, niciodată încăpățânat, chiar dacă e nevoie să renunțe, într-un anumit moment, la dorințe foarte personale, ca să-și păstreze puterea. Ca urmare, baza ideologico-tactică a apropiatei sale lupte contra trădătorului Hoffmann i se arăta cla-

ră. Nu trebuia decât să-i auzi numele, să-ți amintești educația lui germană, dorința de a trece drept arian pur, deși avea o bunică destul de neagră, exilată în încăperile din dos ale vastei sale locuințe coloniale. Dintr-odată, *Aunt Jemima*[1] cum îi spuneau măgarii de acolo — avea să se convertească în simbol al Latinității. (Demnitarul, sleit, la pământ, cu puțin înainte, se însuflețea, prindea puteri, lovea cu palma în mese, își redobândea dezinvoltura de tribun...) În fond și la urma urmei, „latinitate" nu însemna „puritatea sângelui", nici „curățenia sângelui" — cum se spunea de obicei, folosindu-se învechiții termeni ai Inchiziției. Toate rasele lumii antice se amestecaseră în prodigiosul bazin mediteranean, leagăn al culturii noastre. Acesta fusese minunatul pat, în care se culcaseră romanul cu egipteanca, troianul cu cartagineza, faimoase Elene cu bărbați măslinii. Lupoaica lui Romulus și Remus avusese mai multe țâțe — și era știut că, zilele acestea, Italia va ataca Puterile Centrale — la care să fi putut suge mulatru sau metis. *Latinitate* înseamnă metis, și toți suntem metiși în America Latină; toți avem ceva de negru sau indian, de fenician sau maur, de gaditan[2] sau celtiber[3] — și câte un flacon de loțiune Walker ca să ne întindem părul, dosit în cufere secrete de familie. Suntem metiși și ne mândrim cu asta!... Acum, da, îi veneau idei dinlăuntrul lui, cuvintele renășteau, Primul Magistrat era dintr-odată stăpânul unui nou vocabular. Cuvinte înflăcărate, sonore, plăcute la ureche, ce aveau să fie bine primite *acolo* de mulți nehotărâți șovăielnici, posibili adversari, care, legați mai mult sau mai puțin de o „intelighenția" aliatofilă, deveniseră strategii celor ce înfigeau, mânați de dorințe intime, stegulețe tricolore pe hărți așezate pe mese de cafenea, dincolo de liniile unde

---

[1] *Aunt* (mătușa, engl.). *Jemima*: simbolul negresei gospodine și cumsecade.

[2] Locuitor din Cadiz.

[3] Populație a Spaniei preromanice, stabilită, în mare parte, în actualele provincii Burgos, Zaragosa, Teruel, Cuenca, Guadalajara și Soria.

înaintarea trupelor era oprită de însuşi Statul Major al Armatelor Aliate. Lumea era pătimaşă şi inteligent era să capitalizezi aceste pasiuni în beneficiu propriu. *Alea jacta est.*[1] Era hotărât: nou Templier, se va alătura şi el Sfintei Cruciade a Latinităţii. O victorie a lui Walter Hoffmann şi a camarilei sale însemna germanizarea culturii noastre. De altfel, va fi uşor să-i ridiculizeze în ochii opiniei publice. Datorită pozei şi lecturilor sale, portretele lui Frederick al II-lea, Bismarck şi Moltke ce-i împodobeau pereţii biroului, biata bătrână — adevărată întruchipare a poporului nostru, sânge din sângele nostru cel mai bun — pe care-o ţinea ascunsă, ca pe-o rudă de ruşine, acolo, în spate, lângă tamarini, alături de ograda unde îngrăşa porcul de Crăciun, rebelul era oglinda vie a barbariei prusace ce se năpustise asupra Europei şi, în curând, va ameninţa şi aceste Meleaguri ale Viitorului, fiindcă germanii se credeau predestinaţi să stăpânească omenirea în virtutea unei mistici a *rasei superioare*, clar exprimate, de curând, într-un „Manifest al intelectualilor", trufaş şi xenofob, ce apăruse în presa noastră. Coroana Sfintei Rosa din Lima trebuia, deci, să se ridice împotriva Scutului Walkiriei. Cuauhtémoc[2] împotriva lui Alaric[3]. Crucea Mântuitorului împotriva lăncii lui Wotan. Spada Eliberatorilor, a tuturor de pe Continent, împotriva Vandalilor tehnicizaţi ai secolului XX... „Vino-ncoa', Peralta..." Şi timp de două ore, găsind întotdeauna adjectivul percutant, imaginea orbitoare — într-un stil fără multe înflorituri de data asta —, dictă articole destinate ziarelor din ţară, indicând coordonatele generale ale campaniei ce trebuia să se desfăşoare pe plan ideologic, înainte de sosirea sa. „Du-te, aleargă cu toate la Western Union"... Şi acum, după acest efort, privea salonul, mobilele prietenoase,

---

[1] Zarurile au fost aruncate (lat.) — cuvinte rostite de împăratul roman Iulius Cezar la trecerea Rubiconului.

[2] Ultimul împărat aztec (1495–1525), ucis din ordinul lui Hernán Cortés.

[3] Rege vizigot din secolul al VI-lea.

tablourile, sculpturile ce-l înconjurau — poate obosit de atâta dictat —, cu o leneşă tristeţe. Peste câteva ceasuri va trebui să părăsească această pace de sân de mamă, această tihnă între mătăsuri, satinuri şi catifele pentru a se afunda călare, zile, săptămâni, poate luni, în noroaiele toridelor ţinuturi din sud — liane, bălţi şi mărăcinişuri, umbre înşelătoare, ramuri ce-ţi biciuiesc faţa... — departe de tot ceea ce îl făcea fericit cu adevărat. Se gândea la *acolo* şi simţea dinainte dezgustul întoarcerii la locul de pornire a celui ce, odată cu trecerea anilor, ajunsese departe. În curând o să vină noiembrie — noiembrie al nostru — cu Ziua Morţilor, şi cimitirele se vor transforma în bâlciuri şi şezători, cu podoabe ţipătoare la fiecare mormânt, flaşnete răsunând peste tot, chitare la căpătâiul lu' *răposatu'*, maracase, clarinete şi chitare lângă cavoul mortului, cu metise deflorate pe coroanele ofilite ale unui mormânt proaspăt. Morţi din zahăr candel, morţi din picromigdale albicioase, morţi — capete de mort — din zahăr caramel, marţipan şi susan, printre lopeţi şi frânghii de ciocli, printre coşciuge, urne, bronzuri elegante şi fotografii de bunici, de militari, de copii în haine de duminică, sub geamuri ovale, murdare de rouă şi ploaie. Şi vor sosi şi vânzătorii de mici schelete cu coroană, mitră, joben, chipiu, ţopăind în Dansul lor Macabru, de la cenotafe la cruci, cu strigăte de „Mortuleţ pentru copii", care, în asemenea zi, erau chemări la veselie, băutură şi pipăială. Şi schimburile de vorbe şi glumele ce zburau odată cu batjocurile, de la cruce la cruce, de la înger la înger, de la epitaf la epitaf: *„Ah, cumetre! Fericit cu mortu' matale!" „Ah, cumetre, da' şi-al dumitale, ce mai haimana şi porc!" „Aşa se spune, frăţioare! Da' nici al matale n-a fost vreun sfânt!" „Păi d-aia, cumetre, a pus-o cu poalele-n cap pe mă-ta mare!" „Nu ştiu, zău, frăţioare, cine pe cine-a pus jos!..."* Revenind la toate acestea, Primul Magistrat se simţea precum cineva care fusese închis într-un cerc magic, desenat de spada unui Prinţ al Tenebrelor. Istoria, care era istoria lui, pentru că în ea juca un rol, era o istorie ce se repe-

ta, se învârtea în jurul propriei cozi, se înghițea pe sine însăși și se oprea de fiecare dată — nu conta că foile calendarului arătau un 185 (?), 189 (?), 190 (?), 190 (6?)... —, era aceeași defilare de uniforme și redingote, de jobene înalte de modă englezească, alternând cu coifuri cu pene, în stil bolivian, ca la teatrele cu puțini figuranți, unde apar cortegii triumfale cu treizeci de oameni care trec și iarăși trec prin fața cortinei, alergând când ajung în spate, ca să reintre la timp în scenă, strigând pentru a cincea oară: „Victorie! Victorie! Trăiască Ordinea! Trăiască Libertatea!..." Clasicul cuțit, căruia i se schimbă mânerul când se rupe, i se schimbă lama când la rândul ei se tocește și, după ani de zile, constați că respectivul cuțit e același — oprit în timp — deși i s-au schimbat mânerul și lama de atâtea ori, încât nu mai știi socoteala schimbărilor. Vreme oprită într-o lovitură militară, stare de război, suspendarea garanțiilor constituționale, normalizarea vieții și vorbe, vorbe, vorbe, un a fi sau a nu fi, a se ridica sau a nu se ridica, a se sprijini sau a nu se sprijini, a cădea sau a nu cădea, ce seamănă, de fiecare dată, cu revenirea unui ceas la poziția lui de ieri, când ieri arăta ora de azi... Privea mătăsurile, satinurile, catifelele, gladiatorul trântit la pământ, nimfa adormită, lupul din Gubbio, pe Sfânta Radegunda. Voia să rămână, să iasă din cercul magic în care era închis, și nu putea. Rădăcinile instinctului, ale celor știute și învățate când deschisese ochii asupra lumii, trăgeau de voința sa. Știa că *acolo* mulți îl urau; știa că mulți, foarte mulți, prea mulți visau că vreodată cineva o să aibă curajul să-l asasineze (dacă pentru a-l omorî ar fi fost de ajuns să apeși pe miticul buton din Legenda Mandarinului, mii de bărbați și de femei ar fi apăsat pe acest buton). Tocmai de-aceea *se va întoarce*. Pentru a demonstra că, deși trecând pragul bătrâneții, deși împuținat în arhitectonica trupului, continua să fie dur, puternic și hotărât, plin de bărbăție,

mascul în toată puterea cuvântului. Câtă vreme o să mai aibă forţă, o să-şi călărească duşmanii. Nu voia să aibă tristul sfârşit al tiranului Rosas[1], stins din viaţă neştiut, în Swathling, uitat de toţi — până şi de fiică-sa, Manuelita. Nu voia să semene cu Porfirio Díaz din Mexic, mort în viaţă, ce-şi plimba propriul cadavru, în redingotă, cu mănuşi şi pălărie sobră, pe aleile din Bois, în spatele muşamalei negre, ca de dric, ale unui imens faeton tras de nişte cai al căror pas prevestea deja pasul măsurat şi lent de apropiată înmormântare... Şi-şi amintea, acum, acea Săptămână a Patimilor, când oamenii din oraşul lui organizează o reprezentaţie colectivă, cu multă lume, cu Marea Taină a Pasiunii, al cărei text, în manuscris, din secolul al XVII-lea, se păstra în arhivele Parohiei Centrale. Timp de luni de zile, femeile şi copiii păstraseră staniolurile de la bomboane şi caramele ca să îmbrace cu ele coifurile şi scuturile centurionilor şi colecţionaseră păr de cal, de măgar şi de catâr pentru crinierele coifurilor. Cămaşa Mântuitorului era cusută dintr-o perdea violetă; brâul era o frânghie de agavă, muiată în fiertură de flori de salcâm american, cununa de spin, o rămurică dintr-un pomişor numit *pinchaculebra*, ce creşte în păduricea din apropiere. Judecata avea loc în curtea Primăriei, unde Primul Magistrat, pe atunci Şef Civil, acceptase să joace rolul lui Pilat, aşezat într-un fotoliu roşu din Sala de Consiliu. Îl dăduse pe Fiul Omului pe mâna fariseilor şi se spălase pe mâini într-un lighean japonez, împrumutat de la fraţii Suárez „Obiecte de ceramică". Şi începuse suişul spre Calvar, printre plânsetele şi vaietele mulţimii... O cerşetoare tânără, cu mintea tulburată, închipuindu-şi că asistă la povestea adevărată, văzută de ea în zeci de icoane prin biserici de ţară, se apropiase de cizmarul Miguel ce făcea pe Fiul Domnului, vrând să ducă ea pe umăr bârna grea cu braţe, pe care acela, transpirat, aproape în agonie, o purta împiedicându-se,

[1] *Juan Manuel Ortiz de Rosas* (1793–1877), general guvernator al provinciei Buenos Aires, între 1829–1832 şi 1835–1852.

clătinându-se, căzând și ridicându-se, cu gemete sfâșietoare, într-un minunat martiriu teatral, îndreptându-se spe colina unde avea să aibă loc simulacrul de răstignire. Îndepărtând-o pe intrusa ce putea să-i strice minunata scenă, Cristos ridicase mâna stângă și-i spusese: „Dacă mi-ai lua această povară, cine-aș mai fi eu, ce mi-ar mai rămâne?" Și-și continuase mersul pe povârnitul Drum al Crucii, în timp ce mulțimea îngâna în cor o veche melodie venită de cine știe unde, cu lente inflexiuni de psalmi gregorieni:

*Și de-o fi să mor chiar mâine,*
*luați-mi viața dintr-odat'.*

Peralta, care s-a întors de la birourile lui Western Union, văzându-mă încă treaz, poate gânditor, m-a întrebat: „De ce nu le dai dracului toate astea și nu rămâi aici, să te bucuri de tot ce ai? Banii nu-ți lipsesc. Ce de sticle am mai avea de băut! Ce de femei de tăvălit!" „Și dacă mi-ai lua *toate astea*, ce-aș mai fi eu, ce mi-ar mai rămâne?", i-am răspuns; da, mi-amintesc c-am spus asta, gândindu-mă la oamenii ce mă goneau de aici pentru cele petrecute în Noua Córdobă, persoana mea fiind prea mică și de prea puțin ajutor pentru a se integra în Apocalipsul ce se trăia aici. Pentru a mă proslăvi, mă proclamasem Cruciat al Latinității. Și dacă Inefabila Fecioară a rugăciunilor mele va binevoi să fiu victorios în săptămânile următoare, promiteam, da, făceam promisiunea ca după triumf, să-mi plec capul și să merg în pelerinaj la Sanctuarul său de Divină Pastora, la un loc cu oamenii din popor (deși bine păzit de oameni din popor, îmbrăcați ca „oameni din popor"), semn de mulțumire și prăznuire a ajutorului primit și a milostivirii pentru multele păcate săvârșite. Împreună cu cei ce-și târau picioarele bolnave, cu cei ce suspinau în noaptea ochilor cu albeață, cu cei cu nasul mâncat de boală și cioturi împreunate într-un imposibil gest de rugă; cu femeile cu pântece sterp și piept secătuit, cu cei ce,

trecuți de adolescență, nu cunoșteau decât gângăveala, pașii împiedicați, brațele uscate și mâinile strâmbe, cu cei ale căror cuvinte zac moarte pentru totdeauna în gâtul ros de boli ascunse, cu puroioșii și paraliticii, voi urca scările în genunchi, refuzând covorul roșu întins de preoți, mă voi târî pe pietre până la picioarele Mariei, pentru a-i arăta recunoștința în cuvinte liturgice învățate de la Renan sau de la călugării mariști, nu-mi mai amintesc: Trandafir Mistic, Turn de Fildeș, Lăcaș de Aur, Stea a Dimineții, *Ave Maria Stella*... Mă uit la ceas. Trebuie să mă odihnesc puțin. Mâine trebuie să plecăm devreme. Deși îmi pusesem cămașa de noapte, ca să mă distrez, mă îmbrac cu macferlanul în carouri, cumpărat pentru drum și șapca cu urechi. „Semăn cu Sherlock Holmes", îmi spun, privindu-mă în oglinda Empire, montată între doi sfincși auriți. „Îți lipsește lupa", zice Peralta, strecurându-mi în buzunar un flacon de rom îmbrăcat în piele de porc.

...și soneria. Zece și-un sfert. Nu se poate. Nouă și-un sfert. Mai degrabă. Opt și-un sfert. O fi deșteptătorul ăsta o minunăție a ceasornicarilor elvețieni, dar are limbile atât de fine, încât de-abia se văd. Șapte și un sfert. Ochelarii. Șase și un sfert. Așa da. Ziua începe să se zugrăvească albicioasă pe galbenul perdelei. Piciorul nu găsește celălalt papuc, pe care îl pierde întotdeauna în culorile covorului persan. Apare Sylvestre, cu vesta lui în dungi, purtând tava de argint — argint din minele mele: *„Le café de Monsieur. Bien fort, comme il l'aime. Monsieur a bien dormi?"* *„Mal, très mal"*, îi răspund. *„J'ai bien des soucis, mon bon Sylvestre."* *„Les revers attristent / les grands de ce monde"*[1], suspină acesta într-un alexandrin ce prin scandarea clasică trezește ecouri de Comédie Française în această casă unde, într-o atmosferă de tavernă, departe de scena destinului meu, se deschide, la timpuriul ceas al zilei, un nou capitol al Istoriei mele.

---

[1] Cafeaua Domnului. Tare, cum îi place. Domnul a dormit bine? Prost, foarte prost... Am o mulțime de griji, bunul meu Sylvestre. Necazurile-i întristează pe mai-marii acestei lumi (fr.).

# *Capitolul al patrulea*

*...ce văd de la această fereastră, dacă nu pălării și mantale ce pot îmbrăca spectre sau oameni contrafăcuți ce se mișcă doar cu ajutorul unor mașinării?*

DESCARTES

## *Nouă*

Nu fusese nevoie să-l împuşcăm pe Walter Hoffmann. Cum orice conflict îşi găseşte de obicei deznodământul în cu totul alte întâmplări decât cele prevăzute, generalul trădător avusese un sfârşit care, dacă te gândeai bine, nu era lipsit de o anumită forţă wagneriană: agonia lui Fafner într-o junglă cu mult mai periculoasă decât pădurile lui Siegfried, aproape urbane, Tiergarten[1] şi Unter-den-Linden[2], dacă le compari cu îngrozitoarea pădure ce acoperă ţinutul Las Tembladeras. Îl încolţisem pe rebel într-o zonă de pământuri mişcătoare, spre care trebuise să se retragă, tot mai părăsit de trupele atât de copleşite de înfrângeri, încât nu mai luau în seamă discursurile şi admonestările, proclamaţiile şi porţiile de rachiu şi recunoşteau — zbuciumul cauzat de această descoperire era tot mai mare — că jucaseră pe o carte proastă şi că noi aveam în mână o carte mai mare. Nu servise la nimic faptul că Generalul Hoffmann, descoperind în desişurile cele mai de nepătruns ale junglei ruinele unei piramide indiene, le strigase oamenilor: „Soldaţi... De pe înălţimea acestei piramide vă privesc cincizeci de secole de istorie" (adăugând zece, din mândrie naţională, la cele patruzeci ale cuvântării napoleoniene...). „Dinspre partea mea, pot să fie şi şaptezeci şi cinci", îşi spuseră soldaţii, ale căror „muieri" — cele care-i urmaseră pe răzvrătiţi — ziceau că pietrele alea îngrămădite şi pline de găuri nu sunt bune decât să adăpostească cei mai veninoşi şerpi din lume, urechelniţe, tarantule, păianjeni

---

[1,2] Referire la un frumos parc şi la un bulevard din Berlin.

mari și scorpioni, „uite-așa de lungi" (iertat fie gestul...). Și după brusca dispariție a „Micilor Frederici" în goană spre granița sudică, au început dezertările și fraternizările în masă, oamenii împrăștiindu-se ca potârnichile cu strigăte de „ne-au înșelat, ne-au făcut să credem, ne-au ordonat...", până când Generalul, înconjurat de puținii credincioși ce-i mai rămăseseră, se hotărî să străbată o întindere blestemată — unica ieșire spre mare — plină de mlaștini, de unde și numele ținutului[1]. Pe măsură ce înaintarea era tot mai dificilă și mai riscantă, fugeau tot mai mulți oameni. Din doi artileriști și un locotenent, cincisprezece soldați simpli cu un caporal și șaizeci și ceva de pifani cu un căpitan, rebelul se văzu aproape singur, urmat de ultimii săi partizani — și cine știe ce era și în mințile acestora —, la marginea unui deșert galben, pustiit, brăzdat de plante târâtoare, acoperit de mici bălți — mai degrabă gropi mari — cu o pastă clisoasă, argiloasă, ce părea un strat subțire de nămol dormind pe pământul cel adevărat. Într-una din aceste gropi căzu Generalul Hoffmann, pentru că îi dăduse pinteni calului, pe negândite, după ce strânsese hățurile ca să evite la timp o tufă de mărăcini ce îi tăia calea. Și deodată, simțind că picioarele i se scufundă tot mai mult în argila înșelătoare, supt parcă de o implacabilă putere venind de jos, de o gură din măruntaiele pământului, calul începu să necheze cu deznădejde, cerând ajutor oamenilor, sfârșindu-se în inutile cabrări, fără ca disperatele sale încercări de a-și smulge picioarele din față sau din spate să-l scape de o lentă și sigură scufundare. Cu groaznicul nămol ajuns până la genunchi, încercând să-și scoată cizmele ce deveneau grele ca plumbul, trăgând și smucind de hățuri fără rezultat, văzând că opintelile animalului nu făceau decât să grăbească inexorabila scufundare, Generalul strigă: „O frânghie... Un ham... O curea... Scoateți-mă de-aici... Repede... O frânghie... Un ham... O funie..." Dar oamenii ce înconjurau băltoaca, tăcuți,

---

[1] *Tembladera* (sp.) este cuvântul folosit în unele regiuni din America Latină pentru „teren mlăștinos".

priveau pe sub sprâncene, într-o așteptare calmă, foarte târziul, preatârziul naufragiu al șefului lor. „Crapă, porcule!", zise, aproape șoptit, un caporal pe care Hoffmann îl pălmuise cu ani în urmă, pentru că răspunsese nerespectuos. „Crapă, porcule!", zise, ridicând tonul, un sergent pe care Hoffmann nu-l înaintase în grad, cu câtăva vreme în urmă. „Crapă, porcule!", zise, strigând, un locotenent ce solicitase mult timp, fără succes, o râvnită Stea de Argint. „Nu, pe toți dracii, nu! Nu mă lăsați să mor așa!", urla, acum, șeful, agățându-se de urechile calului ce mai scotea încă botul deasupra nămolului mișcător. „Crapă, porcule!", îi răspunse corul grec. Și nămolul ajunse la gâtul, la barba, la gura Generalului, care încă mai scotea strigăte neclare, cu gura plină de noroi — horcăituri și bolboroseli, țipete ce nu se mai auzeau, o ultimă zvâcnire într-o agonică orăcăială... Când deasupra rămase plutind doar chipiul, unul dintre spectatori aruncă spre el un mic crucifix, repede înghițit de mlaștină, revenită acum la liniștea ei verde-albăstruie.

Scăpat de dușman, Primul Magistrat a revenit în capitală, pentru a primi, sub arcuri de triumf de o zi, stegulețe și ghirlande de hârtie, titlurile de „Pacificator" și „Părinte al Patriei", conferite de cele două Camere, Forțele Active ale Industriei și Comerțului, de Arhiepiscop din amvonul său și ceilalți episcopi din alte amvoane, mai joase, și de Presă, în ale cărei pagini erau studiate detaliile unei campanii militare conduse de o mână de maestru, cu hărți pline de săgeți negre, ale căror vârfuri ce se întâlneau indicau fazele ofensive și defensive, străpungerile, învăluirile, ruperea liniilor inamice, ale decisivei Bătălii de la Cuatro Caminos — aprigă, sângeroasă, dificilă, purtată cu simț tactic cu unele improvizații, dar câștigată, în cele din urmă, de forțele guvernamentale — pe baza tehnicii materialelor grafice publicate de *L'Illustration* din Paris, pentru a explica mecanismul Bătăliei de pe Marna... Într-un discurs cu noțiuni foarte elevate, Președintele, modest, a afirmat că nu merită elogiile pe care i le aduceau compatrioții săi cu atâta generozitate, deoarece însuși

Dumnezeu, pe cât de milostiv, pe atât de cumplit în mânie, luase asupră-şi pedepsirea necredinciosului. Dacă reflectăm adânc, sfârşitul lui Hoffmann fusese asemenea unor ordalii, când învingătorul, printr-o voinţă superioară, ale cărei intenţii depăşesc înţelegerea noastră, e scutit de durerea de a vărsa sângele unui vechi tovarăş de arme, orbit de o ambiţie smintită: „Nu s-a auzit, de astă dată, shakespearianul strigăt *Regatul meu pentru un cal*, deoarece vinovatul, copleşit, poate, de propriile-i mustrări de conştiinţă, urmărit de Furiile armatei noastre, a pătruns, împreună cu calul ce altădată fusese focosul său armăsar, în Regatul Umbrelor..." Dar important nu era că Duşmanul Ordinii se scufundase în mlaştinile din Las Tembladeras. Important era că în felul acesta, în faţa conflictului ce înfiora lumea, Conştiinţa Latinităţii noastre se întărise, pentru că noi suntem latini, latini până-n adâncul sufletului, neam de neamul nostru latini, păstrători ai marilor tradiţii care, de la Pandectele romane, fundament al Dreptului nostru, prin Virgiliu, Dante, Don Quijote, Michelangelo, Copernic etc., etc. (lung paragraf, încheiat în foarte lungi ovaţii). *Aunt Jemima* care, pentru această ocazie, îşi schimbase basmaua de bumbac în carouri cu un batic de doliu, se urcă cu greu la tribună pentru a-i înmâna Primului Magistrat o cerere de despăgubiri din partea familiei Hoffmann, amintindu-i în trecere, la ureche, că nevasta Generalului, regretând rătăcirile soţului ei, solicita favoarea de a primi eventual pensia ce i s-ar cuveni în calitate de văduvă de militar cu peste douăzeci de ani de serviciu, în conformitate cu Legea din 18 iunie 1901... Foarte obosit de un război ce-l purtase în regiunile cele mai sălbatice şi insalubre din ţară, Demnitarul plecă într-o vacanţă la vila lui din Marbella. Acolo era o plajă lungă şi frumoasă, deşi nisipurile ei negre erau cam prea des invadate de vezicante valuri de meduze, moarte printre petele de petrol şi catran, datorate portului din apropiere. Rechinii şi pisicile-de-mare erau ţinuţi la mare... distanţă — ăsta-i termenul — de cvadruplul gard de sârmă

ghimpată, acoperit de un covor de alge. Şi cu toate că în adânciturile unui mic promontoriu stâncos mai rămăseseră câțiva țipari de mare, trecuseră ani buni de când nici un bărbat din stațiune nu mai fusese scopit de vreo baracudă. Când sufla vântul de nord — *„yelitos"* i se spunea — marea se întuneca într-un albastru profund și-și purta valurile blânde, ce-și lăsau spuma la picioarele cocotierilor și palmierilor, în ritm măsurat, maiestuos. Erau însă și dimineți — cele de vară — când apa era nemișcată și transparentă ca niciodată, fără ușoarele frământări obișnuite; înotătorul se arunca în apă și încerca, brusc, ciudata senzație că a căzut într-un lac de gelatină. Şi atunci descoperea cu surpriză că nu înota, ci *aluneca* într-o masă de moluște transparente, aproape invizibile, de mărimea și forma unei monede, ce ajunseseră pe țărmul acesta în timpul nopții, punct terminus al unei lungi și misterioase migrații. Pentru a mări atracțiile stațiunii, Municipalitatea construise, la capătul unui dig de beton, un cazino ridicat pe piloni, copie identică a celui de la Nisa — structură metalică, faianță portocalie, cupolă de fier, înverzită de salpetru. Înăuntru erau ruletă, bacara, *chemin de fer*, unde niște *croupiers* în smoching, numărând dubloni și ludovici — vechi monede folosite pentru joc —, înlocuiseră acele „Aruncă-te fără teamă" și „Nici o centimă-n plus" ale patronilor de tripouri creoli, cu studiatele, dar totuși ciudat pronunțatele vorbe *Faites vos jeux* și *Rien ne va plus*... Reședința Hermenegilda a Primului Magistrat domina plaja din înălțimea unei coline apropiate. Era o casă într-un stil între balcanic și Rue de la Faisanderie, cu cariatide 1900, îmbrăcate gen Sarah Bernhardt, care, printr-o magică rezistență a pălăriilor cu pene, purtau pe cap — mai bine decât un atlant din vreun palat berlinez —, un întins balcon-terasă, străjuit de o balustradă în formă de căluți-de-mare. Un turn-mirador-far domina acoperișul-terasă cu veșnica scânteiere a plăcilor de majolică marmorată. Încăperile, vaste, răcoroase, cu tavanul foarte înalt, erau mobilate cu fotolii-balansoare de factură neo-

cordobeză, hamacuri, întotdeauna agăţate în inele, şi nişte scaune roşii, de lac, dăruite de bătrâna Împărăteasă a Chinei, drept mulţumire pentru jucăriile — trenuleţ cu cheie, mai multe caleidoscoape, sfârleze ce fluierau când se roteau, urşi de Berna în casete ce cântă şi un cuirasat, de dimensiunile unui nufăr, pentru lacul Palatului de Iarnă — pe care Primul Magistrat, cunoscându-i pasiunile, i le trimisese cu ani în urmă. În sufragerie putea fi văzută o copie — de dimensiuni mai mici, se-nţelege — a *Plutei Meduzei*, faţă-n faţă cu două plăcute marine de Elstir, anulate, ca să vorbim cinstit, de dramatica greutate a compoziţiei lui Géricault. Casa era înconjurată de o grădină întinsă, îngrijită de grădinari japonezi, unde, între tufe de cimişir, se înălţa o Venus de marmură albă, urâţită de un herpes de ciupercă verzui, ce îi cobora pe pântece. Ceva mai departe, sub pini, se vedea capela închinată Divinei Pastora de cucernicia Doñei Hermenegilda — capelă a cărei prezenţă trezea crescânde remuşcări Preşedintelui, amintindu-i că nu-şi ţinuse promisiunea făcută la Paris, în clipe de mare cumpănă, că va urca în genunchi pe treptele bisericii, cu câte o lumânare în fiecare mână. (Dar se gândea, totodată, că Fecioara se pricepe la politică precum, de altfel, la toate. Fecioara, care cu trâmbiţele victoriei tocmai îi dăduse grăitoare dovezi privind Divinu-i Sprijin, va înţelege că, în aceste momente, îndeplinirea promisiunii, aşa, în văzul tuturor, într-o ostentativă demonstraţie de fervoare catolică, i-ar ridica în cap — lui, care avea, deja, atâţia duşmani — o lume de masoni, rozacrucieni, spiritişti, teozofi, oameni cu vederi anticlericale, fideli abonaţi ai ziarelor *La Trácala* şi *L'Esquella de la Torratxa* din Barcelona, ca să nu mai vorbim de nenumăraţii atei şi liber-cugetători — hulitoare legiuni de devoratori de popi — toţi, partizanii unei Franţe unde clericii nu puteau preda în şcoli, seminariştii trebuiau să-şi facă serviciul militar şi unde încolţise şi se dezvolta, după ei, unica religie posibilă în acest miraculos secol al XX-lea, secol al Progresului: *Religia Ştiinţei...*) În

spatele casei, o pădurice de rodii adumbrea discreta cărăruie pe unde Doctorul Peralta conducea pe înserat câte o doamnă cu voaletă, în alcovul Primului Magistrat. („Vezi să nu mori cum a murit preşedintele Félix Faure“[1], îi spunea invariabil secretarul, înmânând stăpânului „coletul“. „Attila şi Félix Faure au fost cei doi bărbaţi care-au murit în modul cel mai plăcut“, răspundea, tot invariabil, Primul Magistrat...) Dimineaţa, devreme, şuiera locomotiva ce trăgea după ea Trenuleţul Nemţilor. Preşedintele ieşea în balcon, cu o cană de cafea în mână, să-l vadă trecând. În dimineţile verzi, mica locomotivă cu biele lucitoare şi nituri de aramă lucea de parc-ar fi fost de lac negru, când urca pe şinele înguste spre munte, cu pufăituri vesele de funicular, târând după ea vagonaşele roşii, acoperite cu prelată, spre Colonia Olmedo — semănând întru totul cu trenuleţul cu cheie pe care Primul Magistrat îl trimisese Împărătesei Chinei, pentru a-i îmbogăţi colecţia de maşinării şi jucării mecanice. De-abia pornit micul tren din Puerto Araguato, părea că totul devine pitic la trecerea lui — gărişoarele neînsemnate, podurile peste torente, trecerile la nivel, barierele, semafoarele —, deşi zgomotul făcut era destul de mare când intra în minuscula Gară de sus, aducând zece călători, câteva baloturi, nişte butoiaşe, poşta, ziarele şi vreun juncan ce scotea capul pe fereastra unicului vagon de vite. Ieşit parcă dintr-un magazin de jucării din Nürnberg, mereu strălucind, vopsit proaspăt, lustruit, trenuleţul se odihnea la capătul unei zile de muncă într-o lume singulară şi exotică, străină de cea de jos, cu casele ei din Pădurea Neagră, construite printre palmieri şi arbori de cafea, berăria cu emblema Regelui Cerb, femeile în costume tiroleze şi bărbaţii cu pantaloni de piele, bretele şi pălărioare cu pene. Deşi erau minunaţi cetăţeni ai Republicii de mai bine de un secol, de-abia dacă vorbeau spaniola. De când fuseseră aduşi în ţară

---

[1] *Félix Faure* (1841–1899), preşedinte al Franţei între 1895–1899, despre care se spune că ar fi murit de un infarct în timp ce făcea amor.

de un Conte de Olmedo, nobil, cu titluri creole, latifundiar preocupat de ideea de a „albi rasa", imigranții se păziseră tot timpul să nu se amestece cu femeile de *aici*, toate bănuite c-ar putea fi mulatre, metise sau corcituri — una, pentru că avea părul foarte creț, alta, pentru că avea ochii mai negri decât trebuie, alta, pentru că avea nasul nițel turtit, oricât de albă ar fi fost la față. Şi astfel, din tată-n fiu, cerând neveste prin scrisori, din Bavaria sau Pomerania, se înmulțiseră de la o generație la alta, intonând *Coralul* lui Luter, cântând la acordeon, cultivând rubarba, pregătind supe de bere şi dansând ländlerul de altădată, în timp ce, în torentele de munte se scăldau dolofane ciobănițe cu pubis arian, ce purtau, poate, foarte creolele nume de Voglinde, Velgunde sau Flosshilde. Primul Magistrat nu se prea interesa de existența acestor oameni paşnici, cu respect pentru legi, ce nu se băgau niciodată în politică, iar la alegeri votau întotdeauna candidații Guvernului, cu condiția să fie lăsați în pace, cu obiceiurile lor. Acum însă lectura cotidiană a ziarelor franceze îl făcea să-i privească cu o oarecare iritare. Cu toate că își împodobeau casele, prin tradiție, cu cromolitografii reprezentând peisaje de iarnă, malurile Elbei, întrecerea de la Wartburg sau mitica fecioară, cu coif înaripat, călare pe un cal zburător, purtând spre cer trupul unui tânăr atlet mort în luptă, alături de acestea apărea din când în când și portretul lui Wilhelm al II-lea. Iar Wilhelm al II-lea, potrivit presei citite, era întruchiparea Anticristului. Oştile, hoardele sale, trupele lui tehnicizate pătrunseseră în blânda Belgie, în Flandra lănciilor lui Velázquez — strămoaşe ale sulițelor noastre de aici, de şes —, pustiind totul. Înaintaseră, în marş de cuceritori, printre catedrale în ruină, auguste pietre risipite, cu paşi profanatori, după ce incendiaseră Biblioteca din Louvain, pe un covor de incunabule azvârlite în stradă. *Ein... Zwei... Ein... Zwei...* Şi în pas de barbari, călcând în picioare ferecături fără pereche, manuscrise fără preț, manuscrise ale unor mărețe Consilii, cu sigilii de valoare, își

continuaseră marşul, atacând acum nu oameni, ci pe iluştrii actori ai Misterelor Sfinte, prezenţi de veacuri ca ilustraţiile într-o carte deschisă, în pridvoarele, portalurile şi timpanele catedralelor. *Ein... Zwei... Ein... Zwei...* Tunurile germane bubuiseră contra unor Isaia şi Ieremia, Ezechiel şi Ezra, contra lui Solomon şi-a Sulamitei, şi-a lui David, care împreună cu Batsheba — tema dramei al cărei manuscris îl cumpărase de la Ilustrul Academician prieten — urzise pieirea bătrânului general încornorat (orice general plecat pe front e încornorat, mai ales dacă e bătrân...), mai înainte de a se înverşuna cu chipul Frumosului Dumnezeu de la Amiens sau inefabila imagine — spartă acum, amorfă, devenită pulbere de piatră într-un ireversibil crepuscul — a celui mai frumos dintre Îngerii Surâzători. Dar poate că toate astea erau orori neînsemnate, faţă de indignanta cronică a violurilor. *L'Illustration* din Paris includea între paginile sale nişte suplimente cenuşii, interzise pentru copii, unde se povestea cum soldaţii germani, după ce intrau într-un sat, o aşezare oarecare, târau nevinovate fete, liceene, adolescente, în camera din fund a unei cizmării, a unei farmacii, a unei prăvălii de pompe funebre, ca să le violeze — câte nouă, zece, unsprezece, scria *L'Illustration*; vreo cincisprezece, spunea Louis Dumur, naratorul unor asemenea atrocităţi — cu abjectă disciplină germanică, în timp ce *Feldwebelii*, ce comandau operaţia, ordonau: „Acum e rândul dumitale... Se pregăteşte următorul..." Dar toate astea, distrugerea catedralelor şi a picturilor din biserici, icoanele făcute ţăndări, sibilele decapitate, incendiile, exploziile, siluirile, crimele nu erau nimic în faţa nemaivăzutei tragedii a *copiilor fără mâini*. Surprinşi de soldatul german, rătăcind printre dărâmături, căutându-şi mama pierdută sau moartă, auzindu-i plângând, se apropiase de ei ca şi cum ar fi vrut să-i ajute şi cu o lovitură neaşteptată de sabie („aveau sabie infanteriştii?", se întreba Peralta) făcuse să zboare două fragede mânuţe: „Asta, ca să nu ridici niciodată arma contra noastră." Pe coperta unui supliment la

*L'Illustration* apărea desenul-portret al uneia dintre victimele atrocei crime, ridicându-şi cioturile pe fundalul apocaliptic al ruinelor din Ypres... Primul Magistrat se hrănea zilnic cu această literatură, încercuind cu creionul roşu ceea ce i se părea mai interesant de reprodus în presa naţională, întru îngrijorarea şi ruşinarea anumitor ofiţeri, foşti camarazi ai lui Hoffmann, „Micii Frederici" potenţiali, pe care-i ştia nemulţumiţi — deşi nu o arătau pe faţă — de recenta înlocuire a coifului cu vârf ascuţit din uniforma de paradă a Armatei Naţionale. Unor asemenea cititori, având nevoie să fie desgermanizaţi, le erau destinate, în mod special, articolele ce tratau despre jefuirea unor castele celebre, furturi de ceasuri — povestea cu ceasurile începuse deja din '70 —, topirea unor clopote de biserică de şase ori centenare, bazilici transformate în latrine, profanarea Sfintelor Taine şi concursuri de tir organizate de căpitani beţi, ţintele fiind picturi de Memling sau Rembrandt... Primul Magistrat privea spre înălţimile pierdute în pâclă ale Coloniei Olmedo — piscuri negre printre duzi albi, ici-colo câte un brad aclimatizat, vânturi subţiri în zorii zilei — gândindu-se că împuţiţii ăia de sus, în ciuda strigătelor de *Trăăiaaaască paaaaatriaaaa!*" ale fetelor cu cozi blonde, costumate în ţărănci naţionale, ce-l întâmpinau cu bucheţele de violete când se ducea în vizită în aşezarea lor principală, erau, în adâncul inimii, alături de cei care tăiau mâinile copiilor acolo, în Artois sau în Champagne, ale căror privelişti de cataclism — pământuri mâncate, fără vegetaţie, mutilate de obuze — ni se înfăţişau în picturile lui Georges Scott şi Lucien Simon, oferite cu paspartuurile respective, gata de pus în ramă, unde alegerea culorilor accentua în chip magistral tragica dezolare a pieţelor, edificiile primăriilor prăbuşite, case medievale din care rămăsese doar scheletul de bârne şi ca o acuzaţie adusă de Pământul însuşi, venerabilul stejar, fără frunze şi ramuri, prezent în permanenţa eroică a trunchiului său dezgolit, ce părea că vorbeşte, în mijlocul acelei dezolări, prin sutele de

guri ale scoarței sale rănite... Primul Magistrat se rupea de dureroasele sale lecturi ca să privească, în fiecare dimineață, Trenulețul Nemților începându-și urcușul spre munte, oprindu-se cu șuierături furioase, ca să gonească o capră ce se încăpățâna să secere în iarba fragedă dintre șine. Și după obișnuitul mic dejun, alcătuit din *tortillas*[1] de mălai, brânză de țară și frigărui cu sos de ardei iute, se instala în fața pianolei Welte-Mignon, pe care tocmai o primise în dar de la Colonia Spaniolă din Noua Córdobă. Apăsând pedalele până la fund și manipulând butoanele instrumentului ca să sucească sulul perforat până la acordurile lui *Für Elise* și începutul — niciodată nu trecea de început — de la *Clar de lună*, se gândea că manevrarea acelei scule muzicale părea că aduce nițel cu munca mecanicului ce conducea acum Trenulețul Nemților spre pădurile unde se zbenguiau niște veverițe importate și care, după părerea unui ziarist în goană după porcării — opozant mascat — amenințau să răspândească o epidemie de psitacoză printre vitele naționale — și-așa în descreștere și nenorocite, bineînțeles, de când practica demonstrase că vacile de aici, cu picioare subțiri și coapse înguste, nu suportă greutatea taurilor de Charolais, aduși la ultima însămânțare, să îmbunătățească specia. „Ah, ce război, domnule Președinte!", gemea în fiecare dimineață Doctorul Peralta, între cafeaua superneagră și primul trabuc al zilei. „Teribil, teribil", răspundea Primul Magistrat, gândindu-se la Trenulețul Nemților. „Și cum o să dureze..." Între timp însă, s-a aflat că în capitală strategii de fleici și rachiu trăseseră cel mai de pomină chef al anului, aflând, prin telegraf, că *Le Matin* tocmai publicase pe opt coloane, cu litere mari, un titlu realmente senzațional: „*Cazacii la cinci etape de Berlin.*" „Acum rezultă că noii apărători ai Latinității sunt cazacii, alături de indieni și de senegalezi, că ăștia au intrat deja în război", a observat Peralta cu insidioasă ironie. „Dar Domnu' să mai întârzie pe drum!", a

[1] *Tortilla* (sp.), un fel de turtiță, preparată în diverse moduri în țările latinoamericane.

murmurat celălalt, gândindu-se că, grație așteptărilor și entuziasmelor stârnite de această groaznică înfruntare, atenția multora se îndreptase spre evenimente importante și îndepărtate. Tihnă și odihnă își afla, în sfârșit, Primul Magistrat, la umbra tunurilor în floare.

## *Zece*

*...multe lucruri care, cu toate că ar fi putut să ne pară excesiv de extravagante și ridicole, erau, în general, primite și acceptate, de alte mari popoare.*

DESCARTES

Primul Magistrat își prelungea șederea la Marbella de la o săptămână la alta, rezolvând problemele guvernării într-o pergolă pompeiană, în fundul grădinii, în mijlocul unui labirint de portocali. Dimineața, devreme, făcea o plimbare de-a lungul țărmului, călare pe calul său Holofern, un roib puternic, cu înfățișare măreață, iute și sălbatic cu toată lumea, dar ipocrit de supus cu un stăpân care îi ducea în grajd, în fiecare după-amiază, o căldare cu bere englezească — Guinnes, din cea mai bună —, primită cu fericite nechezături. Președintele avea motive să fie mulțumit, deoarece Națiunea nu cunoscuse niciodată o epocă atât de prosperă și fericită ca în aceste luni. Cu Războiul ăsta European — care, ca să spunem adevărul, și mai bine să nu-l spunem, era o binecuvântare a lui Dumnezeu — zahărul, bananele, cafeaua, gutaperca atinseseră prețuri nemaivăzute, umflând conturile în bănci, născând averi și aducând luxul și rafinamentul ce, până mai ieri, păreau de domeniul romanului monden sau al filmelor făcute pentru aproape mitologicele figuri ale unei Gabrielle Robinne, Pina Menichelli, Francesca Bertini sau Lydia Borelli. Înconjurată de jungle milenare, capitala devenise o modernă junglă de schele, stâlpi țintind cerul, macarale în mișcare, excavatoare, într-un continuu scârțâit de scripeți, ciocane izbind fier și oțel, ciment turnat, perforări și nituri, printre strigăte-

le muncitorilor de pe schele și ale celor de jos, fluierături, sirene, transporturi de nisip și pufăit de motoare. Prăvăliile se măreau peste noapte, apărând dimineața cu vitrine nemaivăzute până atunci, în care manechine de ceară — altă noutate — oficiau prima comuniune, prezentau rochii de mireasă, toalete de mare eleganță, ba chiar și uniforme din gabardină englezească, cu croi frumos și lucrate cu grijă, pentru militarii de clasă. Niște mașini făcătoare de turtă dulce, instalate sub colonadele vechii Piețe de cereale, uimeau trecătorii cu mișcarea armonioasă a brațelor metalice, ce amestecau, întindeau, adunau o masă albă cu vinișoare roșii ce mirosea a vanilie și malvavisc[1]. Proliferau birourile de avocați, băncile, companiile de asigurări, firmele pentru probleme sociale, investițiile. Teodolitul și ruleta transformau pământuri inundabile, maidanele în paragină, pășunile de capre în terenuri dreptunghiulare, împărțite, delimitate, care, dintr-odată, după ce din timpuri îndepărtate fuseseră Pârloaga leprosului, Ferma mucalită, Stâna lui Misia Petra, se numeau Bagatelle, West-Side sau Armenonville, fracționate în parcele alese pe plan, care fără să fie folosite pentru construcții aproape deloc, cumpărate și revândute, își măreau prețul de câteva ori pe zi, în birouri cu multe Underwood[2], ventilatoare aurite, hărți în relief, machete prețioase, coniac și gin în seif, unde se stătea la tocmeală și discuții, cu băuturi și havane, și telefoane de la femei — marea noutate — ce-și ofereau atențiile la telefon, cu accent străin, promițător de rafinamente pe care refuzau să le practice — și era mai rău pentru ele — preapudibondele noastre târfe, ce considerau că „treaba“ trebuie făcută clasic, fără sofisticării, deșălări și fantezii din alea practicate în alte țări. Pianele mecanice inundaseră capitala, desfășurându-și și înfășurându-și sulurile cu *La Madelon*, *Rose of Picardy*, *It's a Long Way to Tipperary*, din zori și până la miezul nopții. În cafenelele unde se jucau cărți și domino, în

---

[1] Plantă malvacee aromată (*Malvaviscus*).
[2] Marcă de mașină de scris.

barurile unde romul Santa Inés era abandonat pentru White Horse, nu se vorbea decât de câştiguri care, datorită războiului, îi făcuseră pe oameni să uite însuşi războiul, deşi toată lumea — albi, metişi, mulatri, negri, indieni, „tuciurii"... — deveniseră galicişti, tricolori, revanşarzi, cocardişti, ioanadarchişti, barresieni, afirmând că, în curând, ne vom lua revanşa pentru dezastrul de la Sedan, şi berzele lui Hansi[1] se vor întoarce în clopotniţele din Alsacia şi Lorena. Aşa s-a născut şi primul zgârie-nori — cinci etaje şi atic — şi a început, imediat, construirea Blocului Titan, cu opt. Şi vechiul oraş, cu casele lui cu două nivele, se transformă, în curând, într-un Oraş Invizibil. Invizibil pentru că, trecând de la orizontală la verticală, nimeni nu-l mai putea privi şi cunoaşte. Fiecare arhitect, în ambiţia lui de a face edificii mai înalte decât cele dinainte, se gândea doar la estetica particulară a faţadei *lui*, ca şi cum ar fi putut fi contemplată de la o sută de metri, pe când străzile, construite pentru trecerea unei singure trăsuri — a unui car, convoi de catâri, a unei harabale — nu erau mai largi de şase-şapte *varas*[2]. Şi astfel, sprijinit de o coloană infinită, trecătorul încerca în van să privească minunile unor ornamentaţii pierdute în înălţimi de vulturi. *Se ştia* că, acolo sus, erau ghirlande, cornuri ale abundenţei, caducee, sau chiar un templu grec cocoţat peste etajul al cincilea, cu cai de Fidias şi tot tacâmul, dar *se ştia* doar, pentru că aceste turnuri, aceste donjonuri, aceste înălţimi domneau — oraş peste oraş — într-un regat interzis privirii. Şi, mai sus, se aflau statuile, solitare, necunoscute, surghiunite, un Mercur — al Camerei de Comerţ —, o Minervă, a cărei suliţă atrăgea scânteierile de august, cvadrige, genii înaripate, sfinţi creştini ce domneau, despărţiţi unii de alţii, ignoraţi de oameni, peste o încurcată suprapunere de terase, acoperişuri de ardezie, rezervoare de apă, hornuri, paratrăs-

---

[1] *Jean-Jacques Waltz*, supranumit *Hansi* (1873–1951), caricaturist alsacian.

[2] *Vara* (sp.), măsură de lungime, echivalentă cu 83,5 cm.

nete şi încăperi pentru mecanismele ascensoarelor. Fără să-şi dea seama, oamenii locuiau în nebănuite Ninive şi Westminster-uri ce-ţi dădeau ameţeli, în zburătoare Trianon-uri, cu garguie şi personaje de bronz ce aveau să îmbătrânească fără să se fi cunoscut cu lumea de jos, înghesuită între porticuri, arcade, colonade ce purtau enorma greutate a construcţiilor intangibile cu ochiul. Şi cum toată lumea era dornică de noutăţi, cei ce de două secole locuiau în case coloniale le abandonau repede, ca să se instaleze în case noi, moderne, în stil roman, Chambord sau Stanford White. Şi astfel, marile palate ale oraşului vechi, cu faţadele lor plagereşti[1] şi blazoane cioplite în piatră, ajunseseră să fie locuite de zdrenţe, purici şi râie — falsul orb, cu un *lazarillo*[2] de închiriat, beţivul cu tremurături dimineaţa, acordeonistul cu picior de lemn, nenorocitul paralitic, care cere de pomană pentru numele lui Dumnezeu. Frumoasele galerii interioare se umpluseră de femei neţesălate, de copii cu fundul gol, curve şi vagabonzi, printre rufe puse la uscat şi fum de primusuri, în timp ce curţile interioare serveau drept scenă pentru spectacole de cancan, box, lupte de cocoşi, prestidigitaţie asociată cu ciordeală. Sute de automobile Ford — aceleaşi care apăreau în filmele lui Mac Sennet — alergau pe străzile prost pietruite, ocolind hârtoapele, urcându-se pe trotuare, dărâmând coşuri cu fructe, spărgând vitrine, într-o sete de viteză nemaiîntâlnită pe aceste latitudini. Totul era grabă, zor, alergătură, nerăbdare. În câteva luni de război, se trecuse de la lumânare la becul electric, de la privată la bideu, de la sucul de ananas la coca-cola, de la jocul de loto la ruletă, de la Rocambole la Pearl White, de la măgăruşul poştaşului la bicicleta telegrafistului, de la cotiga trasă de catâri — cu ciucuri şi clopoţei — la

---

[1] *Plateresc*, stil arhitectonic spaniol, care s-a dezvoltat în secolul al XVI-lea, caracterizat prin mare fast şi un amestec de elemente renascentiste italiene, gotice şi de artă populară.

[2] Aluzie la personajul Lozarillo de Tormes, protagonist al romanului spaniol omonim din sec. al XV-lea, care, în peregrinările sale, este şi călăuza unui orb.

Renault-ul de mare clasă, care trebuia să facă zece-douăsprezece manevre înainte și înapoi ca să dea colțurile înguste ale urbei, pentru a apuca pe o străduță denumită, de curând, Boulevard, stârnind zgomotoasa fugă a unor capre ce încă mai împânzeau unele cartiere, fiindcă iarba ce creștea între pietrele pavajului era foarte bună. Călugărițele Ursuline inaugurară o Grotă *à la* Lourdes, cu minuni de lumini electrice, se deschise primul dancing cu un *jazz-band* venit din New Orleans, fură aduși călăreți și jochei de la Tijuana, ca să alerge pe un hipodrom născut din mlaștini, împodobit cu stegulețe, și într-o dimineață, bătrânul Oraș, socotit drept „Preacredincios și Preailustru" în Actele sale de Întemeiere (1553), se trezi cu deplina conștiință că se transformase într-o seniorială Capitală a secolului XX. Fugiră ultimii șerpi — vipere veninoase de tot soiul, șerpi-cu-clopoței — din noile cartiere, tăcură sticleții și-și începură cântecul fonografele. Se organizară campionate de bridge, parade ale modei, se deschiseră băi turcești, Bursa și un bordel de lux, unde era interzisă intrarea celor ce aveau pielea mai neagră decât Ministrul Lucrărilor Publice — luat drept etalon de apreciere, deoarece, dacă nu era oaia cea neagră a Cabinetului, era, în orice caz, oaia sa cea mai „tuciurie". Polițiștii își schimbară încălțările cârpite cu ghetele reglementare, și mănuși albe dirijau un trafic al cărui fond sonor se îmbogățea cu clacsoane cu mai multe pere de cauciuc, astfel încât puteau cânta valsul din *Văduva veselă* sau primele acorduri din Imnul Național... Contemplând această urbe ce tot creștea, Primul Magistrat se înfiora, uneori, în fața schimbărilor de peisaj, văzute de la ferestrele Palatului. Vârât el însuși în afaceri imobiliare, controlate de Doctorul Peralta, construia edificii ce distrugeau o panoramă atât de unită cu destinele sale, încât orice alterare a ansamblului ei, imediat semnalată de Intendenta Elmira — „uite acolo..." „uite acolo..." — îl alarma, ca un țipăt de cucuvea. Coșurile fabricilor, înălțate de el, fracționau, spintecau natura ce nu cunoscuse, decât de puțin timp încoace, urâtele brațe în cruce ale stâlpi-

lor de telegraf. Vulcanul, Vulcanul-Strămoș, Vulcanul-Tutelar, lăcașul Anticilor Zei, simbol și emblemă, al cărui con apărea pe Stema Națională, era mai puțin vulcan — mai puțin lăcaș al Anticilor Zei — când, în diminețile cețoase, umbra sa maiestuoasă se profila, cu pudori de rege umilit, de monarh fără curte, prin fumul des și apropiat, emanat de cele patru guri înalte ale marii Centrale Electrice, recent inaugurate. Verticalizându-se, geometrizându-se, secționând poalele munților, dealuri, panorama văilor îndepărtate, fundaluri de verdeață, orașul se închidea asupra Principelui său. Și cum populația se mărea datorită unei afluențe crescânde de țărani, muncitori necalificați, zilieri, meșteșugari din provincie, atrași de prosperitatea Metropolei, și, astfel, se înmulțea cohorta de bunici bolnavi de schistosomiază, de organisme atinse de vechi malarii, copii scrofuloși, mâncați de amoebe — pradă bogată pentru ciclicele epidemii de gripă malignă, venite cine știe de unde —, se înmulțeau înmormântările și cercul de sicrie și haine cernite se strângea în jurul Palatului Prezidențial. „Iar ne-a cântat *Cucuveaua!*“, exclama Intendenta Elmira, când vedea apărând în Piața Centrală câte un dric, în drum spre cimitir. „Ducă-se pe pustii!“, răspundea Primul Magistrat, împreunându-și degetul arătător cu cel mic, la amândouă mâinile, ca să gonească Spiritele Rele. „Pe matale nu te dărâmă nici Napolionu“ — sfârșea Intendenta, readucând în actualitate un personaj al cărui nume era, pentru ea, expresia maximei puteri încredințate de Dumnezeu unei ființe omenești, pentru că, pornind de la nimic, născut în iesle, vorba-aia, ajunsese să stăpânească Lumea, fiind în continuare un fiu bun, un frate bun, prieten cu prietenii lui (până și de spălătoreasa lui și-a amintit când a ajuns mare!) și iubăreț de femei faine de tot, ca aia din Caraibe care-l ținea bine de ce știu eu, fiindcă mulatrele și metisele se nasc cu dracu-ntre picioare și cine-a-ncercat o dată... (Erau bărbați care lăsau totul, dispăreau, fugeau de-acasă, la chemarea Rugăciunii către Sufletul Singuratic, rostită de Femeile Marii Forțe ce, cu opaițe aprinse în spatele ușii, repetau,

de-atâtea ori câte mărgele au mătăniile: „*Să alerge după mine ca un câine turbat. Amin...*")

După îndelungată chibzuială, Primul Magistrat se dărui cu tinerească energie — energia știrbită de ani când era vorba de alte lucruri — acțiunii ce avea să reprezinte marea sa operă de ctitor, materializare în piatră a cârmuirii sale: înzestrarea țării cu un Capitoliu Național... Odată luată hotărârea, s-a sugerat organizarea unui mare concurs internațional, deschis tuturor arhitecților, pentru a se putea compara idei, proiecte și planuri. Dar de-abia se răspândi vestea, că arhitecții naționali, recent constituiți într-un colegiu, protestară, afirmând că ei erau de ajuns pentru această operă. Și-atunci începu o obositoare dezbatere cu critici, modificări, discuții ce impuneau viitorului edificiu o succesiune de metamorfozări în privința aspectului, stilului și proporțiilor. Întâi a fost Templu Grec, cu coloane dorice, fără soclu, de treizeci de metri înălțime — imitație a Paestumului[1] la dimensiuni de Vatican. Primul Magistrat însă parcă își amintea de Kaiserul Wilhelm, personificare a barbariei prusace, care era într-atât de iubitor de helenisme, încât avea în insula Corfu un Aquileon[2], destul de partenonic. Pe urmă, grecii nu cunoșteau cupola, și un Capitoliu fără cupolă nu e Capitoliu. Mai bine să privim spre Roma eternă, mamă a culturii noastre. Și astfel doricul, fără să treacă prin ionic, a fost repede transformat în corintic de arhitecții noștri, cu o cupolă semănând întru câtva cu aceea a Palatului de Justiție din Bruxelles. Cele două hemicicluri — Camera și Senatul — evocau totuși prea mult teatrele din Delfos și Epidaur, ceea ce le făcea prea severe, reci și false, dacă se adăugau niște tribune pentru public, a căror prezență într-un asemenea loc răspundea unei inevitabile cerințe democratice. Un nou arhitect național ce le urma altor doi arhitecți naționali discreditați deja, căzuți în dizgrație datorită intrigilor

[1] Oraș antic în Italia, în apropiere de Salerno.

[2] Castel din Corfu, construit din ordinul împărătesei Elisabeta de Austria.

altor mulți arhitecți naționali, inspirându-se dintr-o ilustrație englezească la *Iulius Cezar* de Shakespeare, desenă un plan de hemiciclu în stil roman cu colonade sus, care obținu pentru un timp aprobarea Consiliului de Miniștri. Dar cineva își aminti că țara noastră este o mare producătoare de *caoba* și lemnul nostru de *caoba*, de un roșiatic cald și profund, trebuia să fie folosit din plin la o lucrare de asemenea proporții pentru lambriuri, tavane sculptate, tribune, scaune, bănci, uși, fotoliul prezidențial etc., ale celor două hemicicluri. Și cum romanii nu folosiseră niciodată lemnul în asemenea scopuri, se născu un al cincilea proiect de Capitoliu, inspirat de stilul neogotic al Parlamentului din Budapesta. Dar cum Imperiul Austro-Ungar era în război cu Latinitatea, planurile fură respinse și gândurile se îndreptară spre Herrera[1] și impunătoarea masivitate a Escorialului. „Nici prin gând să nu vă treacă", fu de părere Primul Magistrat. „Cine spune Escorial, spune Filip al II-lea, și cine spune Filip al II-lea, spune indieni arși pe rug, negri în lanțuri, eroici șefi indigeni torturați, regi întemnițați, tribunale ale Inchiziției..." Proiectul nr. 15 fu respins, pentru că, în dorința lui de-a utiliza o marmură națională, descoperită de curând în provincia Noua Córdobă, arhitectul concepuse ceva ce semăna prea mult cu Domul din Milano și aceste reminiscențe ecleziastice i-ar fi deranjat pe masoni și liber-cugetători și pe alți cetățeni ale căror puncte de vedere aveau greutate în rândul opiniei publice. Proiectul nr. 17 era, ca să spunem adevărul, o copie destul de nerușinată a Operei din Paris. „Un Congres nu e un teatru", spuse Primul Magistrat, aruncând planurile pe masa din Sala de Consiliu. „Uneori...", șopti în spatele său Doctorul Peralta... În sfârșit, după multe chibzuieli, discuții, opinii și reconsiderări, fu acceptat definitiv Proiectul nr. 31, ce oferea cea mai simplă soluție: o replică a Capitoliului din Washington, folosindu-se la interioare lem-

---

[1] *Juan de Herrera* (1530–1597), arhitect spaniol, care a construit, între altele, Escorialul.

nul național și marmura națională, care, dacă nu se dovedea atât de bună pe cât se credea, o să fie înlocuită cu marmură cumpărată din Carrara, chiar dacă, pentru public, o să fie tot marmură națională... Lucrările au fost inaugurate de ziua Centenarului Independenței, prin punerea Pietrei de Temelie și cu discursurile de rigoare, în care se folosiră, fortissimo, toate figurile de stil adecvate. Rămânea însă o problemă: sub cupolă trebuia să se înalțe o monumentală statuie a Republicii. Toți sculptorii națiunii se oferiră s-o ciopleascǎ. Primul Magistrat știa însă că niciunul dintre ei nu era în stare să-și măsoare forțele cu o asemenea lucrare. „Păcat c-a murit Gérôme!", a zis, gândindu-se la gladiatorii și rețiarii lui. „Ăsta era omul potrivit." „Rodin trăiește", a observat Doctorul Peralta. „Nu. Rodin, nu... Mare sculpor — nimeni nu se îndoiește — când rămâne în realitate... Dar dacă ne trântește un al doilea Balzac, intrăm în rahat de nu ne mai scoate nimeni... Dacă refuzăm sculptura, ne facem de râs *acolo*; dacă o acceptăm, trebuie să plecăm din țară..." „Putem interzice orice comentariu în presă." „Ar fi contrar principiilor mele. Tu știi. Gloanțe și *machete* pentru porci. Dar totală libertate în privința criticii, polemicii, discuțiilor și controverselor, când e vorba de artă, literatură, școli poetice, filozofie clasică, enigmele Universului, secretul piramidelor, originea Omului American, conceptul de Frumusețe sau alte chestii din astea... Asta-i cultură..." „În Guatemala, prietenul nostru Estrada Cabrera[1] a instituit un cult al Minervei, cu templu și tot tacâmul..." „Frumoasă inițiativă a unui mare cârmuitor...", „...care e la putere de optsprezece ani, deja...", „...tocmai de-aceea. Se pare însă că statuia lui Pallas Atena nu e deloc ceva deosebit..." Încurcat, Primul Magistrat îi scrise Ofeliei, care se întorsese la Paris, după ce umblase câteva luni pe meleagurile andaluze, pasionată dintr-odată de tauri, lupte cu tăurași — și *cante jondo*, așa cum, altădată, fusese pasionată de Bayreuth sau Stratford-on-Avon. Prea puțin

---

[1] *Manuel Estrada Cabrera* (1857–1923), președinte al Guatemalei între 1898–1920. A guvernat despotic, dar a încurajat cultura și artele.

iubitoare a stilului epistolar, ce-i dădea la iveală cu prisosință o ortografie fantezistă, Infanta răspunse printr-o simplă telegramă: *Antoine Bourdelle*[1]. „Nu-l cunosc", zise Peralta. „Nici eu", spuse Primul Magistrat. „O fi vreun boem, amic de-al ei." Şi pentru spulberarea îndoielilor se adresă Ilustrului Academician, cerându-i informații mai ample. Şi, cu următoarea poştă, primiră câteva fotografii ale unor basoreliefuri executate de artist, în 1913, destinate să ornamenteze Théâtre des Champs-Elysées. Unul, o alegorie a muzicii, îi displăcu profund lui Peralta datorită artificialității, răsturnării, distorsionării celor două figuri băgate parcă cu forța, înghiontite, într-un spațiu rectangular: o nimfă aplecată deasupra viorii, într-o imposibilă încercare de a folosi arcuşul, cu un braț care-i trecea pe deasupra capului; şi un satir, bestial, răsucit, mai degrabă entomologic decât helenic, cântând la un fluier enorm, deloc evocator de melodii agreste, ci semănând mai mult cu o bucată de bandă de mitralieră 30/30. Fotografiile erau însoțite de un număr din *Gazette-des-Beaux-Arts*, unde, într-un articol cu paragrafe subliniate cu creion roşu, renumitul critic Paul Jamot afirma că sculptorul nu-şi trata figurile în manieră arhaică, ci cu *brutalitatea ce aminteşte gustul germanic* [sic]. „Germanic! Germanic! Uite ce ne recomandă Ofelia în aceste momente! Parcă s-ar fi tâmpit, de-atâta umblat cu toreadori. N-are nici cel mai mic simț politic..." Şi, cugetând dintr-odată la un aspect fonetic al problemei: „În plus, e imposibil, din cauza numelui Bourdelle[2]. Gândeşte-te cum sună în castiliană." „Bineînțeles!", spuse Peralta. „Întâi o să-i spună *Booouuurdeye*. Până o să afle cum se pronunță corect." „...Şi atunci să vezi bancuri făcute de cine mă iubeşte. Le-o servesc pe tavă de argint. Capitoliul e un...; Republica e o ...; guvernul meu e un... Nici nu mă gândesc!" „Cel mai bine e să ne adresăm lui

[1] *Emile Antoine Bourdelle* (1864–1929), cunoscut sculptor şi pictor francez.

[2] *Bourdelle*, în franceză, este omofon cu cuvântul spaniol *burdel*, echivalentul românescului „bordel".

Pellino", fu de părere Peralta. Şi sculptorul italian, mare producător de îngeri, cruci şi cavouri pentru cimitire, căruia mai multe dintre oraşele noastre îi datorau reuşite statui eponime, cu caracter atât eroic, cât şi religios, le recomandă călduros un artist milanez, cu lucrări premiate la Florenţa şi Roma, specializat, cu deosebire, în executarea unor monumente, fântâni municipale, sanctuare obşteşti, statui ecvestre şi, în general, tot ceea ce este artă oficială, serioasă, solemnă, cu uniforme exacte din punct de vedere istoric, dacă aşa era nevoie, cu nuduri tratate cu demnitate, dacă nudul era potrivit cu caracterul unei alegorii, într-o factură pe înţelesul tuturor, adept al unei estetici deloc învechite, dar nici prea moderne — chestia cu modernismul în plastică prea era discutată în epoca actuală. Aldo Nardini — aşa se numea sculptorul — trimise o schiţă ce fu imediat aprobată de Consiliul de Miniştri: Republica era întruchipată de o imensă femeie, cu trup robust, îmbrăcată greceşte, sprijinindu-se într-o lance — simbol al vigilenţei, cu chip nobil şi sever, născută parcă din faimoasa Iunonă de la Vatican, cu doi sâni enormi, unul acoperit, celălalt gol — simboluri ale fecundităţii şi abundenţei. „Nu-i deloc genială, dar toată lumea o să fie mulţumită", spuse, în încheiere, Primul Magistrat. „Să se facă..." Trecură câteva luni cu executarea şi turnarea statuii, cu informaţii în presă despre mersul lucrării, până când, într-o dimineaţă, în Puerto Araguato a intrat un vapor venit din Genova, aducând Imensa Femeie. O mulţime în aşteptare se îngrămădi pe cheiuri ca să asiste la apariţie. Dar se simţi puţin decepţionată când află că sculptura nu va fi debarcată aşa, întreagă, în picioare, înălţată, aşa cum avea să fie văzută în Capitoliu, ci că era adusă în bucăţi, pentru a fi montată în locul unde se va ridica. Cu toate acestea, spectacolul făcea banii. Macaralele îşi înălţară cârligele, îşi coborâră cablurile în cală şi, deodată, în mijlocul aclamaţiilor, apăru Capul, smuls din întuneric, transportat prin aer, urmat de diverse părţi ale anatomiei sale. Piciorul stâng — cu fragmentul corespunzător de Coapsă şi Falduri; Braţul Drept, cu

ceva din lance în mână; Pântecele Fecund, cu axul vital bine săpat în bronz; Sânul acoperit, urmat de Piciorul Drept și Brațul Stâng, precedând ridicarea giganticei Căciuli Frigiene ce avea să încununeze Republica. Dar în momentul acesta, sirenele sunară de douăsprezece, macaralele își încetară lucrul și docherii se duseră să mănânce, fără ca lumea să se împrăștie. Și asta pentru că rămăsese ceva mare, fără îndoială, în profunzimile vaporului. La două, oamenii se întoarseră la lucru și, între aplauze și exclamații, Sânul Gol al Mărețului Chip ieși din cală, coborând pe pământ cu solemnă încetineală. Apoi, piesele fură transportate în camioane spre un tren de marfă, pe ale cărui platforme fu întinsă Uriașa, câte o piesă în fiecare vagon, într-o tulburătoare viziune a unei Forme care, corespunzând celei a unui corp omenesc, își expunea elementele într-o succesiune orizontală ce nu reușea să se împlinească cum se cuvine într-un întreg cu semnificație. Primul vagon: Căciulă Frigiană; al II-lea: Umăr și Sân Acoperit; al III-lea: Cap; al IV-lea: Umăr și Sân gol; al V-lea: Pântece Fecund... Și apoi, într-o anarhică înșiruire, coapsele, brațele, picioarele încălțate în sandale între helenice și creole, lancea din trei bucăți, cu o locomotivă în față și una în spate, fiindcă greutatea era mare și mecanicii se temeau ca nu cumva enorma încărcătură de bronz să se oprească pe coasta Las Cumbres, unde, din cauza ploilor recente, se produseseră unele alunecări de teren peste șine... Republica ajunse însă, în cele din urmă, în capitala sa, și astfel Națiunea, în loc să aibă un monument de Bourdelle, văzu înălțându-se o statuie a milanezului Nardini, al cărei chip senin și grav se pierdu definitiv pentru public, deoarece dimensiunile excesive ale sculpturii făceau să i se piardă capul în înălțimea unei cupole a cărei colonadă circulară era vizitată doar de lucrătorii însărcinați s-o curețe, de două ori pe an — acrobați ai schelelor, mult prea atenți la echilibristica cerută de amețitoarea lor îndatorire, ca să se mai poată opri să admire meritele unei opere de artă.

## *Unsprezece*

Capitoliul creştea. Silueta lui albă, încă informă, închisă într-o cuşcă de schele, se ridica deasupra acoperişurilor, înălţându-şi coloanele, întinzându-şi aripile, deşi construcţia sa fusese brusc oprită, datorită unor probleme de state de plată şi fonduri. Bineînţeles că asta nu era din cauza situaţiei economice, care niciodată nu cunoscuse vremuri mai bune, ci faptului că preţul materialelor urca de la o lună la alta, creştea costul maşinilor şi utilajelor, a navlurilor şi transporturilor, aşa încât mereu se depăşea cadrul unui veşnic depăşit buget iniţial — grevat îndeajuns, neoficial, şi de multele ciolane promise miniştrilor şi înalţilor funcţionari din Comisia pentru Dezvoltare şi Domeniul Public, fără să mai amintim cele două cecuri, unul foarte substanţial, celălalt mai modest, ce le primea destul de des Doctorul Peralta, pe sub mână, ca din partea Direcţiei Lucrărilor Publice. Deodată, lucrările încetau, o arcadă rămânea fără arc, o faţadă fără fronton, amuţeau dălţile cioplitorilor de acante şi astragale, şi era nevoie să se aloce din nou credite, să se aprobe impozite pe chibrituri suedeze, băuturi străine sau pe câştigurile realizate la curse, pentru a reîncepe lucrările. În acele perioade de inactivitate, zona cea mai centrală a capitalei se transforma într-un soi de for roman, un fel de esplanadă din Baalbek sau terasă din Persepolis, sub o lună ce lumina un straniu peisaj de blocuri de marmură împrăştiate, metope pe jumătate cioplite, coloane trunchiate, bucăţi de piatră printre ciment şi nisip, ruine acum, resturi moarte a ceea ce

încă nu se născuse. Şi cum — deşi fără acoperiş încă — cele două hemicicluri în amfiteatru ale Camerei şi Senatului fuseseră înălţate, în ambianţa aceea de construcţii în aşteptare, spaţiile lor fură folosite, în perioada de inactivitate, de Facultatea de Litere a Universităţii şi de impresarul unui *Skating-Ring*. Aşa că, în unele seri, se auzeau lamentaţiile lui Ajax, vaierele lui Oedip, incestuos şi paricid, în Hemiciclul-Nord, folosit de studenţi ca Teatru Antic, în vreme ce, în ritmul celui mai celebru vals de Waldteufel, pe o răsunătoare estradă de lemn instalată în Hemiciclul-Sud, se învârteau femeile care, ca să nu renunţe la modă în favoarea sportului, găsiseră modalitatea de a-şi căţăra tocurile Ludovic al XV-lea pe patine cu rotile. În celelalte spaţii libere, se instala, din când în când, un ambulant *Muzeu Dupuytren, Marele Panopticum al Descoperirii Americii şi Supliciul Indienilor*, o menajerie, un sfânt stâlpnic pe coloana lui, iar sus, pe sârme întinse între coloane fără cornişe, câţiva saltimbanci în tricouri rozalii şi prăjini cu becuri electrice călătoreau de la capitel la capitel, insensibili la spectacolul de jos, trecând peste dansul patinatorilor şi tragedii de Sofocle — aşteptând să fie expulzaţi de armata de muncitori ce revenea periodic la părăsitele lucrări, ca să continue înălţarea, aproape religioasă, a Templului Civic, spre cota finală a lanternoului... În această epocă de activitate şi repaus, într-o dimineaţă, Doctorul Peralta intră cu pas vesel în apartamentele private ale Primului Magistrat, unde încă mai circula în jupon Intendenta Elmira: „Minunea minunilor, domnule! Minune! Submarine nemţeşti au scufundat un vapor nord-american, Vigilentia! Toţi yankeii din echipaj s-au dus în mă-sa! N-a rămas nici unul!“ (Râdea.) „Nici unul, domnule preşedinte! N-a rămas unul! I-au lichidat pe toţi... Şi cu toate că nu e încă ceva oficial, s-a aflat că Statele Unite intră în război. Da, domnule, intră în război...“ Şi mulţumirea ambilor fu atât de mare, încât, fără alte vorbe, deschiseră servieta Hermes, cinstindu-se cu lungi sorbituri de Santa Inés. („Da' ce, eu sunt câinele nimănui?“, a zis Intendenta, adu-

când, în viteză, paharul de spălat pe dinţi...) De multă vreme Primul Magistrat nu mai fusese atât de vesel: Războiul European, instalat ca război de tranşee, de poziţii, de lupte lente şi tenace pentru cucerirea unei cote, a unei pădurici sau a ruinelor unui fort, de zeci de ori ruinat, război cu înaintări şi retrageri minime, cu atâţia morţi că nici nu li se mai ţinea socoteala, devenise monoton, ca să nu spunem plictisitor. Pentru cei ce-l priveau de aici, nu mai prezenta interes ca spectacol. Trecuse vremea când lumea mişca stegulețe pe relieful unei geografii îndepărtate, marcând victorii şi înfrângeri, pentru că nu se mai auzise de vreo victorie sau înfrângere emoţionantă, iar când se încingea o bătălie adevărată, totul se petrecea veşnic în aceleaşi zone, Argonne sau Verdun, cu localităţi cu nume necunoscute — nici un centimetru pe hărţile de 1/1000 ce continuau să atârne, prăfuite şi fără spectatori, în redacţiile ziarelor. Ţara cunoştea o bunăstare realmente uimitoare. Dar costul vieţii în creştere îl menţinea pe săracul dintotdeauna în mizeria dintotdeauna — dimineaţa, o banană prăjită, la prânz cartofi dulci, la sfârşitul zilei un colţuc de pâine şi manioc, cu câte o bucată de pastramă de capră uscată sau vreo ciozvârtă de vacă aftoasă duminica şi la aniversări, în ciuda aparentelor salarii grase. Din acest motiv, studenţii, intelectualii, agitatorii de profesie — inteligenţia asta de rahat, care mereu te calcă pe bătături — se închegaseră, puţin câte puţin, într-o surdă mişcare de opoziţie. Şi când se credea în cea mai deplină tihnă şi pace, Primul Magistrat era surprins de câte o izbucnire a forţelor potrivnice care i se strecurau în oraş, se manifestau ba ici, ba colo, unde te aşteptai mai puţin, ca să-i tulbure sufletul şi să-i strice somnul. Când o credea de mult uitată, reapărea mâna Doctorului Luis Leoncio Martínez, sub forma vreunei proclamaţii trimise prin poştă, din diverse locuri, cu tot soiul de ştampile, în care se denunţau fapte — şi asta era cel mai grav — cunoscute doar de câteva persoane foarte intim legate de intimităţile Palatului Prezidenţial. Prea târziu se aflase (şi cretinul ăsta de Şef al Poliţiei Judiciare, pe care-l plătim,

nu ştiuse!) că, la Universitate, un profesor de Istorie Modernă ţinuse prelegeri despre Revoluţia Mexicană, vorbind de forţele proletariatului, ligile ţărăneşti, Sindicatul Chiriaşilor din Veracruz, agrarism, guvernul socialist al lui Carillo Puerto din Yucatán şi despre articolele aventurierului ăla american, John Reed[1] — de toate lucrurile astea ce ruinaseră, nenorociseră, împuţiseră splendidele meleaguri ale lui Don Porfirio, umanist şi propagator al civilizaţiei, care, în loc să se odihnească într-un uriaş panteon naţional, era înmormântat, obosit de atâta ingratitudine, într-un ungher trist din Cimitirul Montparnasse. Şi culmea, nişte anarhişti, veniţi cu siguranţă din Barcelona, şi pe care Serviciile noastre Secrete nu reuşeau să-i înhaţe se iveau noaptea, ca nişte imateriale stafii, ca să scrie pe pereţi, cu cretă, nişte litere (R.A.S.) ce păreau că înseamnă *Revoluţie Anarhico-Sindicalistă,* însoţite uneori de fraze ca: *Proprietatea e un furt* şi alte chestii fumate, care mai erau luate în serios doar în America asta înapoiată şi gata să imite orice... Acum, cu această magnifică scufundare a Vigilentiei, Statele Unite or să declare război, o să intrăm şi noi în război, se va cataliza sentimentul patriotic şi cum starea de război implică, de fapt, o permanentă stare de urgenţă, o să organizăm, în acordurile Imnului Naţional, ale *Marseillezei, God Save the King, Domnul mântuiască pe Ţar* şi *Star Spangled Banner*[2], cea mai formidabilă vânătoare de opoziţionişti, conspiratori, ideologi suspecţi — toţi germanofili, în cazul de faţă — ce s-a văzut vreodată în ţară... Pentru moment, odată băut romul zilelor faste, Primul Magistrat îl convocă pe Ambasadorul Statelor Unite pentru a-i aduce la cunoştinţă că Republica va fi alături de Marea Soră din Nord, în aceste momente de cumpănă şi, după un rapid Consiliu de Miniştri,

[1] *John Reed* (1887–1920), ziarist nord-american, celebru reporter, autor, între altele, al lucrării *Zece zile care au zguduit lumea* (1919), dedicate Revoluţiei sovietice.

[2] Imnurile naţionale ale Franţei, Angliei, Rusiei şi Statelor Unite ale Americii.

Demnitarul se înfățișă celor două Camere, întrunite urgent, unde, cu ovații, se aprobă textul unei Declarații de Război împotriva Puterilor Centrale, aplaudându-se, în timpul lecturii, fiecare „considerând că" și „în ceea ce ne privește", care justificau declarația... Și chiar în aceeași zi începu războiul, printr-o operațiune pe cât de reușită, ca victorie, pe atât de rapid executată. La cinci fix post-meridian, șefii militari din Puerto Araguato urcară la bordul celor patru vapoare nemțești — Lübeck, Grane, Schwert și Cuxhaven, trase la cheiuri în așteptarea unor ordine din partea guvernului lor — pentru a le sechestra și a aresta echipajele. Marinarii, fericiți că în felul acesta războiul lua sfârșit pentru ei, întâmpinară autoritățile portuare cu urale și porniră în veselă formație spre locul unde aveau să fie internați, salutându-i zgomotos pe trecători. Pe un ofițer nietzscheian ce strigase: „Mai bine mor, decât să predau vasul!" îl aruncară peste bord, după ce-i trântiră o înjurătură, care, în limba teutonă, trebuie să însemne ceva ca „Du-te-n aia mă-tii". Prizonierii au fost duși la un conac cu o proprietate mare îngrădită, unde aceștia își atârnară hamacele în copaci și începură imediat să smulgă bălăriile. A doua zi, li se aduse cherestea, din ordin de sus, și începură să-și construiască niște vilișoare nostime în stil renan, în timp ce alții semănau gladiole și bătătoreau pământul pentru două terenuri de tenis. După trei săptămâni, conacul se transformase într-o fermă model. Aveau bibliotecă, cu poeme de Heinrich Heine și chiar de socializantul Dehmel. Le lipseau femeile, bineînțeles, dar mulți nu aveau nevoie, pentru că erau destul de homosexuali, iar cât privește pe cei neconvertiți, aceștia aveau voie să se ducă, în fiecare vineri, sub escortă militară, la bordelul Ramonei. Și cum erau foarte înclinați spre muzică, adunând instrumentele pe care le avuseseră pe vase, începură să interpreteze mici piese de Haydn, Mendelsohn și Raff — mai ales *Cavatina*. Uneori, câte-un șarpe-cu-clopoței sau vreo viperă se furișa în orchestră, dar văzută întotdeauna la timp, de violoncelist, care, dintre toți instrumentiștii, privește cel mai mult în

pământ, era ucisă cu o mică lovitură precisă în spinare, cu dosul arcuşului — *col legno*[1], cum se spune în limbaj tehnic... Şi deseori, acompaniat cu brio de orchestră, unul dintre ofiţerii de pe Lübeck cânta cu frumoasa lui voce de tenor:

*Winterstürme wichen*
*dem Wonnemond*
*in milden Lichte*
*leuchtet der Lenz.*[2]

A doua acţiune a acelui război a avut drept obiectiv rechiziţionarea Trenuleţului Nemţilor — operaţiune condusă personal de Primul Magistrat, în fruntea geniştilor din Regimentul 2 Tactic. În zorii zilei *H*, au fost ocupate cele două staţii cap de linie, cea de sus şi cea de jos — precum şi haltele de pe traseu, semafoarele, macazurile etc. Şi cum călătoriile au fost suspendate până la noi ordine, Preşedintele se putu dărui unui vechi vis: să se joace cu trenuleţul după pofta inimii, punându-l pe Peralta, cu faţa înnegrită, ca fochist. După ce-i învăţă mecanismul, locomotiva începu să înainteze şi să dea înapoi, să intre şi să iasă din depoul de reparaţii, să se învârtească şi să se sucească pe placa turnantă; şuiera, scotea aburi prin toate supapele şi lagărele, aruncând mai mult fum ca niciodată, plecând, venind, oprindu-se, ca să încarce orice: legături de trestie, butoiaşe, un coş cu calamari, puieţi de palmieri din Filipine, coteţe goale, un contrabas, găini, nişte lăutari negri. Şi când Primul Magistrat a ajuns să stăpânească întreaga tehnică — alimentarea cazanului, conducerea, accelerarea, menţinerea vitezei, utilizarea frânelor pentru a opri trenul în dreptul peronului —, Cabinetul în plen a fost invitat să facă o primă călătorie la Colonia Olmedo, cu serviciu de gustări în vagoane şi suficientă şampanie pentru a închina în sănătatea Primului Mecanic al

---

[1] Cu lemnul (it.).
[2] Vifornită / în luna mai / prin lumina blândă / străbate Primăvara (germ.).

Națiunii. Și Președintele era atât de amuzat de jucăria lui, încât ajunsese să uite, pentru câteva zile, de Războiul European, nemaicitind presa străină adusă cu regularitate de Doctorul Peralta — presă condimentată cu o nostimă revistă franțuzească, *Régiment*, cu multe femei goale printre uniforme... Între timp, după succesul cântecelor *Madelon* și *Rose of Picardy*, melodia *Over There* invada țara cu uimitoare repeziciune. Intrând cu pianele mecanice din Puerto Araguato, trecuse din gramofon în gramofon de-a lungul Căii Ferate Magistrale de Est, punând stăpânire pe pianele de conservator, pianele din saloanele burgheze, pianele din cinematografe, pianele din cafenele, pianele călugărițelor, pianele curvelor, pentru a ajunge la maxima expresie sonoră, la marile concerte duminicale, din Parcul Central. *Over There, Over There, Over There*... Afișe enorme, în care un soldat nord-american ataca la baionetă un invizibil dușman — însoțite de un energic *Come on!*[1] — invitau la cumpărarea de bonuri pentru un împrumut de război atât de bine primit în țară, încât, după puțin timp, Ambasadorul Ariel îi putu înmâna, în mod solemn, Președintelui Woodrow Wilson suma de un milion de dolari strânsă în mai puțin de douăzeci și cinci de zile. La cinema se dădeau documentare în onoarea Generalului Pershing — același care, cu puțin în urmă, comandase o foarte răsunătoare „expediție punitivă" în Mexic. *Over There, Over There, Over There, Over There*. Iar acum, pe lângă *Over There*, zgomotoasele marșuri ale lui Sousa, cu înflorituri de flauturi și ison de tubă. Un tânăr ofițer, sprijinit călduros de Guvern („În război se fortifică energiile virile" — spunea Primul Magistrat, „Războiul pentru bărbați e ca nașterea pentru femei"), se străduia să înființeze o Legiune Națională de Voluntari, care să plece să lupte în Franța — sub comanda lui, bineînțeles. Lupta armată comportă primejdii, fără discuție, dar e însoțită de multe bucurii. Și ca dovadă, era de ajuns să citești un articol de Maurice Barrès, reprodus de toată presa locală: „În tranșee domnește buna

[1] Haide (engl.).

dispoziție. Nici vorbă că în nopțile ploioase aici nu te poți simți ca într-un restaurant de lux... Dar cunosc un loc unde, într-un labirint de opt kilometri de tranșee foarte îngrijite, drumurile se numesc Champs-Elysées sau Rue Monsieur-le-Prince. Cunosc un adăpost subteran, unde un ofițer are un fotoliu de pluș stacojiu, o masă cu buchete de trandafiri și farfurii de porțelan vechi de Strasbourg. Tranșeele sunt împodobite cu mobilă găsită în ruinele așezărilor bombardate. În tranșee domnește veselia." [sic] Astfel de texte, împreună cu poze de lăncieri bengalezi, eleganți *bersaglieri*, și cazaci — republicani de puțină vreme — care acum aveau să se arunce cu noi forțe asupra unei Germanii al cărei popor, înfometat, nu se mai hrănea decât cu pâine din paie și rumeguș, toate astea, sprijnite în mod foarte util de un portret al Ofeliei care, îmbrăcată în infirmieră a Crucii Roșii, strălucea mai mișto și mai creolă ca niciodată, bandajând fruntea unui englez, rănit, au mobilizat o forță de două sute cincizeci de tineri, nerăbdători să cunoască Turnul Eiffel, Moulin Rouge și Restaurantul Maxim's. „Acum or să vadă cei de *acolo* ce coaie avem", zicea Peralta. Publicul a fost însă puțin dezamăgit când a aflat, după câteva săptămâni, că luptătorii țării, ajunși *acolo*, fuseseră dispersați în diferite unități franceze și că tânărul ofițer, privat de comanda oamenilor săi, se întorcea urgent și furios, afirmând — și el văzuse lucrurile la fața locului — că aliații vor pierde războiul, cu tot ajutorul nord-american și al celorlalți, pentru că totul e dezordine și haos. Dar ceea ce îi interesa pe oameni în realitate nu era dacă aliații or să piardă sau or să câștige războiul, ci ca războiul să dureze cât mai mult. Cu încă trei, patru, cinci ani de război, am deveni o mare națiune. De la slujba de la șase dimineața până la vecernie, de la primele dangăte de clopot în zorii zilei până la *angelus*, fiecare se ruga pentru Pace, bineînțeles, dar cu obiceiul generalizat, greu de explicat unui străin, după care toți credincioșii se rugau ținând degetul mijlociu încălecat peste arătător. La urma urmei, ce se întâmpla în Europa nu era din vina noastră. Nu eram deloc vinovați. Vechiul Continent nu reușise să fie o pildă de înțelepciune. Și

dacă țara cunoștea acum o eră de progres și belșug, niciodată bănuite, era dovada că Atotputernicul — așa spusese Arhiepiscopul într-o convingătoare predică — știa să-i deosebească pe cei ce, străini de filozofii vane, ce nu-ți lăsau decât cenușă în suflet, străini de anumite doctrine sociale atât de păgâne pe cât de distrugătoare și străine de specificul nostru, știuseră să salvgardeze tradițiile religioase și patriarhale ale națiunii — aici un gest al prelatului ce, coborând de la porumbelul Sfântului Duh, care se legăna deasupra capului său, se îndreptase spre Primul Magistrat, prezent în Catedrală în acea dimineață.

Lucrările Capitoliului erau aproape pe terminate. Închisă acum între pereții unui palat prea strâmt — în ciuda monumentalității — pentru a-i servi drept lăcaș, Giganta, Titana, Imensa Femeie — Iunona, Pomona, Minerva și Republica la un loc — se pornise să crească cu fiecare zi, pe măsură ce spațiul se strângea în jurul ei. În fiecare dimineață părea mai mare — întocmai ca plantele acelea sălbatice ce se lungesc uluitor de mult peste noapte, înălțându-se spre o auroră pe care le-o răpeau coroanele copacilor. Apăsată parcă, presată de piatra înconjurătoare, părea de două ori mai masivă, mai voluminoasă și mai înaltă —, mereu, tot mai înaltă — decât atunci când fusese ridicată, bucată cu bucată, în spațiul neacoperit. Cupola se închisese deasupra capului său, înălțându-și maiestuosul lanternou — imitând Domul Invalizilor din Paris — care, luminat acum, far și emblemă, împărățea peste nopțile orașului, punând în inferioritate, cu cruzime, turnurile Catedralei, atât de împuținată la trup, încât rămânea întrerupt pentru totdeauna dialogul dintre ele — potrivit versului unui mare poet al nostru din veacul trecut — și culmea îndepărtată a Vulcanului Tutelar... Lucrările erau aproape terminate, dar nu atât de avansate încât edificiul să poată fi inaugurat, așa cum se prevăzuse, în ziua comemorării Centenarului Independenței, ce se apropia cu pași mari. În ziua când se abordă această problemă, într-o vijelioasă reuniune a Cabinetului, Primul Magistrat, înfuriindu-se dintr-odată, îl destitui

cu ocări pe Ministrul Lucrărilor Publice, amenințându-i pe ceilalți cu exilul și pușcăria, dacă la data de neamânat Capitoliul nu avea să fie gata, zugrăvit, lucind, scânteind, cu grădini și celelalte... Și începu atunci o muncă de sclavi egipteni. Cu ajutorul a sute de țărani aduși cu otuzbirul, înjugați la care și căruțe, cazați în barăci, de unde erau scoși în sunet de goarnă ca să se schimbe în ture, începură să se înalțe coloanele ce nu se înălțaseră încă, se ridicară obeliscuri, fură urcați zei și războinici, dansatori, muze și șefi de trib, comandanți cu coif și platoșă, călăreți și hopliți, pe cele mai înalte frize — se lustrui ceea ce era de lustruit, se auri ceea ce trebuia aurit, se zugrăvi ceea ce era de zugrăvit. Noaptea se lucra la lumina becurilor și reflectoarelor. Câteva săptămâni, până au fost acoperite cu dale treptele scării de onoare, ciocanele bătură tot timpul, așa încât se trăia în zgomot de făurărie, printre nicovale și sfredele. Și, într-o după-masă, Palmierii Regali intrară în oraș în poziție orizontală, culcați în camioane și chervane cu panașele măturând trotuarele, stârnind colbul drumului, pentru a fi plantați în gropi adânci, umplute cu pământ negru, nisip și bălegar. În spate — pădurea lui Macbeth — apărură pinii pitici, cimișirul tuns, palmierii de Filipine, aduși de peste tot, gata să fie transplantați acolo unde așteptau sute de oameni, cu stropitori în mână, proptindu-i cu pari și araci — fără să fie siguri, de fapt, că frunzele or să le rămână foarte verzi pentru Ziua cea Mare. „Frunzele care se ofilesc să fie vopsite în noaptea dinainte. Câteva ceasuri or să poată suporta un strat de vopsea Lefrane", a spus Primul Magistrat. Între timp, cu ochii la calendare și ceasuri, nerăbdători, nedormiți, conducând lucrările cu țipete de căprar și suflet de vechil de sclavi negri, arhitecții și maiștrii grăbeau treaba, până când construcția a fost terminată, fără să-i lipsească nici luxoasa tușă finală: un diamant mare de la Tiffany, montat la picioarele statuii lui Aldo Nardini pentru a marca, în inima unei stele de marmură roșie și verde, Punctul Zero al tuturor șoselelor

Republicii — locul de convergenţă ideală a drumurilor proiectate de Guvern ca să lege Capitala cu cele mai îndepărtate hotare ale ţării... Şi, în sfârşit, în acea marţi, zorii Centenarului Independenţei găsiră capitala scânteietoare, strălucitoare, îmbrăcată cu drapele, stindarde, steguleţe, steme şi însemne, cu scene alegorice pe străzi, cai de carton evocând faimoase bătălii, o sută de salve de tun la răsăritul soarelui, focuri de artificii şi rachete deasupra caselor, liturghii în toate cartierele, mare paradă militară şi fanfare, multe fanfare, ale regimentelor de aici şi din provincie, care, după terminarea defilării oficiale, continuară să cânte toată ziua, în parcurile oraşului, în pavilioanele de la răspântii, trimiţându-şi prin mesageri de la una la alta partiturile — erau puţine în mai multe exemplare —, dând întâietate melodiilor naţionale şi marşurilor patriotice, dar incluzând în repertoriu şi câteva piese de rezistenţă — „de execuţie" — cum se zice, alese cu grijă de Primul Magistrat, cu ajutorul Directorului Conservatorului Naţional. Nimic din muzica germană, bineînţeles, şi cu atât mai puţin din Wagner, exilat, se pare, din sălile de concert de la Paris, după ce compozitorul fusese caracterizat de Saint-Saëns, în necruţătoare articole, ca nefastă şi abominabilă încarnare a spiritului germanic. Pe Beethoven era preferabil să-l ignore, pentru moment, deşi unii remarcaseră că Germania din vremea lui, în fine, nu era, încă, cea a lui Von Hindenburg. Şi de aceea, din pieţe în chioşcuri, din parcuri în pavilioane, se cânta uvertura la *Zampa* şi la *Wilhelm Tell*, *Scenele alsaciene* de Massenet şi *Patria* de Paladilhe, *Toreadorul şi andaluza* de Rubinstein — trebuia şi un compozitor rus în repertoriu — şi *Serenada* de Victorin Joncière — serenadă ce nu mai era „ungară", pentru că ne războiam cu Puterile Centrale, după cum *Marşul ungar* de Berlioz se cânta cu îngrozitoarele lui bubuituri de timpane sub simplul nume de *Marş*... Zi de larmă, zi de rachiu în ulcele şi juninci la frigare, floricele gratis, butoaie de bere, jucării pentru copiii săraci, panglici şi funde, coruri în Panteonul

Național, slujbe la toate bisericile, dans în casele oamenilor și la chermeze, pe străzi și-n lupanare, cu toate pianolele, pianele, gramofoanele, tarafele ambulante și lăutarii, dezlănțuite într-un universal concert aleatoric, în așteptarea festivității de inaugurare a Capitoliului, ce va reuni în marele său Hemiciclu Guvernul în plen, Comandanții Forțelor Armate, Corpul Diplomatic și un elegant public riguros filtrat, încadrat și supravegheat de o legiune de agenți ai Serviciilor noastre Secrete, care, pentru respectiva ocazie, îmbrăcau pentru prima oară smochinguri prea asemănătoare unele cu altele ca să nu semene a uniformă. Și avu loc actul solemn, cu mare desfășurare de ținute de gală, epoleți, galoane și decorații — Ordinul Isabel la Catolica, Ordinul Carlos al III-lea, Ordinul Suveran de Malta, Legiuni de Onoare, *Honni-soit-qui-mal-y-pense*[1], jartiere și cruci, medalii de-ale lui Gustaf-Adolf și chiar exotice însemne ale Dragonului de Annam, Nufărului și Arcului, proaspăt înmânate unor înalți funcționari de-ai noștri. După ce s-a intonat Imnul Național, Primul Magistrat trecu la tribună — în seara aceea părea surprinzător de robust și stăpân pe sine — purtând toate însemnele Înaltei sale Învestituri. Își începu discursul vorbind rar, cum făcea de obicei, uzând, în gesturi, de o teatralitate de bună calitate, ce trebuie să însoțească întotdeauna meseria de bun avocat sau orator, prezentând o schemă, sobră și exactă, a istoriei noastre, de la Conchistă la Independență. Cei ce așteptau, cu mascată ironie, obișnuitele sale înflorituri verbale, epitetele căutate, vocativele sale răsunătoare rămaseră uimiți văzându-l trecând de la epopeea evocată sobru la lumea aridă a cifrelor, privită, acum, cu precizie de economist, pentru a prezenta un tablou clar și convingător al prosperității naționale, deși acest lucru coincidea — și aici începu să-i tremure glasul — cu cea mai mare încercare de distrugere a grandioasei culturi Greco-Latine ce se urzise vreodată în istoria umanității. Dar această mare cultură va fi

---

[1] Rușine cui gândește ceva rău în privința aceasta (fr.) — deviză a Ordinului Jartierei, creat în 1348 de regele Eduard al III-lea al Angliei.

salvată. O apropiată victorie a Strămoşilor noştri Spirituali va asigura propăşirea valorilor care, ameninţate *acolo*, vor reînvia, mai splendide ca niciodată, de partea aceasta a Oceanului. Şi contemplând şi invitând la contemplarea acestui grandios edificiu unde ne aflăm acum, cristalizare în piatră, marmură şi bronz a ordinelor clasice ale arhitecturii — Vitruviu, Viñola, Bramante... — Greco-Latine, îşi acceleră ritmul Primul Magistrat, cu câteva tonuri mai sus şi gesturi largi, redobândindu-şi, brusc, stilul prolix, ornamental şi încărcat, ţinta atâtor batjocuri din partea adversarilor săi. Şi încheind o invocaţie către Aceea care, fiind Călăuza întregii Raţiuni, a întregii Inteligenţe, avea să domnească peste Republică în acest Templu Civic recent construit, exclamă cu glas inspirat: „Oh, Arheget[1], ideal întruchipat de omul de geniu în capodoperele sale, mai bine să fiu ultimul în lăcaşul tău, decât primul în alte locuri! Da: mă voi contopi cu stilobatul templului tău, voi uita orice disciplină ce nu este a ta, voi fi stâlpnic pe coloanele tale şi chilia mea va fi arhitrava ta. Şi — dificilă încercare! — pentru tine voi deveni, de pot, *intolerant şi părtinitor*. (Aşteptare încordată în rândul publicului.) *Voi fi nedrept, poate, faţă de tot ce nu te priveşte, dar voi fi robul ultimului dintre fiii tăi.* Îi voi proslăvi şi-i voi preamări pe locuitorii de azi ai pământului, pe care i-ai dat lui Erecteu[2]. Voi încerca să-i iubesc chiar cu defectele lor şi mă voi convinge — oh, Hippias[3]! — că sunt coborâtori din cavalerii care celebrează acolo sus (gest) eterna lor sărbătoare, în marmura frizelor tale..." Părea că Primul Magistrat îşi terminase discursul. Izbucniră prelungi ovaţii, cu publicul în picioare. Peralta însă, pe post de secretar, aşezat cu faţa la public ca să observe mai bine Corpul Diplomatic, văzuse ce cot îi dăduse Ambasadorul Franţei

---

[1] Epitet dat zeilor greci, ctitorilor, întemeietorilor de oraşe şi conducătorilor de popoare.

[2] Legendar rege al Atenei.

[3] Conducător al Atenei, împreună cu fratele său, Hiparcus, între 527–514 î.Hr.

Ambasadorului Angliei când auzise chestia cu *Arheget*. Când apăruse *stilobatul*, cotul Ambasadorului Angliei îl înghiontise pe Ambasadorul Italiei, de la *stâlpnic* la *arhitravă* și de la *Erecteu* la *Hippias*, coastele funcționaseră în serie, de la ambasador la însărcinat cu afaceri, de la ministru consilier la atașat cultural, până la coatele descărnate ale Agentului Comercial Japonez, care, pe jumătate adormit, pentru că nu înțelegea limba, fusese gata să cadă de pe urma ghiontului, asemenea ultimei bile a aparatului de fizică ce e izbită când acțiunea unei prime bile, de aceeași greutate, transmite energia loviturii altor șase bile intermediare identice. Câte un zâmbet reținut se ascundea în dosul multor batiste ce ștergeau o transpirație inexistentă — pentru că nu era cald în seara aceea cu adieri dinspre nord, purtând răcoarea zăpezilor de pe Vulcanul Tutelar. Și acesta fu momentul când Primul Magistrat, cerând liniște cu un gest simplu, spuse că „mulțumește în mod deosebit pentru aceste aplauze ce se adresau marelui Ernest Renan, a cărui *Rugă pe Acropole* cuprinde frumosul paragraf pe care tocmai îl citase textual, deoarece se potrivea întru totul cu profundele aspirații ale spiritului său în solemnitatea din această seară..." Se auziră din nou aplauze, mai prelungi și mai puternice decât cele dinainte — ca din partea unor oameni ce vor să li se ierte ceva — în timpul cărora Peralta își părăsi locul și se apropie de Ambasadorul Franței ca să-i arunce cu ironie golănească: *„Il vous a bien eu, hein? Pas si con que ça, le vieux!"* *„Pas si con que ça, en effet"*[1] răspunse celălalt, luat prin surprindere și foarte neliniștit deodată la gândul că răspunsul lui necugetat ar putea ajunge la un Quai d'Orsay, unde în aceste zile nu le ardea de glumă, și-l trimiseseră pe strălucitorul Alexis Leger improvizat ambasador în China, în timp ce Paul Claudel era numit Ministru la Río de Janeiro, pentru a ridica lamentabilul nivel intelectual al reprezentanțelor franceze în Asia și

[1] V-a cam dus, eh? Nu-i chiar așa prost bătrânul! Nu-i chiar așa prost, într-adevăr (fr.).

America Latină... Între timp însă, se produse debandada, într-o nemaivăzută ridicare de pe scaune, coborâre de trepte, îngrămădeală la uși, ca să se ajungă cât mai repede, în asalt, în avalanșă, împingând cu coatele, la un gigantic bufet, pe mesele căruia, în enorme tăvi de argint, se înfățișau toate deliciile din import — New York și Paris — în alternanță cu delicatesele naționale: fazani în propriul lor penaj, prepelițe umplute cu trufe, purcei de lapte umpluți cu piftie de pasăre cu fistic, *tamal* picant și curcan cu sos *cramberry*. *Saint-Honoré-à-la-crème*, cremă de lapte în cupe, *marrons-glacés* și pastă de tamarin, aperitive naționale alături de icre negre și roșii, așezate pe spatele unor elefanți sculptați în gheață, totul dominat, în centru și la capete, de arhitecturale prăjituri de bezea și zahăr caramel înfățișând Capitoliul, fără nici o coloniță lipsă, cu statui și obeliscuri din marțipan — totul admirat și savurat între vinuri și lichioruri, rachiuri și *tequila*, în vreme ce se aduceau noi sticle de șampanie, puse la răcit în frapiere pline cu gheață sfărâmată, colorată în roz, ca să arate mai frumos gâturile aurite ale sticlelor... Și ciocniră cu toții, în jurul giganticei Republici, pe când o orchestră cocoțată în înaltul cupolei alterna creolele *danzones* și sambe cu valsul *Beautiful Ohio* sau sincopele — de neauzit pentru atâta lume ce vorbea mestecând — ale lui *Pretty Baby*. Apoi urmară focurile de artificii, care, după ce aprinseră cerul, căzură în torente, cascade de stele și scântei, pe acoperișurile și terasele orașului... La două dimineața — după Șeful Protocolului, o recepție oficială nu se putea prelungi peste această oră — Peralta și Primul Magistrat se întoarseră la Palat, zdrobiți, dar fericiți, cu o poftă groaznică să-și scoată fracurile și să bea ceva mai tare și mai pe obiceiul lor decât ce se dăduse la recepție. În apartamentele prezidențiale îi aștepta Intendenta Elmira, în jupon, dar cu sânii acoperiți din cauza vântului rece care cobora dinspre munte și se strecura pe sub obloane. Și cum Secretarul își ținuse promisiunea c-o să-i aducă câte puțin din tot ce se servise seara la bu-

fet, mulatra curioasă, deși prea puțin sigură că va găsi ceva pe gustul ei, scotea mâncărurile din coșul de nuiele, una după alta, cu prudența neîncrezătoare a artificierului care examinează conținutul suspect al unei valize de anarhist. Pentru toate găsea o definiție descriptivă: melcii de Bourgogne erau „băloși", caviarul, „alice în ulei", trufele, „bucățele de cărbune de lemn", halvaua, „o alviță ce vrea să semene cu cea de Jijona..." Bine băut, și cerând în continuare, Președintelui nu i se mai făcea somn, în vreme ce Peralta nu obosea lăudându-i geniala idee cu textul de Ernest Renan... „Nu se spune că stilul meu e căutat și ridicol?", remarcă Președintele; „Ce regret e că n-a fost aici prietenul nostru, Academicianul. Și el ar fi căzut în capcană." „Adevărul e că textul ăla părea scris special pentru inaugurarea Capitoliului nostru", zicea Peralta. „Și cu niște amenințări foarte oportune pentru porcii din opoziție..." Primul Magistrat privea pe fereastră o panoramă estompată de schele și construcții, ce, în curând, aveau să se umple de muncitori. Vulcanul Tutelar, acolo în depărtare, de-abia de reușea să se lepede de fustele lui de pâclă, într-un revărsat de zori târziu. Intendenta, după ce băuse direct din sticlă a șasea bere, își puse patul de campanie de-a curmezișul ușii, culcându-se să doarmă — ăsta era obiceiul ei — cu o pușcă cu țeava retezată la îndemână. Peralta, nițel cam beat, picotea pe sofaua de piele, cu spătar lat și perne afundate, cu fața spre căminul în parte renascentist — stil Ludovic al XII-lea, sculptat în partea de sus —, unde, în lipsa unui foc ce nu se aprindea niciodată, pâlpâiau becuri roșii în jăraticul fals. „Solemnitatea a fost un succes, un adevărat succes", zicea și repeta Primul Magistrat, ascultând foarte discreta chemare la utrenie de la Catedrală — în surdină, pentru că locuitorii de azi, care nu se mai trezeau ca înainte, ceruseră ca acum clopotele să nu mai bată atât de tare cum băteau înainte. Și-și continua plimbarea în cerc, de la fotoliu la fotoliu, sorbind un ultim pahar ce mereu ajungea penultimul. Om de nopți scurte și sieste lungi, ale

cărui spartane audiențe în zori erau tortura colaboratorilor săi, în noaptea asta nu se hotăra să se odihnească câteva ceasuri în hamacul lui — o plasă lungă, împletită ca și cea din Paris — în așteptarea băii pe care, ca întotdeauna, i-o pregătea Intendenta Elmira, parfumând cu săruri englezești o apă călduță, la temperatura corpului. Chestia cu Capitoliul îl făcea fericit. Acum o să se trimită fotografii ale edificiului ambasadelor noastre ca să fie publicate de ziarele din Europa și de pe Continent — plătindu-se spațiul pe coloane și tariful pe centimetru, așa cum se făcea întotdeauna când voiau să controleze textul ce însoțea fotografia. Astfel, lumea va ști cum se mărise această localitate, care, la începutul secolului, nu era decât un sat mare, înconjurat de câmpuri pline de vipere, dealuri pleșuve, tufișuri de spini, rezervoare pentru apa de ploaie, roiuri de țânțari anofeli și turme de vite mânate cu țipete și fluierături pe străzile principale... Se lăsa legănat, mulțumit de aceste gânduri, când, mai 'nainte ca ziua să se fi născut, răsunară sirene îndepărtate și apărură primele tramvaie, ducând oameni cu coșuri, desagi și pachete, pornițe spre piețele unde se stârnise deja larma păsărilor în coteţe și broaște țestoase mari rumegau lăptuci în cuști. Primul Magistrat se uită în agendă. Azi, zi fără consiliu, audiențe și încurcături. Așa că o să inverseze tabieturile: întâi baia și pe urmă o să doarmă până spre prânzișor. Dar lenevind într-un fotoliu, mâncând bomboane de ciocolată umplute cu lichior, nu reușea să ia nicio hotărâre. „Ce vrea Înălțimea-Ta", murmură Intendenta, vorbind, parcă, în somn. „Acușica îți spun, fata mea. Nu te grăbi." Și simțindu-se, parcă, una cu Vulcanul care, eliberat de norii plictisitori, se arăta, în cele din urmă, suveran și puternic, în policroma îngrămădire de muchii de cuarț și întreaga gamă de albăstriri, își repeta lui însuși: „Un succes... un succes... În rest..." O groaznică explozie zgudui Palatul. Toate geamurile de la fațadă plesniră deodată; mai multe candelabre se desprinseră din plafoane: căzură sticle, vase, porțelanuri și farfurii decorative

— precum şi câteva tablouri, smulse de pe pereţi. O bombă cu efect puternic tocmai explodase în baia Primului Magistrat, răspândind un fum greu, cu miros de migdale amare. Cu o paloare cenuşie, încordat de efortul de a părea calm, Preşedintele se uită la ceas: „Şase şi jumătate... Ora la care îmi fac baia... Felicitări, domnilor; dar azi n-a fost să fie..." Şi în timp ce în larmă şi alergături tropăite soseau garda, servitorii şi fetele în casă, iar Intendenta striga să tot vină lume, adăugă, arătând spre oraş: „Asta mi se-ntâmplă pentru că mă port prea bine."

## *Doisprezece*

*... există ceva, ca un soi de ființă foarte puternică, vicleană și înșelătoare, care se folosește de toate șiretlicurile sale pentru a mă amăgi permanent...*

DESCARTES

Miniștrii au fost scoși din paturi de apelurile telefonice ale Doctorului Peralta — nedormiți cum erau după recepția oficială, prelungită acasă cu lichioruri digestive în paharele fine — gălbuie *izarra*, benedictină verde și *sherry-brandy* vișiniu — pentru a veni la un Consiliu convocat de urgență la 8.30 dimineața, unde tăvile cu cafele aveau să fie destul de numeroase ca să scoată mahmureala din somnoroși. Pe măsură ce soseau — mestecând mentă, transpirând aspirine, cu ochii limpezi de binevenitul colir — erau conduși de Intendenta Elmira la baia Președintelui, ca să se indigneze în fața priveliștii de porțelanuri sparte, oglinzi plesnite, cioburi de flacoane și săpuniere în băltoace de colonie și un bideu cu robinetele smulse din ghiventuri ce-și aruncau apa, într-un nepotolit jet de fântână arteziană, până la tavanul devastat de explozie... „Oribil... Înspăimântător... De neconceput... Și când te gândești că puțin a lipsit să..." „N-am vrut să intru acolo, a declarat Primul Magistrat cu oarecare dramatism în glas, pentru că mi-e teamă de propria mea furie." A urmat o lungă pauză, încărcată de amenințătoare posibilități. Și apoi, pe un ton calm: „La lucru, domnilor." Secretarul deschise ședința, informându-i asupra evenimentului, ora exactă, circumstanțe etc. Căpitanul Valverde, Șeful Poliției Judiciare, începuse deja cercetările. Ieri, deoarece cu prilejul inaugu-

rării Capitoliului, garda prezidențială fusese mutată în Marele Hemiciclu, paza Palatului fusese, într-adevăr, insuficientă, posturile fiind încredințate unor soldați neexperimentați în materie. Cu toate acestea, nimeni, în afară de servitorime și persoanele de încredere, nu pătrunsese în clădire după schimbarea gărzii. „Pe lângă asta, a subliniat Președintele, bomba care a explodat aici nu putea fi adusă în buzunar. *Chestia asta* se afla în spatele căzii de mai multe ceasuri, cu mecanismul reglat la ora potrivită. Nu e o treabă de amator, pe bază de nitrobenzen, pulbere verde sau acid picric, ci o jucărie făcută de cineva care-și cunoaște meseria. Experții spun că mirosul ăsta, de migdale amare, ce se mai simte încă, denotă o întreagă tehnică..." Și-acum, ipotezele. R.A.S. (Revoluția Anarhico-Sindicalistă) care, de câteva luni încoace, își zugrăvește, cu mâini invizibile, inițialele pe pereții din oraș; poate partizani ai Doctorului Luis Leoncio Martínez, mai activ decât îl credeam, ai cărui oameni s-au deplasat mult în ultima vreme — cu abilitate, trebuie să recunoaștem — câștigând adepți în capitală și în provincie; studenți poate, fiindcă ăștia mereu se vâră în scandaluri și căcănării (și de ce nu se închide, chiar azi, Universitatea San Lucas?...); nihiliști ruși („vax" — murmură Președintele), oameni de la American Federation of Labor, ai lui Samuel Gompers („nu, nu cred..."), care organizaseră, de curând, acțiuni revoluționare, în regiunile nordice ale Mexicului. „Și să nu uităm Literatura Roșie", a spus Ministrul Educației. „Asta-i, Literatura Roșie", repetară ceilalți, în cor. Șeful Poliției Judiciare nu vedea însă nicio legătură între întâmplarea de azi-dimineață și libera circulație a unor cărți ca aceea de la Biblioteca Barbadillo, intitulată *Deliciile Cezarilor*, pe care i-o arătaseră de curând și unde, în niște reproduceri de camee romane, împăratul Octavian putea fi văzut pipăind-o — și-n ce fel! — pe fiică-sa Iulia, în timp ce Nero, în altă reproducere, făcea niște chestii ce nu puteau fi relatate amănunțit, din respect pentru persoanele de față. „Nu e vorba de asta, și nici de povești deocheate, care, la urma urmei, nu fac rău nimănui —

a zis cel de la Educaţie — ci de cărţi despre anarhism, socialism, comunism, internaţionale muncitoreşti, revoluţii... *Cărţi roşii*: aşa se numesc peste tot." „Să nu divagăm, domnilor; să nu divagăm, a spus cel de la Judiciară, înţepat un pic. Problema e mai simplă. Toţi ştiu că circulă nişte foi tipărite, pline de insulte la adresa Guvernului, scrise într-un stil creol de neconfundat — calomnii, bineînţeles, dar calomnii folosite, în mod obişnuit, de opoziţie. Nici vorbă de nihilişti, anarho-sindicalişti sau de oameni de la... de la ce?... de unde-a zis domnul, dar eu nu ştiu engleză." Duşmanii erau, pur şi simplu, politicieni din umbră, ce încercau prin toate mijloacele „să întoarcă ţara cu dosu-n sus" ca să răstoarne Guvernul. Ne-au observat, ne-au încercuit şi acum, cu povestea de azi-noapte, au declarat război deschis. Şi dacă e război, li se va răspunde cu război, a zis, punându-şi pistolul pe masă. „Dar ca să începem războiul, trebuie să ştim unde se află inamicul", observă Preşedintele. „Lăsaţi pe seama mea. Ştiu eu de unde să încep. Am deja câteva nume pe listă. Dacă vreţi, vi le citesc..." „Mai bine nu, Căpitane. Aş fi în stare să mă înmoi auzind unele dintre ele. Am toată încrederea în dumneata. Treci la acţiune. Repede şi forte. Ne-am înţeles." „O greşeală, totuşi, ar fi deplorabilă", insinuă Peralta. „*Errare humanum est*", conchise Primul Magistrat într-o latină de Petit Larousse. Şi pentru a destinde feţele miniştrilor săi, trase de nelinişte şi de nesomn, ceru câteva sticle de coniac: „Dată fiind situaţia", spuse umplându-şi paharul. „E foarte de-nţeles", vorbiră în cor ceilalţi... Soseau deja zidarii şi instalatorii să repare baia dărâmată, cărând plăci de mozaic, aparate de sudură, scule. „Oricum, vezi ce faci cu Literatura Roşie", îi spuse Primul Magistrat celui de la Judiciară, cu toate că tonul era al cuiva ce nu acordă mare importanţă poveştii. „Fiţi fără grijă, domnule! Am oameni pricepuţi la chestii de-astea", răspunse celălalt, salutându-l cu lăudabila grabă a celui nerăbdător să treacă la acţiune. „Astăzi o s-avem o mare vânătoare de germanofili", zise Peralta.

O rară și neașteptată premieră li se oferi în ziua aceea — să fi fost două după-masa — locuitorilor capitalei. Cum era ora la care funcționarii ieșeau de la serviciu, ora de masă la restaurante, ora de cafea pe terasele cu umbrele joase — Tortoni, La Granja, La Marquise de Sévigné... — ce se instalaseră — mare noutate — după modelul cafenelelor din Paris, străzile erau pline de lume. Și pe aceste străzi pline de lume apărură, dintr-odată, precedate de mașini mici — marca Ford, cu siguranță —, ale căror sirene urlau ascuțit, niște cuști negre pe roți, ce păreau lăzi mari cu gratii, iar pe scările din spate, în picioare, cu pușca în mână, polițiști cu figuri ce te băgau în sperieți. În curând, se află că vehiculele acelea sinistre, recent achiziționate de Guvern, înlocuiseră primitivele dube-căruțe trase de măgăruși — „colivii", cum li se spunea — folosite până atunci pentru umflarea bețivilor, pungașilor și pederaștilor. Pe lângă asta, în oraș se observă o excesivă desfășurare de forțe polițienești. Motociclete care se ducea și veneau. Apariții bruște, ici și colo, de detectivi, repede identificați datorită unui prea vizibil efort de „a nu atrage atenția" — îmbrăcați într-un stil mixt de reprezentant comercial și Nick Carter[1], ce nu lăsa loc la îndoieli. Și totul însoțit de sirenele acelea stridente, neliniștitoare, răspunzându-și dintr-un cartier în altul, pe deasupra acoperișurilor și teraselor — stârnind panicate stoluri de porumbei printre edificiile moderne. „Se-ntâmplă ceva", ziceau oamenii, surprinși. „Se-ntâmplă ceva." Și se-ntâmplau multe lucruri, multe lucruri s-au întâmplat, într-adevăr, în ziua aceea, care, din ceas în ceas, devenea tot mai cenușie datorită unei burnițe călduțe. La două și jumătate după-amiază, Prorectorul Universității explica, la catedră, nominalismul și voluntarismul lui Wilhelm de Occam[2], când poliția năvăli în aulă, arestându-l pe el și pe toți studenții, ca fiind protestatari. În

---

[1] Celebru detectiv din romanele polițiste în fascicule de la începutul secolului; prin antonomază, detectiv.

[2] *Wilhelm de Occam* (1300?–1349), călugăr franciscan englez, filozof scolastic, adept al nominalismului și precursor al empirismului.

continuarea descinderii la Facultatea de Litere şi Filozofie, alţi opt profesori au fost îmbrânciţi, cu ghionturi şi lovituri de picioare, spre noile dube. Obosit să-l tot audă clamând despre centenare drepturi şi autonomie universitară, Căpitanul Valverde cu un dos de labă l-a aruncat pe Rector în fântâna din curtea principală, cu beretă, cu togă, cu aere cu tot — atribute cu care voise să impună respect invadatorilor... La trei, autorităţile — sub comanda Locotenentului Calvo, expert recunoscut — au ocupat diferite librării care ofereau publicului, în ediţii populare, cărţi precum *Săptămâna roşie de la Barcelona* (opuscul despre moartea anarhistului Ferrer), *Cavalerul de Casa Roşie, Crinul roşu* şi *Aurora roşie* (Pío Baroja), *Fecioara roşie* (biografia lui Louise Michel), *Roşu şi negru, Litera roşie* de Nathaniel Hawthorne — toate, potrivit expertului, mostre de *literatură roşie*, de propagandă revoluţionară, vinovată, în bună parte, de fapte ca aceea petrecută azi-noapte la Palat. Volumele, azvârlite în căruţe mari, luară drumul Crematoriului de gunoaie, construit cu puţin înainte în afara oraşului. „Luaţi şi *Scufiţa Roşie*!", strigase, scos din sărite, un librar. „Arestat pentru bancuri politice", zise Locotenentul Calvo, dându-l pe mâna unui agent... Pe urmă — să fi fost cinci — au început descinderile în casele oamenilor: poliţişti, căzuţi parcă din cer, alergau pe acoperişuri, picau în curţi, intrau în bucătării, spărgeau uşi, se târau pe sub paturi, scotoceau dulapurile, goleau sertarele, deschideau cufere, într-un concert de plânsete de femei, ţipete de copii, blesteme de bunici — şi furia patriarhului familiei urlând în fotoliul său pe rotile şi a ftizicului omorât în bătăi, deoarece spusese că Primul Magistrat e un fecior de curvă şi că răposata Doña Hermenegilda, propusă să fie beatificată, obosise de cât frecase scula unui tânăr ofiţer de husari, celebru pentru proporţiile excepţionale cu care-l înzestrase natura... Noaptea s-a lăsat odată cu zvonurile confuze despre arestări, detenţii, dispariţii de „elemente subversive", agenţi ai Germaniei, socialişti germanofili, fără ca oraşul să pară însă afectat în ritmicele sale activităţi habituale. S-au aprins recla-

mele luminoase cu Vinul Mariani, Gyraldose și Urodonal, s-au auzit soneriile de intrare ale cinematografelor, în timp ce, în cafenele și baruri, oamenii răsfoiau în zadar edițiile ziarelor de seară care vorbeau de orice, dar nu despre ceea ce aștepta lumea. Avu loc un fel de pauză în circulația Cuștilor Negre. Cum era joi, Fanfara Pompierilor cântă marșul *Sambre-et-Meuse*, baletul din *Samson și Dalila* și câteva pasodoble de coridă, în chioșcul din Parcul Central. Străzile cu viață nocturnă — San Isidro, La Chayota, Mangue, Economía, San Juan de Letrán — se umplură de clienți. Dar când bătu unsprezece, începu, brusc și brutal, invazia bordelurilor, tripourilor, cârciumilor și saloanelor de dans cu viorist și chitarist. Cei ce nu puteau dovedi că sunt funcționari publici sau militari erau îngrămădiți — unii dezbrăcați — în camionete militare, pentru a fi duși la vechea Închisoare Centrală, ale cărei celule, beciuri și curți erau deja ticsite de oameni... Iar a doua zi dimineața, Teroarea domnea în oraș. Continuau arestările. Fojcăiau Cuștile Negre. Și totuși, în ciuda Terorii și a întregii situații, făcând curățenie, după-masă, în mica bibliotecă din Sala de Consiliu, Intendenta Elmira găsi, în spatele *Istoriei universale* de César Cantú, o suspectă cutie de *animal-crackers*[1], ce se dovedi a fi o grosolană bombă de producție artizanală, dezamorsată la timp de un soldat din garda Palatului, ucenic de artificier. „Trebuie să strângem șurubul mai tare“, conchise Peralta.

Odată cu vârsta și cu sclerozarea arterelor, ochii Primului Magistrat — niciodată n-a vrut să-și pună ochelari, pentru că n-avea nevoie la citit — dobândiseră ciudata nevirtute de a elimina a treia dimensiune. Vedea lucrurile, de aproape sau de departe, ca *imagini plane*, fără relief, asemenea celor închipuite pe vitraliile gotice. Și așa, ca pe niște figuri de vitraliu gotic, îi privea, în fiecare dimineață, pe Oamenii Culorilor Regulamentare — unul în albastru și negru, altul, în alb și auriu, și al treilea, cu tunică nisipie —

[1] Biscuiți pentru animale (engl.).

care îi vorbeau despre Munca lor din ziua precedentă, de noaptea petrecută în comisariate și temnițe, cazărmi și beciuri, pentru a smulge cuvinte, nume, adrese, informații de la cei ce nu voiau să vorbească. Și într-un inventar de capete ținute sub apă sau strânse în menghine, de trupuri ridicate cu scripeți și alte violențe, cu enumerare de clești, harapnice, vase cu jăratic și chiar știuleți de porumb — asta, pentru femei! — se perindau viziuni hagiografice, prăbușirea blestemaților, reprezentări de torturi, toate proiectate de transparența marelui vitraliu, având ca fundal îndepărtata splendoare a Vulcanului Tutelar. Cu un „Foarte mulțumesc, domnilor", primul vitraliu se spărgea, dispăreau albastrurile, alburile și galbenurile imaginii inițiale și intrau, pe altă ușă, pentru a se rândui într-un al doilea vitraliu, oamenii Trasului cu Urechea și cu Ochiul, Pândașii, Auzitorii, Nevăzuții, Presărații, Comedianții, Maeștrii Maieuticii, Virtuoșii Euristicii, care nu numai că-l informau despre ceea ce aflaseră prin vicleșuguri, prinseseră din zbor, înțeleseseră pe jumătate, despre o vinovată vorbă rostită la o recepție diplomatică, la tejgheaua unui bar, în căldura unui alcov — erau peste tot, pătrundeau fără să fie văzuți, Oaspeți de Sticlă într-o zi, Oaspeți de Piatră[1], alteori, dacă era de preferat, neobservați, iscoditori, simpatici adesea... — dar erau și Supraveghetori ai Supraveghetorilor, Pânditori ai Viclenilor, memorialiști ai tot ceea ce închipuiau, urzeau, unelteau chiar colaboratorii, rudele și prietenii Marelui Magistrat, sub ocrotirea Înaltei sale Umbre. Astfel, ascultându-i pe oamenii lui cu ochiul în gaura cheii și cu nările în vânt, cu supărare uneori, alteori râzând, afla despre foarte diverse și pitorești afaceri ce se aranjau în spatele său: afacerea cu podul construit peste un râu inexistent pe hartă; afacerea Bibliotecii Municipale fără cărți; afacerea cu taurii de reproducere din Normandia care nu traversaseră niciodată Oceanul; afacerea cu jucăriile și

---

[1] Aluzie la personajul legendar (statuia funerară a comandorului ucis) care îl pedepsește pe Don Juan pentru fărădelegile sale.

abecedarele pentru inexistente grădinițe de copii; afacerea Maternităților Rurale, unde țărăncile nu se duceau niciodată, bineînțeles, pentru că nășteau după obiceiul de veacuri, așezate pe un taburet fără fund, ținându-se de o frânghie agățată de tavan și cu pălăria bărbatului în cap, ca să fie băiat; afacerea cu pietrele kilometrice ajunse simple tăblițe indicatoare; afacerea cu filmele pornografice vândute în cutii de conserve *Quaker-Oat*[1]; afacerea cu Loteria Chinezească („...*jeux de trente-six-bêtes*“[2], cum îi spusese Baronul Drumont, care introdusese în America jocul de loto cu animale numerotate, originar din Canton), pusă pe roate de Brigada pentru Desființarea Jocurilor de Noroc din cadrul Poliției Naționale; afacerile cu Erectyl, elixir coreean, cu rădăcină de mandragora de pe la noi, liană afrodisiacă din Santo Domingo și prafuri de carapace de broască țestoasă și de cantaridă în flacon; afacerea cu automatele de pocher mecanic — trei clopote, trei prune sau trei cireșe: *jack-pot* — ținută de Șeful Poliției Secrete; afacerea cu certificatele de naștere *ad perpetuam memoriam*[3] pentru „*interdits de séjour*“[4] și ocnașii francezi din Cayenne, dornici să ne fie compatrioți; afacerea cu cabinetele astrologice, de ghicit în palmă, în cărți, cu horoscoape prin corespondență, profeți hinduși — toate astea interzise prin lege — de care se ocupa Ministrul de Interne; afacerea cu „Epidiascoapele Galante“, de prin bâlciuri și parcuri de distracție, proprietatea Căpitanului Valverde; afacerea cu cărțile poștale catalane — nu atât de fine precum cele franțuzești, spuneau experții — de care se ocupa Căpitanul Calvo; afacerea cu „Cearșafuri sfințite pentru Tinerii Căsătoriți“ („*Draps bénis pour jeunes mariés*“ [sic]), produse de o manufactură din Paris, din cartierul Marais, ce nu puteau lipsi din zestrea oricărei mirese creștine... Înfuriat

---

[1] Marcă de fulgi de ovăz.
[2] Jocul celor treizeci și șase de animale (fr.).
[3] Întru veșnică aducere-aminte (lat.).
[4] Cei cărora le este interzisă intrarea și șederea într-o țară (fr.).

şi amuzat — mai mult amuzat decât înfuriat — Primul Magistrat contempla în fiecare dimineaţă această panoramă de escrocherii şi combinaţii, gândindu-se că singurul lucru de făcut era să-i răsplătească pe oamenii săi pentru fidelitatea şi zelul lor, în amuzanta monedă folclorică. Pentru că el nu era — şi nu fusese niciodată — tipul care să facă afaceri neînsemnate. Proprietar de întreprinderi administrate prin intermediari, el era Seniorul Pâinii şi Peştelui, Patriarh al Grânelor şi al Turmelor, Domn al Gheţii şi Domn al Izvoarelor, Stăpân al Curentului Electric şi Stăpân al Roţii, sub o multiplă identitate de iniţiale, consorţii, firme comerciale, societăţi întotdeauna anonime, ce nu cunoşteau falimentul şi pierderile. Primul Magistrat îşi admira, deci, vitraliile matinale, constatând însă că, în ciuda Terorii dezlănţuite de când explodase prima bombă în Palat, exista *ceva*, ceva ce le scăpa oamenilor săi, ceva ce nu putea fi încolţit, ce nu luase sfârşit cu arestările, nici cu torturile şi cu starea de asediu; ceva ce se mişca în subsol, în infrasol, ce se năştea din ignorate catacombe urbane; ceva nou în ţară, imprevizibil în manifestări, de nepătruns în mecanismele sale, pe care Demnitarul nu reuşea să şi-l explice. Atmosfera era parcă schimbată de un polen impalpabil, un ferment subpământean, o forţă ce se furişa, alunecoasă, ocultă şi totuşi manifestă, tăcută, dar cu un sistem circulator ce îşi făcea simţit pulsul puternic în cotidiana producţie de foi volante clandestine, manifeste, proclamaţii, pamflete, tip „de buzunar", scoase de tipografii-fantomă („...nu sunteţi în stare să descoperiţi ceva atât de greu de ascuns, atât de zgomotos cum e o tipografie?", striga Primul Magistrat în dimineţile lui de mânie aprigă...), care nu-l mai insultau pe şleau, în argou de maidan şi mahala, cu jocuri de cuvinte şi bancuri de factură uşoară, cum se făcea înainte, ci denumindu-l *Dictator* (cuvântul ăsta îl rănea mai mult decât orice epitet mârşav, orice poreclă intraductibilă, pentru că reprezenta o monedă cu un curs supărător în străinătate — şi mai ales în Franţa), dezvăluiau publicului, într-un stil ales şi

tăios, multe lucruri — fapte, afaceri, decizii, *eliminări*... — ce n-ar fi trebuit să ajungă niciodată la urechile oamenilor... „Dar... Cine, cine, cine publică aceste foi, pamflete, infame calomnii?", striga, în fiecare dimineață, Primul Magistrat, în fața obișnuitelor sale vitralii, cu chipuri asudate, crispate, înfricoșate de incapacitatea lor de a răspunde. Oamenii Culorilor Regulamentare — albastru, alb, galben — bolboroseau ceva; în urma lor, contradictorii, debusolați, palizi, confrații Maieuticii dădeau câte o indicație, procedând însă prin eliminare. Strângeau cercul în jurul textelor, căutând vinovații printre rânduri. Nu erau anarhiștii; erau închiși toți; nu erau nici partizanii lui Luis Leoncio Martínez, încarcerați deja în diferite închisori din țară; nu erau fricoșii opoziționiști de alte orientări, toți fișați și supravegheați, care nu dispuneau de mijloacele tehnice necesare pentru a avea o tipografie clandestină, funcționând continuu și exasperant... Și astfel, pe bază de presupuneri, de ipoteze lansate pe masa unui calcul al probabilităților, adunându-se litere separate, asemenea bucățelelor unui *puzzle* englezesc, se ajunse la cuvântul C-O-M-U-N-I-S-M, ultimul ce le putea trece prin minte... Dar, în fine — și acum Primul Magistrat cugeta la asta singur, doar cu Peralta —, suntem un neam extrem de ahtiat după noutăți, ca toți latinoamericanii. E de ajuns să înceapă să circule ceva prin lume — o modă oarecare, un produs, o doctrină, o idee, o manieră de-a picta, de-a scrie versuri, de-a spune tâmpenii — ca noi s-o îmbrățișăm cu entuziasm. Asta era la fel de valabil pentru futurismul italian și pentru „Tinerețea Abatelui Soury"[1], pentru teozofie sau pentru maratoanele de dans, pentru krausism sau pentru spiritism. Și acum, comunismul ăsta rusesc, exotic, imposibil, condamnat de toate spiritele cinstite, de la Tratatul de la Brest-Li-

[1] Numele unui tonic ce se bucura de mare faimă la începutul veacului.

tovsk[1] încoace, începea să-şi trimită antenele şi în America. Din fericire, nu erau prea mulţi partizanii acestei doctrine fără viitor, străină de obiceiurile noastre — în orice caz, activităţile sale nu fuseseră foarte vizibile până acum — dar, de vreme ce era considerată, deodată, ca posibilă forţă, în faţa celor prezenţi apărea chipul neluat în seamă al unui tânăr pe nume Álvarez sau Álvaro, sau Alvarado — Peralta nu-şi amintea prea bine —, cunoscut mai degrabă ca *Studentul*, de când, într-un discurs deosebit de agresiv, ar fi spus: „Nu trebuie să vedeţi în mine decât un student, un student oarecare, *Studentul*" — ce se făcuse ceva mai cunoscut în timpul unor mai vechi manifestaţii studenţeşti. Un turnător îl auzise vorbind, de curând, în termeni elogioşi, despre Lenin, ăla care-l răsturnase pe Kerenski în Rusia, instaurând sistemul distribuirii averilor, pământurilor, vitelor, argintăriei şi femeilor... „Trebuie căutat", a zis Preşedintele. „Poate dăm de vreo urmă pe pista asta." Obişnuitul vitraliu de fiecare dimineaţă se transformă însă într-un tablou al consternării. Era imposibil să-l prindă pe *Student*. Şi cum niciodată nu fusese prea supravegheat, fiind considerat inofensiv — părea mai interesat de poezie, decât de politică — Experţii de la Securitate nu reuşeau să se pună de acord asupra aspectului său fizic, statură, fizionomie, greutate. Unii spuneau că are ochii verzi, alţii, căprui; unii ziceau că are înfăţişare atletică, alţii, că e plăpând şi bolnăvicios; conform actelor de înscriere la Universitate, avea 23 de ani, era orfan de mamă, fiul unui învăţător căzut în măcelul de la Noua Córdobă. Era în oraş, fără nici o îndoială; dar când poliţia năvălea în ascunzişurile sale, agenţii nu găseau decât un pat nearanjat, cu semne ale unei prezenţe recente, o sticlă de bere pe jumătate băută, hârtii arse, mucuri de ţigară, câte o carte lăsată pe podea; o dată, volumul I din *Capitalul* de Karl Marx, cumpărat — după cum se putea vedea după ştampilă — de la librăria Atenea a lui Valentín Jiménez, în prezent arestat pen-

[1] Tratatul de pace ruso-german, încheiat în 1918.

tru că vindea cărți roșii. „Asta-i bună!" — strigă Primul Magistrat, aflând vestea. „Cretinii ăștia adună *Roșu și negru* și *Cavalerul de Casa Roșie* și lasă în vitrină cărțile cele mai periculoase." Și cum Ilustrul Academician îi vorbise odată, acolo, la Paris, de un „pericol marxist", de o „literatură marxistă", îi ordonă lui Peralta („mai inteligent decât detectivii ăștia căcăcioși, cu excepția celor prezenți...") să-i aducă toată literatura de acest fel ce se putea găsi în oraș... După două ore, pe masa din biroul prezidențial se aliniau diverse tomuri. Marx: *Lupta de clasă în Franța (1848–1850)*, *18 Brumar al lui Louis Bonaparte*, *Războiul Civil în Franța (1871)*. „Vax!... Toate astea țin de preistorie", a spus Primul Magistrat, dând la o parte cărțile cu un gest disprețuitor. Marx–Engels: *Critica programelor de la Gotha și Erfurt*... „Asta-mi miroase a pamflet la adresa nobilimii europene... Gotha, știi și tu, e un fel de carte de telefon a prinților, ducilor, conților și marchizilor..." Engels: *Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane*. „Nu cred că astea sunt în stare să-i pervertească pe vatmanii noștri..." Marx: *Salariu, preț, profit*. Președintele citi: *Stabilirea valorii mărfurilor prin cantitatea relativă de muncă încorporată este complet deosebită de metoda tautologică de stabilire a valorii mărfurilor prin valoarea muncii sau a salariilor*. „Ai înțeles ceva? Nici eu." Marx: *Contribuții la critica economiei politice*. Răsfoi volumul, până ajunse la un *Apendice* ce-i stârni râsul: „Cu versuri în engleză, versuri în latină, versuri în greacă... Nu cred s-o pot îndoctrina cu așa ceva pe Intendenta Elmira." („Mă credeți mai proastă decât sunt", zise aceasta, atinsă...) Și mai râdea când apucă un alt volum: „Ah! În sfârșit, faimosul *Capital*...! Ia să vedem:

*Prima metamorfoză a unei mărfi, transformarea sa din forma de marfă în bani, conține în același timp, întotdeauna, o a doua metamorfoză antagonică a altei mărfi, adică retransformarea ei din forma de bani în cea de marfă. B–M sau cumpărarea este, totodată, vânzare M–B; ca urmare, metamorfoza finală a unei mărfi prezintă, în același timp, metamorfoza fi-*

*nală a alteia. Pentru țesătorul nostru, ea reprezintă tranzitul mărfii sale spre Biblie, în care s-au transformat cele două lire sterline transformate în pânză. Dar, la rândul său, vânzătorul Bibliei investește cele două lire sterline primite de la țesător în rachiu. B–M, fază finală a procesului B–M–B (Pânză–Bani–Biblie), este în același timp M–B sau prima fază a procesului M–B–M (Biblie–Bani–Rachiu)...*

„Pentru mine, singurul lucru clar de aici e rachiul", a spus Primul Magistrat, foarte binedispus. „Și cât face cărțoiul ăsta nemțesc?" „Douăzeci și doi de pesos, domnule." „Să-l vândă, atunci, să-l vândă mai departe... Nu sunt douăzeci și doi de oameni în toată țara care să dea douăzeci și doi de pesos pe ceaslovul ăsta mai greu ca laba unui mort... M–B–M, B–M–B... Pe mine nu mă răstoarnă nimeni cu ecuații..." „Uitați-vă totuși la asta", a zis Peralta, scoțând din buzunar o broșură subțire: *Creșterea găinilor Rhode-Island Red.* „Ce legătură are cu chestia cealaltă? a spus Președintele. Aici n-am putut aclimatiza niciodată găini americane. Nici Nat-Pinkerton alea cu pene pe picioare, nici Leghorn, care acolo, în Nord, fac mai multe ouă decât zilele unui an, iar aici, nu știu de ce, li se strânge curul și nu fac decât patru pe săptămână; iar Rhode-Island Red, alea grase, sunt mâncate de căpușe, de cum le aducem aici." „Deschideți cartea, Domnule Președinte. Și uitați-vă bine..." Marx–Engels: *Manifestul Partidului Comunist...*" „Eh, drăcie, asta-i altceva!" Și încruntat, neîncrezător, citi: *O stafie umblă prin Europa: stafia Comunismului. Toate puterile Sfintei Alianțe s-au aliat pentru a încolți această stafie: Papa și Țarul, Metternich și Guizot, radicalii din Franța și polițiștii din Germania.* Pauză. Și apoi: „Ca de obicei — hieroglife sau preistorie. Sfânta Alianță (n-a fost după căderea lui Napoleon?), Papa, care nu deranjează pe nimeni, Metternich și Guizot (cine-și amintește aici că au existat niște domni cu numele de Metternich și Guizot?), Țarul Rusiei (care dintre ei? Nici eu n-aș ști să-ți spun...) Preistorie... Pură preistorie..."

Cu toate acestea, sărind paginile şi ajungând la ultimele rânduri ale broşurii mascate în tratat avicol, se opri, meditativ parcă, asupra unei fraze: *În concluzie, comuniştii sprijină, în orice ţară, orice mişcare revoluţionară îndreptată contra ordinii social-politice existente*... Se lăsă o tăcere lungă şi, pe urmă: „Vechiul anarhism dintotdeauna; bombe la Paris, bombe la Madrid; atentate contra regilor şi reginelor; anarhosindicalism, comunism, R.S.A., M–B–M, B–M–B, P.M.S.D.R., Y.M.C.A. Alfabetul întors pe dos, proliferarea iniţialelor, semne ale decadenţei tuturor timpurilor. Şi totuşi, chestia cu creşterea găinilor Rhode-Island Red... E ingenioasă... *Roşu* = *Red*... Trimite să se ridice toate şi să fie băgat la gherlă oricine e găsit cu literatură din asta avicolă... În afară de asta... În afară de asta... Dar... ce se-ntâmplă?" Să fi fost trei după-amiază. Clopotul mare de la Catedrală începu să bată solemn, măsurat. Şi ca şi cum asupra operei dintâi a unui gigantic şi liturgic turnător în bronz s-ar fi abătut un ciocan enorm, născător de clopote-fii, de fiice-clopote, răspunseră clopotele virgine, cristaline, niciodată crăpate ale Schitului de la Paloma, acolo sus, la graniţele înzăpezite ale Vulcanului Tutelar, reluându-le apoi cântul soprana de la San Vicente del Río Frío, baritonul de la Hermanitas de Tarbes, soprana de coloratură de la carilonul Iezuiţilor, glasul de contralto de la San Dionisio, basul profund de la San Juan de Letrán, solfegiile de argint ale Divinei Pastora, încingând o sărbătoare a dangătelor şi ecourilor, a chemărilor şi clinchetelor, a bucuriei şi veseliei; de frânghiile clopotelor stăteau spânzuraţi, suind şi coborând cu picioarele crăcănate, dansând în aer, clopotari şi paracliseri, seminarişti şi capucini, agili şi îndemânatici, ce se înălţau de la podea doar cu o lovitură de picior, ca să zboare într-un du-te-vino, prin marea cutie de rezonanţă a turlelor, în ritmul hărmălaiei de sus. Şi concertul s-a întins de la nord la sud, de la răsărit la apus, învăluind oraşul într-o prodigioasă polifonie de bing-bang-uri, clinchete şi dangăte, în vreme ce sirenele

fabricilor, claxoanele maşinilor, tigăile lovite cu lingura, cratiţele, cutiile de conserve, tot ceea ce suna, răsuna, asurzea îşi înălţa glasul pe deasupra îngustimii străzilor vechi şi a asfaltatei lărgimi a străzilor noi. Acum şuierau locomotivele, urlau maşinile pompierilor, urcau în tremolouri de aramă clopotele tramvaielor. „S-a terminat războiul!" strigă, intrând neanunţat, Ministrul Afacerilor Externe, apucând sticla de Santa Inés, ce, lăsată pe masa cu cărţi, tocmai fusese desfundată de Primul Magistrat şi secretarul său, siguri că nu-i vede nimeni. „S-a terminat războiul. A triumfat Civilizaţia asupra Barbariei. Latinitatea asupra Germanismului. O victorie care e şi victoria noastră!..." „Am căcat-o", a spus Preşedintele încet. „Acum, chiar c-am încurcat-o..." Liceenii, scăpaţi de ore, ieşeau de pe la şcoli, ţipând şi cântând. Fetiţele vesele de pe străzile La Chayota, Economía, San Isidro, ieşeau în stradă cu fileuri de păr de Lorena sau funde negre alsaciene prinse în coc. „S-a terminat războiul... S-a terminat războiul..." Meseriaşii, zidarii, acordorii de pian, cămătarii, feroviarii, vânzătorii de mango şi tamarin, vânzătoarele de porumb fiert, sportivii cu tricouri ţipătoare, vânzătorii de îngheţată, flaşnetarii cu maimuţe îmbrăcate după moda italienească, cei de la salubritate, profesorii cu plastroane scrobite, chimiştii de la fabricile de zahăr, naturiştii, teozofii, *bookmaker*-ii de la Hipodrom, cercetătorii, spiritiştii, laboranţii, pederaştii cu garoafă între dinţi, folcloriştii, oamenii de litere, oamenii de tripou, oamenii cu togă şi beretă defilau în ritmul aceluiaşi strigăt: „S-a terminat războiul... S-a terminat războiul." Apărură colportorii ediţiilor speciale, cu titluri cu corp 64: „S-a terminat războiul... S-a terminat războiul..." Studenţii, ştiind că poliţia va avea atâta minte să nu-i deranjeze într-o asemenea ocazie festivă, ieşiră în stradă din curtea Universităţii San Lucas, în coloană strânsă, purtând pe umeri o platformă de lemn, pe care un măgar meşterit de ei, cu cască cu vârf ascuţit şi steag nemţesc pe spate, dădea din copite în aer, de fiecare dată când îl lovea sabia unui mane-

chin ce-l reprezenta, prin tricolorul împodobit cu aur, pe Mareşalul Franţei. Iar cei din convoi cântau:

*Kaiserul dă din copite*
*Joffre*[1]*-l mână ca pe vite.*

Însufleţita reprezentaţie, cu Joffre în pantaloni roşii, ocoli de câteva ori Parcul Central şi se opri în faţa Palatului Prezidenţial. O luă apoi pe Bulevardul Republicii, spre oraşul de sus, în vreme ce preoţii de la divina Pastora scoteau o altă platformă, pe care se afla Fecioara, cu o lungă mantie cu paiete, victorioasă în lupta cu balaurul verde, ce se zvârcolea în agonie la picioarele ei — scos din altarul Sfântului Gheorghe —, de al cărui cap diavolesc atârna o bucată de caron cu cuvântul RĂZBOI scris gros cu tuş. Şi acum femeile erau cele care cântau un vechi cântec ţărănesc:

*Maică Precistă, Marie,*
*apără-ne de nevoi*
*şi fereşte-ne, Fecioară*
*de jivina de rău soi.*

Ceilalţi se întorceau pe Calle del Comercio, cu măgarul şi Mareşalul mişcaţi cu sârme, zdrăngănind maracase şi lansând rachete.

*Kaiserul dă din copite*
*Joffre-l mână ca pe vite.*

Iar slujitoarele Divinei Pastora intrau pe Calle de los Plateros, ca să iasă, urcând pe Gradillas, în Bulevardul Auguste Comte:

*Fecioara luă un machete*
*ca să-l poată spinteca,*

---

[1] *Joseph Joffre* (1852–1931), mareşal al Franţei, învingător în bătălia de pe Marna, în 1914.

*Diavolul în patru labe*
*prin tufişuri se-ascundea.*

„Am căcat-o!“ spuse Primul Magistrat, ce privea tot spectacolul cu o căutătură deloc veselă. „Dar, Domnule Preşedinte, e triumful Raţiunii, triumful lui Descartes...“ „Ascultă, Peralta, acum o să scadă preţul la zahăr, banane, cafea, gumă de mestecat şi gutapercă. S-a terminat cu Vacile Grase... Şi lumea o să spună că regimul meu n-a avut nimic de-a face cu prosperitatea ţării.“

*Kaiserul dă din copite*
*Joffre-l mână ca pe vite.*

„Dă ordin să se organizeze un mare banchet oficial pentru a sărbători victoria Sfintei Genoveva asupra Hunilor, a Ioanei d'Arc contra lui Clausewitz, a Divinei Pastora contra Comunismului Internaţional. Acum se vor întoarce berzele lui Hansi pe acoperişurile din Colmar şi va suna, glorioasă, trâmbiţa lui Déroulède[1]... Descartes a câştigat războiul, dar noi am pus-o de mămăligă...“

*Maică Precistă Marie,*
*apără-ne de nevoi...*

„...şi totuşi există un mod de-a mai stoarce un ultim strop de pe urma războiului. Acum, când lumea are încă parale, vom organiza o grandioasă colectă pentru Reconstrucţia Regiunilor Devastate din Franţa... Dă-i o telegramă Ofeliei. Spune-i să vină cât mai repede. Ne mai putem folosi de uniforma ei de infirmieră de la Crucea Roşie.“ Şi prea puţin interesat, de-acum, de ceea ce se petrecea în stradă, străin de zarva universală, nostalgic şi copleşit de tainice frământări, Primul

---

[1] *Paul Déroulède* (1846–1914), poet şi om politic francez, preşedintele Ligii patrioţilor.

Magistrat învârti manivela gramofonului cu pâlnie, ce dormea într-un colț al biroului său, ca să asculte un disc de Fortugé:

*Lorsque la nuit tombe sur Paris*
*La belle église de Notre-Daaaame*
*Semble monter au Paradis*
*Pour lui conter son état d'ââââme.*[1]

---

[1] Când noaptea se lasă peste Paris / Frumoasa catedrală Notre Dame / Pentru a-și deschide sufletul stingher / Pare că se înalță-n Paradis (fr.).

## *Treisprezece*

Campania de Strângere de Fonduri pentru Reconstrucția Regiunilor Devastate de Război a fost o minunată reușită, care, pe lângă faptul că produsese beneficii pe de lături, pe cât de considerabile, pe atât de necontrolabile, a restabilit prestigiul țării și al inteligentului ei Guvern, într-o Europă prea absorbită de problemele sale de pace pentru a-și aminti de întâmplări mărunte, locale, exotice, situate în estompatele depărtări ale unei epoci anterioare unui anumit august istoric ce răscolise lumea. Ofelia, în uniformă de infirmieră, umblase din oraș în oraș, din ateneu în ateneu, cu o expoziție de gravuri, desene, afișe și elocvente fotografii ce înfățișau câmpuri pustiite, sate distruse, cratere de mine, catedrale în ruine și orizonturi de cruci. *„Ei îți cer școli pentru copiii lor"* — se citea deasupra unei dezolante panorame a unui cimitir militar. *„Înapoiați-mi lăcașurile"* — stătea scris la picioarele unui Crist străpuns de gloanțe... Între timp, o prosperitate ascunzând inflația, continuată datorită unui nemaipomenit impuls inițial, își urma ascensiunea de speculații și risipă, fără ca favoriții și ajunșii să țină seama de pronosticurile sumbre ale unor economiști — puritani care-ți strică cheful, cu glasuri de sibile-contabile ce distonau în corul plin de încredere al celor ce cântau bucuriile unei ficțiuni zilnic reînnoite. Pentru că se trăia în ficțiune. Fără să-și dea seama, oamenii se integrau într-un enorm bâlci creat de o baghetă magică, unde totul era o răsturnare de valori, inversare de noțiuni, mutație de aparențe, deviere de drumuri, mască și meta-

morfoză — un miraj perpetuu, transformări surprinzătoare, lucruri întoarse cu dosu-n sus, datorită vertiginoasei acțiuni a unui Ban ce-și schimba înfățișarea, greutatea și valoarea peste noapte, fără să iasă din buzunarul — mai bine-zis, din casa de bani — a proprietarului său. Totul era pe dos. Săracii locuiau în Palate de Ctitori, contemporane cu Orellana și Pizarro[1] — acum stăpânite de jeg și șobolani —, în timp ce stăpânii trăiau în case lipsite de orice tradiție indigenă, barocă sau iezuită — adevărate decoruri de teatru în tonalități de Ev Mediu, Renaștere sau Andaluzie hollywoodiană, ce nu avuseseră niciodată vreo legătură cu istoria țării, în cazurile când edificiile mari nu imitau stilul celui de-al Doilea Imperiu, de pe Bulevardul Haussmann. Noua Poștă Centrală avea un minunat Big-Ben. Noua Secție de Poliție Nr. 1 era Templul din Luxor, de culoare verde-Nil. Reședința de vară a Ministrului pentru Problemele Economice era o prețioasă miniatură a Palatului Schönbrunn. Președintele Camerei își găzduia amanta într-o mică Mânăstire de la Cluny, îmbrăcată în iederă importată. În fiecare noapte se jucau averi pe terenurile de pelotă bască și la cursele de ogari englezești. Se supa la Villa d'Este sau la cabaretul La Troika (recent deschis de primii ruși albi sosiți aici, via Constantinopol), pe când mâncărurile tradiționale naționale, acum disprețuite la fel ca sandalele de sfoară sau romanțele populare, se mai serveau doar în bodegile chinezești, astfel încât bucătarii cantonezi se erijau în Păstrători ai Artei Culinare Naționale. Succesele muzicale ale zilei erau *Caravana, Egyptland, Japanese Sandman, Chinatown, my Chinatown* și, mai ales, *Hindustan*, prezent pe pupitrele tuturor pianelor, cu o copertă unde un elefant și un cornac se proiectau în negru pe un soare roșu aprins. Femeile favorizate de *boom* nu știau unde să-și mai poarte diademele, cerceii și colierele sau rochiile făcute de Worth, Doucet și

---

[1] *Francisco de Orellana* (1470?–1550), conchistador spaniol, a participat la cucerirea Perului și apoi la expediția lui *Gonzalo Pizarro* (1502?–1548), spre răsăritul Ecuadorului, descoperind Amazonul.

Surorile Callot. Şi tocmai de aceea, amintindu-şi de o veche dorinţă, astăzi realizabilă, Primul Magistrat se gândi la posibilitatea de a înfiinţa o Operă în Oraşul-Operă, Capitala Ficţiunii, oferindu-le compatrioţilor săi spectacole asemănătoare celor ce se prezentau la Buenos Aires şi Río de Janeiro — oraşe ce urmăreau întotdeauna cu atenţie arta şi rafinamentul Lumii Vechi. Adolfo Bracale, impresar de turnee americane, însufleţit de o asemenea pasiune pentru drama lirică, încât ajunsese cu *Simón Boccanegra*, *Manon* şi *Lucia di Lamermoor* la minele de silitră din Chile, pe plantaţii de banane, în porturile din sud şi în exploatările de cauciuc din Manaos, străbătând deşerturi, urcând în susul râurilor, vizitând Antile mari şi mici, cu trupă, costume şi decoruri — în stare să pună mâna pe baghetă, când vreun maestro i se îmbolnăvea de friguri, sau să cânte *Madame Butterfly* cu o orchestră compusă dintr-un pian, şapte viori, flaut, saxofon, saxhorn, două violoncele şi un contrabas, dacă nu găsea altceva mai bun la faţa locului — a fost însărcinat să aducă pe scena Teatrului Naţional „ce era mai bun în lume..." Şi astfel, într-o bună dimineaţă, trenul de Puerto Araguato îşi făcu intrarea în capitală, aducând temple antice, retorte de alchimist, un cimitir scoţian, câteva case japoneze, Castelul de la Elsinor, terasa de la San Ángelo, mânăstiri, peşteri şi temniţe, totul îndoit, înfăşurat, în piese ce se îmbucau, păduri pliante, claustruri în suluri, în atâtea lăzi că de-abia ajunseseră două garnituri de tren, una după alta, ca să le încarce pe toate. Şi, în sfârşit, spre seară, o a treia garnitură — cu vagon-restaurant ultramodern, cu meniu în franceză — intră în staţie, strălucind de celebrităţi ce îşi făcură apariţia pe peron între lumini de magneziu şi grămezi de flori, complimente din partea funcţionarilor oficiali, aplauze pe măsura faimei şi mandolinate din partea Coloniei Italiene: în primul rând marele Enrico Caruso, cu haină la două rânduri şi ac de cravată cu diamant, borsalină gri-deschis şi butoni de platină, amabil, volubil şi popular, care, zăpăcit de atâta solicitudine şi răs-

făţ, nemaiştiind unde se află, îl saluta pe un caporal ca pe un general, îi spunea excelenţă hamalului, îl neglija pe Ministrul real pentru a-l îmbrăţişa pe melomanul cu faţă de ministru, împărţind autografe cu duzina, sărutând copiii, fericit în atmosfera aceea care-i amintea de o pieţişoară napolitană în zi de sărbătoare; apoi apăru Titta Rufo, cu privirea dramatică, înfăţişare robustă şi lat în piept, într-un costum dintr-o uşoară ţesătură de Palm-Beach, părând imposibil ca o figură atât de atletică să se împace cu chinuita zvelteţe a lui Hamlet de pe afiş, personaj căruia avea să-i dea viaţă peste câteva zile; din vagoane mai coborâră Lucrezia Bori, toată dinţi şi coloratură, deja în rolul Rozinei, cu pompoane şi fustă spaniolă; Gabriela Bezanzoni, contraltă cu pumnal în jartieră, a cărei imagine de aristocrată contrasta brutal cu debilitatea firavelor balerine americane, care, ducându-şi pantofii de balet în valijoare de muşama, coborâră în urma ei din vagonul prezidenţial; Ricardo Stracciari, cu mănuşi de şevro şi redingotă de rudă venită la o mare înmormântare, răspunzând ziariştilor cu voce impostată; slabul Mansueto, lung ca un dascăl de latină dintr-un roman picaresc, care făcuse gluma de-a coborî cu pălăria lui Don Basilio sub braţ; Nicoletti-Korman, pe care aveam să-l vedem, cu pieptul gol, şaliapinian şi blasfemator, în *Mefistofeles* de Boito... Zi şi noapte, croitorii capitalei au lucrat, croind febril din foarfece, cozi de frac şi veste de pichet, în timp ce croitoresele alergau de la o probă la alta ca să termine sau să modifice una sau alta, să lungească fuste, să mărească decolteuri, să strâmteze rochia vreunei doamne topite de patimă, să dea drumul la cusături pentru vreo obeză, să lărgească talia vreunei gravide, modificând, modernizând, adaptând ceea ce nu se mai purta, la linia ultimelor modele. Corul era alcătuit din membrii formaţiilor studenţeşti şi ai societăţilor corale; au fost puşi la treabă cei mai buni instrumentişti din ţară, reuniţi, în cele din urmă, într-o orchestră, sub conducerea unui bolognez cu o fire groaznică, tip care, fără să întrerupă interpretarea unui pasaj, ţipa

dând indicații de genul: „Fa ținut, măgarule..." „Pătrime cu punct, idiotule" „*Dolce ma non pederasta*"[1] (asta pentru preludiul la *Traviata*), „*Allegro con coglion*"[2] (ăsta pentru uvertura la *Carmen*), afirmând tot timpul — în felul ăsta imitându-și maestrul, pe Toscanini — că e preferabil să trăiești printre pești și curve, decât să ai de-a face cu muzicanți, deși tot cu ei se ținea, în fond și la urma urmei, când, după repetiții, cu prosoape plușate în jurul gâtului, se ducea la cârciumioara Roma, cu însuflețită atmosferă populară, să bea câteva păhărele de rom Santa Inés, stins cu Fernet Branca... În așteptarea deschiderii stagiunii, în fiecare seară avea loc câte o petrecere, în onoarea celor de la Scala și Metropolitan, care, deși afirmau, de fiecare dată, „că nu sunt în voce", sfârșeau prin a cânta câte o romanță din repertoriul lui Piedigrotta sau *Vorrei morire* de Tosti. Și, în vremea asta, printre lovituri de ciocan, bombăneli, înjurături, accidente, decoruri rupte, trape care nu funcționau, sulițe pierdute, accesorii stricate, o furcă de tors uitată în Italia, reflectoare nepotrivite, fumuri drăcești ce nu se ridicau niciodată la timp, o invazie de șobolani în cabinele actorilor, dizenterii, colici de mai, flori care-i produceau alergie sopranei, o încăierare între Mansueto și Nicoletti pentru niște fese de mulatră, contracte rupte și semnate din nou, o palmă trasă de concert-maestru fagotului doi, nenumărate plângeri, diverse afonii, două furuncule din cauza climei, țânțari, haine pătate, ploi tropicale, o hernie, noi afonii, bășici și spuzeli, s-a montat un *Faust* atât de impresionant, încât despre acea minunăție cântară, de îndată, barzii și rapsozii populari, întru uimirea celor ce nu auziseră încă de ea. Urmă apoi o formidabilă *Carmen* cu Bezanzoni–Caruso, cu toate că în scena cu contrabandiștii, în loc de flinte, rătăcite în timpul călătoriei, coriștii erau înarmați cu carabine Winchester — dar de asta și-au dat seama doar experții. Apoi se cântă *Bărbierul din Se-*

---

[1] Duios, dar nu în stil pederast (it.).
[2] Allegro cu coaie (it.).

*villa*, unde Mansueto a creat un Don Basilio atât de truculent şi burlesc, încât l-a depăşit pe Figaro — Titta Ruffo — în privinţa bravurii şi ţinutei. *Traviata* cu María Barrientos a purtat publicul pe culmile extazului: „Brindisul" trebui cântat de trei ori pentru că aplauzele n-o lăsau să continue partitura; marea scenă cu bătrânul Germont şi Violeta a provocat discretele lacrimi de rigoare şi, la sfârşit, s-au azvârlit atâtea flori pe scenă, încât interpreţii, când au ieşit să salute publicul, au călcat pe un covor de trandafiri, narzi şi garoafe... Stagiunea continuă triumfal cu *Favorita, Martha* de Flotow (unul dintre marile succese ale lui Caruso), *Hamlet* de Ambroise Thomas, *Rigoletto* şi *Somnambula*... Primul Magistrat era fericit. Opera transfigurase capitala. După spectacole, cafenelele elegante se umpleau de un public ce etala tot ce era mai scump şi mai orbitor în materie de bijuterii şi toalete de lux — public contemplat din stradă de un popor uluit că are aici, la îndemână, cum s-ar zice, o lume a luxului pe care şi-o închipuise până acum doar cu ajutorul romanelor roz, a filmelor despre milionari sau a copertelor revistei *Vanity Fair*, văzute la chioşcurile de ziare, cu atâtea femei de-ale noastre, adoptând, deodată, stilul şi eleganţa cercurilor unui John Singer Sargent sau Jean-Gabriel Domergue. „Ajungem lume bună, Peralta; ajungem lume bună", zicea Preşedintele, privind somptuosul parter, unde, în pauze, se vorbea doar cu termeni ca *racconto, portamenti, fiato, tessitura* şi *arioso*[1]... Şi totul a mers bine până la premiera cu *Tosca*, unde s-a petrecut ceva neobişnuit: la sfârşitul actului al II-lea, când Floria împlântă cuţitul în pieptul lui Scarpia, de la galerie s-au auzit ovaţii puternice, prelungi, interminabile, obligând orchestra să se oprească. Cum în momentul acela nu se cântase nimic care să motiveze un asemenea entuziasm, Maria Jeritza — şi era debutul ei în seara aceea — nu ştia ce să facă şi tot aşeza sfeşnicele din dreapta şi din stânga cadavrului unui Titta Ruffo la fel de stupefiat ca ea. În sfârşit, un strigăt de

[1] Naraţiune, pedală, respiraţie, compoziţie, motiv melodic (it.).

„Moarte zbirilor! Jos cu Valverde!“ țâșnind de sus dădu un sens acelor aplauze furtunoase, făcând-o pe Tosca să părăsească scena, în timp ce cortina se lăsa repede în fața unei orchestre nedumerite și mute, iar poliția năvălea la galerie pentru a-i aresta pe toți cei care nu avuseseră timp să se furișeze pe scări. A doua zi, *Andrea Chénier* de Giordano se cântă într-un teatru încercuit de trupe, aflat sub ocupație militară, datorită unor ofițeri în uniformă de gală, repartizați strategic la parter și balcon; și cu toate astea, la scena cu Tribunalul Revoluționar se putu auzi un „Trăiască Robespierre!“ pornit de nu se știe unde... Acum, la fiecare operă se auzeau aplauze, șoapte, sâsâieli, exclamații, motivul lor fiind foarte departe de calitatea muzicii sau de succesul unei interpretări. De fiecare dată erau aplaudați proscrișii, conspiratorii, regicizii, trubadurii rebeli, Hernanii; și mereu erau fluierați turnătorii, polițiștii, jandarmii, iscoadele, Spoletta. Primul Magistrat consideră oportun să anuleze un spectacol anunțat cu *Siberia* de Giordano, așteptând acum, iritat, nerăbdător, închiderea stagiunii lirice cu *Aida*. Pentru acest spectacol se mobilizaseră mijloace scenice nemaivăzute. Firmei Leady din New York i se comandaseră trâmbițele drepte pentru parada finală. Cămilele și elefanții unui circ de curând sosit aveau să facă parte din cortegiu, urmați de cincizeci de călăreți din Batalionul al III-lea Husari, îmbrăcați în straie egiptene și machiați ca atare, dacă nu aveau o înfățișare suficient de nubiană sau etiopiană în virtutea culorii lor naturale. Și niciodată n-a început un spectacol cu mai multă strălucire în privința mișcării scenice, a interpretării corului și a acompaniamentului unei orchestre ce, condusă de o mână energică și sigură, își îmbunătățise enorm maniera de interpretare, în timpul ultimelor săptămâni. Fură lăudate costumele și decorurile, fu bisat — cum era și de așteptat — *Ritorna vincitor* și începu să se desfășoare actul al II-lea, într-o atmosferă de încordare, de entuziasm anticipat, de bucurie colectivă, ce se ridica spre scenă, spre cântăreți și fi-

guranți, pe măsură ce drama se apropia de paroxismul concertant al întoarcerii lui Radames. Celebra temă a marșului fu fredonată de întreaga sală. Și se ajunsese deja la marea scenă finală, cu două sute de persoane printre coloane și palmieri, Horus și Anubis, cu Nilul ca fundal — un Nil presărat cu becuri electrice — când o bubuitură teribilă răsună în fosa orchestrei, sub tobe, făcând să zboare talgerele, tobele, tamburinele și timpanele, într-un neașteptat nor de fum alb. O a doua bombă explodă în spatele contrabașilor, punându-i pe fugă pe muzicanții ce se urcau pe scenă, încercau să scape printre fotoliile de la parter, se vârau în loji, mărind panica unui public ce se îngrămădea spre ieșiri, sărind peste scaune, împingându-se, țipând, dând buzna, călcând în picioare pe cei căzuți, în timp ce sus, printre sofitele ce le cădeau în cap, alergau, luptau, bătându-se ca să ajungă la ieșirile dinspre stradă, gărzile Faraonului, preoți, arcași, prizonieri înlănțuiți, soldați din Batalionul al III-lea Husari, printre obeliscuri dărâmate, sfincși și alte trancanale sparte. „Imnul! Imnul!", urlă Primul Magistrat către maestrul bolognez, care, palid, vociferând, rămăsese pe podium, încercând să-i domolească pe muzicanții în debandadă. Dar cum nu mai rămăseseră decât vreo șapte-opt în fosă, ca răspuns la strigătele lui de: „Imnul! Repede! Imnul!" nu se auzi decât un aproape imperceptibil vaier al clarinetului, secondat de oboi, patru viori și un violoncel... În timp ce publicul, înghesuit în foaier, își recăpăta curajul, pe când cei înghiontiți și călcați în picioare — pentru că, de fapt, nu erau răniți — erau scoși din sală pe brațe, de polițiști, Primul Magistrat își putu da seama că nu explodaseră niște bombe, ci petarde mari, care făceau mult zgomot și fum. „Trebuie să continuăm spectacolul", i-a ordonat lui Adolfo Bracale, care îl însoțise curajos în inspecția făcută, urmat de electricieni. Era însă imposibil: mirosul de pulbere se simțea în toată sala, decorurile erau căzute, pielea timpanelor plesnită, contrabașii făcuți țăndări: cortina nu mai cobora, mai mulți coriști se loviseră în îmbul-

zeală, caii din cortegiul final dădeau din picioare și mușcau, iar Amonastro își pierduse vocea. Cuprinsă de o criză nervoasă, Amneris, încuiată în cabină, țipa că așa-i trebuie dacă vine să cânte într-o țară de barbari. Cât despre Caruso–Radames, acesta dispăruse. Cum cineva își amintea că-l văzuse ieșind pe o ușă din spate, fu căutat, de pomană, peste tot în jurul clădirii, în cafenelele și barurile din apropiere. Nu se întorsese nici la hotel. Putea fi rănit, lovit, leșinat, poate, în vreun loc neștiut. Și tocmai pornise aferat să-l caute impresarul, când un scurtcircuit lăsă teatrul fără lumină... Primul Magistrat, urmat de miniștrii și șefii militari, se întoarse la Palat. Tăcerea lui, în acele momente, era expresia unei mânii situate mult dincolo de granițele mâniei. Mânie lăuntrică, închisă în ea însăși, extremă crispare, ce i se citea în privirea fixă, teribilă, ignorând chipurile din jur, privire de apocalips, țintită spre vizionare depărtări populate de furtuni, urlete și represalii. Aceasta era atmosfera — atmosferă de insuportabilă încordare — când sună telefonul în Sala de Consiliu. Era Excelența Sa, Domnul Ambasador al Italiei. Anunța că Enrico Caruso, arestat pe stradă de un polițist, se afla la Secția Nr. 5 de Poliție, pentru că era travestit, deși nu era perioadă de Carnaval; și cum era îmbrăcat în femeie și machiat cu ocru, cu ochii făcuți și buzele roșii — se arăta în procesul-verbal — era pasibil de închisoare în baza legii pentru Reprimarea Scandalurilor și Apărarea Moralei Cetățenești, al cărei articol 132 prevedea o pedeapsă de treizeci de zile închisoare pentru atentat la bunele moravuri și comportare necuviincioasă în locuri publice, cu circumstanțe agravante dacă aceste fapte erau însoțite de manifestări evidente de homosexualitate în privința ținutei și a aspectului personal, în cazul de față, o pălărie cu dungi orizontale, lăsată pe frunte, cercei cu pietre în urechi, brățări false și câteva șiruri de mărgele la gât, cu scarabei, amulete, zorzoane și pietre colorate, care, potrivit raportului poliției — erau un indiciu clar de pederastie... „Asta, într-o țară civilizată!", strigă Primul Magistrat,

mânia sa trecând din stadiul tăcerii dramatice la cel al exploziei verbale, în timp ce mâinile lui azvârleau cărți, prespapieuri și călimări pe covor. S-au luat măsurile necesare. Și Doctorul Peralta se duse să rupă gratiile lui Enrico Caruso; iar acesta apăru foarte amuzat, costumat încă în Radames și spunând că nu-i nimic și că, împreună cu Ambasadorul, îl adusese și pe polițistul care-l arestase, „Băiat bun, excelent, și-a făcut datoria...", ca să-i ceară Președintelui să fie indulgent („N-a făcut altceva decât să aplice legea; doar nu mai văzuse niciodată un egiptean antic pe străzile capitalei...") și totul se termină în zorii zilei, cu băuturi și havane — havane cu emblema blondului Fonseca, groase și lungi, cu foaia de deasupra bătând în galben, cum îi plăceau cântărețului... Vulcanul Tutelar apăru dintre cețurile reci, Intendenta Elmira aduse sandvișuri și sucuri și, înainte de-a pleca, Adolfo Bracale anunță că stagiunea se va încheia definitiv în seara aceea cu *Bal mascat* de Verdi, deoarece, datorită dezastrului, *Aida* nu se mai poate juca. „O să le dau eu un bal mascat *ăstora* care pun petarde", îi spuse Primul Magistrat Doctorului Peralta, înainte de-a se duce la culcare.

Și, pe negândite, deasupra orașului începu să crească edificiul circular — circular ca o arenă pentru luptele cu tauri, circular ca un amfiteatru, circular ca un circ cu acrobați și dresori — al Penitenciarului Model, după cele mai moderne concepții ale arhitecturii penitenciare, în care erau ași arhitecții nord-americani. Obișnuit cu lentele lucrări în piatră cioplită — ferăstraie pentru piatră, lecție de stereotomie, teoreme demonstrate cu ciocanul și dalta — ce aveau nevoie de vreme îndelungată pentru a prinde formă și chip, Primul Magistrat descoperise magia balastierelor, a amestecului de pietriș și nisip în enorme shakere de fier cenușiu, minunea plăcii de beton ce se întărește și se fixează pe un schelet de sârme, vraja clădirii ce începe prin a fi lichid, supă de pietre și pietricele, înainte de a se înălța cu uluitoare verticalitate, pereți peste pereți, etaje peste etaje, cornișe peste cor-

nişe, până ajunge la vârf în câteva zile — terminându-se cu un catarg pentru înălţarea steagului sau cu o statuie aurită cu aripi la picioare. Şi cum Primul Magistrat se îndrăgostise de rapiditatea betonului, de fidelitatea betonului, de docilitatea betonului, betonului îi lăsase sarcina să închidă giganticul inel al Penitenciarului Model — acolo pe Cerro de la Cruz, mai sus de cupola Capitoliului, mai sus de săgeata turlei de la Sagrado Corazón — înainte de a începe o acţiune poliţienească de mare anvergură. Zi şi noapte, la lumina reflectoarelor, când întunericul şi ceaţa o cereau, se lucra la acea construcţie exemplară, ale cărei ziduri concentrice aveau frumuseţea euclidiană a unei mulţimi de orbite, al căror cerc se strângea, înscriindu-se una într-alta, până la axul unei curţi centrale, de unde puteau fi supravegheate toate celulele şi coridoarele. Când lucrarea fu terminată şi mai trebuiau doar aduse căzile de aluminiu şi fotoliile cu curele şi catarame destinate diverselor săli de la subsol (care în planuri figurau ca „dependinţe tehnice"), se trimiseră fotografii ale frumosului edificiu mai multor reviste internaţionale de arhitectură, ce aduseră mari elogii funcţionalităţii, dar şi îmbinării, dificil de realizat, între ceea ce, prin natura sa, trebuie să aibă o înfăţişare severă, şi frumuseţea peisajului înconjurător. Se remarca o evidentă şi, poate, exemplară intenţie de a umaniza — scopul arhitecturii este să ajute omul să trăiască — viziunea conceptuală şi organică a clădirii unui penitenciar, făcând-o suportabilă pentru delincvent, care, la urma urmei — aşa demonstraseră psihologii moderni —, e un bolnav, o fiinţă nesociabilă, în general, produs al mediului, victimă a eredităţii, deviat în comportamentul său de probleme ce acum începeau să fie denumite „complexe", „inhibiţii" etc., etc. Se sfârşise vremea beciurilor veneţiene, a temniţelor Inchiziţiei, a închisorilor de la Ceuta sau Cádiz — atât de asemănătoare cu cele din La Guayra, Havana, San Juan de Ulúa... —, a puşcăriilor atât de des pomenite de Bruant în cântece care deveneau clasice. În materie de Închisoare, i-o luasem înainte Europei — ceea ce e logic, pentru că, fiind Continentul

Viitorului, trebuia să începem cu ceva... Dar, pe măsură ce se ajungea la acoperișul Penitenciarului Model, țara se îmbolnăvea de o criză ce sfida — spre decepția multora — fertilitatea unui sol fără seamăn de generos, cu fabuloase promisiuni — neîmplinite încă — de rodnicie sub brazdă, de humus milenar, de păduri nesfârșite (păduri de mărimea Belgiei...), de minereuri zăcând în bogate filoane fără preț. Aveam de toate: spațiu, pământ, fructe, nichel, fier. Eram o țară privilegiată într-o Lume a Viitorului. Dovadă erau rapoartele Ministerului Agriculturii și Dezvoltării. Pentru a contempla splendoarea realității noastre telurice era de ajuns să urmărești o convingătoare înșiruire de tabele statistice, organigrame, cifre așezate în coloane, balanțe semestriale, notele experților, ecuații futurologice, scoase în evidență de elocventa prezență a unei litere din alfabetul grecesc puse la locul potrivit. Dar, în ciuda atâtor memorii și dosare ce i se prezentau în fiecare zi, odată terminată blestemata stagiune de operă și privind-o retrospectiv, în funcție de un calendar financiar, Primul Magistrat își dădu seama că, între preludii orchestrale și voci ținute de tenor, zahărul Republicii suferise o înspăimântătoare cădere pe mesele și tabelele Burselor mondiale. Cu 23 de cenți livra se plătea zahărul nostru, când Nicoletti–Korman, demon magnific, înălța laude Vițelului de Aur. Cu imnul nord-american ce se cânta în primul act din *Madame Butterfly*, scăzuse la 17,20. Odată cu *Thaïs* — „Alexandria, oraș nemaivăzut“, cânta Titta Ruffo — se cotiza cu 11,35. Într-o nefastă zi cu *Rigoletto* — și se zice că poartă noroc cocoșații — căzuse la 8,10. Cărțile măsluite în actul al IV-lea din *Manon* grăbiseră prăbușirea, iar cu dezastrul *Aidei* ajunseserăm la 5,22. Iar când veni Carnavalul, zahărul — ilustru protagonist al unei autentice bucolice latinoamericane — zăcea fără simțire, în depozite pline de saci nevânduți, cu 2,15 cenți livra... Și într-o dimineață, pe nepusă-masă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, Banca Internațională, recent înființată, anunță că suspendă plățile până la noi dispoziții.

Banca Spaniolă, Banca Miramón, Banca Agricolă și de Comerț, Banca pentru Construcții își închiseră ghișeele cu un zgomot sec, în vreme ce Banca Națională și Clearing House umpleau ziarele de comunicate și anunțuri, de promisiuni și apeluri la calm și încredere, pentru a stăvili panica ce, pornind de la micile librete de economii și de la infimele conturi personale, ajunsese să cuprindă marea finanță. Situația era analizată — „accidentală și trecătoare", spuneau ziarele — în Consiliul de Miniștri. Calm, sânge rece și patriotism cerea Guvernul. Fără cozi și debandadă. Un Moratoriu — cuvânt necunoscut pentru public și care, totuși, pentru unii avea un soi de neplăcută legătură de rudenie sonoră cu chestii privind moartea și testamentele —, prezentat ca mijloc sigur pentru îndreptarea în câteva săptămâni a situației încurcate, aduse tihnă sufletelor și, cum ne aflam în Carnaval, cu hărmălaie de mascarade, *gayumbas*[1], trompete creole și tobe africane, începu Sărbătoarea Măștilor, cu concursuri de costume și care alegorice făcute cu mult spirit inventiv, ca, de pildă, „Bucentaurul Venețian", care a obținut premiul special, deși fusese îngrozitor de greu să fie dus până la tribuna juriului, deoarece înainta cu greu pe sub firele de telefon, datorită înălțimii provei, unde stăteau nevestele dogilor, acoperite de paiete. Sărbătoarea picase la țanc, pentru că fiind dintotdeauna ceva foarte important în viața țării, lumea, lăsându-se în voia unui catharsis multitudinar, uita de orice necaz sau pericol. În aceste zile, priveghiurile rămâneau fără bocitoare, telefoanele fără operatoare, brutăriile fără făină, copiii de țâță fără țâță. Se dansa, se cânta, se umbla de colo-colo și, uitând de disciplină și programe, de angajamente și promisiuni, fiecare era preocupat doar să-și potolească dorințele ținute-n frâu luni de zile. Multe femei umblau goale sub costumul de domino. Toate poftele se dezlănțuiau la adăpostul glugii, măștii sau ochelarilor de carton. Se cânta și se dansa în parcuri,

[1] *Gayumba* (sp.) — instrument de percuție antilian, constituit dintr-o vergea flexibilă, lovită cu două bețișoare.

pe terase, sub bolţi de viţă, în cafenelele luate cu asalt; se făcea amor în cupola Observatorului Naţional, pe sub poduri, în vestibule împodobite cu icoane de sfinţi, în bălăriile din mahalale — şi chiar în pridvoarele bisericilor se instalau tarabe cu *guarapo*, *charanda*[1] şi rachiu. Erau zile când noaptea se transforma în zori şi zorii în noapte, când confreriile tradiţionale prindeau viaţă din nou, cu pene de bâtlan şi rafie, coliere de vrăjitori, costume de draci, rechini de carton, şerpi cu arc, oameni-uliu, oameni-cal, oameni-zgripţuroi, cu chipuri pocite, vechi jocuri moştenite din Africa sau ritualuri atât de vechi, încât sensul lor primar se pierdea în milenara noapte aborigenă. În toiul dansului cu serpentine, concursuri, regine ale frumuseţii, coroane de carton aurit, uriaşi şi capete gigantice, turbane şi picioroange, trecu o lungă săptămână de plăceri, agitaţie, ritm, bucurii, beţii. Dar, pe neaşteptate, în mijlocul mulţimii exultânde, nişte arlechini, cu feţele mascate cu ciorapi negri, împuşcară un poliţist; nişte ţigani, figuranţi din *Carmen*, care nu dăduseră înapoi carabinele Winchester împrumutate pentru scena cu contrabandiştii, furaseră puştile şi revolverele de la Cazarma Santa Bárbara, transportându-le în ambulanţe ale Crucii Roşii; cei din „Grupul Pompadour", îmbrăcaţi în culoarea somonului, cu perucile lăsate pe ochi, aruncară o bombă asupra Comisariatului din Districtul al V-lea, eliberând peste patruzeci de deţinuţi politici. La Comisariatul din Districtul al II-lea, nişte indieni de-ai noştri, ţărani, se pare, dar travestiţi în piei-roşii nord-americane, pentru că văzuseră filmele de la Vitagraph, goliră un secret arsenal de grenade de mână, pierzându-se apoi în mulţime; trei lideri anarhişti fură scoşi din temniţă de falşi agenţi de securitate, din turla de la Sagrado Corazón şi din Cupola Capitoliului, ninse cu proclamaţii şi manifeste chemând la revoluţie. Iar acum, cu exploziile rachetelor şi petardelor bine cunoscu-

---

[1] *Guarapo, charanda* (sp.) — băuturi alcoolice latinoamericane, obţinute prin fermentarea sucului extras din trestie de zahăr, ananas, agavă ş.a.

tului „Cortegiu al Strâmbăturilor", se amestecară pocnete cu un sunet mai sec și mai percutant. După nevinovatele fiole cu chelen, ca să pui un deget ca de gheață pe decolteul femeilor, urmară bombele lacrimogene, invenție formidabilă, probată în premieră de forțele de poliție; cavaleria șarjă, la întâmplare, contra cortegiilor și carelor alegorice, țiuitul cornetelor și trâmbițelor de carton se transformă în țipetele celor zdrobiți și loviți cu sabia și, într-o înspăimântătoare preschimbare de forme și culori, măștile și costumele fură înlocuite de uniforme militare. Petele de culoare se stinseră în dublă gamă: albastru și galben-nisipiu. Prin fulminantă dispoziție prezidențială, Carnavalul fu suspendat și Penitenciarul Model se umplu de măști. Și urmară urlete și horcăieli și menghini răsucindu-se, burghiuri de dentist învârtindu-se în măsele sănătoase și bătăi și biciuiri, sexe călcate în picioare, și oameni spânzurați de glezne și de mâini, oameni legați zile întregi pe roți de căruță și femei goale fugărite pe culoare cu lovituri de curea, cu picioarele desfăcute cu forța, siluite, cu sânii arși și trupul străpuns cu fierul roșu; și urmară împușcături cu gloanțe oarbe și împușcături adevărate, ploaie de sânge și de plumb de Mausere pe pereții proaspăt înălțați, mirosind încă a tencuială; și oameni aruncați pe fereastră, lăsați să cadă de sus de mai multe ori, oameni potcoviți și oameni duși pe Marele Stadion Olimpic unde era mai mult spațiu pentru mitralierea în masă — evitându-se astfel pierderea de timp cu formarea plutoanelor și pichetelor de execuție; și oameni băgați în lăzi și acoperiți cu ciment, în așa fel, încât blocurile să se alinieze afară, într-o parte a închisorii, atât de numeroase că locuitorii de prin împrejurimi crezură că e vorba de materiale de construcție destinate unor viitoare lucrări de extindere a clădirii. (Și se scurseră mulți ani până se află că fiecare din acele blocuri închidea în el un corp costumat și mascat, turnat în materia tare ce îl acoperea — perfectă circumscriere a unei structuri umane într-un corp solid.)

## *Capitolul al cincilea*

...sunt, exist, *e un lucru cert. Dar... pentru cât timp?...*

DESCARTES

## *Paisprezece*

*Ei... bi... si... di... ei...*[1] ciudat, foarte ciudat suna alfabetul acum, în clasele Colegiilor Metodiste, în Liceele Augustine nord-americane, ce se deschiseseră în principalele noastre orașe, suscitând serioase îndoieli cu privire la eficiența și modernitatea — mai ales modernitatea — cunoștințelor predate copiilor de călugării salesieni și de mariștii francezi, de călugărițele dominicane, ursuline sau din Tarbes. *This is a pencil, this is a dog, this is a girl*[2], se auzea acum, unde altădată înfloriseră *Rosa-Rosae-Rosa-Rosam* a declinărilor clasice, și se uitau, între timp, inevitabilele glume pe seama lui *Aunt Jemima* ce se mai făceau încă, până nu demult, când se trecea la adjectivele cu trei terminații: *Nigra-Nigrae-Nigra-Nigram*. *El Cid Campeador*, Roland, Ludovic cel Sfânt, Isabela Catolica, Henric al IV-lea emigrau din cărțile de istorie cu spada, olifantul, stejarul centenar, bijuteriile amanetate, puii la ceaun și celelalte, fiind înlocuiți, în mod avantajos, cu Benjamin Franklin, cu paratrăsnetele și Almanahul Bietului Richard; Washington la Mount Vernon, înconjurat de negri de treabă pe care-i socotea ca făcând parte din familie; Jefferson și Independence Hall din Philadelphia; Lincoln și Gettysburg Address; Marșul spre Vest și dramatica moarte a Generalului Custer, înfrânt în Bătălia de la Littly Bay Horn de

[1] A, b, c, d, a (în pronunție engleză).
[2] Acesta este un creion, acesta este un câine, aceasta este o fată (engl.).

barbarele hoarde ale lui Sitting-Bull. Când lăsau ţâţa doicii îmbrăcate în cămaşă indiană, care le cânta „Mambrú pleacă la război" şi-i învăţa, asemenea lui Pitagora, că nu e bine să aţâţi focul cu un cuţit, copiii se îndreptau spre locul unde micul Mozart era pus în Panteonul Copiilor-Minune, alături de Daniel Webster, care în copilărie apărase rozătoarele dăunătoare pentru că erau fiinţe ale Domnului şi aveau drept la viaţă — aşa cum aveau drept la viaţă sclavii din *Coliba Unchiului Tom*. Înlocuind rapid *L'Illustration* şi *Lectures pour tous*, publicaţiile *Collier's* şi *Saturday Evening Post* — acesta din urmă cu amuzante coperţi de Norman Korwin — începeau să spună adevăruri (adevăruri amare, poate, dar de acum se putea vorbi fără menajamente şi Istoria este Istorie) despre recentul război. Fără *Over There* şi Generalul Pershing, Franţa ar fi fost pierdută. Anglia luptase cu blândeţe şi fără convingere; acei *tommies*[1] erau o născocire folclorică, Marble Arch şi ceai servit în tranşee, printre turbane indiene şi cimpoaie scoţiene. Italia, cu pene de cocoş pe capetele unor soldaţi proşti, era ţara unei singure bătălii: Caporetto[2]. Iar cât despre Rusia, călugărul Rasputin, Ţareviciul, hemofilia, Madame Virubova, orgii mistice, idioţi inspiraţi, *Învierea*, Iasnaia-Poliana, suflet slav, labil şi chinuit, oscilând mereu între stări angelice şi prăpăstiile infernului, ce dăduseră naştere, toate, unui reformator vizionar — chiriaş al Kremlinului, cum fusese Ivan cel Groaznic —, efemer Sfânt Duh marxist, ale cărui zile erau numărate, cântărite, împărţite în faţa înaintării forţelor lui Denikin, Vranghel, Kolceak şi a armatelor franco-britanice din Baltica ce vor spulbera, în curând, ruinele unui sistem condamnat la pierzanie, pentru că (cum se spunea şi în Evanghelii, într-un verset pe cât de citat, pe atât de greu de localizat în mulţimea de pagini tipărite pe

---

[1] *Tommy* (engl.) — soldat simplu.

[2] Astăzi, Kobarid, localitate din Slovenia, pe râul Isonzo, unde trupele austro-ungare le-au învins pe cele italiene în octombrie 1917.

două coloane pe *hârtie de Biblie* ale Bibliei), întotdeauna vor exista bogați și săraci pe lume — iar cât despre cămilă și urechea acului, știut este că în Ierusalim existase o „Poartă a Acului", cam scundă și cam strâmtă, e-adevărat, dar prin care au trecut întotdeauna cămilele inteligente, cu condiția să-și îndoaie nițel genunchii. Europenii — fapt demonstrat — erau incapabili să trăiască în pace și fusese nevoie ca Președintele Wilson să traverseze Atlanticul ca să le pună treburile în ordine. Asta a fost însă ultima dată. Niciodată n-o să ne mai deranjăm să contribuim cu energiile noastre tinere la apărarea unei culturi al cărui centru de greutate — și e vremea s-o mărturisim — se deplasase spre America — de Nord, bineînțeles, în speranța că noi, cei de mai jos, o să ne eliberăm, odată și odată, de blestemata tradiție ce ne face să trăim în trecut. Lumea pășise în Epoca Tehnică și Spania ne lăsase moștenire o limbă incapabilă să urmeze evoluția vocabularului tehnic. Viitorul nu mai aparținea Umaniștilor, ci Inventatorilor. Iar spaniolii nu inventaseră nimic de-a lungul veacurilor. În schimb, motorul cu explozie, telefonul, lumina electrică, fonograful... Dacă, printr-un capriciu al Atotputernicului, caravelele lui Columb s-ar fi încrucișat pe drum cu Mayflower, ajungând să se oprească în insula Manhattan, pe când puritanii englezi ar fi ajuns în Paraguay, New York-ul ar fi acum un fel de Illescas sau Castilleja de la Cuesta, în vreme ce Asunciónul ar uimi lumea cu zgârie-norii săi, Times-Square, Podul Brooklyn și toate celelalte. Europa este lumea trecutului. O lume bună să te plimbi în gondolă, să visezi printre ruine romane, să contempli vitralii, să cutreieri muzeele, să-ți petreci vacanțe plăcute și instructive — dar o lume a cărei decadență e accelerată de o amoralitate în creștere, ce se manifestă în privința sexului, a femeilor care se culcă cu oricine, cu acele *horrid French customs*[1], aduse de acolo de tinerii soldați nord-americani, la care făceau uneori aluzie, în șoap-

---

[1] Dezgustătoare obiceiuri franțuzești (engl.).

tă şi înspăimântate (dar o mamă de familie trebuie să ştie de toate), castele *Daughters of the Revolution*[1]. Triumful Latinităţii — cum continuau să spună ziarele din America Latină —, Războiul European avusese consecinţe foarte proaste pentru Latinitate pe pământurile noastre din America Latină, instaurând — printr-o multiplă acţiune venită de Sus — o nouă Gâlceavă a Învestiturilor. Librăriile care înainte ofereau opere de Anatole France şi Romain Rolland — fără să uităm *Focul* de Barbusse, succes aproape legendar — vindeau acum *Prizonierul din Zenda*, *Scaramouche*, *Ben Hur*, *Monsieur Beaucaire* şi romanele lui Elinor Glynn, cu atrăgătoare coperte în culori, care, foarte sugestive, atrăgeau cititorii dornici „să se pună la curent" în materie de literatură. Şi, în faţa unei biete cinematografii europene, fără stele de valoare — părea că toate pieriseră în vreun bombardament — se afirma, magnifică, arta taumaturgului David Griffith, vrăjitor ce mişcă mulţimi, explorator al Timpului, în stare să ne arate în imagini nemaivăzute vreodată — mai impresionante decât orice evocare erudită — Naşterea unei Naţiuni, Tragedia Golgotei, Noaptea Sfântului Bartolomeu şi chiar lumea Babilonului — deşi, Doctorul Peralta, ţinând cu dinţii de cărticelele lui Mallet şi de *Apolo* al lui Reinach, afirma că enormii Zei-Elefanţi ce apăreau în film nu existaseră niciodată în Caldeea, calificându-i ireverenţios drept „viziuni de yankeu cu *hangover*[2]"... Franţa, dându-şi seama că pierde teren în zonă, ne trimise, deodată, într-un scurt turneu oficial — trei zile de rece concurenţă, în timp ce Primul Magistrat, după experienţa cu aventura lui lirică, se odihnea la Bellamar —, o Sarah Bernhardt, care, tencuită şi revopsită, gravitând în jurul axului singurului ei picior, cu perucă de paiaţă de Lautrec, emoţionantă încă datorită disperatei voinţe de a se înălţa pe propriile-i ruine, mai declama cu glas şovăitor de

[1] Fiicele revoluţiei (engl.).
[2] Mahmureală (engl.).

muribund — mereu dusă pe brațe, sprijinindu-se de ceva, zăcând pe un tron sau purtată pe targa Regelui Titurel[1] cei mai patetici alexandrini din *Fedra* sau agonicele tirade ale unui aproape octogenar L'Aiglon[2]. Apoi ne sosi din Italia — în fața indiferenței amabile a unui public prea fascinat acum de tinerele și scânteietoarele actrițe de la Hollywood — o Eleonora Duse, îmbrăcată straniu, cu dolmane cu brandenburguri și înalte chivăre negre, fantomatică asemenea grenadierilor lui Heine, purtând cu ea ruine și coloane din *Cetatea moartă* de D'Annunzio, autor pe care tinerii îl abandonaseră brusc, după ce se entuziasmaseră de-a lungul anilor cu *Fiica lui Ioris*. Toate astea țineau de trecut și ca atare le miroseau a cimitir. Și poate de aceea crescu vânzarea revistelor nord-americane, care ofereau, ca *The New York Times*, în magazine duminicale, știri despre noi stiluri muzicale, picturi ciudate, bizare mișcări literare ce apăreau la Paris (se pare că acolo, în ciuda celor ce se spuneau, avea loc o mică renaștere), cu toate că *L'Illustration* și *Lectures pour tous* păreau că ignoră aceste lucruri sau, când făceau aluzie la ele, era pentru a le anula în numele „simțului ordinii, al proporției și al măsurii", ajungându-se la situația că pentru a afla de unele inovații surprinzătoare — ca, de pildă, poezia unui oarecare Apollinaire, mort chiar în ziua Armistițiului — trebuia să recurgi la publicațiile newyorkeze. „Oamenii tineri sunt întotdeauna dornici de nou", spunea Primul Magistrat. Dar nu știa că, dincolo de versurile fără rimă și punctuație, dincolo de sonata distonantă apăreau — interesantă descoperire — și comentarii destul de înfricoșătoare despre situația din țara noastră. Într-o dimineață, vestea alergă din gură-n gură: într-un lung editorial, specialistul în probleme latinoamericane de la *The New York Times* făcea o necruță-

---

[1] Bătrân rege bolnav, care apare în opera *Parsifal* de Richard Wagner.

[2] Personajul principal al piesei omonime de Edmond de Rostand (1868–1918), despre fiul lui Napoleon și al Mariei Luiza.

toare analiză a falimentului nostru, vorbea de represalii polițienești și torturi, lămurea misterul anumitor dispariții, denunța asasinate care aici se ignorau încă, amintind că Primul Magistrat, pus în categoria unor Rosas, Doctor Francia — Dictator pe viață al Paraguayului —, Porfirio Díaz, Estrada Cabrera din Guatemala și Juan Vicente Gómez din Venezuela — de parcă ar fi vorbit de Ludovici de Franța sau Ecaterine de Rusia — era de aproape douăzeci de ani la Putere... Se dădu ordin să se retragă imediat ediția — complet epuizată la chioșcuri și pe străzi, până ce doctorul Peralta reuși să găsească trei exemplare la o tarabă de legume, al cărei proprietar cumpăra regulat ziarul de o sută douăzeci de pagini ca să împacheteze varza, verdețurile și batații. „Ar trebui să interzicem intrarea ziarului în țară", spuse Secretarul, văzând supărarea ce se zugrăvea pe chipul Primului Magistrat la citirea ziarului. „Ziar american. Scandalul ar fi și mai mare. Tot trustul Randolph Hearst s-ar arunca asupra noastră." Urmă o pauză. „Pe urmă, cuvântul tipărit se strecoară peste tot. Poți să închizi un adversar politic. Dar nu poți împiedica difuzarea unui ziar străin care te înjură de mamă. Un exemplar ajunge. Vine zburând prin aer, se ascunde în buzunarele călătorilor, în valize diplomatice, sub fustele doamnelor, trece din mână în mână, peste frontiere, râuri, munți..." Urmă o nouă pauză, mai lungă decât prima. „Blestemat ceasul când am semnat Decretul privind studiul englezei în școli. Acum toată lumea de aici știe să spună *Son of a bitch.*" Urmă o a treia pauză, și mai lungă decât a doua, întreruptă de vocea lui Peralta, care tocmai recitise editorialul: „Se menționează Articolul 39 din Constituția din 1910." Și cită papagalicește, ca la slujba de nuntă: „*Se vor organiza alegeri prezidențiale cu cel puțin trei luni înainte de expirarea mandatului de șase ani în curs.*" Urmă o a patra pauză, mai lungă decât a treia. „Da!... cine mă-sa le-o fi spus ălora' că aici vor fi alegeri?", strigă, deodată, Primul Magistrat. „Bun, sigur... Constituția din 1910, la Articolul 39 spune..." — „...spune ce zici tu, dar mai spune că alegerile nu

vor avea loc, dacă națiunea se află în stare de conflict armat sau de război declarat cu o putere străină." „Exact. Dar... noi cu cine ne luptăm, în afară de măgarii ăștia din țară?" Primul Magistrat îl privi pe celălalt cu solemnitate ștrengărească. „*Noi suntem încă în război cu Ungaria.*" „Adevărat!" „N-am semnat pacea cu Ungaria și pentru moment nici n-am de gând s-o semnez, pentru că acolo domnește haosul. Ambasadorul, care n-a primit salariul de trei luni, a trebuit să amaneteze toaletele neveste-sii. Dacă merg tot așa lucrurile la el în țară, în curând o să-l vedem cântând la vioară în vreun cabaret țigănesc... Și ce mă-sa! Gata! Suntem în război cu Ungaria. Și când e război nu se țin alegeri. Organizarea de alegeri acum ar însemna violarea Constituției. Pur și simplu!" „Ah, Domnule Președinte! Nu sunt doi ca dumneata!", spuse Doctorul Peralta, aducând servieta Hermes pentru a sărbători această imprevizibilă prelungire a conflictului mondial. Chestia cu războiul cu Ungaria îi suna ca un minunat amestec de *cumbia* și ceardaș, de *bamba*[1] și *friska*[2], serenade creole și *Rapsodia* de Liszt, totul dominat de onirica voce a sopranei ce se reflecta în oglinzile *Castelului din Carpați* de Jules Verne — așa cum se reflecta acum Intendenta Elmira, aferată să găsească pahare, în oglinzile Salonului de Audiențe.

*The New York Times* a publicat încă trei articole despre situația economică și politică din țară — articole ce s-au difuzat fantastic, cu toate că Peralta, vigilent, se aranjase să cumpere toate numerele ziarului, de îndată ce soseau la librăriile și la American Book Shops care îl primeau. Dar important era că o oficină pe cât de clandestină, pe atât de activă — montată, cu siguranță, de partizanii Doctorului Luis Leoncio Martínez — se însărcina, din umbră, să traducă textele, să facă sute de cópii la mașină și să le difuzeze prin poș-

---

[1] *Cumbia*, *bamba* — dansuri populare din diferite țări ale Americii Latine.

[2] Dans popular ungar.

tă, în plicuri de diferite mărimi, care, purtând de multe ori, în mod fraudulos, numele unor mărci, firme și emblemele unor cunoscute întreprinderi industriale și comerciale circulau ca inocent material de publicitate. Între timp, presa de aici, supusă cenzurii, împiedicată să abordeze numeroasele probleme care se dorea să fie trecute sub tăcere, se dedica, cu o măiestrie mereu crescândă — inspirându-se mult din vechile suplimente scoase de *Le Petit Journal* și de gazetele tabloide newyorkeze —, exploatării aspectelor senzaționale ale cronicii criminale, sângeroase, a evenimentului insolit. Dintr-odată, Crima din Calle Hermosilla sau Procesul Surorilor Paricide umpleau pagini întregi cu titluri pe șase coloane, timp de săptămâni. Și erau trecute într-o fioroasă și teratologică revistă — cu o splendidă folosire de adjective, subtile eufemisme pentru ceea ce era scabros, malițioase metafore pentru aspectele sexuale, nomenclatură osteologică, termeni de antropometrie legală, limbaj de morgă și sală de disecții — diferite cazuri: Îngropatul de Viu de la Bayarta, Copilul Născut cu Cap de Paca[1], Un Popor Troglodit în Plin Secol al XX-lea, Absolvit Cel ce și-a Spălat Onoarea în Sânge, Sextuplele din Puerto Negro, Și-a Ucis Mămica fără un Motiv Justificat, Se Impune Reprimarea Sadismului în Tavernele din Porturi, S-au Împușcat cu Cruzime la Sărbătorirea Aniversării, Bătrân Devorat de Furnici, Descoperirea unui Local de pierzanie în Sodoma, Recrudescența Comerțului cu Femei Albe, Tăiată în Bucăți la Cuatro Caminos, toate astea amestecate cu subiectele de permanent interes, datorită valorii istorice și conținutului lor uman, cum ar fi: Colierul Reginei, Moartea lui Napoleon al IV-lea în mâinile Zulușilor, Atlantida, Continentul Scufundat, Povestea lui Abelard și Eloisa, tratată cu eufemismele necesare în partea referitoare la acțiunile canonicului Fulbert, pe care câțiva împuțiți se grăbiseră să-l identifice — nimic nu le scăpa — cu șeful Po-

---

[1] Rozător de dimensiuni mari, care trăiește în America Latină. Se mai numește *tepezcuirtle* în Mexic și Guatemala și *majás* în Peru.

liției Judiciare... Viața se scurgea între omucideri, drame pasionale și întâmplări nemaipomenite, când sosi Crăciunul; și a fost un Crăciun cu adevărat bizar, când Crăciunul s-a transformat, de fapt, în *Christmas*. Frumoasa tradiție a sărbătorii în familie fu uitată brusc; oamenii nu mai făcură staule din staniol lipit cu clei, după modelul celui de la Bethlehem, cu ieslea, Fecioara, Sfântul Iosif, Măgarul, Boul și Păstorii — cu cât familia era mai bogată, cortegiul era mai numeros — care veneau să adore Pruncul, bucălat ca un cherubin, culcat pe frunze de *goiavă*, schimbate zilnic, ca încăperea să miroasă cât mai frumos. Nu se mai apucară să picteze din nou și să lăcuiască sfinții din anii trecuți, să lipească figurinele sparte, să atârne în casă Îngerul Bunei Vestiri de un fir aurit, sub Steaua de Argint, prinsă de tavan. În anul acela bizar, o pădure mișcătoare, asemănătoare celei ce înainta spre Dunsinane, urcă spre capitală, venind dinspre porturile Atlanticului: mii de brazi din Canada și din Statele Unite, aducători de miresme exotice în oraș, ce aveau să se înalțe în cartierele bogate, împodobiți de sărbătoare, cu globuri de sticlă, ghirlande de beteală aurie, lăstari artificiali de viță-de-vie, lumânări în spirală, clopote de hârtie și zăpadă de vată. Apărură animale ciudate, cu coarne încurcate, nemaivăzute vreodată în țară, cărora li se spunea *reni*, înhămați la sănii ticsite de pachete. Iar la intrarea magazinelor de jucării apărură bătrâni bărboși, îmbrăcați în roșu, numiți Santa Claus — ori *Santiclos*, cum le zicea lumea. Crăciunul tradițional, cel al Coloniei, cel de ieri, cel dintotdeauna fu înlăturat, într-o zi, de Crăciunul Nordic. În anul acela nu mai ieșiră pe străzi zgomotoasele cete de colindători cu dairele, ce mergeau din casă-n casă în ritmul cântecelului *„Bum, bum... Cine e? ...Oameni buni, Oameni buni“*, și apoi se împleticeau pe străzi de atâta rachiu ținut pentru Crăciun, *charanda* și *zamurillo* băute drept răsplată pentru preafericita veste că Immanuel se-ntrupase din nou și se afla printre noi. De aceea, colindele de altădată fură înlocuite în casele decente de cutiuțe care cântau melodiile *Silent*

*night, holy night* sau *Twinkle, twinkle, little star...*[1] Alarmați de această bruscă transformare a Crăciunului, preoții spuseră în puțin ascultatele predici ținute în noaptea de Crăciun că Santa Claus e o născocire eretică, transplantare de obiceiuri saxone, care, prin Bradul împodobit nu făceau decât să reînvie culturile păgâne ale popoarelor germanice — moștenire a epocilor când noi ascultam deja divinele voci ale Cântului Ambrozian, în splendoarea Procesiunilor Euharistice, iar ei umblau prin păduri, hirsuți și barbari, așa cum îi cunoscuse Iuliu Cezar, cu coifuri încornorate, bând hidromel și închinându-se Vâscului și Ilicelui. În plus, nici un calendar bisericesc nu pomenea de existența acestui Santicló care venea să aducă jucării copiilor *cu treisprezece zile înainte* ca Cei Trei Magi — cum se întâmplase întotdeauna aici — să se ocupe de treaba aceasta. Negustorii spanioli, ale căror păpuși toledane, valenciene și galițiene, căluți de lemn și bucătărioare cu vase de faianță nu fuseseră descărcate încă în Puerto Araguato protestară împotriva unei concurențe neloiale, care, de la 20 decembrie își umpluse vitrinele cu jucării mecanice, costume de indieni comanși, table *oui-ja* pentru făcut spiritism — spune și dumneata! — și panoplii de *cowboy*, sombrero texan, stea de șerif, centură cu ținte și două pistoale în tocuri cu franjuri... Unii spuneau că Santicló e Sfântul Nicolae. Dar experții în hagiografie afirmau că nici Sfântul Nicolae de Mira, patronul Rusiei, nici Sfântul Nicolae cel Mare, primul pontif cu acest nume, nu avuseseră vreo legătură cu comerțul cu jucării. Și cineva se întrebă în cele din urmă, cu ironie, într-un articol neobservat de cenzură, dacă acest Santicló cu căciulă vag frigiană, deși garnisită cu blăniță albă, îmbrăcat tot în roșu, n-o fi vreun *Roșu* în cel mai periculos sens al cuvântului. Dar ziaristului nu i-a mers bine în urma rău-intenționatei glume, pentru că în Săptămâna Mare încă mai era închis în Galeria nr. 13 a Penitenciarului Model, cu proxeneți și pederaști. Și dacă ultimul Cră-

---

[1] *Noapte liniștită, noapte sfântă* și *Sclipește, sclipește, steluță* (engl.).

ciun fusese ciudat, şi mai ciudată a fost în anul acela Săptămâna Mare, pentru că în timpul ei, în loc să se evoce Inventarea Sfintei Cruci, de-a lungul şi de-a latul teritoriului naţional lumea asistă la Inventarea Grevei.

Totul a început de Miercurea Cenuşii, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, cu neobişnuita grevă a unor zilieri de pe Plantaţia America, ce refuzară să primească bonurile de mărfuri date în loc de salariu. Mişcarea s-a întins repede la toate fabricile de trestie de zahăr. Garda rurală, poliţia călare şi garnizoanele din provincie fură mobilizate; dar nu puteau face nimic contra unor oameni ce nu manifestau, nu făceau scandal, „nu tulburau ordinea publică", ci stăteau liniştiţi în porţile caselor, refuzând să lucreze, cântând cu acompaniament de chitară, *cuatro* sau *bandurria*[1]:

*Trestie eu nu mai secer,*
*secere-o vântul, de-o vrea,*
*ori s-o secere muierea*
*când s-o legăna prin ea.*

Greva aceea au câştigat-o. Dar în Sâmbăta Mare începură o grevă minerii din Noua Córdobă, în semn de protest împotriva concedierilor arbitrare, urmaţi, în curând, de docherii din Puerto Araguato şi de muncitorii portuari din Puerto Negro... Asemeni acelor boli tropicale ale căror bube nestatornice înroşesc, pe rând, în mod imprevizibil, un umăr ca să treacă apoi pe coapsa dreaptă, şoldul stâng, ca apoi să urce pe piept, plimbându-şi erupţiile prin regiunile corpului omenesc unde se situează, conform acelui Adam Kadmon al cabaliştilor, Splendoarea, Triumful, Amorul, Dreptatea, Temelia, pe harta Republicii apăreau dintr-odată, fără anunţ prealabil, erupţii de roşeaţă, aici, acolo, în Nord, în Sud, unde dădea în pârg fructul de cacao, fumegau tumulii cărbunarilor, creşteau bananierii, se usca tutunul, sau, cu dinamită, se proce-

[1] Tipuri de chitare latinoamericane.

da la Împărțirea Stâncilor. Nimic nu putea opri această epidemie; la nimic nu serveau amenințările autorităților, edictele cominatorii, decretele, armele militarilor, parada baionetelor; oamenii dobândiseră conștiința înfiorătoarei forțe de inerție, a brațelor încrucișate, a rezistenței tăcute, iar când erau duși, cu paturi de pușcă în spate, pe ogoare și în fabrici, se duceau cu voința fermă de a lucra prost, de a produce puțin, folosindu-se de toate șiretlicurile menite să provoace o oprire a mașinilor, să paralizeze macaralele, să taie verigile unui lanț, când nu aruncau nisip pe axul vreunei roți dințate sau în cilindrul unui piston. Se spunea că Studentul — acel „student“ de care începea să se audă cam prea mult, mereu activ, deși invizibil, rătăcitor și ubicuu, ascuns și totuși vizibil, mutându-se de la Șes la Munte, din porturile pescărești la fabricile de cherestea din Tierras Calientes — era instigatorul, organizatorul întregii acestei activități. Și era evident acum că nu este singur în aceste acțiuni atât de multiple și de bine organizate; erau mulți, mult mai mulți poate decât se credea, cei care aplicau tactica lui, folosindu-se de aceleași trucuri, aplicând aceleași sisteme. „Sunt organizați în *celule*“, spunea Doctorul Peralta, vrând să explice totul cu ajutorul unui termen pe care Primul Magistrat nu reușea să-l înțeleagă: „Dacă e vorba de celule, le avem pe cele de la Penitenciarul Model“, răspundea. „Și nu mai sunt de ajuns pentru atâta lume.“ (Încerca să glumească.) „Am ajuns cel mai mare hotelier al Republicii.“ Și răsfoia nerăbdător volumele ce rămăseseră încă împrăștiate pe masă: *Anti-Dühring*, *Sfânta Familie*, *Critica Programelor de la Gotha și Erfurt*. „Aici nu se spune nimic de *celule*.“ Și nici în *Manifest*. Singurul lucru foarte clar era ceea ce se spunea acolo, pe ultima pagină: „*Comuniștii sprijină orice mișcare revoluționară îndreptată contra ordinii social-politice existente*...“ Într-una din zile, Doctorul Peralta îi aduse Președintelui o publicație ciudată, ce sosise cu obișnuita corespondență: era vorba de un ziar. Dar un ziar deosebit, cum nu se mai văzuse până

atunci în țară: tipărit pe hârtie de mătase, cu opt pagini format 16, de mărimea unei cărți, ușor, nu mai mare decât o scrisoare obișnuită. Un singur titlu: *Eliberarea*. De altfel, prezentat îngrijit, cu patru coloane pe pagină, perfect lizibil, asemenea unui dicționar. Exemplarul *Anul I. Numărul 1* se deschidea cu un editorial împotriva regimului, sever, fără epitete inutile, sec ca un plesnet de bici, scris într-un stil clar și sprinten. „Asta-i ceva nou", murmură Primul Magistrat, văzând că se spuneau lucruri mult mai supărătoare decât insultele la superlativ, din cale-afară de neaoșe, pe care i le adresau de obicei partizanii lui Luis Leoncio Martínez. Urma apoi o prezentare amănunțită a celor mai recente nelegiuiri comise de poliție, cu numele victimelor și numele agenților. După aceea, o serioasă analiză a ultimelor greve, trăgându-se concluzii de ordin practic din izbânzile și greșelile înregistrate. Și în paginile din mijloc, asta era cea mai gravă chestie, o enumerare — atât de exactă în privința detaliilor, datelor și cifrelor, încât presupunea, cu siguranță, cunoașterea unor documente ținute în cel mai mare secret — a celor mai ascunse afaceri făcute de Președinte, miniștrii, generalii și acoliții săi în ultimele luni. „Printre noi e o Iudă", strigă Primul Magistrat cu o schimonoseală de indignare. „Cineva le-a furnizat toate datele astea." „Dar... cine publică asta?", întrebă Doctorul Peralta, perplex. „Nu-i nevoie să întrebi. Citește fraza de la sfârșitul ziarului: „*Proletari din toate țările, uniți-vă!*" „Dumnezeii...! Așa se încheie și *Manifestul*!" „Ceea ce înseamnă că acest ziar fără semnături e semnat..." Înainte de ora zece se află că mii de persoane primiseră ziarul clandestin cu poșta de dimineață. Experții în tipografie, convocați la Consiliul de Miniștri ca să examineze cazul, au fost de părere că ediția nu putuse fi tipărită decât în afara țării; judecând după caracterele întrebuințate, stilul paginației, proveniența — germană după aparențe — a hârtiei de Biblie, care, în prezent, nu se găsea în țară. Poate că tipografia se afla în vreun oraș de frontieră. Așa încât

se instituí cenzura întregii corespondențe din străinătate. Dar marțea următoare, la puțină vreme după ce se deșteptase, Primul Magistrat găsi *Numărul 2* din *Eliberarea* pe tava cu micul dejun, adus de Intendenta Elmira. Se instituí, ca atare, cenzura internă la centrele de cartare. Ceea ce nu împiedică apariția *Numărului 3*, care, ignorând căile poștale, fu găsit — cu banderolă, dar fără ștampile — în cutiile de poștă ale ministerelor, instituțiilor publice, întreprinderilor comerciale și locuințelor particulare, fără să mai vorbim de exemplarele care, acum, circulau din buzunar în buzunar, treceau dintr-un sertar în altul sau erau strecurate pe sub porți, aruncate pe ferestre sau lăsate în verande ori pe pervazurile ferestrelor de misterioase mâini. Toate tipografiile Republicii au fost puse sub supraveghere militară. În spatele fiecărei rotative, prese, mese de dat șpalturi, al fiecărui linotip se afla câte un detectiv. Dar nimic nu putu împiedica apariția numerelor 4, 5, 6 și 7 din *Eliberarea*. Tipografia clandestină, tipografie-fantomă, invizibilă, tăcută, continua să lucreze cu exasperantă eficiență. Era ca un Laborator Central, o făurărie a gnomilor ce se afla aici, poate în acest cartier, poate în cel de dincolo, ca să confecționeze, fără zgomot și forfotă, blestematele păginuțe de 16, care, în fiecare săptămână, îi provocau insomnii Primului Magistrat... Cam pe atunci, într-o ședință a Consiliului, Ministrul de Interne pronunță o frază nouă, ce suna a formulă magică și amenințătoare: „Aurul Moscovei." „Ce Aurul Moscovei, nici pomeneală de Aurul Moscovei", urlă Președintele. „Bolșevicii sunt săraci lipiți pământului; n-au ei aur pentru..." (Se duse să ia un număr recent din *L'Illustration* de la Paris.) „Priviți... Priviți pozele astea... Grămezi de cadavre pe malurile Niprului și Volgăi... Copii numai piele și os... Foametea anului 1000... Holera... Tifosul... Marile ducese cerând de pomană pe străzi... O mizerie fără seamăn și fără speranțe..." Ministrul insista. Totul e foarte adevărat. Dar bolșevicii ăia vânduseră tezaurul lui Potemkin și al Ecaterinei cea

Mare, coroanele de la Kremlin, bijuteriile confiscate de la prinți și boieri, tablourile de la Ermitaj ca să subvenționeze o revoluție internațională, singura capabilă să salveze comunismul de la dezastru. „Citiți, citiți articolele publicate de Kerenski în presa nord-americană." Aurul Moscovei nu era o ficțiune. Numai Aurul Moscovei putea explica existența în țară a unei publicații ca *Eliberarea* (tocmai primiseră *Numărul 8*), pe hârtie scumpă, cu utilaje ascunse în vreo peșteră sau în vreuna dintre neștiutele subterane pe care — așa cum afirmă unii istorici — le construiseră conchistadorii spanioli sub ceea ce este astăzi capitala Republicii, ca să lege între ele trei fortărețe, azi în ruine... Și când, la puține nopți după aceea, explodă o nouă petardă la Palat — deși fără să facă prea multe pagube, fiindcă fusese pusă într-o debara plină de vechituri — realitatea unui Aur al Moscovei se întipări în mintea Primului Magistrat. Nu erau o simplă fantezie a umoriștilor caricaturile din *Le Rire*, care înfățișau un Urs aruncând bombe cu fitilul aprins peste harta Europei, nici imaginea unei Caracatițe Roșii, care, din vârful bisericii Sfântul Vasile, își întindea tentaculele ca să cuprindă tot globul. Una dintre aceste tentacule se strecurase în țara noastră. „Trebuie luate măsuri de urgență", murmura Peralta. „Și ce ne mai rămâne de făcut?" răspundea Demnitarul, parcă obosit deodată, tânjind după un Arc de Triumf care, de s-ar fi înălțat aici, în locul unui Vulcan inutil, l-ar fi condus, pe sub bolta-i înaltă, spre voluptuoasa tihnă aromind a vin și cărbune de lemn de la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard... În zilele agitate și de neliniște, ducea dorul după Țara Inteligenței, unde chiar în metrou se putea citi un alexandrin demn de Racine:

*Le train ne peut partir que les portes fermées...*[1]

---

[1] Trenul nu poate porni decât cu ușile închise... (fr.)

la care — cum remarcase odată Ilustrul Academician, acum atât de departe — ar fi putut răspunde un Azarias din *Athalie*, reîncarnat în persoana șefului de stație de la Pigalle, ce, *en un lieu souterrain par nos pères creusé*[1] (actul V), i-ar fi dat plecarea trenului în direcția Place de l'Étoile:

*J'en ai fait devant moi fermer toutes les portes.*[2]

---

[1] Într-un loc subteran, săpat de părinții noștri (fr.).

[2] Am făcut ca în fața mea să se închidă toate ușile (fr.) — replici din piesa amintită, de Jean Racine.

# *Cincisprezece*

*Nu cred că Frica sau Spaima pot fi lăudabile sau utile...*

DESCARTES

Într-o dimineață, s-a răspândit zvonul că fusese găsit un cal mort, putrezit, cu pântecele desfăcut, în rezervorul principal de apă potabilă al orașului și, ca urmare, toți cei ce băuseră de la robinetele legate de Apeductul Municipal — și era deja ora unsprezece — erau amenințați cu tifosul. Dar când Ministrul Salubrității, în persoană, veni să cerceteze cazul, constată că în celebrul Bazin del Almendro, orgoliu al construcțiilor hidraulice naționale, plutea doar un cal de lemn — negru, cu copitele argintate, bine cunoscuta reclamă a șelăriei „Mânzul Andaluz" — pe care niște siniștri glumeți îl azvârliseră acolo în timpul nopții. Tocmai începuse lumea să se calmeze, când se declară un incendiu cu vâlvătai roșii — prea roșii — la un debit de tutun aflat la periferie. Și după o urlătoare mobilizare de mașini, pompierii se treziră în fața unui imens foc bengal, aprins în mod inexplicabil, ce-și încheia distracția într-o veselă răpăială de rachete. A doua zi, înșelate în buna lor credință, mai multe ziare publicară anunțurile mortuare, cu respectivele *requiescat in pace* ale unor înalți funcționari de stat ce se bucurau de o sănătate excelentă. Și începu astfel o epocă de mistificări, de glume groaznice, răspândire de zvonuri, totul pentru a crea o atmosferă de dezordine, neliniște, neîncredere și nemulțumire în întreaga țară. Se primeau tigve de mort prin poștă;

soseau coroane mortuare acolo unde nu murise nimeni; suna un telefon la miezul nopții, ca să te anunțe că stăpânul casei, plecat, murise de un infarct într-un bordel. Și soseau scrisori anonime, misive confecționate cu litere tăiate din ziare, care amenințau cu răpiri și atentate, informau — aproape întotdeauna exact — despre cazuri de homosexualitate, adultere, conțineau false știri despre răzvrătiri în provincie, disidențe în cadrul Înaltului Comandament Militar, iminente falimente, închiderea unor companii de asigurări și apropiate raționalizări la alimentele de primă necesitate. Și mai apăreau, în mai mică măsură, ca să provoace îmbulzeli, cozi, proteste, ciocniri cu poliția, anunțuri de schimburi avantajoase — crătiți uzate contra mașini de cusut, scule contra ceasuri elvețiene, roabe contra biciclete — la magazinele cu clientelă grasă sau la un American Grocery deschis recent. Se căutau muncitori, plătiți cu salarii fabuloase, de către fabrici de mult închise. „Nu consumați carne de vacă aftoasă", aviza o foaie volantă distribuită la miezul zilei. „Banca Națională își suspendă operațiunile", anunța alta pe înserat, ca a doua zi lumea să se calce în picioare în fața ghișeelor. Se trăia într-un oraș întors pe dos, cu noțiuni falsificate, adrese aiurite, cu fire încurcate în așa fel că telefonul de la morgă făcea atingere, în mod inexplicabil, cu biroul Primului Ministru, iar telefonul de la bordel îl trezea, în zori, pe Nunțiul Papal. Cine comanda un pian Steinway la New York găsea în ladă un măgar decapitat; cine cumpăra un disc cu Tito Schipa, tenor foarte apreciat, deoarece cânta în spaniolă, auzea o revărsare de înjurături la adresa Guvernului de cum punea acul pe disc, cu toate că acesta avea pe el marca Master's Voice. Pe lângă toate astea, se trecea și la acțiuni mai însemnate: agitatori tot mai îndrăzneți, care provocau panică în săli de cinema cu explozii de magneziu, scoteau șinele tramvaielor, tăiau firele electrice — lăsând jumătate de oraș fără lumină ca să dea mai bine cu pietre în vitrinele anumitor magazine... Era o întreagă armată ocultă, mobilă, inteligentă, plină de idei și de șiretenie, care acum

acționa peste tot, ca să dezorganizeze ceea ce era organizat, să dezarticuleze mecanismele administrative, să mențină autoritățile într-o veșnică spaimă și, mai ales, să instaureze un climat de încordare tot mai mare. Nimeni nu mai credea în nimeni. Iar poliția, neputincioasă, în ciuda continuei înmulțiri a agenților, detectivilor, turnătorilor, denunțătorilor, informatorilor, observatorilor din umbră, lovea mereu pe de lături fără să dea niciodată de adevărații autori ai cutărei sau cutărei acțiuni. Încă două bombe explodaseră la Palat, cu toate că la intrarea în clădire toată lumea era percheziționată și era examinat fiecare pachet adus din afară. Şi cum trebuia învinovățit cineva și nimeni nu voia să-și recunoască descurajarea, se căutau rațiuni valabile pentru a demonstra că promotorul a tot ce se întâmpla, maestrul acțiunilor drăcești, stăpânul mecanismelor tainice este Studentul. Dar editorialele *Eliberării* — niciodată semnate, bineînțeles — afirmau că straniile întâmplări care-i nelinișteau pe cetățeni nu se datorau activității comuniștilor: „Noi nu ne folosim de glume și mistificări pentru a duce înainte lupta noastră." Şi continuând pe un ton mai neaoș: „Adevărații revoluționari nu se țin de scandaluri, curvăsărie și jocuri de noroc." Şi alături, mereu severa antologie de concepte marxiste, în chenar: *„Omenirea nu-și pune niciodată decât probleme pe care le poate rezolva, pentru că, dacă privim bine, vom vedea că întotdeauna problema apare acolo unde există deja condiții materiale pentru a fi rezolvată* (Contribuții la critica economiei politice)." „Încep să cred, zicea Președintele, dezorientat, că măgărușul ăsta spune adevărul. Urmărește alte scopuri. E un visător. Dar sincer. Nu și-ar pierde el timpul să-mi dea telefon ca să-mi spună că aseară am murit ca Félix Faure." „Dar bombele?", zicea Peralta. „Ei, da, bombele". spunea Primul Magistrat, din nou nehotărât. „Comuniștii, ca și anarhiștii, pun bombe pe unde pot. N-ai decât să privești desenele din presa internațională. Şi totuși..." „Partea proastă e că lumea pune totul pe seama Studentului", remarca Secretarul. „Şi din cauza asta a devenit un mit, e un fel de Robin

Hood cu inelul lui Giges[1]. Iar prostimea noastră adoră poveştile astea..." Şi avea dreptate, pentru că mult, tare mult circulaseră romanele lui Ponson du Terrail[2] şi *Mizerabilii* pe drumurile ţării, cu personaje care-şi schimbă numele, vârsta şi înfăţişarea, înşelându-şi întotdeauna urmăritorii. Gaston Leroux arătase puterea mimetică a unui răufăcător în foarte tradusul şi cititul roman *Misterul camerei galbene*. Şi pe un fond de clasici răzvrătiţi, de istorici *outlaws*[3], de neprinşi împărţitori de dreptate, figura Studentului apărea pe buzele oamenilor când stăteau la taclale la portiţă sau prin case, în cântecele care se năşteau îngânat în camera din spate a vreunei cârciumioare prin vreun sat — deşi acolo, ca să spunem lucrurilor pe nume, nu prea se ştia ce poate fi chestia asta cu comunismul — ca un fel de luptător şi reformator, apărătorul săracilor, duşmanul bogaţilor, biciul necinstiţilor, recuceritorul unei naţionalităţi alienate de capitalism, având ca înaintaşi diverşi conducători populari din războaiele noastre de independenţă, care, prin faptele lor generoase şi justiţiare, continuau să trăiască în memoria oamenilor. Faima ubicuităţii sale, mai ales, creştea de la o zi la alta; era geniul itinerarelor imprevizibile care, bătându-şi joc de barajele poliţiei, de posturile de control şi patrule, se deplasa de la minele din Nord la şantierele navale din La Verónica, de pe meleagurile tăietorilor de lemne pe podişurile acoperite de răşinoase. Şi se îmbogăţea legenda Studentului cu fapte de laudă, noutăţi şi balade ce se transmiteau din gură-n gură: se strecura prin ferestruici atât de înguste, că trecerea lui pe-acolo era o minune; alerga pe acoperişuri, sărea de pe o terasă pe alta, se travestea în pastor protestant, în călugăr capucin, orb prefăcut într-o zi, fals poliţist în alta — plugar, miner, cărăuş, medic cu geantă, tu-

[1] Rege al Lidiei (685–657 î.Hr.); potrivit legendei, era posesorul unui inel ce-l făcea invizibil.

[2] *Pierre-Alexis Ponson du Terrail* (1829–1871), romancier francez, autorul mai multor romane-foileton, printre care şi celebrul *Aventurile lui Rocambole*.

[3] Haiduci, oameni în afara legii (engl.).

rist englez, harpist ambulant, cărător cu spatele — și în vreme ce toată Securitatea Statului îl căuta cu mare tămbălău de motociclete și cartiere întregi asediate, cel căutat, somat, se odihnea poate pe vreo bancă, în Parcul Central, cu o perucă de bătrân, barbă albă și ochelari negri, cu fața vârâtă într-un ziar, în timp ce partizani de-ai lui — nu se știa, de fapt, dacă erau partizani de-ai lui — începeau să cânte, acolo, în depărtare, pe pământurile agavei și nopalului, în aerul cu miros de alge și năvoade, în lanurile de grâu de pe culmi și pe ogoarele dintre zăpezi, câteva versuri ce se cântaseră mult în Mexic, cu ani în urmă:

*Lumea zice că plugarii*
*suntem toți niște tâlhari*
*că nu stăm în jug ca boii*
*cum vor stăpânii ăi mari.*

„Nu vreau mituri", spunea Primul Magistrat în fața realității crescânde a Studentului, al cărui presupus — necunoscut — chip i se năzărea, în fiecare dimineață, între fereastra biroului și telurica prezență a Vulcanului Tutelar. „Nu vreau mituri. Nimic nu circulă atât în continentul ăsta ca miturile." „Așa e, desigur", era de părere profesorul de liceu, care ieșea deseori la suprafață în Peralta. „Moctezuma a fost răsturnat de mitul mesianic-aztec al Omului-cu-Fața-Palidă-ce-avea-să-vină-din-Răsărit. În Anzi a dăinuit mitul Dumnezeului Inca, încarnat în Tupac Amaru, care-a luptat vitejește cu spaniolii. A existat mitul Învierii-Vechilor-Zei, ce ne-a adus un Oraș-Fantomă în pădurile din Yukatán, pe când Parisul sărbătorea venirea pe lume a Secolului Științei și se închina Zânei Electricitate. Mitul unui Auguste Comte în stil brazilian, cu mistica împerechere dintre Batucada[1] și Pozitivism. Mitul acelor *gaucho*[2] invulnerabili la gloanțe. Mitul haitianului

---

[1] Dans african.
[2] Locuitor al *pampei* argentiniene sau uruguayene, iscusit călăreț și crescător de vite.

ăluia — Mackandal, parcă se numea — în stare să se transforme în fluture, iguană, cal sau porumbel. Mitul lui Emiliano Zapata, urcând la ceruri după moarte, călare pe-un armăsar negru ce scotea foc pe nări." „Şi în Mexic, remarcă Demnitarul, l-au răsturnat şi pe prietenul nostru Porfirio Díaz cu mitul «Sufragiu efectiv, nu realegere» şi deşteptarea Vulturului şi a Şarpelui[1] ce dormeau foarte bine, spre fericirea ţării, de mai bine de treizeci de ani. Şi acum apare aici mitul Studentului, regenerator şi pur, spartakist[2] şi omniprezent. Trebuie să sfârşim cu Mitul Studentului... Şi poliţia asta a noastră, instruită, în mă-sa, în Statele Unite, care e un căcat, e în stare doar să bată oameni legaţi de mâini şi de picioare, să biciuiască şi să înece în căzi de baie..." Peralta tocmai deschidea servieta Hermes pentru a mai potoli spiritele stăpânului, când sosi surprinzătoarea, neaşteptata, minunata veste că Studentul, găsit acolo unde te aşteptai mai puţin, se lăsase arestat în mod prostesc, fără să se opună, fără eroism, la un punct de control din Sud, unde doi jandarmi naivi — dar nu chiar atât de naivi — se miraseră că într-o căruţă cu trestie de zahăr se afla un tăietor de trestie fără bătături în palme. Fotografia individului, făcută acum, coincidea cu aceea de pe un anumit act de înscriere la universitate, foarte studiată de poliţie. Şi de două ceasuri tipul nega că el e *El*, într-o celulă — nu voia *celule*? — a Penitenciarului Model. „Pentru Dumnezeu, să nu i se facă vreun rău!", exclamă Primul Magistrat. „Un mic dejun copios cu *arepas*[3], unt, brânză frământată, fasole neagră, jumări de ouă şi chiar o duşcă mai lungă — aşa, fără fasoane — dac-o vrea. Şi după

---

[1] Aluzie la stema mexicană, reprezentând un vultur luptându-se cu un şarpe.

[2] Adept al spartakismului (*Spartakusbund*), mişcare socialistă şi apoi comunistă germană, condusă de Karl Liebknecht şi Rosa Luxemburg, între 1914–1919.

[3] Un fel de turtiţe de mălai cu unt, umplute cu carne, peşte, brânză, jumări etc.

aceea, să-l aducă la mine în birou. O să vorbim ca între bărbați. Și să-i dai cuvântul meu că n-am de gând să mă folosesc de puterea mea contra lui. Așa, rezistența o să fie mai mică."

Primul Magistrat își pregătise cu grijă scenografia. Îmbrăcat cu o sobră redingotă paspolată cu mătase — cravată roz perl și o decorație la butonieră —, stătea cu spatele la marea fereastră cu geamuri translucide ce se deschidea spre curtea centrală a palatului, în spatele mesei sale de lucru, în așa fel încât lumina să cadă pe chipul vizitatorului. În mijlocul mesei, clasica mapă de birou, din piele de Cordoba cu încrustații, cu o sugativă cenușie, călimara cu acvila napoleoniană pe un postament de marmură verde, obligatoriul pahar, tot din piele, plin cu creioane bine ascuțite, un prespapier amintire de la Waterloo, un *coupe-papier* de aur, cu stema Republicii gravată pe mâner; și teancuri, multe teancuri de hârtie într-o dezordine căutată, ici și colo împrăștiate, ca și cum ar fi fost cufundat într-un atent studiu al unor documente. În dreapta sugativei, lăsat ca din întâmplare, un exemplar cu coperți galbene din manualul pentru creșterea găinilor Rhode-Island Red... Doctorul Peralta îl pofti pe Student cu o politețe deosebită, fără ca Primul Magistrat să-și întrerupă o aparentă verificare a unor cifre bifate pe rând cu un stilou. Ridicând mâna aferat, îi arătă vizitatorului un fotoliu. Și după ce strânse câteva foi de hârtie, le întinse secretarului: „În devizul pentru viaduct era o greșeală de trei sute douăzeci de pesos. E inadmisibil. Ar trebui să știe acești domni că în ziua de azi se pot comanda din Statele Unite niște aparate care se numesc «mașini de calculat»..." Peralta ieși și urmă o lungă tăcere. Corpolent, adus de spate, părând parcă mai mare datorită proporțiilor maiestuoase ale fotoliului prezidențial, Primul Magistrat își privea adversarul cu o oarecare surpriză. Se aștepta la un tânăr atletic, cu mușchi dăltuiți de handbalul de la Universitate, cu o figură crispată și sfidătoare, gata parcă de luptă și avea în fața sa un tânăr subțiratic, pipernicit,

la jumătatea drumului între adolescenţă şi maturitate, cam nepieptănat, cu faţa palidă, care-l privea drept în faţă, e-adevărat, aproape fără să clipească, cu nişte ochi foarte deschişi, parcă verzi-cenuşii, poate verzi-albaştri, care, în ciuda unei sensibilităţi aproape feminine, exprimau tărie de caracter şi hotărârea celui care putea să acţioneze, dacă socotea că e necesar, cu duritatea credincioşilor şi a convinşilor... Se priveau amândoi, Stăpânul, Puternicul, Nezdruncinatul şi Debilul, Tăinuitul, Utopistul, peste prăpastia dintre două generaţii, văzându-şi chipurile pentru întâia oară. Rezultatul era pentru amândoi reciproc lamentabil. Cel de Sus era pentru cel de Jos un arhetip, un exemplar istoric, o figură făcută să se afle în mijlocul unora dintre acele afişe, produse ale unui folclor de foarte recentă creaţie, ce conturase pentru triada contopită într-un singur trup — Puternicul, Capitalistul, Patronul — o imagine la fel de invariabilă şi fixată pe retină cum fuseseră cu veacuri în urmă cele ale Doctorului Bolognez, Turlupin sau Matamoros din *Commedia dell'Arte* italienească. Acum Protagonistul alegoriilor revoluţionare — şi Studentul se gândea la nişte desene de Georg Grosz, la nişte schiţe de Masreel — era acest individ pe care-l avea în faţă, cu redingotă şi pantalon reiat, cu un ac de cravată cu perlă şi mirosind a parfumuri scumpe, lipsindu-i doar jobenul strălucitor ca marcă distinctivă şi ţigara de foi înfiptă între colţii ascuţiţi, pentru a simboliza — aşezat pe saci de dolari care existau în realitate, cu toate că se aflau în depozitele unei bănci elveţiene — Spiritul Burgheziei... Iar cel de Jos era pentru cel de Sus un alt personaj folcloric, pe care-l măsura, îl cântărea, îl diseca, surprins de necesitatea de a da o oarecare atenţie unui personaj atât de puţin important. Acesta, pe care îl avea în faţă, era un fel de clasic student de roman rusesc — în versiunea noastră — visător şi doctrinar, mai degrabă nihilist decât politician, proletar de nevoie, locuind în mansarde, prost hrănit, prost îmbrăcat, dormind printre cărţi, cu resentimente aţâţate de frustrările unei existenţe mediocre.

Ambii erau produsul acelorași circumstanțe. Dar cel de Sus, pragmatic în felul său și bun cunoscător al mediului în care se învârtea, apucase cu graba nerăbdătorului pe calea ascendentă, jalonată acum cu busturile și statuile sale; cel de Jos căzuse în capcanele unui mesianism de un soi nou, care, în întreg continentul, îl duceau pe vizionar, printr-un proces fatal, spre o Siberie Tropicală, spre trista glorie a unui Bertillon[1] sau spre acel deznodământ — subiect pentru articolele unor viitori ziariști — al dispariției care-nu-lasă-urme, familiile celui dispărut, celui pulverizat, fiind obligate să aducă flori, la presupuse date comemorative, la morminte fără trupuri, cu nume și prenume săpate în tristețea unei gropi goale, mai profundă decât cea a unui coșciug... Și într-o tăcere de abia întreruptă de ciripitul vreunei păsări ce răsuna în palmierii din curte, se înfiripă un dialog în contrapunct, ce nu se desprindea de pe buze ca să devină sonor. Amândoi se priveau: *Nu știe cât de bine își joacă rolul / pare mai degrabă poet de provincie decât orice altceva / absolut „în rol" / din cei premiați la Jocurile Florale / haine frumoase care-ți fură ochii / costumaș de la* The Quality Shop */ față ca un fund de copil mic / obraji de fetiță / pare mai alb în fotografii; odată cu vârsta se reîntoarce la origini / nepieptănat, cravata strâmbă ca să pară cu stil / miroase a curvă cu atâta colonie / n-are înfățisarea, forța pentru a fi ceva / e ceva respingător în expresia sa / se crede un Masaniello*[2] */ eu îl credeam mai bătrân / mă întreb dacă mă privește cu ură sau cu teamă / îi tremură mâinile: băutura / are mâini de pianist, dar ar trebui să-și curețe unghiile / Tiranul clasic / Arhanghelul — cum am fost cu toții / om viciat și dedat la porcării: i se citește pe chip / față de băiețel care n-a prea pus jos multe muieri; intelectual lăbar / nici măcar monstru: un șef înfumurat / pipernicițiii ăștia sunt cei mai răi / totul aici*

---

[1] *Alphonse Bertillon* (1853–1914), savant francez, creatorul antropometriei ca metodă de identificare a criminalilor.

[2] *Tomaso Aniello*, zis *Masaniello* (1620–1647), tribun popular napolitan.

*e regizat: felul în care m-a primit, lumina în ochi, cartea asta pe birou / capabil de orice: n-are nimic de pierdut / nu mă privi așa că eu n-am să-mi las ochii în pământ / deși e curajos, n-ar rezista la torturi / mă întreb dacă ar suporta să fie torturat: sunt oameni care nu rezistă / îmi închipui că i-e frică /... la torturi... / dacă l-ar schingiui puțin / o să încerce să-mi smulgă niște nume / de ce să aștept atât? o spaimă bună la început / pune mâna pe butonul soneriei; o să sune / nu; mi-am dat cuvântul / nu știu dacă voi putea rezista / să-i vorbesc întâi / e oribil să te gândești la asta, la asta, la asta..., / nu trebuie să facem martiri, nu trebuie să facem martiri din acești oameni: să evităm asta pe cât posibil / mi-a dat cuvântul; dar cuvântul lui nu face nici cât o ceapă degerată / toată lumea știe, acum, că El e aici și că mi-am dat cuvântul / o să sune și mă văd deja încătușat / alții, mai tari ca el s-au lăsat convinși / când o să se decidă să vorbească? / să-i dau drumul și să pun să fie urmărit; trebuie să se ducă undeva / de ce mă-sa nu-mi vorbește? de ce nu se hotărăște să deschidă gura? / transpiră / sudoarea asta care curge acum pe mine și n-am batistă, n-am batistă, nici în buzunarul ăsta... / îi e frică / zâmbește / vrea să-mi propună ceva; vreo porcărie / o să-i ofer ceva de băut / precis o să-mi ofere ceva de băut / nu o să accepte ca să facă pe puritanul / măcar de mi-ar da ceva de băut; m-aș simți mai bine / nu vreau să mă expun unui refuz / hai, hai odată, îndrăznește; scoate o sticlă din servietă; toată lumea știe ce ții înăuntru / și totuși, o să-i spun... Să-i mai spun o dată... Dar parcă nu m-a înțeles; camionul ăsta / cred că a zis ceva în legătură cu băutura; dar n-am auzit bine; camionul ăsta / acum, tramvaiul / tramvaiul / nu înțeleg gestul / cred că nu mi-a înțeles gestul / ne-am privit destul; acum, cartea ca să vadă că...* Primul Magistrat puse mâna pe cartea cu creșterea găinilor Rhode-Island Red. O deschise și, punându-și ochelarii, începu să citească vădit zeflemitor: *„O fantomă umblă prin Europa: fantoma Comunismului."* Iar celălalt continuă cu o ironie și mai evidentă: *„Toate puterile vechii Europe s-au unit într-o*

*Sfântă Alianță pentru a încolți acest spectru*: Papa și Wilson, Clemenceau și Lloyd George." „...*Metternich și Guizot*", îl corectă celălalt. „Văd că-i cunoașteți pe clasici", spuse Studentul. „Mai degrabă creșterea găinilor. Nu uita că sunt de la țară... Poate de aia..." Și tăcu, nedumerit cu privire la stilul ce avea să-l adopte în acel dialog: nu putea folosi stilul arborescent din *Ruga pe Acropole*, pe care un tânăr din noua generație l-ar găsi ridicol, dar nici să ajungă la cealaltă extremă, la vocabularul mitocănesc și de mahala la care se deda, deși cu oarecare farmec, în conversațiile lui intime cu Doctorul Peralta și Intendenta Elmira. Ca atare, optă pentru tonul umanist și măsurat, fără tutuiala obișnuită de pe la noi, ce crea, prin exotismul său în această lume de petreceri și libertinaj, o imediată distanțare, mai mare decât cea impusă de masa care-i despărțea. În chip de actor foarte stăpân pe gesturile sale, vorbind printre dinți — în genul lui Lucien Guitry — îl întrebă pe tânărul aflat în fața lui, asemeni unui personaj de tragedie copleșit de indescifrabilele meandre ale Destinului: „De ce mă urâți *dumneavoastră* atât de mult?..." Studentul, dându-și seama pe deplin de strategia verbală a celuilalt datorită acelui *dumneavoastră / îmi vorbește în stilul lui Voltaire, când povestește că „a avut onoarea să converseze cu o indiancă" aproape goală...* /, răspunse cu glasul cel mai blând și calm ce-i veni pe buzele intimidate: „Nu vă urăsc pe *dumneavoastră*, Domnule." „Dar faptele grăiesc", spuse Puternicul, fără să ridice tonul: „Bombele nu sunt puse pentru servitorii din Palat. Și pe urmă văd în sufletul *dumneavoastră* ură și mânie." „Dar nu contra *dumneavoastră*, Domnule." „Dar... bombele?" „Nu le-am pus eu, Domnule. Și nu mă pricep deloc la explozive." „Bine, nu *tu* (se corectă), *dumneavoastră*. Dar le pun partizanii dumneavoastră, prietenii, complicii dumneavoastră" / *brusc i se păru că vorba „complice" era vulgară și suna a raport de poliție...* /, „coreligionarii, colaboratorii, subalternii dumneavoastră" / *atenție, iar folosesc limbajul înflorit.* / „Noi nu punem bom-

be, Domnule." Primul Magistrat începea să-şi piardă răbdarea. Se juca aici fabula cu Lupul şi Mielul. „Dar... atunci cine le pune? Cine? Vreţi să-mi spuneţi *dumneavoastră?*" „Alţii, nu noi. Am văzut suficient că atentatele anarhiste nu schimbă nimic în lume. Ravachol şi Caserio cu voinţa lor distrugătoare sunt la fel de absurzi ca Bakunin şi Kropotkin cu doctrinele lor." „Nu-mi mai veniţi cu bizantinisme, cu chichiţe de tipul conciliului din Niceea / *iar am luat-o razna!* / care, de fapt, tot aia e... Presupunând că nu sunteţi dumneavoastră, când explodează o petardă la mine în baie, în orice caz, aplaudaţi." „Din contră, Domnule. Cel mai rău lucru ce ni s-ar putea întâmpla acum ar fi să vă omoare cineva. Am un tovarăş de luptă, catolic practicant — n-are leac! — care se roagă şi face jurăminte Divinei Pastora ca să ne apere preţioasa *dumneavoastră* existenţă." Primul Magistrat se ridică în picioare, pe jumătate uimit şi supărat: „Preţioasa mea existenţă? Ai chiar tupeu! Şi când spun *tupeu* e un eufemism..." / *acum începe să mă tutuiască* / „Avem nevoie de *dumneavoastră*, Domnule." Celălalt, Puternicul, Imensul izbucni în hohote de râs: „Asta chiar că-i bună: vasăzică eu sunt marxist, comunist, menşevic, revoluţionar şi mama mamei cui i-a făcut, că toţi sunt o apă şi-un pământ şi umblă după acelaşi lucru: să se instaleze la Kremlin, să se instaleze la Elysée sau la Buckingham Palace, sau să se aşeze în acest fotoliu (şi bătea cu mâna în speteaza fotoliului prezidenţial) ca să-i reguleze pe ceilalţi, să se bucure de viaţă şi să-şi umple buzunarele de parale. Ambasadorul Ţarului, care a rămas aici aşteptând ca *povestea* de acolo să se ducă de râpă, mi-a povestit că nevasta lui Lenin folosea bijuteriile, colierele şi coroana Împărătesei Alexandra..." „E minunat că gândiţi astfel şi credeţi asemenea poveşti, Domnule. E mai bine să nu fim înţeleşi decât să fim înţeleşi pe jumătate. Cei care ne înţeleg pe jumătate ne combat mai bine decât cei care ne socotesc nişte visători." „Dar, în sfârşit, dacă eu aş muri mâine..." „Pentru noi ar fi lamentabil, Domnu-

le... Pentru că o Juntă Militară ar lua puterea și totul ar continua la fel sau mai rău sub guvernul unui oarecare Walter Hoffmann, Dumnezeu să-l odihnească." „Dar... ce vreți dumneavoastră, atunci?" Celălalt, pe un ton nițel ridicat, dar fără să se repeadă, răspunse: „Să fiți răsturnat *de-o-miș-ca-re-po-pu-la-ră.*" „Și după aceea? O să vii tu să-mi iei locul, nu-i așa?" „Niciodată n-am dorit așa ceva." „Atunci, aveți un candidat?" „Cuvântul *candidat* nu face parte din vocabularul nostru, Domnule." Primul Magistrat ridică din umeri: „Tâmpenii! Pentru că în fond, cineva, cineva trebuie să-și asume puterea. E nevoie întotdeauna de un Om, de un Om în fruntea unui guvern. Uite, Lenin în Rusia... A! Știu!... Luis Leoncio Martínez, profesorul tău de la Universitate..." „E un cretin. Poa' să se ducă-n mă-sa cu Puranele[1] lui, cu Camille Flammarion și Lev Tolstoi (și acum râdea). Reîntoarcerea la Glie! La a cui glie? A lui United Fruit?" Primul Magistrat începea să se plictisească de întorsătura conversației, ceea ce se vădea în nerăbdarea de a schimba discuția: „Înseamnă că dumneavoastră vreți să instaurați aici socialismul?" „Căutăm un mod." „Modul rusesc?" „Poate nu același. Aici ne aflăm la altă latitudine. E mai ușor și totodată mai greu." Președintele se plimba acum prin birou, vorbind parcă cu el însuși: „O, copii, copii, copii! Dacă ați instaura socialismul aici, în 48 de ore ați avea infanteria marină nord-americană în Puerto Araguato." „E foarte probabil, Domnule." „Și atunci? (ton protector și plăcut). *Te* invidiez. La vârsta ta și eu mă gândeam la asemenea lucruri. Dar... acum?... Uite: pe Ioana D'Arc au ars-o pe rug la nouăsprezece ani, pentru că dacă ar fi ajuns la treizeci, s-ar fi culcat cu Regele Franței și ar fi obținut același lucru, tratând cu englezii, fără să moară în flăcări... Tu ai idolii tăi. De acord. Îi respect. Dar nu uita că yankeii sunt romanii Americii. Și contra Romei nu poți face nimic. Și cu atât mai puțin cu

---

[1] *Puranas* (sanscrită) — colecție de texte sacre brahmane, ulterioare *Vedelor*.

prostimea noastră... (ton intim, acum) ...Poţi să-mi vorbeşti cu toată încrederea, ca unui frate mai mare. Eu am o experienţă politică pe care voi n-o aveţi. Aş putea să-ţi explic de ce unele lucruri sunt posibile şi altele nu. Tot ceea ce vreau este să înţeleg... Să ne înţelegem... Ai încredere în mine... Spune-mi..." „Doar de-aş fi nebun!", răspunse celălalt, izbucnind în râs şi începând să umble prin birou în sens invers decât interlocutorul său, în aşa fel încât atunci când unul stătea cu spatele la căminul cu buturugi false, celălalt stătea cu spatele la consola a cărei oglindă aşezată între două uşi mărea dimensiunile încăperii. Deodată, Demnitarul făcu un gest de descurajare, în stil de mare actor: „Toată viaţa primim lecţii. Astăzi, auzindu-te vorbind, mi-am dat seama brusc că sunt Primul Deţinut al Naţiunii. Da. Nu zâmbi. Trăiesc aici înconjurat de miniştri, funcţionari, generali şi doctori, toţi cu spatele îndoit în ploconeli şi linguşeli, ascunzându-mi adevărul. Îmi arată doar o lume aparentă. Trăiesc în peştera lui Platon... Tu ai auzit de asta, de peştera lui Platon? Bineînţeles! Sunt un prost că te-am întrebat!... Şi deodată, soseşti tu, plin de credinţă, de avânt, de sânge tânăr şi mă simt pătruns de versul poetului francez: «Mai mult învăţ de la un prieten tânăr decât de la un maestru bătrân.» Ah, dacă aş putea conta pe sinceritatea unor oameni ca tine! Aş face mai puţine greşeli! Mai mult, chiar: sunt dispus să port un dialog într-un climat nou. Uite, de exemplu: înţeleg că am fost prea *riguroşi* — să zicem — în ceea ce priveşte problema universitară. Vrei să o discutăm pe faţă şi să pleci de aici, peste o oră, cu o soluţie care să îi satisfacă pe ai tăi? Depinde de tine: vorbeşte..." Celălalt, mergând dinspre cămin spre oglindă: „*Commediante...*" Demnitarul se îndreptă dinspre oglindă spre cămin, cu paşi nervosi, pierzându-şi stăpânirea de sine dinainte: „Ascultă! Dacă tu l-ai citit pe Alfred de Vigny, să ştii că şi eu l-am citit. Nu-mi juca mie rolul lui Pius al VII-lea în faţa lui Napoleon. Pentru că, înainte de a apuca să spui «*Tragediante*», o să afli cum sună

asta." Şi-şi scoase Browningul din buzunarul interior din stânga redingotei, punându-l pe birou cu ţeava îndreptată spre interlocutor: „Deci, războiul continuă?" „Va continua, cu mine... sau fără mine." „Continui cu utopiile şi socialismul tău care au eşuat peste tot?" „E treaba mea... Şi a multor altora." „Revoluţia Mexicană a fost un eşec." „De aceea am învăţat multe." „Povestea din Rusia a eşuat deja." „Încă nu se ştie." Acum, Primul Magistrat se juca cu pistolul, băgând şi scoţând, în mod ostentativ, încărcătorul cu cinci gloanţe. „Omoară-mă odată", spuse Studentul. „Nu", zise Preşedintele, băgând din nou arma în buzunar. „Nu aici în Palat. S-ar murdări covorul." Se făcu tăcere. Din nou se auziră ciripind păsărelele în curte. Două priviri care se uită pe pereţi ca să se evite. (*Cât o să mai dureze asta?... Ar trebui să îndrept tabloul acela... Situaţie fără ieşire...*) În cele din urmă, făcând parcă un efort, vorbi iar Preşedintele: „Bine. Dacă nu vrei să te înţelegi cu mine, îţi dau trei zile ca să părăseşti ţara. Cere-i lui Peralta tot ce ai nevoie. Poţi pleca unde vrei. La Paris, de pildă. O să dau dispoziţii să ţi se dea o rentă mai mult decât decentă, cu toată discreţia. Nu o să fie nevoie să te prezinţi la ambasada noastră. Prietenii tăi n-or să fie miraţi văzându-te plecând, deoarece ştiu că aici eşti *terminat* ca revoluţionar... Nu! Aşteaptă! Nu face gesturi melodramatice! Nu încerc să te cumpăr; îţi propun doar o simplă alegere..." Schimbă tonul: „Nu-ţi ofer Parisul frumoaselor şi al Restaurantului Maxim's, cum aş face cu orice mitocan parvenit de-al nostru. Îţi propun Parisul Sorbonei, al lui Bergson şi Paul Rivet, care după cât se pare ştie multe despre noi şi a publicat de curând un magnific studiu despre o mumie dăruită de mine acum mai mulţi ani Muzeului Trocadero. Restul, e treaba ta ce faci. La Saint-Étienne-du-Mont să-l saluţi din partea mea pe Racine; la Panteon, pe Voltaire şi pe Rousseau. Sau, dacă vrei, să-ţi faci Rugăciunea ta pe Acropole, în stil bolşevic; ai la dispoziţie, la Père Lachaise, Zidul Federaţiilor. Acolo găseşti de toate... N-ai decât să alegi." (Şi

repetă de câteva ori acel „n-ai decât să alegi“, cu o intonație ce devenea tot mai ambiguă.) „Eu n-am nimic de făcut la Paris“, spuse Studentul după o lungă pauză. „Faci cum vrei. Rămâi. Dar, începând de marți — poimâine —, voi da ordin să fii omorât, fără milă, oriunde vei fi găsit.“ „Moartea mea v-ar face o publicitate foarte proastă.“ „Fiule, Legea Fugii este o minciună universal acceptată. La fel ca cea a sinuciderii evadatului, sau a celui ce se spânzură în celulă pentru că au uitat să-i ia șireturile de la pantofi. Și asta se întâmplă în țările cele mai civilizate, deși au minunate Ligi ale Drepturilor Omului și alte instituții la fel de respectabile pentru salvgardarea Libertății și Demnității Individului... Ah! Și te previn că împreună cu tine vor cădea și cei ce te vor fi adăpostit cu familiile și neamurile lor. E clar?“ „Pot să plec?“ „Du-te dracului! Și pregătește-ți epitaful: *Aici se odihnește cel ce a murit de tâmpit.*“ Studentul se ridică. Primul Magistrat făcu un gest de despărțire, nevrând să riște să-i întindă mâna, de teama unei sfidări: „Nici nu știi cât regret. Un tânăr atât de valoros ca tine. Și ce-i mai rău e că te invidiez; dacă aș avea vârsta ta, aș fi alături de ai tăi. Dar tu nu știi ce înseamnă să cârmuiești o țară ca asta. Nu știi ce înseamnă să lucrezi cu un material uman care...“ Imaginea Primului Magistrat dispăru într-o avalanșă de cristale sparte. Oglinda care o reflecta, etajerele, tablourile, căminul dispăruseră într-o grămadă de tencuială, stucărie spartă, lemn aurit, așchii, hârtii, odată cu o bubuitură din cele care te fac să-ți vâjâie urechile și apoi pare că se prelungesc în piept și pântece. Președintele, foarte palid, scuturându-și pulberea de tencuială care-i albea redingota ca pe o bluză de brutar, privea catastrofa. Studentul căzuse pe jos. Acum se pipăia, ca să vadă dacă mâinile nu i se pătau de sânge. Fața, mai ales, pentru că îl interesau foarte mult femeile. „Nu-i nimic... Suntem în viață“, spuse Președintele. „Și acum o să mai credeți că sunt atât de idiot încât să-mi pun singur bombe?“ zise celălalt, ridicându-se. „Acum te cred. Dar asta nu schimbă nimic. Ce am spus rămâne bun

spus." Încăperea se umplea de lume: servitori, funcționari, soldați din gardă, Intendenta Elmira, secretarele. „Ieși pe aici", spuse Primul Magistrat, conducându-l pe Student printr-un salonaș alăturat, totul în roz, împodobit cu gravuri rafinat licențioase, cu o sofa largă cu multe perne, de unde se cobora în stradă pe o îngustă scară în formă de melc despre care se vorbea mult în oraș: „Pe aici intră fetițele?" „La vârsta mea mă descurc încă bine. Ai văzut." Şi punându-i o mână pe umăr: „Pentru tine trebuie să fiu un fel de Caligula... nu?" „Mai degrabă calul lui Caligula", răspunse celălalt abordând o incredibilă insolență, înainte de a coborî scările cu o iuțeală de veveriță... Primul Magistrat era atât de stupefiat, încât atunci când apăru Doctorul Peralta nu reuși decât să-i spună: „Deschide-i jos... și să fie lăsat în libertate." „Au adus trusa de prim-ajutor, domnule." „Nu cred că e nevoie... N-am nimic... Nimic... Nimic..." Şi își pipăia tot corpul, de la piept până la genunchi, fără să simtă vreo durere sau că are mâinile umede de sânge.

# *Şaisprezece*

*... e mai mare cinstea şi siguranţa în rezistenţă decât în fugă.*

DESCARTES

În martie al acelui an a fost nevoie să se prelungească Moratoriul, pentru că dacă nu s-ar fi prelungit printr-o hotărâre oficială, Moratoriul ar fi fost prelungit, lungit şi întins, dus până la limitele calendarului de către toţi aceia ce se obişnuiseră cu el. Învârtelile, reaua-credinţă, înşelăciunea, şmecheria aliată cu lipsa de solvabilitate se adăposteau la magicul, fermecătorul — şi oarecum sepulcralul — cuvânt *Moratoriu*. Nimeni nu plătea nimic. Chiriaşii de prin case îi primeau pe cei veniţi să încaseze chiria cu lovituri de pietre şi cu parul, dând drumul şi la câini pentru completarea tacâmului. Negustorii din Canare, vânzătorii ambulanţi orientali, negustori pe credit erau acuzaţi că sunt anarhişti de către gospodinele sigure că există un poliţist prin apropiere, când insistau prea mult să le prezinte o foarte veche datorie pentru nişte broderii sau lenjerie. Se cumpărau mărfuri în rate pentru a fi amanetate în aceeaşi zi, se lua dintr-un loc ca să se umple o gaură în altă parte, recurgându-se la cămătari, într-un perpetuu carusel de chitanţe, semnături, escrocherii pe muchie de cuţit de a fi date în vileag, trăindu-se din expediente şi din miracole, din tombole şi din camete cu o asemenea circulaţie de cecuri fără acoperire, încât chiar şi cei ce se mai bucurau de faima de bogătaşi trebuiau să plătească totul peşin. Şi din

aceste motive, orașul nou descreștea — ăsta e cuvântul: *descreștea* — la fel de repede cum crescuse. Ceea ce era mare se micșora, se turtea, se aduna, reintrând parcă în cimentul fundațiilor. Etalând o bruscă mizerie, ambițioșii zgârie-nori din oraș — acum mai degrabă zgârie-cețuri decât zgârie-nori — păreau mai împuținați cu etajele de sus nelocuite, părăsite de companii falimentare — apartamente posomorâte, urâțite de pete de umezeală, de tristețea geamurilor murdare și singurătatea statuilor care în timp de săptămâni parcă se îmbolnăviseră de lepră. Coșcovite, neîngrijite, edificiile se integrau într-un soi de tablou urban cenușiu care degrada, delabra, îmbătrânea tot ceea ce fusese modern într-o vreme pentru a-l învălui în bătrânețea a ceea ce era bătrân la începuturile veacului. Portalurile Bursei, adormită și aproape pustie, ajunseseră o piață de păsări cântătoare, papagali și broaște țestoase, cu tarabe de dulciuri și porumb fiert, prăvălioare de cizmari cârpaci, tocilari, vânzători de cărți de rugăciuni și amulete și vraci ce vindecau cu ierburi de pădure („*Matale, pentru zahăr în sânge, fiertură de busuioc; matale, pentru astm, țigări de floare de ciumăfaie; dumitale, pentru umoarea care-ți curge din membru, lapte de cocos cu gin olandez; matale, cumătră, pentru luna de întârziere, ceai de nalbă cu două frunze de mastic colea, și să mă ierți că-ți arăt cu mâna, în gușa păsăricii...*" „Neguțătorii din templu", suspina biblic Primul Magistrat. „În ciuda Tratatului de la Versailles, Europa merge prost", spunea Doctorul Peralta, în chip de consolare, visând la alt război, lung, bun, plin de savoare, mai apropiat, poate, decât se credea. „Wilson cu cele Paisprezece Puncte[1] ale lui a tras toată lumea pe sfoară." Mii de anunțuri de solduri și lichidări cântau Recviemul magazinelor. Abandonate de cei ce le contractaseră, niște clădiri cărora de-abia le dăduseră dinții de lapte — pereți începuți,

---

[1] *Thomas Woodrow Wilson* (1856–1924), președinte al S.U.A., a prezentat în Congres documentul conținând cele „14 puncte" menite, în opinia sa, să asigure pacea mondială, ce au servit inițial ca bază a negocierilor Tratatului de la Versailles.

ce nu atingeau statura unui om — erau peste tot ruine, asemeni unor avortoni, prezențe a ceea ce nu a ajuns încă să fie, revenire la începuturi —, saloane fără tavan, scări neterminate, coloane involuntar pompeiene — în timp ce vastul plan de urbanizare, sistematizare și parcelare din împrejurimi era cucerit de buruienile coborând dinspre munte. Buruieni ce se întorceau în Capitală cu escorta lor de campanule și panașe de sărbătoare; și în urma Buruienilor, Tufișurile, și în urma Tufișurilor, Trunchiurile, Ferigile Arborescente, creaturile vegetale ale Deplasării Rapide și Creșterii Rapide, adumbrind pietrele mărunte unde se întorceau acum Viperele Exilate pentru a-și depune ouăle la răcoare. În vremea aceasta, colinele ce înconjurau orașul se umpluseră de cocioabe de tinichea, carton gudronat, scânduri de ambalaje, ziare lipite cu pap și clei, totul sprijinit în pari și furci, pe povârnișul dealului, în imposibil echilibru rupt cu năruiri de încăperi și prăbușiri de familii întregi în râpă, de grăbitele ploi de primăvară. Aglomerările acelea erau *Bidonville*-uri, *Villamiseria*, *Favele*, de pe înălțimile cărora puteai contempla, în fiecare noapte, asemeni unui spectator așezat la galerie, panorama orașului iluminat — casele cu argintărie și cristale, cu valoroase colecții filatelice și pivnițe cu sticle etichetate și datate, unde mai exista câte cineva ce se gândea să organizeze tombole pentru Conservarea Bisericilor Coloniale sau să pregătească alegerea unei Regine a Frumuseții pentru a ne reprezenta (creolă, dar nu prea „tuciurie", totuși) la Concursul Internațional de la Coral Gable, de unde ne venea valsul *On Miami Shore*, cântat peste tot... În anul acela, fabricile de zahăr își suspendaseră producția mai devreme ca de obicei. Lăsați în voia lor, arborii de cauciuc își cicatrizau rănile în desișurile junglelor sudice. Se produseseră noi greve în Nord, răzvrătiri la fabricile de cherestea din Ciudad Urrutia, ciocniri sângeroase între mineri și armată în Noua Córdobă. Diverse cete înarmate, conduse de căpetenii cu nume necunoscute până ieri, bântuiau prin munții din Sud, dând foc la conace, prădând depozite, asaltând ca-

zărmi — stăpâne, pentru două-trei zile, pe așezări unde-i puneau să danseze pe primar, pe negustori și pe celelalte notabilități, trăgând cu armele în pământ pentru ca dansul să fie mai însuflețit. Autoritățile dintr-o serie de provincii nu mai puteau face nimic împotriva oamenilor răsculați, care — lucru observat de mai multe ori în istoria țării — se deșteptau dintr-o blândețe, o amorțeală, o resemnare de treizeci de ani pentru a trece brusc, când te așteptai mai puțin, la o violență pe care sociologii de aici o considerau străină de bunătatea înnăscută, caracteristică temperamentului național. Țărani bolnavi de friguri și schistosomiază, încălțați în opinci, cu ochii adânciți în orbite de boală, se avântau acum — călare pe mârțoage mușcate de țânțari și gândaci, cu rosături și răni mizere, supurânde — contra strălucitorilor, impresionanților armăsari de Kentucky ai Gărzii Rurale. Erau lupte între flintă și Mauser, între cuțite și strămurarițe țărănești și ascuțitele baionete reglementare. În așezările mai mari, țigla, cărămida, piatra și uneori dinamita luptau contra plumbilor... Toate acestea îl izolau pe Primul Magistrat într-o insulă, o insulă cu turnuri de pază, donjonuri, multe gratii și un simetric decor de palmieri, care era Palatul Prezidențial — unde soseau atâtea vești contradictorii, ce se băteau cap în cap, false sau adevărate, optimiste sau zugrăvite în negru, încât era imposibil să faci o socoteală clară, generală, în ordine cronologică a ceea ce se întâmpla realmente. Cine voia să minimalizeze o înfrângere suferită micșora importanța întâmplării, vorbind de ciocniri cu tâlhari și bandiți, când, de fapt, avusese loc o înfruntare cu o adevărată armată populară; cel ce voia să-și justifice importanța mărea debitul forțelor adverse; cine voia să-și ascundă carențele de informații ocolea realitatea. „Mă faceți să mă gândesc, spunea Primul Magistrat, furios, la generalii europeni, care, când pierd o bătălie, vorbesc de *retrageri strategice* și *schimbări de poziție*, manieră elegantă de a admite că au încasat o chelfăneală pe cinste." Și cădeau guvernatori, cădeau comandanți de garnizoane, cădeau înalte personalități în uniformă sau cu

pălării panama, într-un continuu balet şi carusel de destituiri, repuneri în funcţie, înlocuiri, posturi pierdute şi recâştigate, misiuni ingrate, încredinţate celor ce voiau să rămână acasă, recuzări cerute telegrafic, scoaterea la lumină a unor vechi colaboratori căzuţi în dizgraţie, discursuri patriotice, îndemnuri la armonie naţională. Şi insula Palatului se făcea, de la o zi la alta, tot mai insulă, cu o continuă aglomerare a slujitorilor Guvernului, care, între zidurile de solidă piatră colonială, se simţeau parcă păziţi, apăraţi de forţele potrivnice, ce asemenea unui val purtat de îndepărtate uragane, cu traiectorii deocamdată imprevizibile, lovea turnurile de pază, meterezele şi parapetele, unde strălucea tot timpul albastrul metalic al armelor de foc. Pe terasele clădirii — prevederea e mama înţelepciunii — se aduseseră saci cu nisip. În aer plutea un miros de atentate. O uşă trântită brusc de vânt, demarajul brutal al unei motociclete, un trăsnet căzut din senin, fără să anunţe ploaie — cum se întâmpla atât de des în aceste luni — provocau asemenea spaime, încât refrenul „nu fiţi tâmpiţi" al Intendentei Elmira răsuna în imensitatea galeriilor păzite cu străşnicie, asemeni unui reiterat laitmotiv dintr-o operă wagneriană. „Strângeţi şurubul, Domnule Preşedinte. Trebuie să strângem mai tare", spunea Peralta când o întâmplare neplăcută venea să adumbrească scurgerea unei noi zile. Mai grav, însă, era că acum nu se mai putea *strânge şurubul* acolo unde era poate mai necesar aşa ceva, pentru că alături de insula Palatului o altă insulă — foarte apropiată şi totuşi intangibilă — se născuse în oraş; o insulă galbenă, prea încărcată cu stucaturi şi sculpturi — un stil plateresc trecut prin California —, ce creştea de la o zi la alta aproape faţă în faţă cu locul unde se întindea răcoroasa penumbră a Hotelului Cleveland, a magazinelor Grocery, mirosind a sirop de arţar, a adormitei Clearing House, a barului Sloppy-Joe's şi a mai multor prăvălii de *suveniruri* şi ciudăţenii care în lipsa unor obiecte de artizanat tipice — foarte muzical, poporul nostru avea un simţ plastic puţin dezvoltat — vindeau ponchouri de Oaxaca, maracase hava-

neze, capete mumificate în stil jívaro[1], purici îmbrăcați — nunți și înmormântări — în jumătăți de coajă de nucă, cheutori țărănești și alte lucruri ce nu se produseseră niciodată în țară, alături de piese arheologice de proveniență îndoielnică. Și această insulă era American Club, unde — și asta se știa de la informatori de încredere — între partide de pocher, întruniri ale Fiicelor Revoluției, ședințe ale masonilor cu fes turcesc, aniversarea unor date ca: *Independence Day*, *Thanksgiving*, 4 Iulie și *Halloween*, stegulețe înstelate și copii cu măști din dovleac — era analizată cu severitate criza din țară, dezordinea, bancruta, ajungându-se la uluitoarea, la incredibila concluzie că în aceste momente, în lipsă de altceva mai bun, Omul-Providențial — făclia arzândă, am spune — ar putea fi Luis Leoncio Martínez, învinsul de la Noua Córdobă, bine văzut „dintr-odată", cu totul uimitor, de Departamentul de Stat nord-american. „Deși lucrurile au fost ținute în mare taină, Ariel știe, că a fost câteva zile la Washington", remarca Peralta. „Ceea ce demonstrează încă o dată că în politică nu există dușmani morți." Primul Magistrat cugeta cu voce tare: „Ăștia, *ăștia*, ale căror interese le-am apărat ca nimeni altul, *ăștia*, care au obținut de la mine tot ce au vrut, îmi pun în spate acum toate relele din țară. Și nu vor să admită că această criză nu este numai a noastră, ci este generală, universală. N-au decât să se uite la Europa, unde n-au făcut altceva decât un imens căcat, întorcând harta cu dosul în sus, distrugând monede naționale și creând naționalități artificiale; un haos, ți-o spun eu, *un haos*. Și acum au pretenția să facă ordine aici cu un profesor universitar cretin." „Își închipuie că printr-o schimbare — eternul Mit al Schimbării — o să se îndrepte ceea ce merge prost... Își închipuie poate că ne ramolim, că am ajuns nițel *vieux-jeu*[2]", gemea Peralta, în timp ce Demnitarul revenea la o idee fixă, ce-i frământa sufletul de câteva zile: „Am fost un imbecil că nu l-am împușcat pe Student, aici, când l-am avut

---

[1] Trib războinic din regiunea Amazonului.

[2] De modă veche (fr.).

în faţă, aşa cum te am pe tine acum. Şi cu Browningul pe masă. Un simplu gest. Iar pentru public: *A vrut să mă ucidă şi m-am apărat*. Un glonţ tras de Intendenta Elmira în umărul stâng al redingotei agăţate pe un umeraş, pe care o puteam îmbrăca după aceea. Şi o fotografie reuşită a celuilalt, căzut pe covor, victimă nefericită a legitimului meu instinct de conservare. Totul evident. Totul dovedit. Iar primele aplauze ar fi răsunat la American Club." „Nu s-ar fi rezolvat nimic cu asta." „Dar Studentul continuă să existe; n-a plecat. Poliţia noastră, ca întotdeauna, e incapabilă să-l înhaţe. Şi continuă să-şi publice gazetuţa pe hârtie de Biblie." „Ziar citit, mai ales, de membrii American Club-ului. Pentru că publicul căruia îi este destinat de-abia de ştie să-l citească. Ideile lui sunt prea complicate pentru oamenii noştri cu opinci sau salopete." „Poate că n-or înţelege prea bine ideile tipului, dar au încredere în el." „Eh! În mod abstract. *E Cineva-care-vine-să-îndrepte-ceva*. Din nou Mitul Schimbării! Dar n-are trup, îi lipseşte chipul, nu e palpabil. Pentru ţăranii noştri, e mai concret Sfântul Expedito ăla, neştiut de nici un calendar bisericesc, la care se închină când vor ceva imediat, rugându-se în faţa unei gravuri tipărite — la Paris, cu siguranţă — unde apare Făcătorul de Minuni necunoscut de Biserică cu o spadă în mână şi cu inscripţia: *Hodie-azi*, dar oamenii zic Jode[1], gravată în oţel." „Şi tu crezi că Leoncio se bucură de mai multă popularitate decât Studentul?" „Deloc. Dar tocmai pentru că americanii se tem de Student — şi, în primul rând, de ideile pe care le reprezintă — îl sprijină pe omul nostru din Noua Córdobă. Individul nu-i interesează. Dar el personifică un tip de *Democraţie* pe care ei o invocă de fiecare dată când vor să schimbe ceva în America Latină." „Chestie de vocabular." „Fiecare cu ale lui: ei vorbesc de *Apărarea Democraţiei*, noi, de *Apărarea Ordinii Stabilite*..." Primul Magistrat cugeta din nou cu glas tare: „Poate că am putea umbla la coarda onoarei naţionale: inad-

---

[1] Joc de cuvinte intraductibil — *joder* înseamnă în spaniolă a face amor, a călări pe cineva, a batjocori, a pisălogi, a freca.

misibilul amestec al yankeilor în treburile interne ale țării... Poporul nostru îi urăște pe americani." „Poporul nostru, da; dar burghezia noastră s-a înțeles întotdeauna cu ei. Pentru oamenii cu bani de la noi Americanul este sinonim cu Ordinea, Tehnica, Progresul. Copiii de familie bună care nu studiază la Colegiile iezuite din Belén sunt la Cornell, Troy, sau la West-Point. Suntem invadați — și dumneata o știi foarte bine — de Metodiști, Baptiști, Martorii lui Iehova și de *Christian Science*. Bibliile nord-americane fac parte din mobilierul familiilor noastre bogate, la fel ca portretul lui Mary Pickford, în ramă de argint, cu bine-cunoscuta dedicație ștampilată *Sincerely yours*[1]." „Ne pierdem tot specificul; ne-am îndepărtat prea mult de Mama Spanie." „Nu câștigăm nimic plângându-ne. Dumitale nu-ți lipsește snaga și ai trecut prin chestii mai grele. Erau mai periculoși generalii Ataúlfo Galván și Walter Hoffmann, cu care era și o parte din armată. Cel puțin n-avem o lovitură de stat militară în perspectivă." „Asta e adevărat. Armata e de partea mea. Fără îndoială." „Și asta o știu și yankeii, Domnule Președinte, asta o știu și yankeii..." În timpul acesta, începu să se audă o muzică lentă, suavă, dar interpretată cu simțire de viori, din spatele *flamboyán*-ilor[2] din Parcul Central. „Iar au început ăștia!", strigă Primul Magistrat; „Elmirita zice că vine cârna... Închide fereastra, Peralta..." Și secretarul închise fereastra, pus la curent, cu promptitudine, cu Afacerile Morții, singurele afaceri înfloritoare, mergând ca pe roate, în aceste vremuri de criză, datorită unor oameni abili, buni cunoscători ai unei clientele mereu sigure, frământate de ancestrale neliniști escatologice în fața ideii Somnului Veșnic. În întreaga țară, printr-un proces de sincretism al tradițiilor, în care specificul din Extremadura — primul nostru Conchistador era originar din Cáceres, la fel ca Pizarro — se amestecase cu cel indian, riturile mortuare erau complexe, pompoase și prelungite. Când murea cineva într-un sat, vecinii

---

[1] A dumneavoastră, cu sinceritate (engl.).
[2] Arbore exotic ornamental, din familia leguminoaselor.

îi umpleau casa, transformând priveghiul într-o acţiune colectivă de mare rezonanţă, cu oameni adunaţi la porţi, în curte şi pe trotuare, fundal dramatic de plânsete şi bocete, de suspine şi femei leşinate, fără să lipsească de-a lungul întregii nopţi cafeaua neagră, ceştile cu ciocolată, vinurile proaste şi rachiurile tari, într-o mare dramă de îmbrăţişări emoţionate, rugăciuni şi bocete în jurul sicriului — şi impresionante împăcări între familii până ieri duşmane, ce se reîntâlneau, după ani în care nu se mai văzuseră, într-o împrejurare atât de solemnă. Urma apoi doliul, doliul de şase săptămâni, doliul de şase luni, doliul pe viaţă, care, când era vorba de o văduvă arătoasă, se respecta până la noua căsătorie. Şi toate acestea, deşi transformate în privinţa scenografiei, se păstrau în importanta capitală de azi. Morţii nu mai erau ţinuţi şi privegheaţi în casă, ci în stabilimente funerare, tot mai numeroase — la o populaţie în creştere, un număr mai mare de decedaţi — ce se întreceau în a oferi inovaţii şi un lux tot mai mare clienţilor lor. Şi, încetul cu încetul, aceste pompe funebre se înmulţiseră în centrul oraşului, strângând un cerc sumbru în jurul Palatului Prezidenţial — cu sicrie într-un continuu du-te-vino, cortegii de flori, îngeri şi cruci, cai cu valtrapuri negre, dricuri cu pereţi de sticlă şi transporturi nocturne de trupuri ţepene, învelite în giulgiuri verzi... Dar cea mai extraordinară dintre toate aceste instituţii tocmai se inaugurase foarte aproape, lângă Ministerul Administraţiei Publice, cu o boiangerie anexă, imitaţie a firmei Deuil en vingt-quatre heures[1] de la Paris, la colţul străzii Tronchet, în spatele Madeleinei. Remarcabil pentru La Eternidad era că familiile puteau alege un stil de mobilier, decoraţiuni şi atmosferă pentru a primi condoleanţele lângă sicriu. Se aflau acolo Sala Colonială, Sala Empire, Sala Renaşterea Spaniolă, Sala Ludovic al XV-lea, Sala Escorial, Sala Gotică, Sala Bizantină, Sala Egipteană, Sala Rustică, Sala Masonică, Sala Spiritistă, Sala Crucea de Trandafir, cu fotolii, embleme, ornamente, simboluri adecvate caracterului capelei mortuare.

---

[1] Doliu în 24 de ore (fr.).

Şi dacă aceasta era dorinţa clienţilor, ca mare invenţie adusă din Statele Unite, priveghiul era acompaniat de o muzică nobilă şi senină, fără contraste de intensitate şi ritm — deşi niciodată total funebră — executată de cuartete sau mici formaţii de corzi cu armoniu, în miresme de tămâie, în spatele unor spaliere cu imortele sau al unui gard viu de coroane puse pe suporturi, formaţii al căror repertoriu cuprindea în principal *Meditaţia* din *Thaïs*, *Lebăda* de Saint-Saëns, *Elegia* de Massenet, *Ave Maria* de Schubert şi cea de Gounod, cântate şi recântate, fără pauză, de la sosirea sicriului până la plecarea spre cimitir. Când aceste melodii se strecurau în Palat la ceasurile dimineţii, Primul Magistrat, exasperat să asculte mereu acelaşi şi acelaşi lucru, repetat de sute de ori — mai tare când nu circulau maşini prin Parcul Central — poruncea să se închidă toate ferestrele, cu toate că era urmărit de temele ce continuau să-i răsune în cap. Şi nu reuşea să adoarmă din nou decât recurgând la romul Santa Inés din servieta Hermes, pusă mereu pe noptieră la căpătâiul hamacului... Şi tocmai pentru că *asta* se întâmpla de săptămâni şi săptămâni, într-o dimineaţă se trezi asurzit, dar asurzit de tăcere — de o neobişnuită tăcere. Ferestrele fuseseră deschise în zori de Intendenta Elmira, dar adierea de vânt intra în cameră, uşoară, mirosind încă a verdele dimineţii, fără să aducă cu ea *Elegia*, *Lebăda*, *Meditaţia*, nici cele două *Ave Marii*. „Se întâmplă ceva ciudat", îşi spuse. Şi ceva ciudat, foarte ciudat se întâmpla într-adevăr; ceva nemaivăzut, ceva nemaipomenit — nici chiar de cei mai bătrâni, cu amintiri din trecut. Capitala îşi începea ziua — ziua aceea — în tăcere, o tăcere care nu era doar de înmormântare, ci o tăcere din alte vremuri, tăcerea unor zori îndepărtaţi, tăcerea din timpurile când caprele păşteau pe străzile principale ale oraşului; tăcere întreruptă doar de vreun îndepărtat răget de măgar, de tusea vreunui bolnav de tuse măgărească sau de plânsul unui copil. Nu treceau autobuze. Nu sunau clopotele tramvaielor. Nu se auzeau maşinile lăptarilor. Şi ceea ce era şi mai ciudat, brutăriile şi cafenelele, care deschideau

devreme, erau închise, iar prăvăliile rămăseseră cu obloanele de metal trase. O lipsă totală de strigăte ale vânzătorilor ambulanţi — nici gogoşi calde, nici tamarin pentru ficat, nici stridii proaspete de Chichiriviche, nici tamal bine plămădit, nici goarna vânzătorului de friganele... — anunţa evenimente de o extremă gravitate, cu acea sfială a lucrurilor, acea aşteptare temătoare, latentă, nedefinită, ce se observă de obicei — deşi e un avertisment niciodată înţeles — în ajunul marilor cutremure de pământ sau a erupţiilor vulcanice. (Copacii din regiunea Paricutín *fură cuprinşi de teamă*, se posomorâră în spaima lor silenţioasă, cu multe săptămâni înainte de înaintarea lentă, inexorabilă, a unei lave care le clocotea deja surd sub rădăcini...) „Dar... ce se întâmplă? Ce e?“, întrebă Primul Magistrat, văzându-l intrând în încăpere pe Doctorul Peralta, urmat de Miniştri şi Militari, care, violându-i pe neaşteptate intimitatea, călcau în picioare protocolul: „Grevă Generală, Domnule Preşedinte!“ „Grevă Generală? Grevă Generală?“, întreba (se întreba) prostit parcă, fără să-i înţeleagă pe ceilalţi, fără să se înţeleagă pe el însuşi. „Grevă generală. Sau, dacă preferaţi, grevă generalizată. Totul e închis. Nimeni nu s-a dus la lucru.“ „Şi funcţionarii publici?“ „Nu circulă autobuzele, tramvaiele şi nici trenurile...“ „Şi nu-i nici un suflet pe stradă“, zise Intendenta Elmira, făcându-şi loc printre costumele de alpaca şi uniformele militare. Primul Magistrat ieşi pe balcon. Câinii Palatului, plimbaţi de un caporal din gardă, urinau în jurul fântânii din Parc. Dar câinii nu au suflet. Nu erau *suflete*. Şi Pompele Funebre fără muzică... Se întoarse spre cei prezenţi cu expresia lui cea mai cruntă: „Grevă generală? Şi dumneavoastră nu ştiaţi nimic?“ Ceilalţi începură să vorbească de-a valma, într-un talmeş-balmeş de explicaţii, clarificări, dezvinovăţiri — „amintiţi-vă că eu v-am spus“, „amintiţi-vă că eu v-am avertizat“, „amintiţi-vă că la ultimul consiliu, eu...“ — ce nu reuşeau să se închege în argumente convingătoare. Până acum, numai în provincie — în Noua Córdobă, în porturi... — se văzuseră greve adevărate; aici

apelurile la încetarea lucrului nu avuseseră niciodată consecințe grave; e adevărat că, în penultimele zile, se distribuiseră manifeste, foi volante clandestine; pe lângă asta, grevele muncitorilor necalificați, ale hamalilor, camionagiilor etc. erau lucruri predicate de Student și cu toții știam că niciodată comercianții, vânzătorii, lumea din clasa de mijloc nu dăduseră nici cea mai mică atenție apelurilor și lozincilor Studentului; oamenii chibzuiți și muncitori nu se recunoșteau în acel *Proletar din toate țările*, pentru că nu se simțeau deloc *proletari*; și eu nu eram în capitală, eu a trebuit să-mi duc familia la Bellamar, și nu-mi puteam închipui, cu toate că mi-a povestit fiică-mea... (*ne doare în cot de ce ți-a povestit fiică-ta...*); și apoi, niciodată, dar niciodată, niciodată în istoria Continentului nu se mai văzuse o grevă a oamenilor cu cămașă scrobită și cravată; un asemenea tărăboi făceau doar tâlharii, și doar nu era să dăm crezare tuturor zvonurilor; fiică-mea mi-a povestit despre călugărițele din Tarbes (*nu ne mai freca la cap cu fiică-ta...*); eu am spus întotdeauna că acea Campanie de Zvonuri, falsele epidemii, calul de lemn în rezervorul de apă, amenințările cu moartea, capetele de mort trimise prin poștă, în sfârșit, eu întotdeauna am spus că... „Și fiindcă tot vorbim de morți — spuse Peralta, spărgând larma glasurilor încălecate unele peste altele — ...cel mai neașteptat, cel mai insolit lucru e ceea ce îmi povestește Intendenta Elmira: tot personalul de la Pompele Funebre s-a alăturat mișcării. Și nu numai muzicanții ăia, de la La Eternidad, ci și cioclii, dricarii și șoferii de la Pompele Funebre, groparii, săpătorii, îngrijitorii... Familiile trebuie să-i privegheze în casă pe cei care au murit azi-noapte, pentru că nu vine nimeni să-i ridice." „Cel puțin, cei care au murit azi-noapte nu s-au alăturat grevei", spuse Primul Magistrat dintr-odată domolit... „Și tocmai de-aia, ca să nu se plictisească pe Lumea Cealaltă, o să le trimitem câțiva să le țină companie. Merită o recompensă." Urmă o tăcere plină de așteptare: „Să vorbim scurt și eficient... Elmira să aducă niște cafele."

Să fi fost zece dimineața când pe străzi apărură automobile de mare viteză, mașinile de legătură ale unităților de pompieri, motocicletele cu ataș, purtând polițiști care urlau în portavoce de piele și megafoane de aluminiu din cele folosite la competițiile sportive, înștiințându-i pe negustorii care aveau urechi de auzit că cei ce nu vor deschide prăvăliile în două ore, cu sau fără vânzători, vor rămâne fără autorizație și vor fi amendați și închiși; cei de origine străină — deși având cetățenie de multă vreme — vor fi expulzați din țară. Anunțurile amenințătoare se repetară o dată și încă o dată, până când la catedrală bătu de douăsprezece. „Cel puțin clopotarul nu e în grevă", observă Președintele. „Au instalat un mecanism electric", explică Peralta, căindu-se imediat că a spus ceva ce putea fi interpretat ca o glumă. „Să așteptăm." Acum, Intendenta aducea sticle de coniac și gin olandez în flacoane de lut, havane Romeo și Julieta și țigarete de foi Henry Clay... Primul Magistrat își scotea ceasul la mai puțin de o jumătate de oră ca să vadă dacă trecuse un ceas. Unu. Două. De la La Eternidad ieși un sicriu, purtat pe umeri de oameni îndoliați — din familie, cu siguranță — care, pe jos, se îndreptară spre cimitir. Și la trei domnea aceeași tăcere în toată capitala. Doar câțiva negustori chinezi își deschiseră prăvăliile de evantaie, paravane și obiecte de fildeș, de teamă să nu fie retrimiși într-o Chină stăpânită acum de Kuo-Ming-Tang și de Seniorii Războiului... Rupând brusc lunga așteptare, Președintele se adresă, hotărât și tăios, Comandantului Armatei: „Mitraliați magazinele închise." Mâna la cozoroc și pocnitură de cizme... Și cincisprezece minute după aceea, răsunară primele răpăieli trase în obloane metalice, tablă ondulată, firme și vitrine. Niciodată nu se purtase un război atât de ușor. Niciodată nu se amuzaseră atât de mult cei de la infanterie ca pe acest teren de tir itinerant, unde, fără să ochești și trăgând pe bandă rulantă, nimereai oricum într-o țintă — magnifică bătălie, fără riscul unui răspuns cu plumbi. Și era un masacru de oameni de ceară — mirese de ceară cu cunună de lămâiță de ceară; domni îm-

brăcaţi în frac, cu perucă pusă pe cranii de ceară; amazoane, jucători de golf şi de tenis, dintr-o ceară foarte albă; o fată în casă, de ceară mai puţin albă, îmbrăcată după moda franţuzească; valetul, semănând cu Sylvestre al nostru de la Paris, dintr-o ceară mai închisă la culoare decât cea a servitoarei; un ministrant, un ţârcovnic, un jocheu, pentru figuraţie, toţi în nuanţe de ceară adecvate meseriei... — fără să uităm Fecioarele şi Sfinţii, care, aduşi din cartierul Saint Sulpice, erau vânduţi cu mantii de ghips colorat, aureole şi celelalte atribute în prăvăliile cu obiecte de cult. În afară de mitralierele 30/30, mai trăgeau Mauserele trupei şi chiar câte o veche puşcă Lebel, scoasă din ungherele Arsenalului. Şi în această mare Bătălie-contra-lucrurilor se prăpădeau cristalurile, zburau serviciile comandate drept cadou de nuntă, explodau flacoanele cu parfum, vasele, porţelanurile, tot ce era Saxa ori Murano, oalele de pământ, sticluţele şi sticlele, ba chiar şi vinurile spumoase, care, ţâşnind cu energie eliberată, spărgeau sticlele vecine. Câteva ore dură asaltul prăvăliilor de jucării, tirul asupra biberoanelor, împuşcarea lui Buster Brown şi Mutt and Jeff, aruncarea pe fereastră a păpuşilor, masacrul cucilor elveţieni, Profanarea Stridiei, a doua decapitare a unui Sfânt Dionisie, ce, purtându-şi capul în mână, îl văzu rostogolindu-se pe jos, atins în mijlocul obrazului, de un glonţ de calibru mare... Dar în ciuda atâtor străduinţe şi elanuri, deasupra oraşului căzu o noapte fără iluminat public, fără felinare în parcuri, fără reclame luminoase, fără lămpi cu gaz aprinse — mai rămăseseră câteva lămpi cu gaz în cartierele sărace, de pe timpul fanaragiilor —, şi nici măcar cu lună, fiindcă era în descreştere şi cerul era înnourat. Şi noaptea aceea fu lungă, o interminabilă, o sinistră noapte, întinsă peste un oraş inert, tăcut, părăsit parcă, abandonat în puterea unei mitraliere — ici şi colo mai răsunau rafale izolate — ce-i era străină. Se constată, în aceste ceasuri de aşteptare, de nu-se-ştie-ce-va-aduce-ziua-de-mâine, că anumite tăceri, tăceri anterioare ivirii oricărui glas, oricăror vorbe, pot fi mai tulburătoare decât strigătele unui

profet, decât delirul prevestitor al unui inspirat... [și totuși, în multe case, case mute, cu perdelele trase, cu obloanele închise, case de miniștri, de generali, case de Oameni ai Puterii, în beciuri, în poduri, în încăperi dosnice, la lumina lanternelor, a vechilor opaițe, a lumânărilor ținute sus, se ascundeau lucruri, se scoteau bijuterii din cufere, se încuiau sertare, se curățau de praf geamantane, se coseau bancnote — dolari, mai ales — în căptușeli, revere, poale de costume, pardesie și pelerine, ca măsură de prevedere în cazul unei fugi necesare... Mâine, copiii or să fie trimiși la plajă la Atlantic (*erau anemici*; *prescripție medicală*); multe familii se vor răspândi prin provincie (***bunicuța bolnavă***; ***bunicul împlinește nouăzeci și șapte de ani***), revenind la casele părintești, la casele de origine (***soră-mea a avut o naștere dificilă***; ***cealaltă stă prost cu nervii***), în așteptarea a ceea ce s-ar putea întâmpla. În timpul acesta, în bucătării, fără altă lumină decât cea de la țigări, care, la fiecare fum, desena un chip, bărbații, cu atât mai fumători cu cât erau mai compromiși, adunați în jurul sticlelor de rom sau de whisky, căutate pe pipăite, ca să umple pahare găsite pe pipăite, discutau situația. O panică surdă, contagioasă, crescândă, rumegată în mii de feluri, umplea întunericul, născând sudori de spaimă pe tâmple și pe cefe...] Ursele și constelațiile se pierdură într-un revărsat de zori cenușiu și capitala rămânea tăcută. Toată țara rămânea tăcută. Mitralierele fuseseră inutile. Soarele pătrundea lent pe străzi, scotea mici scânteieri din geamurile sparte ce zăceau pe trotuare și culmea, acum, Șeful Poliției constata că oamenii lui sunt îngroziți. Nu s-ar fi arătat atât de speriați și atât de posomorâți după o ciocnire de stradă, un asalt contra unor baricade, o încăierare între pifani și cavaleriști, un atac, umăr la umăr, împotriva unei mulțimi înarmate cu ciomege, răngi, țevi de fier și chiar vreo armă de foc — pistoale vechi, în general, puști de vânătoare, flinte din alte vremuri; erau îngroziți în fața tăcerii, a singurătății în care se aflau, a pustietății străzilor ce se terminau în coasta munților înconjurători, fără să vezi pe vreuna, până unde ajungea privirea, un

trecător oarecare. S-ar fi temut mai puțin de atacul unor oameni înfuriați decât de o singură împușcătură izolată; împușcătura aceea singură, unică, bine gândită, după ce-ți potriviseși bine imaginea în mijlocul cătării, ce putea veni de pe un acoperiș, o terasă, lăsând un om întins pe asfalt, cu tâmpla sau fruntea atât de clar, atât de sigur găurite, de parcă s-ar fi înfipt în ea o sulă de curelar. Trupele se aflau în alarmă; infanteriștii își făcuseră bivuac în curțile cazărmilor, santinelele fumau în gherete. Și nimic. Tăcerea. O tăcere spartă uneori — foarte rar — de pârâitul unei motociclete accelerate de frica celui care, călare pe ea — toate erau marca Indian —, ducea vreun neplăcut, laconic și confidențial mesaj la Palat. Acolo, unii doborâți în fotolii și pe divane, ținându-se treji cu tutun și cafea cei care aveau măruntaiele prea răvășite de băutură, cu fețe de ceară, gulere murdare, fără tunici, cu bretelele la vedere, se aflau Înalții Șefi și Demnitari ai Națiunii. Dârz, nemișcat, demn și încruntat în mijlocul descurajării celorlalți, Primul Magistrat aștepta. O aștepta pe Intendenta Elmira, care, cu fața acoperită cu un voal de dantelă, plecase după știri proaspete, să bată străzile, să tragă cu urechea pe la uși, să-și arunce privirea pe o fereastră crăpată, să-i dezlege limba vreunui improbabil trecător — o cumătră bețivancă, un hoț de buzunare, tremurând împins din spate de nevoia de alcool — găsit pe drum. Acum însă se întorcea, după mult umblet, fără să fi cules nimic interesant. Sau, mai bine zis, da: un singur lucru. Pe toate zidurile, pe toți pereții și gardurile din oraș, mii de mâini misterioase scriseseră cu cretă de culoare deschisă — albă, bleu, roz — o singură propoziție, mereu aceeași: *„Cară-te! Cară-te!"*... Demnitarul, după o scurtă pauză, agită un clopoțel, ca la sesiunile parlamentare. Ceilalți se ridicară de pe unde zăceau, încercând, cu mâini duse la cravată, închizându-și nasturii sau trecându-și degetele prin păr, să-și redobândească o înfățișare cât de cât decentă. „Prohabul, iertați-mă", îi spuse Elmira Ministrului Comunicațiilor, atrăgându-i atenția că îl avea deschis. „Domnilor!", spuse Primul Magistrat... și fu un discurs bun, dra-

matic, deşi fără tuşe de emoţie sau elocinţă; simple marginalii la cele povestite de Intendentă. Dacă renunţarea lui era considerată de compatrioţi necesară, dacă şi colaboratorii săi cei mai credincioşi (şi îi ruga să răspundă fără ocolişuri, cu francheţe, cu seninătate) erau de aceeaşi părere, era hotărât să predea puterea, imediat, celui ce se considera mai indicat să-şi asume această misiune. „Aştept răspunsul vostru, Domnilor." Dar domnii nu răspundeau. Şi după câteva minute de stupoare, de agonică analiză a realităţii, urmă Frica, Marea Frică — Frica Paralizantă, ce nu poate fi stăpânită —, Frica din poveştile populare. Dintr-odată, se gândiră toţi, privindu-se unii pe alţii, că permanenţa, prezenţa, tăria şi, mai ales, Deplina Acceptare a Responsabilităţilor, Deplina Acceptare a Culpelor, din partea celui care acum aştepta sunetul unui glas cu nerăbdare, era unicul lucru care-i putea salva de ceea ce le înconjura deja casele. Dacă se dezlănţuia mânia populară, dacă masele ieşeau în stradă, vor căuta un buboi de spart, un obiect asupra căruia să lovească, un ţap ispăşitor, Capul Principal, pentru a-l înfige în vârful unui par, în timp ce ei, poate, luând-o la fugă pe căi diferite, ar reuşi să scape în vreun fel. Altfel, furia îi va ajunge pe toţi deopotrivă şi trupurile lor, în lipsa Trupului pe care-l aveau în faţă, aveau să ajungă, târâte, ciopârţite, fără chipuri identificabile, la groapa de gunoi a oraşului — dacă nu vor fi agăţate de câte un stâlp de telegraf, cu o pancartă defăimătoare pe piept... În cele din urmă, Preşedintele Senatului luă cuvântul, spunând ceea ce toţi voiau să spună: că după atâtea sacrificii făcute pentru binele ţării (aici, enumerarea câtorva...), în aceste clipe, când naţiunea noastră este ameninţată de forţe dizolvante (aici, imprecaţii contra socialiştilor, comuniştilor, beduinilor internaţionali (?), Studentului şi ziarului său, profesorului universitar din Noua Córdobă şi partidului lui creat ieri-alaltăieri, cum s-ar spune, cu pedanta denumire de *Alfa-Omega* — „ăsta ne călăreşte cel mai tare", comentă Peralta, pus la punct imediat de un gest de supărare al ascultătorului), în aceste momente critice, i se cerea Primului

Magistrat o supremă dovadă de abnegație etc., etc., pentru că dacă ne abandona în acest ceas de mare cumpănă, lipsindu-ne de sprijinul lucidității și sagacității sale politice (aici, menționarea unor calități și virtuți), Patria, neajutorată, n-ar putea decât să geamă, asemeni Domnului nostru pe Cruce: *„Eli, Eli, lamma sabachtani*"[1]... Președintele, care ascultase cu capul plecat, cu bărbia în piept, își desfăcu brațele, într-o energică scuturare a întregului corp: „Domnilor, să ne apucăm de treabă... Declar Consiliul deschis." Urmară lungi aplauze și fiecare își ocupă locul la lunga masă din mijlocul sălii alăturate, împodobită cu goblenuri autentice.

Și în ziua aceea, pe la trei după-masă, începură să sune multe telefoane. Unele, la început, cu intermitențe și din când în când. Apoi, mai numeroase, pe un ton mai ridicat, mai grăbite să scoată țipete. O mulțime de telefoane. Un imens cor de telefoane. O lume de telefoane. Și chemări de la o curte la alta, glasuri ce alergau peste acoperișuri și terase, treceau de la un gard la altul, zburau din colț de stradă în colț de stradă. Și ferestre ce încep să se deschidă. Și porți care încep să se deschidă. Și o persoană ce se ivește în poartă gesticulând. Zece care se ivesc gesticulând. Și oamenii care ies în stradă; și unii se îmbrățișează, și alții râd, unii aleargă, se adună, se îmbulzesc, se umflă, formează un cortegiu, alt cortegiu și tot mai multe cortegii care apar pe străzi, coboară dinspre deal, urcă dinspre adâncimile văilor, se topesc în masă, în enorma masă și strigă: „Trăiască Libertatea!..." Acum știu toți și toți repetă: *Primul Magistrat a murit*. De un infarct, spun unii. Ba nu; s-a aflat că a fost asasinat de niște complotiști. Nu-i așa. Cel care a tras e un sergent afiliat la *Alfa-Omega*. Ba nu, nici așa n-a fost; unul care știe, știe că a fost împușcat de Student, da, chiar cu pistolul belgian pe care Omul îl avea întotdeauna pe birou, golindu-i tot încărcătorul — unii zic că încărcătoarele astea sunt de

[1] Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit? (ebraică, *Matei*, 27, 46).

şase gloanţe, alţii că de opt — în corp. Un valet de la Palat, care-a văzut totul, zice că... Dar, e mort. E mort. Asta e minunăţia, frumuseţea, bucuria, enorma sărbătoare. Şi se pare că târăsc Cadavrul — giganticul Cadavru — pe străzi. L-au văzut cei din cartierul San José, aruncat dintr-un camion, cu capul săltându-i pe pietrele caldarâmului. Acum merg spre centru, cântând Imnul Naţional, Imnul Eliberatorilor, *Marseilleza*, şi ceva din *Internaţionala* ce se înfiripă dintr-odată, pe neaşteptate, intonată în cor... Dar, între timp, apărură tancurile Diviziei a 4-a Motorizate, deschizând focul asupra mulţimii. Pe neaşteptate, începe să tragă şi garnizoana Palatului, cu oamenii adăpostiţi de balustradele late ale terasei superioare şi de sacii de nisip aduşi cu câteva zile în urmă. Cad grenade din turnul Palatului Telefoanelor, făcând găuri urlânde în mulţimea care, jos, se aduna pentru un miting. La colţuri îşi arată gurile duzine de mitraliere. Închizând bulevardele, acum înaintează încet, în cadenţă, poliţişti şi soldaţi în rânduri strânse, slobozind o salvă la fiecare trei paşi. Şi aleargă, fug oamenii îngroziţi, lăsând în urmă trupuri, tot mai multe trupuri, alte trupuri pe caldarâm, aruncând steguleţe şi pancarte, încercând să se adăpostească sub porţi, să forţeze uşile închise, să sară în curţi interioare, să ridice capacele gurilor de canal. Şi trupele avansează lent, foarte lent, trăgând încontinuu, călcând peste răniţii ce zac la pământ sau terminând cu cei care li se agaţă de moletiere şi cizme, cu lovituri date cu patul puştii sau cu baioneta. Şi, în cele din urmă, după împuţinarea şi risipirea gloatei, străzile rămân din nou deşarte. Apar maşinile de pompieri ca să stingă câteva incendii. Ici şi colo răsună prelungi, sfâşietoare, într-o insistenţă de lumină roşie, sirenele ambulanţelor. La căderea nopţii, pe toate străzile patrulează armata. Şi toţi — toţi aceia ce cântaseră din inimă şi strigaseră trăiască cutare sau cutare — toţi trebuiră să-şi dea seama de crunta realitate. Primul Magistrat a fost asasinat din ordinul lui, a aranjat să se răspândească zvonul morţii sale, pentru ca masele să iasă în stradă şi să fie mitraliate în toată splendoarea, de la doi

pași... și acum, așezat în fotoliul prezidențial, înconjurat de oamenii săi, își sărbătorea victoria: „O să vedeți că mâine se vor deschide toate magazinele și se termină cu aiureala și porcăria asta." Afară se auzea, în continuare, corul sirenelor: „Adu șampanie, Elmira. Din cea bună, din bufetul ăla, știi tu..." Din timp în timp, răsuna câte un foc de carabină, izolat, îndepărtat, cu un sunet mai slab decât cel al armelor reglementare. „A mai rămas, pe ici, pe colo, câte-un împuțit", spunea Demnitarul. „Domnilor, am câștigat încă o dată..." Și se întâmplaseră atâtea lucruri în timpul zilei, erau atât de abandonate clădirile publice, încât nimeni nu observă un fapt ciudat: brusca dispariție — furtul, bineînțeles — a Diamantului de la Capitoliu; da, acel diamant enorm de la Tiffany, încrustat în inima unei stele și care, la picioarele uriașei statui a Republicii, marca Punctul Zero — sosire și plecare — al tuturor marilor șosele din țară.

# *Capitolul al şaselea*

*...dacă înfruntarea este mult prea inegală, e mai bine să alegi o retragere onorabilă sau să abandonezi jocul, decât să te expui unei morţi sigure.*

DESCARTES

# *Şaptesprezece*

Când îmi amintesc ziua aceea, îmi pare că am trăit, în ceasuri mai pline, mai întinse decât ani îndelungați, un carnaval neverosimil — imagini suprapuse, coborâre în infern, gloată, zarvă fără rost, schimbări de forme, travestiri, metamorfoze, mutații, zgomot, substituiri de fundaluri, ceea ce e sus, jos, bufnițe în miezul zilei, ceată de sori, apariția harpiilor, mușcătura mielului, urletele celui blând, furiile celui slab; bubuituri acolo unde ieri se auzeau doar șoapte; și aceste chipuri ce nu mai privesc, aceste dosuri ce se îndepărtează și aceste decoruri schimbate, dintr-odată, de mașiniștii tragediilor tainic germinate, crescute în umbră, născute în jurul meu, fără ca eu, asurzit de alte coruri, să fi auzit sunetul corurilor adevărate — coruri cu puțini coriști, dar care erau în realitate Mari Soliști... Vasăzică ai băut de-ai crăpat — cum se zice pe aici — vinul victoriei din noaptea aceea; în zori, când au plecat oamenii, ai mai băut o sticlă de Armagnac, așa, de unul singur, văzând cum se albăstreau, în lumina zorilor, culmile Vulcanului Tutelar; *ar trebui să facem, acolo sus, un fel de Chamonix, cu un patinoar — schiul e un sport minunat — și pentru urcat, un teleferic ca alea din Elveția*; se legănă de două ori cu hamacul și se făcu trei după-masă; așa, adolescent, așa ai deschis ochii în sala de operație, scăpat de un apendice plin de semințe — pe atunci se spunea că apendicita se face dacă mănânci *goiave*, ale căror semințe se îngrămădeau în organul inutil, rămășițe ale timpurilor preistorice, când oamenii, *vêtus de peaux de*

*bêtes*[1], cum îi zugrăvea Cormon, se hrăneau cu rădăcini şi sâmburi de fructe; aşa reveniseşi din somnul cloroformului cu acel infirmier cu bonetă albă şi stetoscop la gât, ce se apleacă deasupra ta; *mi l-au scos deja?*; dar infirmierul e Peralta îmbrăcat în infirmier — *de ce?*; în spatele lui — tresar — Mr. Enoch Crowder, cu ochelarii lui rotunzi, figura lui de bătrân puritan, dar fără redingotă acum — în costum de tenis, *aici la Palat?*, cu pantaloni reiaţi de flanelă, cu o inscripţie în roşu pe tricou (*Yale*) şi cu racheta în mână; Ambasadorul Statelor Unite aici, în camera ta, fără să fi cerut o audienţă, fără joben şi guler scrobit; *nu faceţi mişto, ce dracu', doar vedeţi că mai am rachiu în mine*; mă întorc pe partea cealaltă, mă legăn cu hamacul şi lăsaţi-mă să dorm; acum însă aud nişte vorbe care, aduse parcă din depărtări, se umflă, se măresc, pe măsură ce se apropie, îmi spun ceva despre un vas de război; Minnesota a sosit în Puerto Araguato; vasul acela mare, ăla cu o turelă blindată, cu tunuri ce se rotesc şi ochesc automat, pe bază de electricitate, ce naviga de câteva săptămâni — ciudată întâmplare — la şase mile de coastele noastre; îmi spun că (înţeleg din ce în ce mai bine) o să debarce infanteria marină, că au şi debarcat deja; *cafea, ce dracu', aduceţi-mi cafea! unde e Intendenta? Infanteria marină* aici; cum au făcut atunci, la Veracruz; ca în Haiti, când vânau negri; ca în Nicaragua, ca în atâtea alte ţări, atac la baionetă contra corciturilor şi albilor; poate o intervenţie ca în Cuba, cu acel General Wood, mai tâlhar ca oricare altul; debarcare, intervenţie, „operaţia de pedepsire" a Generalului Pershing, omul acelui *Over There, Star — Spangled Banner* din obosita Europă a anilor '17, batjocorit însă, snopit, acolo, în Sonora, de câţiva *guerrilleros* cu cartuşiere încrucişate pe piept; râd, dar nu-i o glumă, nu; Mr. Enoch Crowder a venit aşa, în costum de tenis, cu rachetă şi restul, pentru că de două zile n-a ieşit de la Country Club,

[1] Îmbrăcaţi în blănuri de animale (fr.).

discutând, deliberând cu forțele vitale ale Băncii, Comerțului, Industriei; și puii ăștia de curvă au cerut să vină Minnesota cu rahații ei de pușcași marini, dar Armata, Armata noastră, nu va permite să se aducă o asemenea jignire onoarei naționale; dar aflu acum că Armata s-a răzvrătit; soldații au dezertat din posturi, gherete și cuiburi de mitralieră, spunând că nu sunt vinovați de cele întâmplate ieri; că dacă au tras, a fost din ordinul sergenților și locotenenților; sergenții și locotenenții s-au ridicat contra căpitanilor și generalilor, adăpostiți acum în înaltul Hotel Waldorf, plimbându-se între bar și terasă și între terasă și bar, în speranța că vor sosi *mariners* ca să rupă asediul mulțimii, al imensei mulțimi ce urlă în jurul clădirii, cerând capetele lor; garnizoana Palatului s-a topit; n-a mai rămas nici măcar un ușier, un servitor, un valet; nu întreba de miniștri, nu se știe unde-ți sunt miniștrii; *telefonul*, telefoanele nu funcționează; *nu cere cafea*; *mai bine bea o dușcă de rachiu*, zice Peralta (dar... de ce naiba s-a travestit în infirmier, cu stetoscopul și termometrul ăla în buzunarul bluzei?); *nu cere cafea*, *Intendenta are alte treburi*: acum însă, gândindu-mă bine, sunt de acord cu generalii și căpitanii; să debarce infanteria marină, să debarce; asta o s-o aranjăm noi pe urmă, o să ducem tratative, o să discutăm, dar, pentru moment, ordinea, ordinea... „*Ai cacarisit-o*, zice infirmierul, *ce vor ăștia, ăstia de la Bancă și din Comerț, și Domnul aici de față, e să te duci la dracu*'; *că ajunge; că de mai bine de douăzeci de ani le încerci răbdarea*; *nu te mai vor, nu te mai vrea nimeni*; *și dacă mai ești încă în viață, asta e pentru că toți cred că te afli cu ceilalți la Waldorf*; *nu-și pot închipui că stai aici, singur, ca un idiot, fără escortă și gardă*; *nimănui nu i-a trecut prin cap*; *dar când o să se afle... nici nu vreau să mă gândesc!... Așa că plecăm... Dar... acum!*“ Încep să înțeleg. Mă ridic în capul oaselor. Îmi caut papucii: „*Dar ce dracu*'; *doar n-am renunțat. Sunt Președinte!*“ „*Asta s-o crezi tu!*“, zice infirmierul. „*Luis Leoncio e deja la Noua Córdobă. A și plecat un convoi de mașini să-l aducă.*“ „*Pe creti-*

*nul ăsta cu* Alfa-Omega?" *„E singurul care poate rezolva această situație"*, spune tenismenul. *„Dar..." „Deocamdată se bucură de sprijinul nostru." „Vasăzică, pe mine mă lăsați baltă?" „Departamentul nostru de Stat o fi știind de ce o face." „Cum îl puteți lua în serios pe profesorul ăsta, care...?"* Jucătorul de tenis dădea semne de nerăbdare: *„N-am venit aici să discut, ci să vă pun în fața unei realități. Doctorul Luis Leoncio se bucură de sprijinul forțelor principale ale țării. Îl urmează mulți tineri cu idei generoase și democratice." „Înțeleg: Colegiul din Belén, școlile metodiste și statuia Libertății..." „Nu mai pierde timpul, ce mă-sa; îmbracă-te odată!" „Doctorul Luis Leoncio are idei, are un plan"*, zice tenismenul. *„Și Studentul are"*, zic eu. *„Da, dar lucrurile sunt diferite"*, spune jucătorul de tenis, trecându-și racheta dintr-o mână în alta. *„Trebuie să știi că, de fapt, Studentul te-a răsturnat"*, zice infirmierul. *„Bombițele, glumele macabre, zvonurile false erau opera* Alfei-Omega. *Dar greva generală a fost opera Studentului. Treabă minunată, neîndoielnic. Nu-l credeam în stare de așa ceva." „Și-o să-mi spui acum că negustorii care nu și-au deschis prăvăliile erau toți bolșevici?" „Nu și-au deschis prăvăliile tocmai de teama bolșevicilor. Alăturându-se greviștilor, își apărau mărfurile și acum le vor așterne la picioarele acestui Caudillo din Noua Córdobă, apărător al ordinii și al prosperității, care va încerca să-l îmblânzească pe Student — nu știu, presupun — legalizându-i într-un fel partidul. Pentru că acum vor exista partide politice în țară." „Comercianții au manevrat inteligent"*, spune tenismenul. *„Wise men"*[1]... Cu mintea limpezită, urlu, deodată, că încă se mai poate face ceva, să se semneze pacea cu Ungaria — care acum are un guvern stabil —, apoi: restabilirea garanțiilor constituționale, crearea unui Minister al Muncii, desființarea cenzurii, formarea unui cabinet de coaliție, în așteptarea viitoarelor alegeri efectuate, dacă se va considera de cuviință,

---

[1] Oameni înțelepți (engl.).

sub controlul unei comisii mixte... „*Nu mai vorbi tâmpenii*", zice infirmierul. „*Aici s-a terminat cu osul de ros. Dacă nu ne cărăm, o să vină gloata și-ți poți închipui ce-o să fie. La cât de mult te iubesc!...*" În momentul acela, pe culoarul ce dădea spre curte, se desenă o figură stranie: *Aunt Jemima*, bunica lui Walter Hoffmann, se îndrepta calmă spre marea scară de onoare, purtând pe cap, ca pe-un sicriu, marea pendulă Westminster din sufragerie. „*De ani de zile mi-l doresc*", spuse în trecere. În spate, mai mulți puștani — stră-strănepoți de-ai ei, cu siguranță — cărau tăvi de argint, carafe, servicii de masă, scoase din vitrine. Asta a fost pentru mine ca un fel de aviz decisiv: „*Mă pun sub protecția Ambasadei Statelor Unite.*" „*Nici vorbă*", spuse tenismenul. „*O să se organizeze demonstrații în fața clădirii Ambasadei. Manifestații. Dezordine. O situație insuportabilă. Tot ce pot face este să vă ofer azil la consulatul nostru din Puerto Araguato. Acolo veți fi pus sub protecția infanteriei noastre marine. Guvernul meu m-a autorizat în acest sens.*" „*Mă duceți cu mașina dumneavoastră...*" „*Îmi pare rău, dar nu pot risca să se tragă în noi pe drum. Tăietorii de lemne din Morejón nu știu ce-i un număr diplomatic. Și se spune că pe acolo, prin Bajío, sunt cete înarmate.*" „*Nu sunt trenuri... Greva...*", zic cu un glas ce începe să se frângă în spasm de salivă înghițită greu. „*N-am nici o vină*", zice jucătorul de tenis. Peralta îmi arată costumația, boneta lui, stetoscopul: „*Am o ambulanță jos. Pe drumul spre Colonia Olmedo nu sunt posturi de control. Iar pe nemții ăia îi doare undeva de politica noastră*". „Good luck[1], *Domnule Președinte*", zice tenismenul. „*Son of a bitch*", rostesc de-abia auzit. Dar celălalt a înțeles și-mi răspunde, pe jumătate în glumă, pe jumătate cu ton teologal: „*Rahab, cea din Ierihon, era* bitch. *Și azi o socotim printre strămoașele Domnului. Citiți Biblia pe drum, domnule. E o carte de mare mângâiere și cu multe învățăminte. Se vorbește acolo de mul-*

---

[1] Noroc (engl.).

*te tronuri răsturnate...*" Şi-şi ia racheta, din acelea — îmi amintesc — care sunt ţinute într-o ramă de lemn, trapezoidală, cu patru şuruburi ca să nu se deformeze şi pleacă aşa, deodată („*So long*"[1], cred că mi-a spus), cu pasul uşor al celui ce se întoarce la American Club, cu fotolii adânci, *bourbon on the rocks*[2], ştiri telegrafice şi căldura duşmanilor mei. „*Son of a bitch*", spun, spun şi repet, pentru că nu găsesc insulte mai tari în limitatul meu vocabular englezesc. Privesc acum culmea strălucitoare a Vulcanului Tutelar, ce nu mai e albă, ci bate uşor în portocaliu din cauza unui apropiat amurg. Şi, în ciuda voinţei mele, privirea mi se umple de tristeţe şi de o melancolică duioşie a despărţirii. Acum însă soseşte Intendenta, îmbrăcată ciudat în Pelerină Pocăită, venită să se închine la Sfântul Mormânt: tunică violetă, brâu galben, sandale, voal de culoarea tunicii — ducând un balot cu lucruri. „Vine cu noi", zice Peralta. Iar ea explică, pentru a câştiga timp şi a nu vorbi mult, în combinaţia ei personală de gesturi şi onomatopee: „Toţi ştiu că atunci când eram... (gestul de ridicare a sânilor şi rotunjire a şoldurilor)... tu m-ai... (şuierat uşor, punându-şi cele două degete arătătoare în cruce...)... şi cu toate că nu mai sunt cea de... (mâini ce remodelează o faţă cam groasă, acum)... tu şi eu tot mai... (acum îşi alătură cele două degete şi le freacă unul de altul)... Şi la cât mă urăsc ăştia de-aici, dacă mă prind... (şuierat însoţit de o palmă în tâmplă şi căderea capului cu gura deschisă pe umărul stâng). Aşa că eu... (fluierat puternic, cu mişcări de braţe ce imită pe cineva care fuge). „Iar costumul de pocăită e o idee colosală", zice Peralta. Şi dintr-odată, stăpân pe situaţie, îmi amintesc de lucrul cel mai important. „Paralele, mama mă-sii!" Intendenta îmi arată balotul cu rufe: „*Guaşintonii* sunt aici." Deschide ca să mă conving. Da. Între jupoane şi bluze sunt două sute de mii de dolari din rezerva mea personală, ce poartă pe ele, bineînţeles, portretul

[1] La revedere (engl.).
[2] Burbon cu gheaţă (engl.).

lui Washington... Şi acum, totul parcă se accelerează. Aleargă Peralta, aleargă Intendenta. Apare o valiză. Fără să mă gândesc exact ce fac, încep să pun lucruri înăuntru. Prea multe lucruri. Sugativa de pe birou, diferite medalii şi decoraţii, volumul cu cele unsprezece Constituţii ale noastre, un portret al Ofeliei cu Gabriele D'Annunzio, jucăria aceea — şopârla cu arc — dăruită de mama, preţioasa ediţie din *Les femmes savantes* cu versurile care în această grabă îmi vin în mintea limpezită de un păhărel de rom în mod absurd: *„Guenille si l'on veut, ma guenille m'est chère"*[1]. „Nu mai pune căcaturi în valiză" — strigă Intendenta. „Două cravate şi trei pantaloni, şi gata", strigă Peralta. „Două cravate şi trei flanele", strigă Intendenta. „Şi-acum îţi pui pelerina asta de muşama pe deasupra. Ca bolnavii săraci când sunt duşi la spital", zice Peralta. „Şi repede, maica mă-sii, repede!" urlă Intendenta însoţită de ecouri intensificate de vastitatea Palatului Pustiu. Şi-mi înfăşoară capul în feşe Velpo şi bucăţi de leucoplast. Niţel ketchup ca să pară că sângerează. Cobor scările. Pentru prima oară, în peste douăzeci de ani, nu se aude comanda „Drepţi!" şi nu ţi se prezintă onorul. Palomo, câinele portarului, vine să-ţi lingă mâinile transpirate. Vrei să-l iei cu tine. *„Nici prin gând să nu-ţi treacă. Cine a mai văzut un câine într-o ambulanţă."* Şi te culci pe targa urgenţelor, în mirosul impermeabilului, travestit în rănit — continuă carnavalul, groaznicul carnaval, apocaliptica învălmăşeală de aparenţe — şi trăieşti, prin peripeţiile roţilor, aventurile drumului străbătut. Ieşirea prin poarta din spate a Palatului — pe vremuri, intrarea pentru caleşti. La dreapta. Drum asfaltat. Strada Beltrán; o bucată mică cu piatră cubică. Stânga: netezimea asfaltului. Calle de los Plateros. Peralta la volan, fals infirmier — şofer al salvării, dă drumul la sirenă. Mă îngrozesc la gândul că atragem atenţia; dar nu, e exact invers. Nimeni nu priveşte faţa celui care conduce o

---

[1] Zdrenţe, dacă vrei, dar mi-s scumpe (fr.).

ambulanță urlând. Toți sunt atenți la sirenă; mai mult chiar: fiecare încearcă, pe cât poate, să elibereze drumul. Dreapta; continuă asfaltul: Boulevard del Brasil, cu cafenelele sale — Paris, Tortoni, Delmónico... — închise, cu siguranță, din cauza grevei. Apoi alergăm și iar alergăm; se pare că nu e circulație pe străzi. Peralta nu se oprește la intersecții. Și urmează o enormă groapă, cea din colțul străzii Gallo, pentru umplerea căreia, cu repararea canalului — ceea ce nu s-a făcut niciodată — Ministerul Lucrărilor Publice a umflat șaizeci de mii de pesos. Știu unde suntem și tocmai de aceea, deodată, mi-e frică, o frică groaznică. Carnea mi se strânge în jurul oaselor; îmi tremură mădularele; respir neregulat. Pentru că micșorăm viteza. Știu de ce. Și acum frânează infirmierul cu stetoscop și ochelari fumurii, cu bonetă albă, înfundată bine pe cap, până la sprâncene. Urmează o tăcere; mi se sloboade bășica, n-am ce-i face. „*Te rog, dă-mi drumul, am un rănit grav.*" Altă tăcere, mai rea decât prima. Și vocea Intendentei: „*Te rog frumos, șefule. Să-ți trăiască măicuța, nu ne ține... E frate-meu... L-au împușcat. În fața Palatului...*" Vocea soldatului: „*L-au curățat pe împuțitul ăla, băga-l-aș în mă-sa?*". „*L-au azvârlit...* (fluierat)... *buuum!... Pe fereastră... Acum...* (șuierat lung, dând drumul aerului în jos, înfiorător)... *îl târâie... și-i rămân bucăți de creier...* (lovitură de palmă puternică)... *la fiecare colț.*" Soldatul: „*Drace, slavă Domnului!*" Peralta: „*Ne dai drumul, șefule?*" „*Dă-i bătaie!...*" Și-acum ulițele de pământ bătătorit. Simt în trup cum roțile ambulanței se proptesc, cad, se cațără, șchiopătează printre hârtoape pline de apă a cărei putoare de putreziciune mă ajunge în celula mea pe roți, în ciuda mirosului de sală de operații ce domnește înăuntru. „*Trebuia să mă gândesc la asta.*" La doi pași de vilele italienești, de cupolele de sidef, cornuri ale abundenței, tufe de cimișir și bolți de viță — grădinițe stil Aranjuez, miniaturi după Chantilly — cartierele Cerros, Yaguas, Favelele; așezări din carton, chirpici, din bidoane desfăcute, pereți de hârtie, cutii de conserve ruginite, tăiate

cu foarfeca, servind drept acoperiş — locuinţe, dacă pot fi numite astfel, care în fiecare an sunt distruse, ruinate, topite de ploi, obligând copiii să se bălăcească ca porcii în băltoace şi noroaie. *„Trebuia să mă gândesc la asta. Un plan de construcţii pentru familiile sărace. Ar mai fi, încă, timp...“* Glasul Intendentei: *„Drum liber.“* Şi ambulanţa începe să urce, scârţâind, izbindu-se, sărind, mergând în zigzag, răsucindu-se, urcând mereu. Cunosc coturile drumului. Ştiu c-am ajuns deja la Conuco del Rengo, după mirosul de bucsău ars, defrişare prin foc, lucru interzis prin lege; acum ajungem la Castillitos Españoles, pentru că am auzit dedesubt zgomot de pod de lemn. Începe zona pădurilor de pin. Pe marginea drumului cresc duzii ăia a căror umbră le place mult şerpilor veninoşi... Spaima a fost atât de mare, încât, obosit să mă lupt cu ea, adorm... Şi deschid ochii. Am trecut prin faţa Bisericii Luterane a nemţilor. Îmi scot bandajele şi leucoplastul. Se deschid portierele ambulanţei şi cobor în piaţă cu aer demn şi senin. Deşi e ceva lume, nimeni nu se uită la mine. Woglindele, Welgundele, Flosshildele sunt ocupate cu mulsul vacilor. Prea multe perdele se trag la ferestre. Aştept zâmbete de oameni şi nu văd decât bretele întinse pe spate şi dosuri cu buci groase în pantaloni de piele. Peralta vorbeşte cu Pastorul... „Mecanicii sunt în grevă. Aşa că faceţi ce vreţi. Noi nu ne băgăm.“ Urmaţi de Intendentă, care reuşeşte să-mi lege cu brâul ei valiza prost închisă, ne ducem la mica staţie de cărămidă, cu cocoşul de tablă pe acoperiş, şi falsul cuib de barză, unde o pasăre de stuc îşi ridică un picior roşu ca de rac fiert. Trenuleţul stă în micul lui depou. E suficient cărbune în tender. Şi, în curând, locomotiva lustruită, strălucitoare, lăcuită, scoasă parcă dintr-o pantofărie de lux, începe să scoată fum. Şi o simt vie, nerăbdătoare, vibrând, prin pârghiile ce îmi pulsează în palme. Toate casele din Colonia Olmedo s-au învăluit într-un amurgit ce vrea să mă ignore. Dau drumul la abur; bielele încep să lucreze. Şi Trenuleţul Nemţilor porneşte pe serpentinele şi coturile tăiate în coasta

muntelui. După ce-am trecut de pini — mirosul lor a rămas în urmă — coborâm spre treptele stâncoase cu cactuşi şi agave, unde usturoiţele îşi înalţă mănunchiurile de flori, ca nişte stupi blânzi, înfioraţi de o briză ce urcă deja dinspre mare; apoi urmează, cu mic cu mare, de la cele cât un firicel până la cele cu panaş, soiurile de bambus, adumbrind bananul sălbatic cu fructe roşii şi mireasmă de sărăcie; apoi, râpele pământii — nu le văd, dar le ghicesc, cunoscându-le bine zbârciturile — înainte de-a ajunge la câmpiile nisipoase, unde alergăm în linie dreaptă, cu cea mai mare viteză posibilă, aşa, fără indicatoare, fără semafoare şi lumini şi fără cantonieri, până ne oprim la mica gară din Puerto Araguato, cu o groaznică izbitură de maşină frânată prea târziu... Mai mulţi puşcaşi marini — jambiere albe, cămăşi transpirate, ochi prostiţi de prea mult rom — sunt postaţi pe peron. Aflu că au ocupat deja uzina electrică, centrele vitale, barurile şi bordelurile din oraş, după ce urinaseră, în trecere, pe Monumentul Eroilor Independenţei. Vine să mă întâmpine Consulul nord-american, cu pantalonii boţiţi şi *cowboy shirt*[1], din ălea cu mici găurele de aerisire la subraţ. „Repede, am maşina afară." Şi într-o Pathfinder, ce scârţâie din toate încheieturile, ne duce la sediul reprezentanţei sale diplomatice: casă de lemn cu coloane şi fronton, de un stil jeffersonian model redus, pe balconul căreia se etalează acvila nord-americană cu scutul pe piept. „Ce pleaşcă mi-a căzut pe cap", zice consulul, ducându-ne la bucătărie. „Am instrucţiuni să vă scot la bordul unui cargou de-al nostru care soseşte mâine şi o să vă ducă până la Nassau... Dacă vă e foame, aveţi câteva cutii de *cornflakes*, supă Campbell şi conserve de *pork and beans*[2]. În bufet, acolo, e whisky. Serviţi-vă în voie, *Mister President*; ştim că dacă rămâneţi fără băutură, aşa deodată, e caz de *delirium tremens*." „Puţin respect, vă rog", spun pe un ton sever. „Aici, toată lumea

[1] Cămaşă de cowboy (engl.).
[2] Porc cu fasole (engl.).

se cunoaşte", răspunde celălalt, ducându-se în biroul lui plin de facturi şi hârtii. „Servieta, Peralta; prefer romul nostru." Pereţii bucătăriei erau împodobiţi cu tăieturi din *Shadowland* şi *Motion Pictures*: Theda Bara în *Cleopatra*; Nazimova în *Salomé*, Dempsey, doborându-l pe Georges Carpentier; o scenă din *Male and female*[1] cu Thomas Meigham şi Gloria Swanson; Babe Ruth, încheind un *home-run*[2], şi gestul ocrotitor, aproape prezbiterian al arbitrului, îmbrăcat în bleumarin... Am mâncat ceva şi acum stăm cu toţii în salonul de primire-sala-de-aşteptare-*living-room* al casei, Peralta, Intendenta şi eu. După încordarea din ultimele zile, după teama dusă la paroxism din ultimele ceasuri, mă simt aproape senin. Mi se înmoaie mădularele. Încep să-mi fac vânt cu un evantai de palmier, legănându-mă într-un balansoar din cele cărora americanii le spun *rocking-chair*, iar noi, nu ştiu de ce, fotoliu de Viena — niciodată n-am auzit că la Viena ar exista mobilă de tipul ăsta. Mă uit la secretarul meu: „Pentru moment, ne-am salvat pielea. *Guenille si l'on veut, ma guenille m'est chère*... Acum, marea. Bermudele. Şi apoi, Parisul. În sfârşit, o să ne odihnim puţin." „Da", răspunde Peralta. „Plimbările noastre matinale. Bois-Charbons a lui Monsieur Musard. Aux Glaces, Rue Sainte-Apolline, Chabanais." „Da", răspunde Peralta, pe un ton rece şi plictisit. „Când eşti la ananghie şi câinii se pişă pe tine", spune Intendenta, cu obişnuita ei filozofie de maxime şi proverbe. Şi se culcă pe o banchetă de rafie. Alături de pâlnia gramofonului, pe o etajeră veche, zăcea o Biblie veche, foarte folosită de Agentul Consular, când, după ce-şi pierduse actele la o beţie, un marinar putea să certifice că se născuse în Baltimore sau Charleston doar jurând cu mâna pe Sfânta Scriptură. Cunoscând practica atât de des folosită de membrii anumitor secte nord-americane în momente dificile, am închis ochii, am des-

---

[1] *Un bărbat şi o femeie* (engl.).
[2] Una dintre loviturile cele mai importante la jocul de baseball (engl.).

chis cartea la întâmplare şi, după ce mi-am învârtit pe deasupra degetul arătător de la mâna dreaptă de trei ori, l-am lăsat să cadă pe o pagină: *„Scoate-mă din noroi, ca să nu mă afund! Să fiu izbăvit de vrăjmaşii mei şi din prăpastie. Să nu mai dea valurile peste mine, să nu mă înghită adâncul şi să nu se închidă groapa peste mine"* (Psalmul 69). Am repetat încercarea: *„Nu mă lepăda la vremea bătrâneţii; când mi se duc puterile, nu mă părăsi! Căci vrăjmaşii mei vorbesc de mine şi cei ce-mi pândesc viaţa se sfătuiesc între ei"* (Psalmul 71). A treia oară (Ieremia 12): *„Mi-am părăsit casa şi mi-am lăsat moştenirea."* „A dracului cărţulie!", exclamai, închizând-o atât de brusc, încât din scoarţe ieşiră norişori de praf. Şi mă tolănii în fotoliul „de Viena", împodobit cu o panglică albastră, trecută prin speteaza de pai împletit, căzând într-o toropeală vecină cu somnul. Zgomote confuze. O realitate ce-şi pierde conturul şi se transformă în imagini incoerente. Adorm... Probabil că n-am dormit însă mult, pentru că foarte repede, cred, o mână mişcă balansoarul brusc, ca să mă trezească. „Peralta, spusei, Peralta..." „Nu-l mai strigaţi", zice Agentul Consular. „Tocmai a plecat." „Exact, aşa", spune Intendenta. Şi aflai, atât de uluit, încât nu reuşeam să înţeleg întru totul ce mi se explica, că în oraş circulau zeci de automobile cu fanioane alb-verde ale mişcării *Alfa-Omega* şi că unul dintre ele — parcă era un Chevrolet gri — venise să-l caute pe secretarul meu. „O să-l omoare!" strigai. „Nu cred." „Dar... e un nonsens! N-a încercat să se opună? Era înarmat!" Agentul Consular mă privi batjocoritor: „Erau nişte tineri foarte simpatici, cu nişte banderole alb-verde şi insigne — *Alfa*, de metal argintiu — la butonieră. L-au îmbrăţişat pe Doctorul Peralta, ce părea foarte mulţumit şi, râzând şi glumind, au pornit spre capitală." „Şi Peralta n-a dat nici o explicaţie? Nu mi-a lăsat nicio vorbă?" „Ba da, să vă spun că regretă, dar că Patria e pe primul plan." „Exact aşa!" strigă acum Intendenta în faţa privirii mele stupefiate, ca şi cum ar fi fost nevoie să strige pentru ca eu să reuşesc să pricep.

„*Tu quoque, fili mi...*“[1] „Ce-i tot dai zor cu *Tu quoque* și cu alte tâmpenii d-astea“, spuse yankeul. „V-a jucat bine, și-atât. Nu-i nevoie de vorbe latinești ca să vezi clar lucrurile. Sunt chestii de politică și se petrec peste tot.“ „Bănuiam eu că împuțitul ăsta e un trădător“, bodogănea Intendenta. „Mătușă-mea, Candelaria, care știe multe, ghicise în ghioc și în suflatul în făină. Și-acum, încep să cred că bombișoarele alea de explodau la Palat le aducea el în servieta franțuzească cu flacoane. Numai asta nu era percheziționată la intrare...“ Servieta Hermes era aici, deschisă, cu zece flacoane aliniate, pe două rânduri de câte cinci. Am scos flacoanele îmbrăcate în piele de porc. Servieta mirosea — mi se pare, nu sunt sigur — a migdale amare; același miros pe care-l lăsau exploziile. „Poate că da, poate că nu“, a zis Agentul Consular. „Mirosul e mai mult sau mai puțin de piele veche peste care s-a vărsat mult rom.“ „Ghiocul nu minte“, bombănea Intendenta. „*Maybe yes, or maybe not*“[2], repeta yankeul... Copleșit de o enormă tristețe, de tată scuipat, de încornorat bătut, de Rege Lear izgonit de fetele lui, am îmbrățișat-o pe Elmirita: „Tu ești singura care mi-ai rămas...“ „Mai bine priviți pe stradă, a spus Agentul Consular, dar aveți grijă să nu fiți văzut.“

---

[1] Și tu, fiul meu! (lat.) — cuvinte rostite de Cezar, văzându-l, printre asasinii săi, pe fiul său adoptiv, Brutus.

[2] Poate da, sau poate nu (engl.).

## *Optsprezece*

*...se poate întâmpla ca, după ce am ascultat un discurs al cărui sens l-am înțeles perfect, să nu putem spune în ce limbă a fost rostit.*

DESCARTES
(*Tratat asupra luminii*)

Afară, dincolo de cei opt pușcași marini ce făceau de gardă cu puștile la piept, era o lentă și tăcută defilare de oameni ce treceau o dată și încă o dată, privind mereu spre casă. Știau că mă aflu aici și umblau, umblau prin jurul casei, ca niște spectatori ai retragerilor cu torțe duminicale, în speranța că mă voi arăta la vreo fereastră, că voi întredeschide o ușă, că mă voi manifesta în vreun fel. „În capitală, jefuiesc casele miniștrilor dumneavoastră, vânându-i pe polițiști și pe turnători, târându-le pe străzi pe iscoade, arzând arhivele Poliției secrete. Poporul a deschis închisorile, eliberându-i pe toți deținuții politici." „Sfârșitul lumii", spune Intendenta, cu panică exagerată. „Și mie când îmi vine rândul?" întrebai, sforțându-mă să zâmbesc. „Nu cred c-or să sară gardul, spuse yankeul. Și n-o vor face pentru că Studentul — ăla care-a organizat greva — a adresat poporului un apel inteligent. Citiți..." Îmi tremurau însă prea tare mâinile și ochelarii erau murdari. „Spuneți-mi, mai bine, despre ce e vorba." „În rezumat, spune că nu trebuie provocați soldații noștri (să nu se arunce cu sticle, cu pietre în ei, nici măcar să nu fie insultați...); nu trebuie atacate reprezentanțele noastre diplomatice, nici compatrioții noștri; în sfârșit, nimic care să justifice o acțiune militară puternică din partea noastră. Până

acum, nu e vorba de o *intervenție*, ci de o simplă *debarcare*. Chestie de nuanță — *nuances*, cum ar spune francezul. Iar Studentul are simțul nuanțelor. Afirmă că plăcerea de a vă spânzura de un stâlp telegrafic nu merită riscul unei *intervenții*, ce ar putea foarte bine să se transforme în *ocupație*." „Ca în Haiti", am spus. „Exact. Asta e ceea ce nu vrea Studentul. Inteligent, băiatul!" Şi eu mă gândeam la vertiginoasa răsturnare de roluri, care, în puține ore, se produsese pe scena mulțimilor. Acum, Studentul era cel ce se transformase, dintr-odată, în apărătorul existenței mele amenințate. Şi mereu ascuns — fără să răspundă la apelurile celor din *Alfa-Omega* care îi ofereau garanții, îl invitau să colaboreze în guvernul de Coaliție Națională ce se constituia la Palat cu Luis Leoncio Martínez, asistat de Enoch Crowder, cu participarea șefilor militari neimplicați în masacrul de alaltăieri și câte un sergent ridicat la grad de colonel —, dăruindu-se tainicei sale munci de Om Invizibil, continua să folosească vorbe în stare să-i oprească pe ăștia, care, îmbulziți în fața Acvilei-cu-Scut-în-Piept, începeau — câte unul, doi, trei... — să-și unească glasurile într-un cor de insulte. „Câtă vreme nu trec de strigăte...", zice Agentul Consular. Dar încep să mă tem că vor trece. Şi dintro-dată mă văd în oglinda pictată de muște, care, așezată pe o consolă șchioapă, acoperă unul dintre pereții biroului: arăt lamentabil; halatul pe care-l aveam la plecarea din Palat, murdar; murdară cămașa londoneză de la Halborow, ajunsă, după atâta agitație, cu scrobeala din guler topită de sudoare; murdară cravata *gris-perle*, foarte de Prim Magistrat, pătată de balele ce-mi curseseră din gură în timpul somnului. Şi pantalonii reiați care îmi alunecă, brusc, de pe burta suptă în câteva ceasuri și îmi cad pe șolduri, dându-mi un aer de clown de *music-hall* englezesc. Şi oamenii ăia, acolo, afară, cărora — fără să fie văzută de cei ce strigă, bineînțeles — le răspunde Intendenta cu gesturi înfiorător de obscene, ilustrare a unui lung repertoriu de înjurături interioare. Şi, deodată, teroarea: „De

ce nu mă transportați pe Minnesota", implor. „Ar fi prea de tot", îmi răspunde yankeul, adoptând un ton batjocoritor, destul de nepotrivit, la drept vorbind, cu un funcționar diplomatic. „Azi, sunt un simplu Agent Consular care, crezând că acționez corect, v-am dat adăpost. Dacă, mâine, șefilor mei le convine să spună că am greșit, o să recunosc că am greșit, o să declar presei că am greșit, o să-mi exprim regretul că am greșt, mă vor trimite în altă parte și totul o să rămână în familie. Pe bordul Minnesotei însă ați fi protejatul oficial al Marii noastre Democrații (schițează ștrengărește un salut militar), care nu poate apărea, în aceste momente, ca protectoare a unui «Măcelar din Noua Córdobă», ce a reapărut, cu fotografiile lui Monsieur Garcin cu tot, *coast to coast*[1], în toate ziarele trustului Randolph Hearst și ați tras destul la Paris de pe urma chestiei ăsteia. Și, pe urmă, nu știm cât timp va rămâne Minnesota aici. Poate opt zile, poate o lună; poate ani de zile; ați văzut, în Haiti, unde s-a trecut de la *debarcare* la *intervenție* și de la *intervenție* la *ocupație — des nuances, des nuances, des nuances, toujours*...[2] — povestea continuă, continuă, continuă. Nu vă enervați. Calmați-vă. Mâine vă pun la adăpost. Și nici nu pot proceda altfel: îndeplinesc niște instrucțiuni." În clipa aceea mă simt parcă înșelat, batjocorit, tras pe sfoară: „Eu, care m-am avut întotdeauna atât de bine cu dumneavoastră... Îmi datorați atâtea favoruri." Celălalt zâmbește, din dosul ochelarilor cu ramă de baga: „Și fără asta... cum v-ați menținut atâta timp la putere? Favoruri? Acum le primim de la profesorul universitar, de la teozof..." „Și de ce nu de la Student, dacă tot am ajuns aici?" am întrebat, ca să-l jignesc. „Pe ăsta ar fi greu să-l cumpărăm. E un om de rasă nouă, în rasa lui. Din ăștia se nasc acum mulți pe continent, deși generalii și doctorii dumneavoastră se încăpățânează să-i ignore." „Sunt oameni care vă urăsc pe dumneavoastră." „Nu poate fi alt-

---

[1] De la o coastă la alta, pe tot teritoriul Statelor Unite ale Americii (engl.).

[2] Nuanțe, nuanțe, mereu nuanțe (fr.).

fel; e o iremediabilă incompatibilitate între Biblia noastră și *Capitalul* lor..." Afară strigătele se înteţeau. Intendenta își îndesea gesturile ca răspuns celor ce mă insultau. Le-ar fi ușor să treacă peste pușcașii marini de gardă; le-ar fi ușor să sară gardul... „Oricum, m-aș simţi mai în largul meu pe bordul Minnesotei", insistai. „Nu cred", spuse yankeul. Și vorbind cu mici gâlgâieli de râs stăpânit: „Aţi uitat de Amendamentul Optsprezece al Constituţiei nord-americane. Din anul 1919 — citez din memorie — se interzice fabricarea și consumul (am spus: consumul) oricărei băuturi alcoolice pe întreg teritoriul Statelor Unite... Minnesota face parte integrantă, juridic și militar, din teritoriul Statelor Unite. Așa că, dacă vă mulţumiţi cu *gingerale*[1] și coca-cola... Și dacă nu vă tremură mâinile dimineaţa, cu astfel de băuturi..." „Dar aici nu suntem pe teritoriul Statelor Unite?", spusei, arătând servieta lăsată de Peralta, chiar la picioarele unei hărţi geografice și hidrografice a ţării. „Nu pot să-l împiedic pe un bolnav să-și ia medicamentele. Și cum, în toată povestea asta, eu pot să *greșesc*, îmi pot închipui că asta e sirop de tuse, Emulsia Scott sau Tonicul Grimaud. Pe Minnesota, *astea* vi le-ar arunca peste bord, pentru stricta respectare a Amendamentului Optsprezece la Constituţia noastră — deși comandantul, când e singur, e mai beat decât un regiment întreg." „Parcă ar pleca", spuse Intendenta, cu nasul lipit de obloane. M-am uitat afară: mișcaţi parcă de un resort, oamenii se îndepărtau, în grupuri, spre clădirea Vămii, unde se observa o forfotă de camioane și platforme de transport. „*S-a terminat greva*", am declarat cu glas plin de mândrie, fără să-mi dau seama. „*Situaţia s-a normalizat*", „*În ţară domnește ordinea*", spuse celălalt, maimuţărindu-mă comic. Și recăpătându-și buna dispoziţie: „Veniţi în cabina căpitanului Nemo. Acolo e mai bine." Și scoţându-mă din casă printr-un culoar dosnic, mă duse într-un șopron lung, cu ușile fixate în grinda de sus, construit pe apele golfului, ce

[1] Băutură răcoritoare din ienupăr (engl.).

ajung până la capătul unei platforme de scânduri, nițel mucegăite, ce miroase a melci, midii ascunse, meduze azvârlite la mal; e mirosul acela pătrunzător de fermentație și must acru, sex și mușchi verde, solzi tari, chihlimbar și lemn îmbibat de apă, mirosul mării în propriile-i distrugeri — atât de asemănător cu cel al teascului adormit, după ce-a zdrobit strugurii, în izul nocturn al mustului rămas. Acesta era hangarul unde, până nu demult, își țineau canoele, fine, ușoare, în formă de spic, canotorii de la un Yacht Club, ruinat din cauza devalorizării monedei mele. Bărcile dispăruseră acum din șopron și ceea ce se afla acolo — cuvintele Agentului Consular mă preveniseră — era ceva ce îmi amintea, într-adevăr, printr-un nu știu ce, în stil victorian și gravat în cupru totodată, de cinema Lumière și magazinul de obiecte vechi, de ilustrațiile din *Douăzeci de mii de leghe sub mări* în ediția Hetzel cu titlu aurit pe coperta zmeurie. Fotolii vechi, dar ceremonioase prin tapițeria lor; mobilă în stil Picwick esq. și goarne de vânătoare împodobind pereții; desene în acvaforte, atât de acoperite de ciuperci și silitră, încât *subiectul* lor, dispărut sub ciuperci și silitră, era un simplu subiect cu ciuperci și silitră. Și privind acele lucruri neobișnuite ce umpleau locul — întărindu-se ceva în mine, liniștit de neașteptata plecare a mulțimii care, cu câteva clipe înainte, mă înjura, cu picioarele scăpate de tremurături datorită câtorva păhărele băute —, mă simt surprins de valoarea dobândită, brusc, de anumite elemente ce mă înconjoară, noul sens dobândit de obiecte, alungirea, dilatarea impuse timpului de un imediat pericol de moarte. Dintr-odată, o oră durează douăsprezece ore; fiecare gest se produce printr-o ierarhizare a mișcărilor, ca un exercițiu militar; soarele se mișcă mai repede sau mai încet; se deschide un hău imens între zece și unsprezece; noaptea devine atât de depărtată, încât sosirea ei ar putea întârzia enorm de mult; dobândește o uriașă importanță mișcarea unei gâze pe coperta unei cărți; pânzele de păianjeni dobândesc dimensiuni de Capelă Sixtină; mi se pare

indecentă nepăsarea pescăruşilor, preocupaţi de veşnicul lor pescuit, într-o zi precum cea de astăzi; clopotul care bate din nou în schitul de pe munte mi se pare lipsit de respect; asurzitor e robinetul care picură, ce îmi aduce în minte un obsedant *never more, never more, never more*[1]. Şi, totodată, această prodigioasă capacitate de a acorda o atenţie susţinută, plină de zel, excesivă unor lucruri ce apar, ce se descoperă, ce se măresc fără să-şi schimbe forma, ca şi cum contemplarea lor ar echivala cu a te agăţa de ceva, un fel de „Văd, deci exist". Şi pentru că *văd*, cu cât voi vedea mai mult cu atât voi exista mai mult, fixându-mă în permanenţă, înăuntrul şi în afara mea. Acum, Agentul Consular îmi arată o stranie colecţie de rădăcini-sculpturi, sculpturi-rădăcini, rădăcini-forme, rădăcini-obiecte — rădăcini baroce sau severe în netezimea lor; încolăcite, încurcate sau cu o nobilă geometrie; dansând uneori, alteori statice, totemice sau sexuale, între animal şi teoremă, joc de noduri, joc de asimetrii, când vii, când fosile pe care — zice yankeul — le-a adunat de-a lungul multelor sale peregrinări pe Continent. Rădăcini smulse din pământuri îndepărtate, târâite, purtate, cărăuşite de râurile umflate; rădăcini modelate de apă, răsturnate şi învârtejite, lustruite, patinate, argintate, jupuite de atâta umblet, rostogolindu-se, izbindu-se de stânci, luptându-se cu alte bucăţi de lemn cărate, sfârşeau prin a-şi pierde morfologia vegetală, desprinse de arborele mamă, arborele genealogic, pentru a dobândi rotunjimi de sâni, faţete de poliedru, capete de porci mistreţi sau chipuri de idoli, dinţi, gheare, tentacule, falusuri şi coroane, sau prin a se împreuna în obscene încălecări, înainte de-a se împotmoli, la capătul unei călătorii de veacuri, pe vreo plajă uitată de hărţi. Mandragora aceasta enormă, cu ţepi duşmănoşi, o adusese Agentul Consular de la gurile lui Bío-Bío, de lângă aspra stâncă a Con-Con-ului, adormită în legănare de ape negre. Mandragora astălaltă, contorsionată ca un acrobat

[1] Niciodată (engl.) — referire la celebrul vers din poemul *Corbul* (1845), de Edgar Allan Poe.

de circ, cu pălărie tare şi ochişori săltăreţi, asemănătoare cu „rădăcina vieţii" pe care unele popoare asiatice o pun în sticlele cu rachiu, o găsise aproape de Tucupita, în estuarul Orinocoului. Altele veneau din insula Nervis, din Aruba, de pe stâncile ce seamănă cu nişte menhiri de bazalt, înălţate în apropiere de Valparaíso, într-o explozie de defileuri marine. Şi-i era de-ajuns colecţionarului să pomenească numele unui port pentru ca de la rădăcina arătată să treacă la amintiri, evocări, la prezentarea unor imagini create de silabele adunate în numele unui loc, printr-o proliferantă operaţie a literelor — spunea — ce fusese prevăzută de Kabala ebraică. Numai pronunţând cuvântul *Valparaíso*, apăreau tarabele cu peşte pus pe alge, fructele scoase la vânzare în pridvorul bisericilor, vitrinele bodegilor în care se lăfăiau, umplând tot spaţiul, apocalipticii crabi din Ţara de Foc; şi berăriile nemţeşti de pe strada cea lungă, cu cârnăciorii roşii-negricioşi ce te priveau cu cei zece ochi de slăninuţă, alături de fragedul ştrudel pudrat cu zahăr; apoi, enormele telecabine publice, paralele neobosite, cu orchestrele de orbi cântând polci la punctele de plecare; şi casele de amanet, centura cu cataramă lată, relicvariul din scoici, bisturiul ştirbit, statueta neagră din Insula Paştelui şi papucii pe care e brodat *Suve* (papucul stâng) şi *nir* (papucul drept) ce, aşezaţi cu vârful spre trecător, ilustrau cu orbitoare elocinţă Paradoxul Oglinzii al lui Immanuel Kant... Rădăcina aceasta — se numeşte *Hop-Frog* — ce pare un cinocefal într-o goană îngrozită, căci aleargă, aleargă fără să se mişte, în modul cel mai înspăimântător, înseamnă Río de Janeiro: cartierul Itamaraty, unde, printre clădirile municipale, populate cu statui bolnave de acromegalie (pentru că întotdeauna sunt o dată şi jumătate sau de două ori şi trei sferturi mai mari decât statura reală a eroului sau a personajului ilustru pe care vor să-l imortalizeze) se află prăvălii cu animale împăiate: şerpi boa ce te privesc cu ochi de sticlă, tatu, gheparzi, bâtlani, maimuţe, ba chiar şi cai ce, plini de praf şi înşeuaţi, par că aşteaptă, ţintuiţi pe piedesta-

le verzi de lemn, un călăreţ ce nu soseşte niciodată — mort poate şi odihnindu-se de cine ştie cât timp într-un cavou în stil flamboaiant-portughez. Rădăcina astălaltă semănând cu un pitic cu burtă-cap legănată pe picioare subţiri — se numeşte *Humpty-Dumpty* — e din Port-au-Prince, acolo unde, în cartierul La Frontière, printre cârciumile cu măsuţe joase şi lichior de anason Don-Don, negresele goale, întinse în hamacuri împletite, îşi aşteaptă vizitatorii cu suverană trufie, pierdute în gânduri şi de pe altă lume parcă, imitând fără să ştie, cu mâna uşor deschisă peste părul creţ şi sârmos, gestul *Olympiei* de Manet. Şi Agentul Consular mi-l prezintă acum pe *Erasmus din Rotterdam*, rădăcina din Veracruz în stilul lui Holbein, ce pare într-adevăr un umanist meditând; *Pichrochole* şi *Merdaille*, rădăcini de bambus ce par agresivi mercenari nemţi, înarmaţi cu lăncii; *Coquecigrue* cu ciocul lat şi creasta zimţată; *Kikimora*, despletită şi cu pinteni şi acele trei vlăstare dintr-un singur trunchi, *Pieds-Nicklés*[1] (pe care-l cunosc bine — şi să nu se afle — pentru că ani de zile am fost abonat la *L'Épatant* din Paris), şi, mai în spate, un produs romantic al manglierului cubanez, *Ereticul Prisciliano*, alături de balerina liană *Anna Pavlova* şi *Ciclopul* care, cu piatra aceea roşie, înfiptă în frunte, pare să străjuiască o lume răsturnată, aşezată pe console, unde apar *Cornegidouille*, *Hidra din Lerna*, *Vrăjitoarea din Rackam*, călare pe mătura propriei sale fiinţe şi *La Grande Taciturne*[2], tăiată, parcă, într-un bazalt vegetal şi care, fără aluzii directe la forme feminine, se ridică, de şase palme înălţime, textură yoruba[3], într-o arhitectură de curbe şi rotunjimi suprapuse, de mlădieri şi adâncimi ce stârnesc senzaţii inechivoce în palmele chemate s-o pipăie... Adevărul e că Agentul Consular, cu ciudăţeniile lui de cultură, cele câteva limbi vorbite — lucru neobişnuit la

---

[1] Mardeiaş (în argou franţuzesc).

[2] Marea taciturnă (fr.).

[3] Populaţie şi cultură din Africa occidentală, transplantată în multe ţări din zona Caraibelor odată cu sclavii negri.

un nord-american — se înscria ca un element oniric în coșmarul diurn, real, cu ochii mai mult decât deschiși, trăit în prezent — coborându-mă pe povârnișul terorii cu ajutorul alcoolului, căci, de-abia ieșit din aburii unor pahare, simțeam sudoarea fricii coborându-mi pe ceafă, pe frunte, în părul cărunt, însoțită de izbituri de ciocan înfundate, venite dinlăuntrul meu, atât de puternice însă, că se repercutau, cred, în fotoliile unde mă așezam. Și acum, yankeul se așază în fața unui armoniu într-un colț, trage de trei registre, apasă pe pedale și începe să cânte ceva înrudit cu muzica ce îmi invadează țara de mulți ani, deși e o bucată mai colțuroasă, mai accentuată și mai cu contraste, bineînțeles, decât *Whispering* sau *Three o'clock in the morning*, atât de răspândite în capitală de curând. Și, fără să-și oprească mișcarea degetelor, marcând ritmul cu capul, dând drumul notelor, cu un automatism lipsit de griji, de cântăreț popular: „Sunt din sud. New Orléans. Destul de alb ca să trec drept alb, deși părul, bun, părul, dacă n-ar fi pomezile pentru asta, ar fi destul de creț (*si bemol, ce naiba!*). Am «trecut bariera», cum spunem acolo, deși în materie *sentimentală* — să zicem — mă înțeleg bine doar cu tuciuriile. În privința asta semăn cu unchiul meu de-al doilea, Gottschalk — dumneavoastră nu-l cunoașteți, cu siguranță — care, preferat de Théophile Gautier lui Chopin, adorat de aceleași nimfe lamartiniene și filarmonice care se culcau cu Franz Liszt, glorios în Europa, protejat de monarhi, prieten cu Regina Spaniei, de zeci de ori decorat, într-o bună zi a părăsit totul — public, palate, calești, lachei — ca să răspundă unei imperioase, urgente chemări de negrese și mulatre ce îl așteptau la Tropic, pentru a recupera ceea ce le aparținea prin dreptul unei timpurii cuceriri. Și-a umblat după ele prin Cuba, Puerto Rico și toate Antilele, reîntinerit, aventurier, eliberat de protocol și onoruri, redat primelor gângureli, plăcerilor sale de adolescent, ca să moară în Brazilia, unde de asemenea erau multe — și încă cum! — Sfintele Locuri ale peregrinărilor sale —

*«et les servantes de ta mère, grandes filles luisantes, remuaient leurs jambes chaudes près de toi qui tremblait... sa bouche avait le goût des pommes-roses, dans la rivière, avant-midi...»*"[1] (Nu știu de cine poate fi ce-a recitat, dar, îmi amintesc, da, că pe vremea când fiică-mea Ofelia studia pianul, cânta frumoase dansuri creole de acest Moreau Gottschalk, care, din câte mi s-a spus, a dezlănțuit, odată, la Havana, un adevărat tunet de tobe africane, într-o simfonie scrisă de el.) Și celălalt continua: „Am fost prieten, foarte bun prieten, cu minunatul Christopher Andy, autorul acestui *Memphis Blues* pe care îl cânt acum." Și acum trece la *Saint-Louis Blues*, al aceluiași Andy, care are puterea s-o răscolească pe Intendentă și s-o facă să danseze — și probabil foarte bine, ținând seama că pașii și mlădierile i se potrivesc perfect cu ritmul unei muzici necunoscute ei. „Asta o au în sânge", zice cel din sud. Îi privesc mâinile mișcându-se pe claviatură: e un fel de dialog — o luptă, uneori —, înfruntare și armonie, a unei mâini femeie — dreapta — și a unei mâini bărbat — stânga —, ce se împreunează, se completează, își răspund, dar într-o sincronie aflată înăuntru, și, totodată, în afara ritmului. Intendenta, parcă vrăjită de o noutate ce îi pătrunde prin urechile pielii, se așează deodată pe bancheta armoniului, mișcând din umeri, învăluitoare și alintându-se cu o bucă în aer, pentru că nu-i încap amândouă pe locul lăsat liber de Agentul Consular. Acesta uită de clape și își apropie obrazul de gâtul Elmiritei, care îl acceptă cu râsete de gâdileli, lăsându-se adulmecată de cel ce o face cu desfătarea creștinului ce pătrunde într-o încăpere cu miros de tămâie arsă. Iar acesta îi dă cu... *„Guidé par ton odeur vers de charmants climats / Je vois un port rempli de voilures et de mâts"*...[2] „Nu mă bate la

[1] Și slujitoarele mamei tale, fecioare înalte cu piele lucitoare, își mișcau coapsele calde lângă tine care tremurai... gura ei avea gustul yambo-ului, în râu, înainte de amiază... (fr.)

[2] Călăuzit de-aroma-ți spre minunate clime, / Zăresc un port cu pânze, catarge... (Ch. Baudelaire, *Florile răului*, E.L.U., București, 1968, p. 715, traducere de Romulus Vulpescu).

cap cu Baudelaire!", strig, gelos pe această incursiune pe pământul meu, pe care l-am desţelenit şi l-am arat pentru prima oară acum mai bine de douăzeci de ani şi care, întotdeauna supus voinţei mele, acum când am pierdut totul, mi se pare ultima rămăşiţă, ultima parcelă cârmuită de mine, dintr-o ţară, până ieri, a mea; a mea de la Nord la Sud, de la Ocean la Ocean, şi care acum se reduce la un mizerabil şopron de scânduri putrezite, populat de rădăcini moarte, port de cerşetor, unde va trebui să aştept barca de mâine — cât de departe, de îndepărtat, de neatins *mâine*! — menită să mă scoată de aici ca pe o marfă de contrabandă, ca pe un sicriu de mort dintr-un spital de bogătaşi, de unde fusesem stăpânul oamenilor, al destinelor şi-al pământurilor. Apucând-o de braţ, o ridic pe Intendentă, ce cocheta peste limitele admise, aruncând-o cu un brânci într-un fotoliu din colţ. „Mai bine aşa, zise yankeul râzând, pentru că din cauza *asta* mi-am ratat *cariera*." (Chestia cu *cariera* — diplomatică, se înţelege — în gura celuilalt, dat fiind cine e şi unde se află, se asociază în mintea mea cu calificativul de „mare prostie", dat de Don Quijote unei romanţe cavalereşti, prost jucate de nişte păpuşari. Pentru orice latinoamerican din generaţia mea, *cariera* este o sinecură cu puţină treabă şi multe plăceri, în ambasade cu scenografie de mare operă, cu marmură italienească şi candelabre de Versailles, viori pe o estradă, valsuri, tunici cu brandenburguri şi decolteuri, uşieri solemni, şambelani cu pantaloni scurţi, intrigi, serate, flirturi, aventuri de alcov, roman, complimente stil Marchizul de Bradomín[1] şi fraze stil Talleyrand, minunăţii de tact şi de *savoir-vivre*, prea străine, în multe cazuri, de noţiunile lumii noastre de-aici, ce nu reuşeşte niciodată să asimileze normele protocolului şi care, ca să nu întrebe, ca să nu ceară sfaturi, comite grave erori, ca, de pildă, — se întâmplase la mine la Palat — să ordone să se intoneze *Rondo alla turca*

---

[1] Celebru personaj, creat de scriitorul spaniol Ramón de Valle Inclán.

cu prilejul prezentării scrisorilor de acreditare de către Ambasadorul lui Abdul-Hamid[1] sau *Imnul lui Riego*[2] la primirea unui Ministru al lui Alfonso al XIII-lea...) „Toate mi-au mers foarte bine, continuă cel din sud, până când, la Paris, şi-au dat seama că frecventam prea mult un salon de dans martinichez, din Rue Blomet. De atunci, n-am mai avut decât misiuni strălucitoare în diplomaţia nord-americană. Consul în Aracajú, în Antigua, în Guanta, Mollendo, Jacmel şi chiar în Manta, unde în fiecare zi, la ora douăsprezece, apar rechini în faţa coastelor cu o punctualitate ce se compară doar cu aceea a Apostolilor de la Catedrala din Strasbourg. Şi acum sunt aici, cum s-ar spune, în casa dracului. Şi se ştie că eu... (priveşte spre Intendentă)... în fine, tu şi cu mine ne înţelegem." Schiţă un arpegiu. „Dacă m-aş arăta aşa cum sunt acolo unde m-am născut, aş fi linşat de glugile Ku-Klux-Klan-ului, albii ăştia, la suflet şi ca veşminte, cu acea albeaţă particulară, foarte proprie nouă, aceea a lui Benjamin Franklin, potrivit căruia negrul e «animalul care mănâncă cel mai mult şi produce cel mai puţin»; albeaţa de la Mount-Vernon, unde un stăpân de sclavi filozofa despre egalitatea oamenilor în faţa lui Dumnezeu; albeaţa Capitoliului nostru, templu unde se cântă imnul *Gettysburg Address* — «cârmuirea poporului, prin popor şi pentru popor» — cu cor de negri măturători, lustragii, oameni de serviciu şi îngrijitori de closete; albeaţa prea ilustrei noastre Case Albe, unde se organizează rotirea caruselului de uniforme, redingote şi jobene de premieră, ce se învârte şi se învârte în această America Latină, aducând la putere tâlhari şi feciori de curvă — şi asta, «fără să-i excludem pe cei de faţă», cum spun spaniolii — la fiecare învârtitură de manivelă..." I-am răspuns

[1] *Abdul Hamid al II-lea*, sultan al Turciei între 1876–1909.

[2] *Rafael de Riego y Núñez* (1785–1823), general spaniol, conducătorul unei mişcări liberale în 1820 (Cabezas de San Juan). Imnul ce îi poartă numele a fost Imnul Naţional al celei de-a doua Republici spaniole.

Agentului Consular că atributul Fecior de Curvă e cam tare pentru cineva care, cu doar patruzeci și opt de ore înainte, era încă Primul Magistrat al unei națiuni libere și suverane, ce, datorită antecedentelor sale eroice, marilor săi oameni, istoriei sale etc., etc... „M-a luat gura pe dinainte, din cauza Santei Inés", spuse Agentul Consular, umplându-mi paharul. „N-a fost cu intenție. Și-apoi..." „Uitați-vă... uitați-vă", zise Intendenta, pe un ton prevestitor de rele, invitându-ne prin gesturi să ne apropiem de o ferestruică cu geamurile sparte, ce dădea spre golf... „Da", zise yankeul. „Acolo pe *wharf*[1] se întâmplă ceva." Deschise porțile pe unde ieșeau — inexistentele, acum — bărci pentru regate. Într-adevăr, acolo, la capătul cheiului unde trăgeau cargourile cu zahăr, se întâmpla ceva. O mulțime de oameni înconjura mai multe camioane — cele de mai înainte — ce aduceau niște lucruri unele peste altele, de-a curmezișul, răsturnate, un talmeș-balmeș de lucruri, ce... „Luați binoclul", îmi spuse Agentul Consular. Am privit. Oameni, cântând, dansând, înfierbântați de băutură, cu siguranță, dădeau jos din camioane și azvârleau în mare, cu hohote de râs și țipete, busturi și capete, statui de-ale mele, din cele care, cu ani în urmă, domneau, prin dispoziție oficială, în colegii, licee, primării, instituții publice, piețele orașelor, satelelor și prin cătune, unde, deseori, stăteau alături de câte o reprezentare a Peșterii din Lourdes sau vreo firidă rustică, plină de lumânări mereu aprinse, lăcaș al Divinei noastre Pastora. Și erau chipuri de marmură, opere ale sculptorilor locali sau ale elevilor de la Școala de Belle Arte; și busturi de bronz, turnate în Italia, în aceleași turnătorii unde se născuse gigantica Republică a lui Aldo Nardini; statui în picioare — mărime naturală —, în frac, cu decorații și panglică în relief, în uniformă de General de Armată (cu un chipiu atât de fălos, că, potrivit dușmanilor, avea „cozoroc de înaintare și cozoroc de retragere"), în chip de Doctor Honoris Causa al Universității San

[1] Chei (engl.).

Lucas (asta fusese în 1909), cu togă și beretă cu ciucurele lăsat pe umărul stâng, ca patrician roman, ca tribun-arătând-ceva-cu-brațul (inspirată nițel de statuia lui Gambetta de la Paris), în chip de *pater-familias* meditativ, de sever mentor, de Cincinat încununat cu lauri — acum, culcate, duse pe tărgi, în căruțe și cărucioare, trase de boi, încărcate, târâte ca să fie aruncate în apă, unele după altele, cu ajutorul rângilor, cu heirupuri ritmate de bărbați și femei: „Unu... doi... treeeeei..." În sfârșit, apăru și statuia mea ecvestră — cea pe care o priveam, în fiecare zi, de la ferestrele Palatului — culcată pe platforma unui vagon de marfă, dar fără călăreț, pentru că acesta îi fusese smuls chiar în noaptea fugii mele, redusă, deci, doar la un cal de bronz. Și calul, ridicat de o macara, se mai cabră o dată, timp de o clipă, într-o ultimă împotrivire eroică, privat de Cel ce, de deasupra lui, ar fi tras de frâul tare, înainte de-a se scufunda într-o trombă de spumă. „*Memento homo*..."[1], am spus fără să mai adaug restul, pentru că fraza clasică mi se părea, deodată, deplasată, datorită amintirii unei glume dureroase, pe care mi-o făcuse, odată, Studentul. „Nu cântați tangouri cu cuvinte de Recviem", a spus Agentul Consular. „Acum, statuile astea ale dumneavoastră se vor odihni pe fundul mării; le va înverzi silitra, le vor îmbrățișa coralii, vor fi acoperite de nisip. Și hăt, prin anul 2500 sau 3000, va da peste ele cupa unei drage, scoțându-le la lumină. Și oamenii se vor întreba pe tonul *Sonetului* lui Arvers[2]: «Cine a fost acest om?» Și, poate, nu va exista nimeni care să le răspundă. Se va întâmpla același lucru precum cele petrecute cu statuile romane din epoca de decădere, ce pot fi văzute în multe muzee: despre ele se știe doar că sunt reprezentările unui *Gladiator*, *Patrician*,

---

[1] *Memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris* (lat.): Amintește-ți, omule, că țărână ești și în țărână te vei întoarce (Facerea, 3, 19).

[2] *Alexis Félix Arvers* (1806–1850), poet francez, devenit cunoscut datorită unui sonet care începe cu versurile: „Sufletul meu are secretul său, viața mea, misterul său."

*Centurion*. Numele s-au pierdut. În cazul dumneavoastră, se va spune: «Bustul, statuia unui *Dictator*. Au fost atâţia şi vor mai fi atâţia în emisfera asta, încât numele lor e de prisos»." (Luă o carte de pe măsuţă.) „Sunteţi trecut în Petit Larousse? Nu?... Atunci, v-aţi ars..." În după-masa aceea am plâns. Am plâns pe un dicţionar — „*Je sême à tout vent*"[1] — care mă ignora.

[1] Semăn în cele patru zări (fr.) — deviza dicţionarelor *Larousse*.

## *Capitolul al şaptelea*

*Şi hotărându-mă să nu caut mai multă ştiinţă decât cea pe care o puteam găsi în mine însumi...*

DESCARTES

# *Nouăsprezece*

Senorială și armonioasă, solid înscrisă în cercul de blocuri arhitectonice ce străjuiau piața triumfală — blindată parcă împotriva oricărei sfidări din afară de o patină compactă ce se înnegura de la an la an, făcând să dispară stucaturile și contururile —, casa din Rue de Tilsitt l-a primit la sânul marchizei sale apărate de un înalt grilaj negru, asemeni refugiului la poarta căruia bate alpinistul rătăcit, după o halucinantă peregrinare printre avalanșe și prăpăstii. Era cinci dimineața. Folosind cheia sa personală, ca să nu-l trezească pe Sylvestre, Primul Magistrat intră în vestibul și aprinse lumina. În urma lui, Intendenta, ce venise tremurând și tușind de la Gara Saint-Lazare, cu tot pardesiul ei căptușit cu vatelină, ros de molii, cumpărat în Bermude, se plângea de junghiuri, dureri în oase și c-o ține pieptul și cerea rom, sirop Tolú și un pat. „Dă-i din romul Santa Inés care-a mai rămas și du-o pe scara de serviciu, într-una din camerele de la mansardă", îi spuse *Fostul* (acum își spunea el însuși *Fostul*, cu o crispată ironie) lui Cholo Mendoza, care aducea valizele. Rămas singur, privi în jur, observând că se produseseră schimbări în privința decorului și a mobilelor. Acolo unde credea că va găsi din nou masa de *caoba* cu vase chinezești, floarea de fildeș, în al cărei potir erau puse cărțile de vizită, sirena, învăluită în propriile-i plete, stând dintotdeauna lângă purpuria catifea a unei panoplii cu spade și pumnale, dădu peste goliciunea unor pereți zugrăviți într-o culoare deschisă, fără alte podoabe, decât niște ornamente de ghips, care, gândindu-te bine, puteau fi considerate ca o foarte stilizată văluire de ape. Cât privește

mobilele, o lungă banchetă cu perne de culoare aprinsă, poate așa-numita „culoare tango", și pe piedestale înguste, sfere, prisme și romburi de cristal, înlăuntrul cărora erau becuri electrice. „Nu e urât, dar înainte era mai distins, mai în ton cu locuința", se gândi *Fostul*... Urcă la primul etaj, savurând mireasma de nogal lăcuit a treptelor, ce, prin permanența lui, desființa o lungă, foarte lungă trecere a timpului. Luminile zorilor se proiectau, într-un galben palid, în spatele perdelelor din salon. Demnitarul se îndreptă spre o fereastră și dădu la o parte brocartul, ca să privească piața. Acolo, magnific și maiestuos, încremenit în obârșia sa fără egal, se afla Arcul de Triumf, cu *Marseilleza* cu gura deschisă, Tirteu înarmat, strigând, și bătrânul războinic cu coif, urmați de copilul-erou, cu coițele în vânt. Acolo era înfățișat, întru veșnicie, geniul unei Franțe carteziene, unica în stare să fi dat naștere anticartezienei lumi închipuite, însuflețite, înălțată și prăbușită de un corsican neverosimil, metec vrăjit, cu mădularul fermecat de o mulatră martinicheză, ce pornise să-și piardă bicornul într-un incendiu moscovit, pentru ca apoi trupele sale, împestrițate de polonezi și mameluci, să fie zdrobite de partizanii Popii Merino și ai lui Juan Martín „El Empecinado"[1]. Dar în spatele celui ce contempla monumentul se aflau niște tablouri care reprezentau, poate, cu mai multă fidelitate, spiritul Franței carteziene. Se întoarse spre ele, aprinzând lumina. Și ceea ce îl întâmpină fu atât de neașteptat, de absurd, de neconceput, încât se lăsă să cadă pe un scaun, uluit, încercând să înțeleagă... În locul merovingienei *Sfinte Radegunda* de Jean-Paul Laurens, cu pelerinii ei din Ierusalim, se desenau trei personaje, dacă se puteau numi personaje, fără relief, cu anatomia dezintegrată în planuri geometrice, ale căror fețe — se presupune că erau fețe — erau acoperite de măști. Unul cu glugă, ca de călugăr, cu

---

[1] *Jerónimo Merino*, cunoscut sub numele de *Popa* (Cura) *Merino* (1769–1844), și *Juan Martin Díaz „El Empecinado"* (1775–1825), conducători ai gherilei spaniole împotriva lui Napoleon.

o partitură în mână; cel din mijloc, cu tichie de paiață, suflând în ceva ca un clarinet; al treilea, în pătrățele ca un arlechin, cu o mandolină, sau chitară sau lăută, ori Dumnezeu știe ce, atârnată de gât. Și cele trei personaje — dacă era să fie personaje — stăteau acolo imobile, grotești, ca niște creaturi de coșmar, privind — dacă putem spune că priveau — cu aerul cuiva deranjat de prezența unui intrus. „Ce faci dumneata aici?" păreau că-l întreabă. „Ce faci dumneata, aici?..." Și asta nu era tot; pe peretele opus, în locul delicatei marine de Elstir, era ceva indefinibil: o încrucișare de dungi, orizontale, verticale, în diagonală, în culori pământii și nisipii, peste care era lipită o bucată de hârtie de ziar — *Le Matin* — pe care *Fostul* încercă s-o desprindă cu unghia degetului mare, dar fără să reușească, din cauza lacului. În față, unde pe vremuri atârna *Cina Cardinalilor* de Dumont, acum era ceva complet lipsit de sens, probabil o mostră de culori Ripolin, fiindcă reprezenta pătrate și cercuri, albe, roșii, verzi, delimitate de linii negre groase. Alături, în loc de *Micul coșar* de Chocarne-Moreau, se profila un soi de Turn Eiffel cocoșat, blegit, cu picioarele strâmbe, răsucit, frânt parcă în structura centrală de un baros de titan căzut din cer. Acolo, între cele două uși, niște femei — femei? — ale căror picioare și brațe erau făcute parcă din bucăți de țeavă de calorifer. Unde atârnasem *Recepție mondenă* de Bérard, cu minunățiile ei de dantele, decolteuri și clarobscururi, mi se înfățișa o harababură incalificabilă, care, culmea, avea și un titlu scris cu litere frumoase și rotunde: *Ochi cacodilat*. Și acolo, pe piedestalul turnant de marmură verde, stătea o formă de marmură, o formă informă, fără sens și intenții sesizabile, cu niște bile — două — în partea inferioară și ceva lung în sus — și iertat fie-mi gândul prost — ce nu putea fi decât reprezentarea puțin realistă și foarte exagerată ca proporții — indecentă, bineînțeles — a ceea ce orice bărbat adevărat trebuie să aibă acolo unde trebuie să le aibă. „Dar... ce mă-sa-s toate astea?" „Artă modernă, Domnule Președinte", șopti Cholo Mendoza, care tocmai o lăsase pe

Intendentă sus, înfășurată în pături, dărâmată sub o pilotă de fulgi... Și acum, *Fostul* alerga dintr-o încăpere în alta, găsind peste tot aceleași transmutații grafice, aceleași dezastre: tablouri nebune, absurde, ermetice, fără subiecte istorice sau legendare, fără temă, fără mesaj, fructiere care nu erau fructiere, case ce păreau poliedre, chipuri cu un echer drept nas, femei cu sânii nelalocul lor — unul sus, altul jos — sau cu un ochi în tâmplă și, ceva mai încolo, atât de încurcate încât păreau că fac dragoste, două anatomii frânte, încâlcite în propriile lor linii, poate porcoase, deși ca să pictezi două persoane făcând *treaba aia* (și el avea o frumoasă colecție de stampe pornografice sub cheie), era nevoie de o perfecțiune a desenului, stăpânirea legilor perspectivei, o anumită grație în împerecherea membrelor, pe care nu le aveau, nici pe departe, acești artiști ratați ce își spuneau „moderni", pentru că erau incapabili să deseneze cum trebuie un nud, să imagineze un tânăr spartan în decorul de la Termopile, să facă să alerge un cal care să fie cal, să decoreze — de ce să n-o spunem — plafonul Operei din Paris sau să realizeze viziunea unei bătălii, cu epicul brio al unui Detaille. „O să poruncesc să se dea jos toate aiurelile astea!", strigă stăpânul casei, redevenit stăpânul Casei, apucând tabloul cu *Ochiul cacodilat*. „Asta s-o crezi tu!", strigă în spatele lui Ofelia, ce tocmai intra, îmbrăcată într-un taior bleumarin închis, nițel cam ciufulită, cu rimelul curs, cu înfățișarea cuiva aflat sub influența mai multor pahare. „Fata mea!", zise Primul Magistrat, strângând-o la piept și înduioșându-se atât de brusc, încât glasul i se frânse într-un suspin: „Fata mea! Carne din carnea mea!" „Tăticuțule scump!", spunea plângând și ea. „Tot așa de mândră și de frumoasă!" „Și tu tot în formă și dur!" „Vino, așază-te lângă mine... Am atâtea să-ți spun... Trebuie să-ți povestesc atâtea..." „Știi că..." Și peste umărul Ofeliei, unde se ofilea o orhidee mirosind a tutun, *Fostul* văzu apărând, ca într-o mâzgălitură de carnaval din Flandra, niște fețe pletoase, schimonosite, nedormite — bete, cu siguranță. „Prietenii mei... S-a închis *dancing*-ul unde-am cinat... și-am

venit să continuăm petrecerea." Lume, multă lume: cu haine descheiate, fără maniere, deşănţată; lume prost-crescută, neatentă, obraznică; oameni care se simţeau ca acasă — mai mult decât atât: ca într-un lupanar — aşezându-se pe jos, aducând sticle din cămară, făcând covorul sul, ca să poată dansa pe parchetul ceruit, fără să le pese că se strică. Femei cu fustele pân-la genunchi, coafate cu zulufi, semnul distinctiv al curvelor *acolo*; tineri pederaştiformi, cu cămăşi în carouri, ce păreau făcute din şorţuri de bucătăreasă. Şi acum, gramofonul: *Yes, we have no bananas* (oroarea asta suportată pe vapor tot timpul traversării Atlanticului) *we have no bananas today*. Ofelia râdea cu prietenii ei, pleca, se întorcea, scotea discuri dintr-un raft, aducea alte băuturi, umplea paharele, învârtea manivela gramofonului şi purta cu *Fostul*, aşezat cu resemnare pe un divan, un dialog cu fraze trunchiate, dezlânate, fără răspunsuri, veşti ce nu apucau să fie spuse până la capăt, într-un continuu du-te-vino prin salon: n-a venit la Gara Saint-Lazare, pentru că telegrama anunţând sosirea lui ajunsese ieri după-masa, când era la un vernisaj; de acolo, plecaseră să serbeze evenimentul şi de-abia acum i-o dăduse portăreasa, de curând trezită. „Acum o să fim într-adevăr fericiţi; nu mai trebuie să te întorci în ţara aia de sălbatici" (începea să sune *Saint-Louis Blues* de tristă amintire, acelaşi pe care-l cântase şi Agentul Consular, în după-amiaza aceea...). „Ascultă, am adus-o pe Intendentă." / „Şi unde e?" / „Doarme sus." / „Eu, sinceră să fiu, n-aş fi adus-o." / „E singura persoană de *acolo* care nu m-a trădat... pentru că... până şi Peralta!" / „Întotdeauna am avut senzaţia că e un porc de câine." / „Mai rău, un Machiavelli de buzunar". / „Nici măcar, poate buzunarul lui Machiavelli." / (Încă o dată *Yes, we have no bananas*...) / „Eu n-aş fi adus-o pe Intendentă; nu o văd la Paris: e o povară în plus pe care o s-o purtăm noi." / „Trebuie să vorbim despre asta, avem multe de vorbit." / „Mâine, mâine, mâine..." / „Dar e deja *mâine*; s-a făcut ziuă." / (Iarăşi *Saint-Louis Blues*.) / „Ascultă... laşi toate porcăriile astea pe pereţi?" / „Hai, nu fi îna-

poiat, tătic scump; asta-i arta de azi; o să te obișnuiești." / „Și tablourile mele de Jean-Paul Laurens, *Lupul din Gubbio*, marinele mele?" / „Le-am vândut la Hotel Drouot: bineînțeles că mi-au dat un rahat pe toate: lumea nu mai e amatoare de așa ceva." / „Ce dracu'! puteai să mă întrebi și pe mine!" / „Cum să te fi consultat, dacă zilele astea ziarele spuneau că te-au împușcat? Vestea m-a prins la Târgul din Sevilla." / (Din nou: *Yes, we have no bananas*...) / „Și când ai primit vestea, ai plâns mult?" / „Mult, mult, mult..." / „Voiai să-ți pui voal negru, cu siguranță." / „Așteaptă, să învârt gramofonul..." / (Se aude mai tare *Yes, we have no bananas* ce ajunsese la registrul grav.) / „Auzi... și lumea asta o să stea mult?" / „Dacă vor să stea, doar n-o să-i dau afară." / „Avem multe de vorbit, știi." / „Mâine, mâine, mâine..." / „Dar e *mâine*, deja..." / „Dacă ești obosit, du-te să te culci..." (Un nou disc: *Je cherche après Titine, Titine, oh, ma Titine!* altă obsesie la bordul vaporului.) Acum, Ofelia, lăsându-l singur pe divan, s-a pornit pe dans, nebună parcă, cu un englez cu părul creț, pe care mi l-a prezentat în trecere, fără să se desprindă de el, ca pe Lordul... nu știu cine, cunoscut la Capri și care — după spusele lui Cholo Mendoza, așezat acum lângă mine — avusese încurcături cu poliția franceză pentru că folosise eleve de la Liceul Jeanson-de-Sailly într-o artistică punere în scenă a unei *Bucolici* de Virgiliu; da, cea cu păstorul Alexis, o știu, o știu... *Fostul* se uita la fiică-sa, la toți ceilalți, cu o iritare crescândă: alea două care dansau, femeie cu femeie, cu fețele lipite. Și ceilalți doi, bărbat cu bărbat, ținându-se de mijloc. Și cealaltă, cu părul scurt, sărutându-se cu blonda slabă cu șal galben. Și picturile astea stupide, de neînțeles, pe pereți. Și statuia aceea albă, obscenă, falus de marmură, printre sticle de whisky, pe a căror etichetă un cal tot alb, era, cel puțin el, un desen adevărat. Dintr-odată se roși la față, într-un acces de furie — Mendoza cunoștea simptomele —, traversă salonul, ridică acul gramofonului, aruncă mai multe discuri pe jos și termină cu ele călcându-le în picioare. „Dă-i afară pe toți destră-

bălații ăștia!", strigă. Retrasă împreună cu ceilalți care așteptau, uluiți, Ofelia — asemeni unui șef de trib ce cumpănește forțele adversarului înainte de-a ataca — îl privea acum pe taică-su cu o mânie crescândă. „Tăticuțul scump" creștea dintr-odată în fața ochilor; creștea, se umfla, se mărea, spărgând pereții cu mâinile, ridicând tavanul cu umerii. Dacă își recăpăta autoritatea de altădată, dacă era lăsat să se întroneze, să poruncească, să hotărască, într-o casă unde se lipsiseră, în chip foarte plăcut, de prezența lui, timp de mai mulți ani, dacă nu i se retezau fumurile, dacă nu i se înfrânau impulsurile, va deveni tiran *aici*, așa cum a fost *acolo* — obișnuit să fie tiran întotdeauna. „Dacă nu-ți plac prietenii mei — spuse ea, adoptând tonul acela al său, sec și rece, de care celălalt se temea altădată —, dacă nu-ți plac prietenii mei, ia-ți valizele și du-te la Crillon sau la Ritz. Au apartamente bune. *Room service*[1] și ambianță distinsă." „Sodoma și Gomora!" urlă Primul Magistrat. „De-asta te-au dat jos, pentru că vorbești scârboșenii", zise Ofelia. „Da' cine-i ăsta?", întrebau, acum, toți. „*Mon père, le Président*"[2], spuse Ofelia, dintr-odată solemnă, voind parcă să îmblânzească brutalitatea celor spuse mai înainte. „*Vive le Président! Vive le Président!*"[3], strigau cu toții acum, în timp ce unul, maimuțărind un clovn cântând la clarinet, intona *Marseilleza*. „Du-te să te culci, *papá*..." Perdelele din salon luceau însorite, în ciuda luminilor dinăuntru. Dimineața începuse de mult, pentru tot orașul. „Hai la Bois-Charbons", spuse *Fostul* lui Cholo Mendoza. „*Bye, bye*", zise Ofelia. Și în vreme ce domnii coborau marea scară de onoare, ceilalți, sus, aplecați peste balustradă, cu fețe de carnaval, cântau în cor, pe melodia lui Mambru:

*L'vieux con s'en va-t-en guerre,*
*Mironton, mironton, mirontaine.*

---

[1] Serviciu la cameră (engl.).
[2] Tatăl meu, Președintele (fr.).
[3] Trăiască Președintele! Trăiască Președintele! (fr.)

*L'vieux con s'en va-t-en guerre,*
*Et n-en reviendra pas!...*[1]

„*Alors... on a eu des malheurs, mon bon Monsieur?*"[2], zise Musard, semănând tot mai mult cu militarul mustăcios de pe Arcul de Triumf, văzându-i apărând. (Era evident că dăduse cu ochii de fotografia mea, de curând, în vreun ziar.) „*Oh! Vous savez... Les révolutions...*"[3], spusei. „*Les révolutions, ça tourne toujours mal*"[4], spuse omul vinurilor, scoțând o sticlă: „*Voyez ce qui s'est passé en France avec Louis XVI.*"[5] (Mi-am amintit de coperta cărții *La Convention* de Michelet, în ediția Nelson, unde apărea Cetățeanul Capet, pe eșafod, foarte demn, cu gulerul de la cămașă desfăcut, ca pentru o consultație la otorinolaringologie.) „*Ce sera pour la prochaine fois*"[6], zisei, ducându-mi mâna la gât. Dându-și seama, poate, deși cu întârziere, că aluzia la Ludovic al XVI-lea fusese cam nepotrivită, Monsieur Musard încerca, acum, s-o dreagă: „*Les révolutions, vous savez... Il paraît que sous l'Ancien régime on était bien mieux... Ce sont nos quarante Rois qui ont fait la grandeur de la France*"[7]. „Ăsta a citit *Acțiunea Franceză*", zise Cholo Mendoza. „Devine barresian", spusei. „*Le Beaujolais nouveau est arrivé*"[8], zise Monsieur Musard, umplând trei pahare. „*C'est la maison qui régale...*"[9]. Am băut vinul cu desfătare. Din fundul cârciumioarei ne venea un miros plăcut de lemn rășinos, din cel care se vinde aici, în legături mici prinse cu sârmă, ca să ia foc mai ușor cărbunii. În rafturi erau, ca

---

[1] Bătrânul măgar pleacă la război, / Mironton, mironton, mirontaine. / Bătrânul măgar pleacă la război, / Și nu se va mai întoarce!... (fr.)
[2] Ei... ați avut necazuri, bunul meu Domn? (fr.)
[3] Oh! știți... Revoluțiile... (fr.)
[4] Revoluțiile întotdeauna ies prost (fr.).
[5] Ați văzut ce s-a-ntâmplat în Franța cu Ludovic al XVI-lea (fr.).
[6] O să fie data viitoare (fr.).
[7] Revoluțiile, știți... Se pare că sub vechiul regim era mult mai bine... Cei patruzeci de Regi ai noștri au făcut măreția Franței (fr.).
[8] A sosit noul Beaujolais (fr.).
[9] Invitația casei (fr.).

și cum timpul n-ar fi trecut, cu forme și etichete neschimbate, sticlele de Suza, Picon, Raphaël, Dubonnet. „Din ce-o să trăiești acum?“, l-am întrebat pe Cholo. „Nu mai ești ambasador!“ „Prevederea e mama înțelepciunii. Am bani căcălău.“ „De unde i-ai scos?“ „Grație mie, populația țării noastre este cu treizeci de mii de noi cetățeni mai mare, ce nu apar la recensăminte și nu cunosc țara noastră. Le-am fabricat pașapoarte și acte de identitate... Oameni sărmani, rămași fără patrie. Victime ale războiului. Ruși albi. Apatrizi. *Heimatlos*[1]. Când faci o faptă bună... Și, în plus, afacerile ce se pot face cu valiza diplomatică... N-oi fi fost unicul. Eu nu sunt un sfânt. Alții o folosesc pentru lucruri mai rele.“ (făcând gestul celui care prizează tabac). „Și, tentația e mare, pentru că, acum, *chestia asta* e foarte rentabilă. Dar e periculos... Cu pașapoartele, în schimb... Mai am și-acum un rând de ștampile și timbre seci de la Ambasadă. Așa că prăvălia rămâne deschisă... Cu discreție, bineînțeles...“ „Foarte bine, compatrioții noștri nu merită altceva.“ (suspin). „Vai, frate!... Ce greu e să-ți slujești patria!...“ Ne întoarcem în Rue de Tilsitt. Îmi iese înainte un portar nou, mutilat de război, fără îndoială, fiindcă are mâneca stângă prinsă cu un ac de siguranță de umărul vestonului albastru și pe rever îi lucește o decorație. A fost nevoie să-i explic că eu sunt stăpânul casei, ca să mă lase să trec, cu scuze teatrale și nedumerite. În salon, perdelele erau tot trase. Pe divan, în fotolii, pe perne împrăștiate pe covor dormeau câțiva dintre petrecăreții de azi-noapte. Trecând peste trupuri — unele încâlcite, înmănuncheate — am ajuns, în sfârșit, în camera mea. Mi-am scos hamacul din dulap, agățându-l de cele două inele fixate pentru asta. Pe Arcul de Triumf cânta ca și ieri, ca întotdeauna, *Marseilleza* lui Rude.

Dar dacă *Marseilleza* continua să existe acolo, cu militarul strigând și copilul-erou printre săbii și platoșe, Parisul pentru mine era pustiu. Mi-am dat seama de asta în după-amiaza aceea, când, după un lung somn am încercat să fac o

---

[1] Apatrizi (germ.).

trecere în revistă a ceea ce puteam recupera în acest oraş. Reynaldo Hahn nu răspundea la telefon. Poate locuia în afara oraşului. *„Abonné absent“*[1], îmi răspundea glasul feminin de la Centrală. Ilustrul Academician, atât de înţelegător întotdeauna, căruia voiam să-i încredinţez amărăciunea şi decepţiile mele, cerându-i sfaturi cum să-mi scriu — eventual — nişte *Memorii*, murise, cu câteva luni înainte, în apartamentul său de pe Quai Voltaire, victimă a unei boli necruţătoare, după o criză mistică, foarte comentată în cercurile catolice, de pe urma căreia petrecea zile întregi în rugăciuni, în friguroasa biserică Saint-Roch, pentru mine asociată cu amintirea unui roman de Balzac, citit pe când eram adolescent, în Surgidero de La Verónica. (Nu ştiu de ce, bisericile bossuetiene, feneloniene — mă refer la stil —, ca Saint Roch, Saint-Sulpice sau capela de la Versailles, nu mă incită la fervoare. Ca *să simt* o biserică creştină, trebuie să fie umbroasă, învăluitoare, plină de relicve şi minuni, imagini de sfinţi decapitaţi, sânge, răni, lacrimi şi sudoare, plăgi sângerânde, păduri de lumânări, picioare de argint şi viscere de aur pe altarul ofrandelor...) Am aflat că Gabriele D'Annunzio, după ce se vârâse în încurcătura de la Fiume, se retrăsese — se spunea — devenit principe — se spunea — în reşedinţa lui din Italia, unde, sprijinită de un perete de stâncă, se putea vedea prora unui cuirasat, adus acolo în amintirea nu ştiu cărei isprăvi. Am aflat — Ofelia spusese adevărul — că valoarea picturilor lui Elstir scăzuse mult la public; delicioasele sale marine coabitau, amestecate, de-acum, în galerii de mai mică importanţă, cu orice pictură care reprezenta, pentru noii-îmbogăţiţi ai Războiului, valuri, iole, plaje înspumate. Întristat de declinul valorilor sale, se retrăsese furios, în atelierul lui de la Balbec, încercând să ajungă la o „modernitate“ care, pervertindu-i stilul personal, fără să-i adauge nimic, se traducea în deconcertante căutări, la fel de puţin apreciate atât de admiratorii lui de ieri, cât şi de cei ce, acum, urmau noile curente. În muzică, se întâmpla ceva asemănător: ni-

[1] Abonat absent (fr.)

meni nu mai cânta compoziții de Vinteuil — și cu atât mai puțin *Sonata* — cu excepția tinerelor eleve la conservator, care, însă, de cum se întorceau de la orele de pian, le lăsau să doarmă în vreun sertar, pentru a se dedica ciudățeniilor unei *La cathédrale engloutie*[1] sau *Pavane pour une infante défunte*[2], dacă nu se perverteau la *Kitten on the keys*[3] de Zez Confrey. Și tinerii, „pricepuții" — la ce? —, snobii, fermecați de muzica rusă adusă de Deaghilev, îl considerau pe nobilul maestru Juan Cristóbal „*vieille barbe*"[4], lepădându-se de el, cum se lepădau de *Aurul Rinului*. Și se văzuseră lucruri și mai rele, de neconceput: Anatole France, ce ar fi putut foarte bine să rămână în lumea lui Thaïs și Jérôme Coignard, începuse să bată câmpii socialismului, în ultimul ceas, proclamând necesitatea unei „revoluții universale" care să cuprindă și *America* — nici mai mult, nici mai puțin! — dând importante sume de bani odiosului ziar *L'Humanité*. Alții ajunseseră foarte rău; Contele d'Argencourt, acel Însărcinat cu Afaceri al Belgiei, altădată atât de ceremonios, spilcuit, diplomat de mare clasă, fusese văzut de Cholo Mendoza, cu câteva zile înainte, în fața teatrului de marionete de pe Champs-Elysées, ajuns o ruină, idiotizat, cu chip și privire de cerșetor zâmbitor — gata parcă să întindă mâna ca să capete de pomană... În asemenea vremuri nu îndrăzneam s-o sun pe Madame Verdurin — acum prințesă, prin căsătorie. Mă temeam că o prințesă — sau cu fumuri de prințesă — îi va arunca în față disprețul său unuia care, în fond, nu era decât un președinte latinoamerican izgonit din palatul lui. Și mă gândeam, cu amărăciune, la lamentabilul sfârșit al lui Estrada Cabrera; la mulțimea demnitarilor târâți pe străzile capitalelor lor; la cei expulzați și umiliți ca Porfirio Díaz; la cei eșuați în această țară, după o lungă guvernare, ca Guzmán

---

[1,2] *Catedrala scufundată, Pavană pentru o infantă defunctă* (fr.), lucrări de Claude Achille Debussy (1862–1918), compozitor, pianist și critic muzical francez.

[3] Pisicuța cu chei (engl.).

[4] Bătrân ramolit (fr.).

Blanco, şi chiar la Rosas, din Argentina, a cărui fiică, obosită să mai joace rolul de fecioară abnegată, de generoasă Făcătoare de bine potolind îndârjirile Teribilului, îl părăsise pe durul patriarh la asfinţitul vieţii, arătându-şi dintr-odată adevăratul suflet şi lăsându-l să moară de tristeţe şi singurătate în cenuşiul aer din Southampton — pe el, ce fusese stăpânul nesfârşitului pampas, cu râuri de argint, luni cum numai acolo se văd şi sori înălţându-se şi asfinţind în fiecare zi deasupra zărilor peste care domnea cu mână de fier, văzând capetele duşmanilor săi trecând în vesele căruţe mânate de partizanii lui, cu strigăte de „lubeniţe bune şi ieftine". Zilele treceau şi de-abia de-o vedeam pe Ofelia, mereu cu petreceri şi probleme. Intendenta, ghemuită, adunată sub pilota de pene, refuzând să fie îngrijită de un medic francez, trăia marea febră a unei pleurite, fără să accepte alte medicamente decât romul Santa Inés şi Siropul Tolú — pentru că aici nu erau buruieni din alea care *acolo*, în fierturi, făceau miracole. Îmi reîmprospătam itinerarele mele pariziene cu Cholo Mendoza, plimbându-mă de la Notre-Dame de Lorette, la Chope Danton, de pe Bulevardul spre Bois, ce nu mai era cel de altădată, la Bois-Charbons al lui Monsieur Musard, fără să găsesc însă pulsul oraşului, aerul, atmosfera, cerute în zadar de olfactul şi memoria mea. Mirosul de gazolină înlocuise mirosul rustic — altădată universal şi fără frontiere, atât de capitală cât şi de sat — al bălegarului de cal. La ceasurile dimineţii nu mai răsunau glasurile vânzătorului de haine vechi, al precupeţei cu hreniţă şi meiul-canarului, nici fluierul bucolic al tocilarului. Nu mai apăreau în peisajul din Place des Ternes, după un foarte lung drum, olarii din Badajoz, cu măgăruşii lor împodobiţi cu ciucuri după moda din Extremadura. Găseam ceva permanent, neschimbat, doar la Aux glaces de pe Rue Sainte Apolline, 25, unde, printre ciubucării şi mese de mozaic, geamuri pictate şi abţibilduri cu flori lipite pe lungul spătar al banchetelor de piele, un pian mecanic făcând zgomot mare, doi chelneri cu şorţuri albe şi sticle pe tăvi purtate pe sus — ca aceia de pe etichetele de Raphaël — mă aşteptau

femei care, în ciuda anilor scurşi, a petrecerii generaţiilor, a împrospătării personalului şi a coafurilor schimbate, aproape toate înclinate spre o anumită zvelteţe ce era preferată, acum, opulenţei de la sfârşitul veacului, mă restituiau capitolelor iniţiale ale propriei mele istorii, plăcerilor ei prime, miilor de amintiri, reîntinerite, îndepărtatelor cronici ale acelor locuri unde — ca în alte ţări de pe continent — totul fusese schimbat, scos din ţâţâni, pervertit de o bruscă accelerare a modului de viaţă. Şi urmase amestecul limbilor, degradarea valorilor, lipsa de respect a adolescenţilor, jignirea patriarhilor, profanarea palatelor, Expulzarea celor Drepţi... Aici — Aux glaces — mă reîntâlneam cu unica permanenţă care, dintotdeauna — cu sâni mai mici, cu sâni mai mari — era aici, ca şi *acolo*, prezenţă şi unicitate, dialectică de forme de neînlocuit, idiom comun al înţelegerii universale. În ireversibilul timp al cărnii, se putea trece, după epoci, de la stilul Bouguereau la stilul Eva-medievală, de la decolteul Boldini la decolteul Tintoretto, sau invers, de la puzderia de fese şi pântece ale lui Rubens, la fragila şi ambigua reprezentare a unei nimfe de Puvis de Chavannes; treceau modele estetice, variantele, fluctuaţiile de gust care, spicuind siluete, jucându-se cu proporţiile, alungind sau lăţind, nu reuşeau niciodată — în vreme ce stilurile, printre altele, sufereau veşnice transformări — să altereze fundamentalul adevăr al unui nud. Aici, privind ceea ce privesc, mă aflu în marea Oprire a Ceasurilor, în afara timpului. poate, în zile de ceas solar sau de ceas de nisip, şi de aceea, eliberat de tot ce mă leagă de datele propriei mele istorii, mă simt mai puţin răsturnat de pe caii mei de bronz, mai puţin coborât de pe soclurile mele, mai puţin monarh surghiunit, mai puţin actor în declin, mai identificat cu *eul* meu profund, cu ochi făcuţi pentru a mai privi încă şi zvâcniri ce provin din străfundurile unei vitalităţi puse în savuroasă alertă în faţa a ceva ce merită să fie privit — bogăţie preferabilă de la distanţă (*simt*, deci exist) celei ale unei false trăiri în prosteasca ubicuitate a sute de statui înălţate în parcuri municipale şi curţi de primării... Când asemenea meditaţii mă făceau să

devin serios acolo unde nu se venea pentru asta, dându-mi seama de nepotrivirea dintre gânduri și loc, începeam să râd, spunând o frază ce-l bucura întotdeauna pe Cholo Mendoza: „Orice, în afară de *to be or not to be* în casă de curve." „*That is the question*", răspundea celălalt, care se dădea și el drept om citit, făcându-i semn unei Lede abundente ce, știindu-se aleasă dinainte, așteptându-și momentul fără grabă, bea un lichior de anason, la o masă vecină — în contul celui ce încă nu-i spusese nimic, dar merita să fie așteptat, pentru că metecii sunt clienți generoși, care știu să aprecieze conștiința profesională în orice meserie.

## *Douăzeci*

Intendenta, vindecată, pe neașteptate, de fierbințeli și junghiuri, ieșise de sub pilota de fulgi, cerând în gura mare o biserică unde să-și împlinească făgăduiala de rugăciuni și lumânări făcută Fecioarei. „Biserică, biserică!", îi strigase portăresei, uluită de personajul ce apăruse cu trei fuste una peste alta, de teama aerului rece risipit de un anticipat soare de vară. „Biserică, biserică", repeta, închinându-se, împreunându-și mâinile într-un gest de rugăciune, arătând un șirag de mătănii cu mărgele argintate. Cealaltă, înțelegând poate, îi arătase că mai încolo, luând-o la stânga, apoi la dreapta, mergând încă nițel... și Intendenta, cu coapsele ei solide redate vieții, mersese, mersese, până dăduse de un enorm templu — templu trebuia să fie, deși nu se termina cu o cruce, pentru că avea niște sculpturi, parcă religioase, parcă făcute de Miguel Estatua, în înaltul fațadei cu multe coloane — unde se auzea muzică de orgă, murmur de rugăciuni, un preot pronunța cuvinte ce nu se înțelegeau și, în sfârșit, se vedeau lucruri pe care ea le știa, pentru că un altar e la fel peste tot, icoanele sfinte au un aer de familie și mirosul de tămâie nu lasă loc la îndoieli... Împlinindu-și făgăduielile, după ce cumpărase lumânări cu niște bani franțuzești pe care Primul Magistrat îi dăduse când sosiseră la Cherbourg („în caz că te rătăcești, când te duci să te ușurezi..."), cobori niște trepte și se opri într-o piață de flori, foarte frumoasă — deși aici garoafele nu aveau parfumul celor de acolo — oprindu-se, apoi, uimită, în fața unei prăvălii unde un man-

go, pus în vitrină, era oferit solitar și magnific, pe un pat de vată. *Acolo*, mango se vindea în căruțe acoperite cu frunze de palmier, „cinci la juma' de peso", iar aici era prezentat într-o cutie, ca bijuteriile expuse în țara ei de bijutierii francezi. Intendenta se aventură și intră în prăvălie. De la o masă la alta își plimba surpriza entuziasmată: chemând-o, parcă, se întindeau spre ea brațele cenușii de *yuca*[1]; în fața ochilor ei reînverzea verdele bananelor verzi, se rotunjea pielea zgrunțuroasă de *malanga*[2], se zugrăveau petele deschise pe roșul — mai mult de coral, decât de plantă subterană — al batatului. Și mai încolo, apărea negrul tare al fasolei negre și albeața liturgică a *guanábanei*[3] și pulpa trandafirie a *goiavei*. Și în limbajul ei de gesturi și onomatopee, arătând, întrebuințând degetele, exclamând, mormăind afirmații sau negații, obținuse cinci din astea, trei din alea, zece din astelalte, opt din sacul acela, cincisprezece din ladă, punând totul într-un coș mare, din cele ce se vindeau aici — coș pe care și-l puse pe cap când trebui să plătească, spre marea uimire a casierei: „*Vous voulez un taxi, Mademoiselle?*"[4]. Ea nu înțelegea nimic. Ieși din prăvălie și se orientă. Când venea încoace, avea soarele în față. Soarele încă nu ajunsese sus și încă nu-i era foame, deci trebuie să fi fost zece, ori zece și jumătate. Trebuia, deci, să umble cu umbra în față, pentru a face calea întoarsă. Partea proastă era că împuțitele astea de străzi o luau într-o parte, se întorceau, își schimbau direcția și umbra — tot mai mică — îi trecea din dreapta în stânga și nu reușea să ajungă la poziția dorită. Și apoi, atâtea lucruri ciudate care o furau: cafenea-

---

[1] Plantă din familia liliaceelor, originară din America tropicală, cu rădăcină comestibilă. Este asemănătoare la gust cu cartoful.

[2] Plantă din familia araceelor, din zona caraibiană, cu tuberculi comestibili.

[3] Fruct al unui copac din familia anonaceelor, originar din Antile, cu coajă verde, cu țepi, cu miez alb, dulce, răcoritor și foarte plăcut la gust, și semințe negre.

[4] Doriți un taxi, domnișoară? (fr.)

ua cu mulți americani — îi recunoșteai indiferent de haine — pe terasă; prăvălia de jucării cu piticul albastru; această coloană enormă cu un omuleț în vârf — vreun Eliberator, cu siguranță; parcul acela plin de statui, cu grilaj. Acolo, cu copacii în stânga, umbra se așeză din nou unde trebuia. Merse, merse, până la o piață foarte întinsă, unde era o piatră în mijloc, ca acelea din unele cimitire de *acolo*, dar mult mai mare (cum putuseră s-o ridice?). Acum, un bulevard cu câteva capre înhămate la cărucioare. Tarabe cu dulciuri și caramele. Și coșul începea să cântărească peste măsură, când, deodată — soarele începea să-i bată direct în cap — i se arătă, la capătul străzii, departe, enormul, greoiul și salvatorul monument, ăla, de-i spuneau Arcul de Triumf sau Nuștiucum. Grăbi pasul. Am ajuns acasă. Avea chef să se apuce imediat de gătit, dar simți, pe loc, un junghi rece și ascuțit în spate. De parcă i-ar fi revenit fierbințelile. Lăsă coșul într-un colț al încăperii, bău un pahar de rom amestecat cu Sirop Tolú și se băgă din nou sub pilotă, blestemând aceste țări friguroase, a căror climă e în stare să-l dărâme și pe omul cel mai solid.

Să fi fost unsprezece și jumătate, a doua zi, când Ofelia a fost trezită de un neobișnuit zgomot de voci. Intră camerista, cu chipul și glasul tulburate. *„Mademoiselle, pardonnez-moi, mais...“*[1] Bucătăreasa voia s-o vadă, s-o vadă imediat; insista. Era acolo. Furioasă. Și intrase deja, nepieptănată și furioasă, cu adevărat, ca să-i spună celei care, pe jumătate adormită, încerca să înțeleagă, că asta e imposibil, intolerabil, că n-o să mai stea nici o zi, că-și dă demisia. Și, într-adevăr, își scoase șorțul și i-l dădu cu un gest furios, ca un venerabil maestru mason ce, datorită unei mari supărări, refuză șorțul simbolic. Era intolerabil: de la mansardă, coborâse cu câtva timp mai înainte o femeie cu pielea negricioasă, cu trei fuste pe ea, gesticulând — *„une peau de boudin, Mademoiselle“*[2] — și pusese stăpânire pe lumea

---

[1] Domnișoară, iertați-mă, dar... (fr.)

[2] O piele de caltaboș, domnișoară (fr.).

ei de crătiți și tigăi, apucându-se să gătească lucruri bizare — *„des mangeailles de sauvages, Mademoiselle“*[1] —, vărsând uleiul, aruncând știuleții de porumb prin colțuri, batjocorind crătițele cu amestecuri de ardei și cacao, folosind o rindea de tâmplărie ca să taie felioare de banană verde, zdrobind cu pumnul legumele prăjite, învelite în hârtie de ambalaj. Și după ce pregătise acele zoaie incalificabile, lăsând bucătăria otrăvită de fumuri pline de grăsime și miasme de prăjeală, dusese tăvi și supiere în micul apartament ce fusese al lui Sylvestre și care, din respect pentru memoria sa, rămăsese așa cum îl lăsase acel servitor exemplar, înainte de a cădea eroic la Podișul Craonne, cu cruce militară pe piept și chiar și o poză publicată în *L'Illustration*, pentru comportarea sa eroică în fața dușmanului... Înțelegând mai bine ce se întâmplă, Ofelia îi dădu înapoi șorțul bucătăresei, și punându-și un capot, se urcă la mansardă... Primul Magistrat și Cholo Mendoza, cu cămășile desfăcute, hirsuți, nebărbieriți — și foarte bine băuți, după cum se vedea — erau așezați la o masă lungă, care, de fapt, era o ușă scoasă din balamale și pusă pe două scaune. Mai multe tăvi și farfurii expuneau, ca într-un luxos local tropical, verdele de *guacamole*[2], roșul ardeiului iute, ocrul ciocolatiu al unor sosuri în care pluteau fripturi și aripi de curcan, acoperite de o promoroacă de ceapă rasă. Aliniate pe un tocător de carne, se aflau turtițe de mălai și *enchiladas*[3], alături de galbenul de tamal învelit în frunze calde și umede, ce emanau aburi de petrecere sătească. Și erau banane fripte, din cele coapte, din cele date în pârg — pe care le zdrobise cu pumnul — altele, tăiate în felioare fine, cu ajutorul rindelei de tâmplărie. Și batate prăjite, și corăbioarele de nucă de cocos

---

[1] Mâncăruri de sălbatici, domnișoară (fr.).

[2] Pastă preparată din *aguacate*, cu ceapă și roșii tocate.

[3] Un fel de turtă de mălai rulată, umplută cu carne sau cartofi și condimentată cu ardei iute.

rumenite la cuptor, şi punciul acela, unde, în tequila amestecată cu cidru spaniol, ce se bea *acolo* la nunţile ţărăneşti, pluteau coji de ananas, lămâi verzi, frunze de izmă şi flori de portocal. „Nu vreţi să staţi cu noi?“, întrebă Cholo Mendoza. „Şi cine-a făcut toate astea?“, întrebă Ofelia, zăpăcită încă după brusca trezire şi strigătele bucătăresei. „Elmirita, slujitoarea lui Dumnezeu şi a dumneavoastră“, răspunse tuciuria, făcând o reverenţă cu picioarele încrucişate, cum făceau tinerele educate în colegiile călugăriţelor dominicane franceze. Ofelia fu gata să dea un şut mesei improvizate şi să termine violent cu ospăţul. Dar acum, un tamal înălţat în furculiţă i se apropia de ochi, coborându-i spre gură. Când îi ajunse spre vârful nasului, o emoţie bruscă, venită dinlăuntru, de foarte departe, dintr-o zvâcnire a măruntaielor, îi înmuie genunchii, aşezând-o pe un scaun. Muşcă şi deodată trupul i se uşură de treizeci de ani. Era cu şosete albe, cu moaţe în cap, din hârtie lucioasă, în curtea cu *metates*[1] şi tamarini. Şi coborau spre ea fructele brune ale copacului, în foşnitoare teci de pergament de culoarea scorţişoarei, aducându-i o mireasmă dulce-acrişoară, ce-i producea, sub limbă, o uitată salivă. Şi acel restituit parfum de *goiave* fermentate — must nedefinit de pere şi zmeură — din spatele gardului unde porcul Jongolojongo, cu părul şi râtul lung, îşi plimba guiţatul, râmând printre ţigle sparte şi făcând să se rostogolească cutii vechi de conserve, ruginite. Şi aburii ce ieşeau din bucătăria plină de oale, ulcele, vase de pământ, ceramică neagră, unde răsuna plescăitul tutunului mestecat, în ritmul cadenţat al ghetei bătând pământul stropit, însoţind căderea pisălogului, cu ritm de pendulă, în piuliţa cu pasta lăptoasă, aromitoare, spumoasă a porumbului fraged. Şi vaca, Flor de Mayo, ce tocmai fătase, îşi chema viţeluşul ca să-i uşureze ugerele, şi vânzătorul de turtă dulce, acolo, în stradă; şi clopotul schitului între cireşi sălbatici şi moşmoni;

---

[1] *Metate*, recipient de piatră dreptunghiular sprijinit pe trei picioare, în care se macină porumb, cacao şi altele, ca într-o piuliţă.

şi porumbul acesta, aici — am şapte ani şi mă uit în oglindă în fiecare dimineaţă, să văd dacă peste noapte mi-au crescut sânii —, pătrunzându-mi prin pori. Am şapte ani.

*Maică, Precistă, Marie,*
*apără-ne de nevoi;*
*şi fereşte-ne, Fecioară,*
*de jivina de rău soi.*

Acum cântau cu toţii:

*Fecioara luă un machete*
*ca să-l poată spinteca,*
*Diavolul în patru labe*
*Prin tufişuri se-ascundea.*

„*Des mangeailles de sauvages*", exclama, acum, bucătăreasa, din uşă, cu mâinile în şolduri. „La dracu' cu Brillat-Savarin!"[1], strigă Ofelia, cu obrajii roşii de cidrul cu *tequila*, de *garapiña* şi *ñuza*[2], gustând din una şi din alta, luând o lingură de *guacamole*, muind un picior de curcan în sosul de ardei. Şi deodată, îmboldită de un neaşteptat impuls sentimental, se aşeză pe genunchii lui taică-său, sărutându-i obrajii unde regăsea un miros de tutun, rachiu, loţiune franţuzească, cu ceva mentă, lemn-dulce şi pudră Mimi Pinson — totul mai puţin bătrân, mai viril, aproape tânăr — într-o uimitoare reîntâlnire cu timpul scurs. Răsuna pentru prima oară, de la evenimentele din Podişul Craonne, gramofonul ce rămăsese mut după eroica moarte a lui Sylvestre. Acum se auzeau la el, cu glasuri ce-şi coborau tonul şi agonizau când arcul îşi pierdea forţa, melodiile unor discuri procurate de Cholo Mendoza: *Fazanul* de Lerdo de Tejada, *Suflet de ţăran*, *Tamborito*, *Flori negre*, *Perlele gurii tale* şi Milonguita, floare

[1] *Anthelme Brillat-Savarin* (1755–1826), celebru gastronom francez.

[2] Băuturi din sucuri de fructe, fermentate.

de lux și de plăceri, bărbații s-au purtat trivial, și azi ai da tot ce ți-ar cere, să-ți faci o rochie de percal; și-ascultă povestea ce mi-a spus-o într-o zi bătrânul cioclu de la cimitir: a fost odată un îndrăgostit ce-avu o soartă crudă, dulcea-i iubire moartea i-o luă bir și *adiós, muchachos, compañeros de mi vida*[1]; și nopțile venea la cimitir să adore scheletul dragii sale, și-mpodobindu-i craniul cu flori de lămâiță, de sărutări i-acoperea oribila guriță, și *adios, muchachos, compañeros de mi vida*, petreceri minunate din vremuri de demult; și-n ziua când mă vei iubi, vei fi mai luminoasă decât iunie și fiecare floare-ți va cânta o muzică de Beethoven; și iarăși, și iarăși, petreceri minunate din vremuri de demult, și rămâi cu bine, mândră, lumina vieții mele, cânta soldatul trist la geamul dragei sale... Acum, Elmirita și Ofelia îmbrățișate cântau în duet — *vocea întâi* și *vocea a doua* — cu respectarea desăvârșită a intervalelor de terță și sextă, cu acompaniament de oportune onomatopee imitând chitara emise de Cholo Mendoza, ce zdrăngănea un instrument imaginar... Și când se lăsă noaptea, între pahare golite, cântece și pateuri cu carne și sos de bulion, Primul Magistrat hotărî să se instaleze definitiv în apartamentul lui Sylvestre, intrând și ieșind pe scara de serviciu: „Așa, o să fiu mai independent." Ofelia, jos, n-avea decât să facă petreceri cu oameni tineri și să conviețuiască cu îngrozitoarele tablouri ce-l călcau pe nervi, pe lângă faptul că nu le va înțelege niciodată. Și Intendenta o să rămână să locuiască aici, în camera alăturată, ca să-i țină de urât și să-l îngrijească. Infanta era de acord: Elmirita era o fată minunată, devotată și bună — „mult mai decentă și mai cinstită decât multe dintre prietenele Madamei aceleia, cea cu serate muzicale, care nu mai vrea să te vadă de când s-a făcut prințesă." Dar mulatra trebuia îmbrăcată altfel. Și Ofelia alergă să-i caute prin dulapurile ei lucruri pe care nu le mai purta. Intendenta, deși lăudând calitatea obiectelor, privea totul cu oarecare neîncredere; ba că decolteul i se pare *obraz-*

---

[1] Adio, băieți, tovarășii mei de viață (sp.).

*nic*, ba că *dungile fustei* sunt indecente. În fața reverelor unui taior făcut de Redfern zise: „Nu-mi pun haine bărbătești." Privind un complet negru de la Paquin: „Poate doar pentru o înmormântare." În cele din urmă, acceptă, mulțumită dintr-odată, un model de Paul Poiret, inspirat nițel de schițele de costum ale lui Léon Bakst pentru *Şeherezada*, care îi amintea de fustele și bluzele înflorate din satul ei. Şi în seara aceea, ca într-un act de consacrare a noii locuințe, se fixară două inele în pereți, se trecură prin ele legăturile și fu agățat hamacul din fire de lână al Primului Magistrat — „Pardon: *Fostul*" — rectifică Patriarhul, dăruindu-se plăcerii unei prime legănări.

Intendenta se orientă repede într-o vastă zonă ce avea ca centru Arcul de Triumf și ca graniță extremă râul — râul pe care nu-l traversă niciodată, pentru că persoanele care fac multă bucătărie și calcă multe rufe riscă să leșine dacă trec pe un pod. Găsise o biserică în piața unde un cavaler de bronz, poet de mare talent, ce fusese prieten cu Împăratul Pedro al Braziliei — după cum îi explicase Cholo Mendoza —, părea că meditează la nesfârșit și, în spatele bisericii Sfântului Preamărit de nu știu cine, o minunată pescărie, unde se vindeau calmari, creveți, scoici, destul de asemănătoare cu cele de *acolo*, și niște midii identice cu cele care, pe plajele din La Verónica, ieșeau din nisip atrase parcă de un magnet, când simțeau că deasupra lor s-a așezat o femeie dornică de bărbat. Într-o prăvălie, aproape, se vindeau oale și vase de pământ și, furând niște cărămizi de pe un șantier — cărate două câte două, în fiecare zi, în sacoșa de mușama în care aducea lămâi, usturoi și pătrunjel —, transformase soba de la mansardă în cuptor creol, făcând focul cu lemne aduse în legături mici legate cu sârmă de la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard, unde se ducea foarte des, pentru că prinsese grozav gustul muscatului și al Gaillacului dulce — vinuri ce, spunea ea, „îi întremau trupul..." Şi începu să se trăiască acolo, sub acoperișul de ardezie, la ceasuri și latitudini ce erau din alte locuri și din alte epoci... Dimineața se umplea

de o aromă de cafea tare, strecurată printr-un ciorap de lână, îndulcită cu zahăr nerafinat de trestie, procurat de mulatră de undeva din La Madeleine, unde știa să se ducă acum fără să se rătăcească, deoarece verificase că, trecând pe sub Arcul de Triumf, chiar prin mijloc, zărea în depărtare Piatra Proțăpită, spre care se îndrepta, luând-o apoi la stânga, ca să ajungă la clădirea cu multe coloane, la altarele căreia își făcuse rugăciunile pentru vindecarea ei. Urma apoi așteptarea în hamac, cu un păhărel de rachiu și havane Romeo și Julieta, până când la strigătul de „Sus!", apărea pe două scânduri late de nogal, puse pe capre de tâmplărie, micul dejun rustic, cu ouă cu sos de ardei iute, fasole scăzută, turtițe de mălai, jumări de porc și brânză frământată pusă pe frunze de ce-o fi — numai verzi să fie — în lipsă de frunze de banan. Urma, după aceea, siesta de dimineață, întreruptă la jumătatea picotelii, cam pe la unsprezece, de Cholo Mendoza, care aducea presa. Dar presa aceasta nu era cea care se năștea în zori în rotativele pariziene. Era presă de peste ocean, călătorită și târnuită mult, străină de evenimentele imediate și datele prezente. *Le Figaro, Le Journal, Le Petit Parisien* nu mai urcau în acel apartament, fiind înlocuite, încetul cu încetul, cu *El Mercurio, El Mundo, Últimas Noticias*, de *acolo*, sau chiar cu *El Faro* din Noua Córdobă și *El Centinela* din Puerto Araguato. Primul Magistrat începea să uite numele oamenilor politici de aici, interesându-l prea puțin ce se întâmplă în Europa — deși recenta asasinare a lui Matteotti îi reînnoise admirația pentru fascismul italian și pentru acest „mare Mussolini" ce va pune capăt comunismului internațional —, atent, doar, la ceea ce se putea petrece *acolo*... (Salutat ca Restauratorul și Custodele Libertății, după o intrare triumfală, călărind un armăsar negru — deși fără cizme și cu același costum de dril alb pe care-l purtase întotdeauna la catedră — Luis Leoncio Martínez urcase scările Palatului Prezidențial, calificat nu de mult chiar de el, într-un manifest, drept „Grajdurile lui Augias", cu pasul și maiestuozitatea

unui Arhonte, cu privirea încruntată, zgârcit la gesturi, privind rece — cu ceva amenințător în ochi — pe cei ce se întreceau să-l felicite pentru triumful său. Mult se așteptase de la Cel care — după ce plătise la zi salariile funcționarilor publici, grație unui împrumut nord-american — se dăruise ca un anahoret, unei imense munci de cercetare a problemelor naționale. Timp de săptămâni, se claustră în biroul său, taciturn și distant, ocupându-se cu studierea bugetelor, statisticilor, documentelor politice, preferând să ceară ajutor cărților tehnice, enciclopediilor, rapoartelor și memoriilor, decât să-i consulte pe specialiștii prea înclinați să particularizeze problemele — să împartă întregul în mod cartezian în părți a căror multiplicitate ne face să pierdem viziunea de ansamblu. Cu evlavie, cu emoționantă nerăbdare, erau așteptate rezultatele acestei munci. Lumea se plimba prin Parcul Central în fiecare seară, cu pași înăbușiți, vorbind în șoaptă, arătând fereastra cu luminile aprinse până în zori, în spatele căreia se elabora Ceva Mare. Toți așteptau să vorbească Înțeleptul din Noua Córdobă. În curând, va vorbi. Și, în sfârșit, vorbi, în fața unei imense mulțimi adunate pe Stadionul Olimpic. Și discursul său fu o impetuoasă năvală, fără pauze și odihnă, a unui dicționar despuiat, dezlănțuit, cu foile amestecate, o răscoală de cuvinte, tumult de concepții și idei, accelerată percuție de cifre, imagini, abstracțiuni, într-o vertiginoasă curgere de vorbe trâmbițate în cele patru vânturi, ce alergau de la Banca Morgan la Republica lui Platon, de la Logos la Febra Aftoasă, de la General Motors la Ramakrishna, ajungându-se la concluzia — cel puțin așa au înțeles unii — că din Nunta Mistică a Acvilei și Condorului, din fecundarea Inepuizabilului nostru Sol de către Investiția Străină, în această Americă transfigurată de robusta Tehnică ce ne venea din Nord (și ne aflam în pragul unui secol ce va fi Secolul Tehnicii pentru un Continent Tânăr), la lumina unei înnăscute spiritualități ce ne aparținea, se va realiza o sinteză între *Vede* și *Popol-Vuh* și parabolele lui Cristos-pri-

mul-socialist, unicul socialist adevărat, străin de Aurul Moscovei și de Amenințarea Roșie, în fața unei Europe agonizânde, epuizate, fără vlagă și geniu — și bine ar fi să ne eliberăm definitiv de inutilele sale învățături —, a cărei iremediabilă decadență o proclamase, nu de mult, filozoful german Oswald Spengler. Era începutul unei Ere noi, în care tezele-antitezele Nord-Sud, completându-se în forța lor telurică și științifică, vor termina prin a edifica o Nouă Omenire. *Alfa-Omega*, partidul Speranței, răspunsese acestui *Sturm und Drang*, pulsației politice, noilor generații, marcând apusul dictaturilor în acest continent, instaurând o Democrație autentică și adevărată, cu libertatea de acțiune a sindicatelor, cu condiția ca aceasta să nu distrugă o necesară armonie între Capital și Muncă; se recunoștea necesitatea unei opoziții, dar să fie *o opoziție care să coopereze* (critică, da, dar întotdeauna *constructivă*); se accepta dreptul la grevă cu condiția ca grevele să nu paralizeze întreprinderile particulare și serviciile publice; și, în cele din urmă, se va legaliza Partidul Comunist, pentru că este o realitate în țara noastră, cu condiția să nu îngreuneze funcționarea instituțiilor și să nu îndemne la luptă de clasă... Și când oratorul își încheie discursul cu un „Trăiască Patria!“, fuseseră atât de multe „totuși“, „dar“ „cu toate acestea“, „în ciuda celor spuse“, „cu condiția să“, pronunțate înainte, încât ascultătorii rămaseră cu impresia că trăiseră într-un timp complet oprit, străin de osteneala ceasurilor, suspendare a Scurgerii, pentru că Austerul Doctor, coborând de la tribună, lăsa în urma lui un total vid mintal — creier spălat, extaz agnostic — pentru cei ce-l ascultaseră... Și în lunile ce urmară, totul fu nedumerire și confuzie. Președintele Provizoriu — dar nu chiar atât de provizoriu acum — nu reușea niciodată să ia o hotărâre. Orice inițiativă propusă de colaboratorii săi, orice măsură cu imediată aplicare i se părea „prematură“, „inoportună“, „pripită“ — pentru că „nu suntem pregătiți“, „încă nu e vremea“, „masele noastre nu s-au maturizat“ *et caetera*. Și, la

capătul câtorva luni, urmară scepticismul, ridicările din umeri şi să ne bucurăm de viaţă, cu cântece, chitare şi maracase, cei ce aşteptaserăm destul, în timp ce se vorbea de Nemulţumire în rândurile Armatei. „Lovitura Militară bate la uşă", prezicea Primul Magistrat. „N-ar fi o noutate. Cum spune proverbul nostru: «Ce contează o picătură în mare»." „Dar acum se zice că e vorba de *tineri ofiţeri*", remarca Cholo. „În loc de *machete*, mitralieră", zicea Puternicul din alte vremuri. „În cazul de faţă e acelaşi lucru..." Era însă ceva nou în atmosferă: *Eliberarea*, publicaţie legală acum, apărea în fiecare dimineaţă în opt pagini — în ciuda faptului că, din când în când, pe neaşteptate, tipografia era invadată de nişte poliţişti oficioşi ai partidului *Alfa-Omega*, care răsturnau cutiile cu litere, împrăştiau zaţul, îi ciomăgeau pe linotipişti. Oameni de filiaţie comunistă neîndoielnică scriau acum în paginile sale, cu semnătură în josul articolului. Editura muzicală Francis Salabert, din Paris, primise o comandă de o mie de exemplare din *Internaţionala*, care se cânta *acolo*, cu textul tradus în spaniolă, publicat de curând în Mexic de o revistă — *El Machete* — condusă de Diego Rivera... Şi lunile treceau citindu-se presa din februarie în aprilie şi cea din octombrie în decembrie, cu evocări tot mai ample ale întâmplărilor trecute, reînvieri ale unor personaje dispărute, prezenţa unui ieri, prea *ieri* într-un azi, devenit material într-o materialitate ce sălăşluia printre noi, dar îşi pierdea forma, pentru că era evident că vânjoasa şi mândra înfăţişare a *Fostului* începea să se deterioreze ca trecerea unui timp ce, grăbit în mod progresiv pentru cel care-l trăia, îşi micşora, îşi strângea spaţiul cuprins între un Crăciun şi alt Crăciun, între o paradă militară de 14 iulie şi următoarea paradă militară de 14 iulie, cu imensul drapel unduind sub Arcul de Triumf, ce părea că rămăsese acolo de data trecută. Înfloreau castanii, se scuturau castanii, reînfloreau castanii, aruncând file de calendar la coşul de hârtii şi croitorul trebuia să vină şi iar să vină în Rue de Tilsitt, ca să mo-

difice veşmintele unui *Monsieur Président* al cărui trup uzat se vlăguia din zi în zi. Lanţul de la ceas îi atârna vizibil pe o vestă tot mai puţin umflată, în vreme ce umerii, altădată drepţi, mereu ţepeni, se adunau acum peste claviculele lipsite de grăsimea toracelui — cum observa Intendenta care, la ora de baie, freca cu buretele şi cu mănuşa de păr de cal pieptul Primului Magistrat. Şi tocmai pentru că o alarma faptul că slăbea încontinuu, şi nu credea în medicamentele în flacoane, care se vindeau aici, reuşi ca printr-o scrisoare dictată — bâiguită, mai degrabă — lui Cholo Mendoza, să-i ceară unei cumetre Balbina, din Palmar de Siquire, unde nu era oficiu poştal, să-i trimită un pachet cu buruieni de leac, acelaşi pachet pe care, transportat cu măgarul, catârul, bicicleta, autobuzul, cu mai multe trenuri, două vapoare şi iar un tren, urma să-l ridice astăzi Elmira de la Biroul de Colete Poştale din Rue Étienne Marcel. O însoţeau Fostul ei Preşedinte şi Fostul ei Ambasador, pentru că trebuiau completate multe formulare, puse multe semnături şi asta era treabă de oameni care să ştie să citească şi să scrie — şi încă în franceză, ceea ce era mai grav... Cu pachetul învelit într-o broboadă, bine înfofoliţi toţi trei pentru că era frig, cu toate că ziua era luminată de un soare limpede de cer fără nori, Elmira văzu, pentru prima oară, turlele de la Notre Dame. Aflând că e Catedrala din Paris, se încăpăţână să meargă până acolo, să aprindă o lumânare la altarul Fecioarei. Se opri uluită în faţa edificiului: „Am spus întotdeauna că asemenea lucruri ar trebui să se facă în ţările noastre pentru atragerea turiştilor." Chipurile de deasupra porţilor îi aminteau sculpturile lui Miguel Estatua, compatriotul ei din Noua Córdobă. „Nu e proastă mulatra", observă *Fostul*, care nu remarcase până atunci că există o înrudire stilistică între unele şi altele, mai ales chipurile de diavoli, mânzul cabrat, încornoraţii Aghiuţă şi monştrii infernali ai Judecăţii de Apoi. Şi urmă apoi o uluitoare Pătrundere în Naos — naos ce strălucea înzecit prin toate vitraliile sale, făcând totuşi,

prin jocuri de contra lumină, siluete obscure din vizitatorii rari în acest mijloc de după-amiază, de fictivă primăvară. Se așezară să se odihnească, între cele două rozete ale transeptului. La celălalt capăt al șirului de bănci, un tânăr, cu pardesiu lung și fular gros, contempla totul cu atenție profundă și fără grabă. „Un cucernic", zise Intendenta. „Un estet", spuse Cholo Mendoza. „Un elev de la Belle Arte", zise Primul Magistrat. Și, în șoaptă, ca s-o distreze pe mulatră, începu să-i povestească, precum un bunic nepoțelei sale, adevăratele istorii petrecute în aceste locuri: cea a arhidiaconului îndrăgostit de o țigancă cu o capră albă care dansa în ritm de tamburină (când era mică, Elmira văzuse niște țigani din ăștia, dar aveau un urs care juca...); a poetului vagabond ce-i stârnise pe cerșetori să asalteze biserica („când se răzvrătesc oamenii, întotdeauna au de suferit bisericile", zise Elmira, amintindu-și de un caz de care mai bine nu și-ar fi amintit...); a clopotarului cocoșat, și el îndrăgostit de țigancă („gheboșii se îndrăgostesc foarte tare și femeile se fac că le dau atenție, numai și numai ca să le-atingă cocoașa, că aduce noroc..."); și cea a scheletelor îmbrățișate care erau, poate, cele ale Esmeraldei și ale clopotarului („s-au văzut cazuri, ca ăla povestit în cântecul cu bătrânul cioclu din sat, pe care-l avem pe disc..."). Dar, în momentul acela, se auzi orga, într-o îngrozitoare răbufnire sonoră. Nu se mai auzeau unii pe alții. „Hai să plecăm", spuse *Fostul*, gândindu-se la excelentul vin de Alsacia ce se servea la cafeneaua din colț, unde, cu siguranță, era mai cald decât aici... Și „cucernicul" — cum îl numise Elmira — continua să stea la marginea băncii, scufundat în uimita lui contemplare. Aceasta era prima sa întâlnire cu goticul. Și goticul se înălța de ambele părți, în bolți și vitralii, cu o neașteptată revelație: alături de asta, orice arhitectură i se părea elementară, legată de pământ, înrădăcinată, prea htonică, chiar și în expresia ei cea mai supusă Codului Proporțiilor și Regulilor de Aur. Această construcție, lansată spre înălțime, exaltare a

verticalității, nebunie de verticalitate, minimaliza frontoanele Partenonului ce nu erau, în fond, decât o versiune transcendentă, sublimată, a acoperișului cu două ape ale colibei arhaice, cu coloana canelată, transfigurare în formă dominată de module, a furcoiului — patru trunchiuri, șase trunchiuri, opt trunchiuri — ce sprijinea pragul de sus, grinzi de cedru, la rusticele porticuri țărănești. În stilurile grec, roman, dăinuia înrudirea congenitală cu teluricul și vegetalul. De la bordeiul porcarului Eumeu la templul lui Fidias, drumul era limpede și senin, în procesul său de stilizări succesive. Aici, în schimb, arhitectura era invenție, întâmplare, creație pură, într-o nemaivăzută pierdere a materialității — lipsa de gravitate a pietrei —, cu nervuri ce nu datorau nimic structurilor Copacului — cu propriii sori ai prodigioaselor rozete: Soarele de Nord, Soarele de Sud. Între doi sori se afla cel ce contempla transeptul, prins între roșul unui aprins amurg și grava și mistica simfonie albastră a vitraliilor boreale. La Nord, Mama, în mijlocul unei curți vremelnice — cortegiul unei Făcătoare de bine, în fond — de Profeți, Regi, Judecători și Patriarhi. La Sud — în sângele supliciului — Fiul, suveran al unei curți în afara timpului, de Apostoli, Duhovnici, Martiri, Fecioare Înțelepte și Fecioare Nebune. Întregul mister al nașterii, al morții, al eternei renașteri a vieții, al trecerii anotimpurilor se găsea în linia dreaptă, imaginară, invizibilă, întinsă între cele două cercuri centrale ale imenselor luminatoare, deschise într-un *magnificat*[1] de structuri desprinse de sol, atârnate, parcă, fără greutate, de clopotele și garguiele sale. Tuburi de orgă, în umbră, își înălțară, deodată, triumfala muzică... Ateu, pentru că întrebările sale intime nu căutau răspunsuri pe plan religios; necredincios, pentru că a fi necredincios era propriu generației sale, pregătite pentru asta de spiritul scientist al celei dinainte; adversar al politicii și tranzacțiilor care, în lumea sa, situau prea des Biserica în tabăra adversă, menținând, în numele cre-

---

[1] Cântare religioasă în cultul catolic.

dinţei, o falsă ordine ce se observa pe ea însăşi, admiratorul Sorilor de Cristal era sensibil, fără îndoială, la dinamica Evangheliilor, recunoscând că textele lor avuseseră, la vremea potrivită, meritul de a promova o zgomotoasă demonetizare a totemurilor şi a geniilor inexorabile, prezenţe obscure, ameninţări zodiacale, cârje de preoţi prezicători, închinări Idelor lui Martie şi hotărâri fără drept de apel. Dar dacă o nouă cunoaştere a conştiinţei de sine însuşi — drama existenţei situate *înăuntrul* şi nu în afara propriului eu — îl determinase pe om să se analizeze în funcţie de valorile ce îl sustrăgeau de sub stăpânirea terorilor primordiale, continua să fie tiranizat, uriaş rătăcit, de cei ce, asemeni lui, călcându-şi propriile promisiuni primare, creaseră noi toteme, noi zei, temple fără altare, culturi fără obiect, ce trebuiau distruse. Erau, poate, aproape zilele când aveau să sune trâmbiţele unui Apocalips, dar sunând din ele, de astă dată inculpaţii, nu îngerii Judecăţii de Apoi. Era deja vremea să se stabilească protocolul viitorului şi să se instaleze Tribunalul Repartizărilor... Tânărul se uită la ceas. Patru. Trenul. Se scufundă, încă o dată, în totala frumuseţe înconjurătoare, deşi era timpul să-şi vadă de-ale sale. „Mă simt de prisos, unde totul a fost făcut", se gândi, ieşind din Notre Dame pe poarta principală — cea a Învierii Morţilor. Mai avea vreme, încă, să guste un vin de Alsacia, excelent, ce se servea la cafeneaua unde-şi lăsase valiza în grija unui chelner. Trecu strada şi intră în *bistrou* fără să observe că trei persoane — o femeie şi doi bărbaţi —, aşezaţi pe o banchetă în fund, îl priveau cu mirare. După ce plăti, Studentul ieşi în stradă şi opri un taxi. *„A la garra del Norte, please..."* Întâlnirea era la bufet, unde se adunaseră deja mai mulţi delegaţi la „Prima Conferinţă Mondială contra Politicii Coloniale Imperialiste", ce se deschidea mâine, 10 februarie, la Bruxelles, sub preşedinţia lui Barbusse. Erau deja acolo cubanezul Julio Antonio Mella, pe care îl cunoscuse cu câteva ore înainte, împreună cu Jawaharlal Nehru, delegat al Congresului Na-

ţional Hindus. „Au tras deja trenul la peron", zise cineva, arătând linia 8. Cei trei îşi luară valizele uşurele şi se urcară într-un compartiment de-a doua. Indianul, ghemuit lângă fereastră, se apucă să studieze nişte documente, în vreme ce Mella se interesa de situaţia politică din ţara noastră. „Am dat jos un dictator, zise Studentul. Dar lupta continuă, pentru că duşmanii sunt aceiaşi. S-a lăsat cortina după un prim act foarte lung. Acum suntem la al doilea, care, cu alt decor şi alte lumini, începe să semene deja cu primul." „Noi, abia acum începem ceea ce voi aţi terminat", spuse Mella. Şi-i vorbi de noul Dictator de Serviciu, cel din Cuba, pe care — ştiam — îl înfrânsese în bătălia purtată din închisoare, printr-o tenace, prelungită şi lucidă grevă a foamei, obligându-l pe adversarul săi să-i redea libertatea şi, plecând apoi în Mexic, continua lupta... Destul de asemănător părea Gerardo Machado cu cel ce fusese Primul nostru Magistrat, ca fizic, comportament şi metode politice, dar se deosebea prin aceea că, fiind foarte incult, nu înălţa temple închinate Minervei, ca aproape contemporanul său Estrada Cabrera, nici nu era franţuzit, cum fuseseră mulţi alţi dictatori şi „despoţi luminaţi" de pe Continent. Pentru el, suprema Înţelepciune se afla în Nord: „Sunt imperialist", declara, privind cu fervoare spre Washington. „Nu sunt un intelectual, dar sunt patriot." Cu toate acestea, a avut, fără să vrea, umorul de a anunţa public, într-o zi, prin ziarele sale, că „studiază tragediile lui Eschil" [*sic*]. „E un candidat potrivit pentru a face parte din clanul Atrizilor", spuse Studentul. „După cât se vede, face deja parte din familie", zise Mella. „În curând o să ordone o vânătoare de *cărţi roşii*", zise Studentul. „A făcut-o deja", răspunse cubanezul. „Cade unul aici, se ridică altul dincolo", spuse Studentul. „Şi de-o sută de ani, spectacolul se repetă." „Până când publicul va obosi să vadă acelaşi lucru." „Să sperăm..." Deschizându-şi servietele de piele — mexicane amândouă, cu calendarul aztec gravat pe capac —, schimbară textele rapoartelor şi intervenţiilor, ca să le citeas-

că pe drum. Nehru, într-un colț, cu câteva hârtii pe genunchi, părea parcă adâncit în lumea lui interioară, ascuns în spatele ochilor săi mari deschiși. Urmă o lungă tăcere. Trenul se apropia de frontieră în noaptea — dublă noapte — cătunelor de mineri de la minele de cărbuni. „*Cool, cool*", spuse Nehru, fără ca ceilalți să priceapă dacă se referea la cărbune sau la frig — datorită unei explicabile confuzii între *coal* și *cool*, fiindcă era frig în vagonul acela de-a doua, un frig aproape excesiv pentru ei, oameni din țările calde. Și indianul adormi, din nou, fără să doarmă, până când trenul ajunse la Bruxelles.

## *Douăzeci și unu*

*...acești smintiți se încăpățânează să facă lumea să-i creadă regi, când de fapt sunt niște săraci, și că se îmbracă în aur și purpură, când, de fapt, sunt goi.*

DESCARTES

„Surghiunit..." „Expulzat..." „Exilat..." sau „Fugit..." „Evadat..." „Urmărit..." „Eu, ce știu, e că era într-o biserică" — observa Intendenta. „Și comuniștii nu intră în biserică nici în Săptămâna Mare." Și iarăși presupuneri: „Surghiunit..." „Exilat..." „Evadat..." „Poate, pocăit..." „Convertit..." „Criză mistică..." „Certat cu ai lui..." Și timp de zile și zile nu se mai vorbi de altceva în Rue de Tilsitt, în așteptarea ziarelor de *acolo* — cele din februarie în aprilie —, sosind cu încetele vapoare speciale de mărfuri, în suluri de câte șapte numere, cu imaginea Vulcanului Titular pe timbre. Pentru că ziarele de aici, bineînțeles, nu spuseseră nimic despre Student, personaj lipsit de interes pentru ele. Și la începutul lui mai, aflară, în sfârșit, din *El Faro* din Noua Córdobă, despre Conferința Mondială de la Bruxelles, la care fuseseră reprezentate „Liga Național-Țărănească din Mexic" și „Liga Antiimperialistă a Americilor", ce avea o filială și în țara noastră. „Totul se explică", spuse Cholo Mendoza. „Rahaturi", murmură *Fostul*. „Imperialismul e mai puternic ca niciodată. De-aia omul prezentului acum, în Europa, e Benito Mussolini..." Și înfloriră, din nou, castanii și reîncepu taifasul, la mansardă, pe obișnuitele teme. Se vorbea enorm, sub ardezia acoperișului, de „vremurile acelea". Faptele cele mai neînsemnate dobândeau, privite în perspectivă și de la distanță, în contemplarea prezentă, îngroșate

reliefuri pline de semnificații, mai mari valori de spirit, singularitate sau transcendență. „Îți amintești? Îți amintești?“ — era formula sacramentală — cotidiană de-acum — pentru evocarea morților și a lucrurilor moarte ce explicau mecanismele, deseori secrete, ale unui trecut reîmprospătat, scos din contexte îndepărtate, pentru a fi adus pe aceste latitudini. Dintr-odată, reîmprospătându-i-se memoria atât de populată, Patriarhul dezvăluia dedesubturile, până atunci, oculte, ale anumitor evenimente deosebite sau ale unor mici întâmplări ce reprezentau cheia a ceea ce pe vremuri putuse fi motiv de nedumeriri și interogații — stârnind misterul. Ca un fachir sau un iluzionist care, ajuns la bătrânețe, retras de pe scenă, dezvăluie amuzat tehnicile șmecheriilor și miracolelor sale, *Fostul* își amintea de emisiunea de monede fără acoperire, pentru încurajarea situației financiare naționale; de povestea cu casele de jos create de Guvern, unde se foloseau cărți măsluite (există o întreprindere nord-americană care le fabrică, însemnate pe spate atât de discret, că numai experții se descurcă cu ele) și potul era în dolari, lire sterline sau, pentru a scoate banii ascunși prin case, în vechi monede de aur sau în pesos mexicani de argint. Și povestea cu Diamantul de la Capitoliu, diamantul acela octogonal, cu ape fără seamăn, cumpărat prin comandă oficială pentru ca, încrustat în mod solemn la picioarele statuii Republicii, să marcheze Punctul Zero al tuturor șoselelor țării — gemă furată într-o noapte de mâini atât de experte, încât, după cum scriseseră ziarele, nu puteau aparține decât unui *gang* internațional, dacă nu cumva era vorba de anarhiști sau comuniști, foarte pricepuți la asemenea treburi. Și Elmira râdea, auzind povestea: „M-a trimis *acolo* (arăta spre Patriarh); o pusei pe cumătra mea, Juliana, să-l țină de vorbă pe portar și eu (gest) cu o dălțuță din alea de se vând la fierăria Monserrate și un ciocan, pe care mi-l ascunsesem între țâțe, am luat briliantul și l-am adus la Palat, în gură. Pe cuvânt! Nici nu puteam să respir! Și apoi, a urmat tărăboiul. Și... ce-am mai râs! Ce-am mai râs!“ Și acum, râsul ei își găsea ecou în râsul Primului Magistrat, care ară-

ta spre un sertar al dulapului. „Îl am aici. Mi-aduce noroc. Şi pe urmă, asta-i *recuperarea*, cum spun anarhiştii. Şi eu am dreptul la anumite *recuperări*..." „Oh, bineînţeles, Domnule Preşedinte!" „*Fost*, fiule; *fost*..." Lunile treceau cu căpşunile luând locul castanelor, şi castanele pe cel al căpşunilor, cu copaci îmbrăcaţi şi copaci goi, verzi şi ruginii, şi Patriarhul, tot mai puţin interesat de întâmplările din afară, îşi reducea, îşi limita, îşi închidea cercul existenţei sale. În anul acela, Crăciunul a fost sărbătorit la mansardă, cu colinde de-ale noastre, cu *furruco*[1] şi tamburină, înregistrate de curând de Casa Victor. Crăciun cu purcel la tavă, salată verde şi ridichi, vin roşu, *hallacas*[2] şi alviţă din Spania — după obiceiul *de-acolo*. Şi văzând masa pusă, cu totul pe masă, Primul Magistrat vorbi despre Napoleon, pe care îl stima tot mai mult, de la an la an, dar în seara asta, nu în amintirea luptelor de la Jena, Austerlitz sau Wagram, ci pentru că era mulţumit că aflase, dintr-o carte, că Bonaparte şi Josefina mâncau la Malmaison — el corsican, ea martinicheză, amândoi meteci — în felul nostru, după protocolul Elmiritei, toate mâncărurile deodată, la vedere, prezente, amestecate, răcite unele, călduţe, încă, altele, la îndemâna furculiţei şi lingurii fiecăruia, fără atâtea preumblări de farfurii, cum se făcea cu siguranţă în casele noilor bogătaşi, imitatori de prinţese, cu titluri obţinute prin căsătorie — şi mă pricep la asta! — cu aşteptări şi întârzieri şi defilări de servicii ce îţi taie apetitul şi îţi strică stomacul din cauza atâtor ceremonii inutile. Aici puteai să pui mâna pe sticlă şi să-ţi umpli paharul fără să ţi se susure un an la ureche — ca şi cum chestia cu anul ar fi atât de importantă, când ceea ce cauţi, de fapt, la un vin este *veselia*, ce nu ţine de ani în plus sau ani în minus... Şi când îl cuprindea o astfel de veselie, Primul Magistrat privea uneori spre Arcul de Triumf, declamând pe un ton

---

[1] Un fel de buhai.

[2] *Hallaca* sau *hayaca* (sp.) — mâncare tradiţională de Crăciun în unele zone din America Latină; un fel de plăcintă din făină de porumb, umplută cu peşte sau carne tocată mare, slănină, măsline, stafide ş.a.

plin de sine faimoasa tiradă a lui Flambeau din *L'Aiglon*: „*Nous qui marchions fourbus, blessés, crottés, malades*"[1], ajungând cu brio la versul final — destul de greţos, desigur — unde ni se oferă un şerbet de sânge de cal mort. Dar Cholo Mendoza constata că, pe măsură ce trecea timpul, se produceau lacune tot mai mari în recitările *Fostului*; unii alexandrini rămâneau cu opt silabe; Spania şi Austria dispăreau de pe lirica hartă; erau uitate săbii, puşti, coifuri, cântece de război, corbi fripţi, steaguri şi goarne, la marginea drumului evocat de „*grognard*"[2], tot acel talmeş-balmeş ritmat rămânând redus în memoria recitatorului la farmaceutica împerechere: „*Nous qui pour notre toux n'ayant pas de jujube / Prenions des bains de pied d'un jour dans le Danube*"[3]. Şi Cholo Mendoza începea să creadă că, dacă acest vers rămânea viu în memoria Primului Magistrat, era din cauză că acel *jujube* pectoral era văr-primar cu pilulele de lemn-dulce, care-i plăceau lui atât de mult. Şi devenea necesar, poate, elementul mnemotehnic, pentru că era evident că mecanismele mintale ale celui ce urzise, calculase, combinase atâtea, de-a lungul unei foarte prelungite cariere, începeau să scârţâie. În zilele ploioase, de pildă, după ce declara că n-ar ieşi pentru nimic în lume din casă, era împins de o absurdă necesitate de-a se duce la o librărie îndepărtată ca să caute o lucrare de Fustel de Coulanges, sau cele douăzeci de tomuri din *Istoria Consulatului şi a Imperiului* de Thiers — pe care nici măcar nu le răsfoia, când se întorcea, cu guturai şi ud leoarcă, din inutila-i expediţie. Întotdeauna amator de teatru liric, îl apuca deodată dorinţa să-şi pună fracul şi se ducea s-asculte vreo *Manon* la Opera Comică, mirându-se că nu-l vede pe Mefistofeles în actul ce se petrece la Saint Sulpice. Acţiunea din *Carmen* o încurca cu aceea din *Bărbierul* pentru că ambele erau la Sevilla;

---

[1] Noi ce păşeam sleiţi, răniţi, înnoroiaţi, bolnavi (fr.).

[2] Soldat din vechea gardă, în timpul Imperiului lui Napoleon Bonaparte (fr.).

[3] Noi, care pentru tusea noastră n-avem sirop de tuse / Să facem băi la picioare de-o zi în Dunăre (fr.).

confunda finalul din *Traviata* cu cel din *Boema*, pentru că, în sfârşit, femeia aceea moare în braţele iubitului... În discuţii făcea frecvente greşeli, afirmând, de pildă, că Plutarh e un istoric latin sau că virusul gripei spaniole se numeşte Peloponez. Pe neaşteptate, se apuca să dicteze un editorial despre situaţia politică din ţara noastră, oprindu-se, uimit, la partea cea mai reuşită, dându-şi seama că n-are unde să-l publice. Vorbind ca să vorbească, numea şi destituia miniştri, conferea decoraţii în închipuire, prefigura planuri de Lucrări Publice, ajungând să râdă de el însuşi, când revenea la realitate, în faţa unei sticle de Beaujolais Nouveau, la Monsieur Musard. Avea un surprinzător chef de muzee. Se ducea la Carnavalet[1], să privească ghilotinele de jucărie. La Luvru, în faţa marelui tablou *Încoronarea* de David, stabilea tulburătoare paralele între Madame Letiţia şi *Aunt Jemima* a Colonelului Hoffmann. Vizita Muzeul Grevin ca să vadă dacă nu cumva, poate, nu se ştie niciodată, se găsea pe sine însuşi, devenit figură de ceară, în vreo sală. Şi Cholo începu să se alarmeze de rătăcirile Patriarhului într-o zi de 5 mai, când se trezi cu ideea fixă — uitată la amiază, din fericire, datorită veştilor sosite din patrie — de a trimite un enorm buchet de flori la Dôme des Invalides, cu prilejul aniversării morţii lui Napoleon la Sfânta Elena. Şi totuşi, o anumită maiestate, o anumită forţă confereau ţinută şi stil persoanei vechiului dictator. Ţinuta şi stilul despoţilor decăzuţi; a celor care, timp de ani şi ani, şi-au impus voinţa, au făcut legile undeva în lume. Era de-ajuns să se culce în hamac pentru ca hamacul acela să devină Tron. Când se legăna în plasa sa, cu picioarele în afară — de colo-colo, trăgând de un cordon fixat în acest scop — devenea uriaş, era imens în orizontalitatea sa de nemuritor ignorat de Petit Larousse. Şi atunci vorbea de oştile *sale*, de generalii *săi*, de campaniile *sale*, ca aceea — îţi aminteşti? — contra trădătorului Ataúlfo Galván —, cu noaptea aia — îţi aminteşti?... ba nu; tu nu erai... cu furtună, în Peştera Mu-

---

[1] Muzeu amenajat în vechiul palat Carnavalet (sec. XVI–XVII), din cartierul parizian Marais.

miilor... Şi într-o dimineaţă, când se trezi vorbind de asta fu cuprins, brusc, de dorinţa de-a vizita Muzeul Trocadero. Şi se duse cu Cholo la acel greoi palat trist, combinaţie între stilul zaragozan, arab şi Baron de Haussmann, cu arcade înalte şi zvelte şi false minarete, unde, în faţa unui cap mare din Insula Paştelui, dormita un custode cu vestonul descheiat. (Probabil că mintea Patriarhului nu funcţiona prea bine în dimineaţa aceea, pentru că întrebă de numele autorului acelei sculpturi...) Şi începură să umble prin săli, tot mai lungi şi mai pline de bărci pe uscat, păsări totemice, idoli străpunşi de cuie, zei morţi ai unor religii moarte, eschimoşi prăfuiţi, trâmbiţe tibetane şi tamtamuri îngrămădite prin colţuri — tobe stricate, cu legăturile rupte, cu pielea mâncată, mute pentru totdeauna, după ce fuseseră maestre ale petrecerilor, aducătoare de ploaie şi mesagere ale răzvrătirilor... Şi astfel, păşind de la os-de-focă-ac-de-cusut la măştile rituale din Noile Hebride, de la *grigri*[1] la crucea de aur, de la clopoţeii şamanului la toporul de piatră, Primul Magistrat ajunse la ceea ce căuta: vitrina dreptunghiulară, acolo, în mijlocul sălii, aşezată pe un piedestal de lemn, unde era aşezată, pentru totdeauna, mumia aceea — „de care ţi-am vorbit atâta" — găsită în peşteră, într-o noapte cu furtună... O ruină de arhitectură umană, făcută din oase învelite în ţesuturi rupte, cu pielea uscată, găurită, mâncată, ce susţinea un craniu încoronat cu o panglică brodată; craniu cu găvanele ochilor înzestrate cu o groaznică expresie, mânios, nasul scobit deşi inexistent şi o enormă gură crenelată de dinţi galbeni, împietrită, parcă, pentru totdeauna, într-un neauzit urlet, totul aşezat pe mizeria tibiilor încrucişate, de care mai atârnau, încă, nişte sandale milenare — şi, totuşi, parcă noi, datorită permanenţei sforilor roşii, negre şi galbene. Şi stătea acolo aşezată — ca dincolo — la doi paşi de *Marseilleza* de Rude, ca un făt uriaş şi descărnat, ce străbătuse toate fazele creşterii, maturităţii, decrepitudinii şi morţii, ceva de-abia ceva, ruină de

---

[1] Amuletă sau talisman african, purtată împotriva spiritelor rele.

anatomie ce privea prin două găuri, sub o scârboasă coamă de păr negru, căzând în zdrenţuite şuviţe de ambele părţi ale obrajilor uscaţi. Şi acest exhumat monarh, judecător, sacerdot sau şef militar îi privea din nou, cu iritare, de peste nenumăratele sale veacuri, pe cei ce-i violaseră mormântul... Şi părea că mă priveşte pe mine, doar pe mine, ca într-o conversaţie, când i-am spus: „Nu te plânge, măgar bătrân, că te-am scos din noroiul tău, ca să te fac om... Ca să te fac..." Rău, ameţeală, cădere. Strigăte. Oameni care sosesc... Şi mă trezesc în hamacul meu, unde m-au întins Cholo şi Intendenta. Dar picioarele nu mă ascultă. Sunt acolo unde trebuie să fie, sunt ale mele, şi totuşi străine de mine, pentru că rămân inerte, refuzând să se mişte. Medicul: Doctorul Fournier, foarte îmbătrânit. Cu Legiunea de Onoare. Mi-o amintesc. Îmi duc degetele arătătoare la urechi ca să ştie că aud şi înţeleg. „Nu cred că e nimic grav", spune, alegând din trusa lui o seringă hipodermică. Şi chipurile Ofeliei şi Elmiritei, care se tot învârtesc în jurul hamacului, se apropie, se sfătuiesc, vorbesc şi adorm — şi mă trezesc. Din nou — sau o fi rămas aici? — Doctorul Fournier cu seringa lui hipodermică. Şi mă trezesc. Şi mă simt foarte bine. Mă duce gândul la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard. Dar mi se spune că nu. Că încă nu. Că foarte curând. Probabil însă că nu sunt foarte bine — deşi mă simt destul de bine, aşa, când mă legăn cu hamacul — pentru că Ofelia şi Elmirita mi-au umplut camera cu icoane ale Fecioarei. Sunt aici, aliniate pe perete, înconjurându-mă, veghindu-mi somnul, prezente de cum deschid ochii, Fecioara din Guadalupe, Fecioara del Cobre, Fecioara din Chiquinquirá, Fecioara din Regla, Fecioara de los Coromotos, Fecioara del Valle, Fecioara de Altagracia, paraguayana Fecioară de Câăcupe, şi, în trei sau patru icoane diferite, Divina Pastora de la mine din ţară şi Fecioarele Căpitani, Fecioarele Mareşali, Fecioarele cu Chipul Palid, Fecioarele Indiene, Fecioarele Negre, fecioarele noastre toate, Inefabile Făcătoare de bine, Stăpânele Ajutorării la orice restrişte, cataclism, boală, nevoie sau întâmplare nefericită,

aici, cu mine, într-o scânteiere de aur, argint, paiete, sub zbor de porumbei, limpezimi de Cale Lactee şi Armonia Sferelor. „Dumnezeu cu mine, şi eu cu El...", murmură, amintindu-şi o rugăciune de la ţară învăţată în copilărie... Convalescenţă. Elmirita îmi aduce câte-o mâncare de-a noastră — *taco, tamal, vaporcito, yemas dobles*[1], lapte de pasăre cu scorţişoară — singurul lucru care-mi mai spune ceva. Încep să umblu destul de bine — deşi acum am nevoie de un baston. Medicul îmi spune că, în curând, poate mâine, îmi va da voie să fac o scurtă plimbare. Să mă aşez, poate, pe o bancă pe Bulevardul spre Bois, lângă straturile de gladiole. Să privesc cum se zbenguie pe iarbă câinii de casă mare, vegheaţi de valeţii de casă mare. Apoi, cu taxiul — mă obligă trupul — la Bois-Charbons. Şi îmi dau seama, deodată, că de mult, de mult timp, nu mai fac dragoste. Ultima dată — când? — a fost cu Elmirita. Acum, tot ceea ce îi cer e să-şi ridice puţin fusta — lucru pe care îl face cu simplă inocenţă. Îmi face bine să privesc, din când în când, carnea tare şi negricioasă, profundă şi generoasă; există în ea o fericire ce se depăşeşte pe ea însăşi. S-a schimbat puţin din zilele triumfătoarei mele maturităţi şi, privind-o, găsesc noi puteri ca să continui viaţa asta împuţită. Pentru că nu sunt învins, nu. Îmi fac deja plimbarea cotidiană. De fiecare dată, puţin mai departe de casă. Şi-ntr-o zi, nu ştiu de ce, mă duce gândul la Cimitirul Montparnasse, unde e îngropat amicul meu, Porfirio Díaz. (De aici, văd pe fereastră casa în care locuia ministrul lui, Limantour.) Mergem, deci, la Cimetière — unde se odihneşte şi Maupassant, cu nuvelele lui atât de citite şi de imitate în ţările noastre — Cholo, Elmira şi eu. Cumpărăm nişte flori de lângă Marmurăria Joffin. Şi ne conduce portarul, îmbrăcat în bleumarin, ca şi custodele de la Trocadero: „*Cette tombe est très demandée*"[2] [sic]. Trecem pe lângă Baudelaire, pe care au avut sinistrul umor de a-l îngropa alături de Generalul Aupick. Şi-am ajuns la Don Por-

---

[1] Mâncăruri tipice hispano-americane din Mexic şi America Centrală.
[2] Mormântul acesta este foarte cerut (fr.).

firio. Peste rămășițele sale se înalță ceva, ca o capelă gotică — biserică pitică sau cușcă de câini gigantică, gri-ogivală — unde, pe un altar pus sub privegherea Inefabilei Pogorâri de la Tepeyac, într-o casetă de marmură, se află puțin pământ mexican. Și deasupra acestui mausoleu medieval 1915, seculara și mitica prezență a Vulturului și a Șarpelui din Anáhuac... Mă gândesc la moarte. La Baudelaire, atât de aproape, dar fără să-mi pot aminti versurile acelea ale lui — mult m-a lăsat memoria — ce vorbesc despre oseminte vechi și o groapă adâncă pentru un trup mai mult decât mort, mort între morți. Mi-ar plăcea ca, atunci când mi-o bate ceasul, să mă îngroape aici. M-am gândit să fac o glumă macabră, potrivită cu ambianța, ca să le demonstrez celorlalți că nu-mi e frică de Cârnă. Dar nu-mi trecea nimic prin minte. Ne întoarserăm, în tăcere, în Rue de Tilsitt. Și-n după-masa aceea, din nou, picioarele inerte. Și brațul stâng amorțit. Și sudoarea asta rece, bruscă, pe ceafă și pe frunte. Și această greutate dureroasă pe care o simt, din când în când, în piept, dar mai degrabă pe piept — în afară — nu înăuntrul meu. Doctorul Fournier vrea să mă instaleze într-un pat. Spune că hamacul nu e pat; că e chestie de folclor, indieni, Fenimore Cooper. Înfumurarea căcăcioasă a oamenilor. Ar vrea să mă vâr într-un dormitor Ludovic al XIII-lea, ca să mă înăbuș sub un baldachin, sau în paturi ca alea de la Malmaison, unde, mă întreb cum puteau, fiind atât de strâmte și scurte, să se iubească Napoleon și Josefina. În cele din urmă, mă lasă în leagănul hamacului, ce se mulează după greutatea corpului meu — corp pe care mi-l simt plin, parcă, de alice. Adorm. Când mă trezesc, Cholo îmi zice că Ofelia și Elmirita s-au dus să dea un acatist la Sacré-Coeur pentru grabnica — „și sigura“, adăugă — mea însănătoșire. De dimineață s-au îmbrăcat ca penitentele — de „făgăduială“, cum se spune *acolo* —, veșminte violete, sandale, fără pălărie, nici basma, în ciuda ploii, cu cordon portocaliu în jurul mijlocului, și au urcat dealul Montmartre, prosternate în scaunele funicularului, înainte de-a merge în genunchi, cu câte

o lumânare în mână, de la intrare până la altarul central al bazilicii. Adorm din nou. Acolo, în Montmartre, ieşind din sanctuar, Intendenta se încăpăţânează să pună nişte flori la picioarele unui sfânt ce se află la dreapta, singur şi fără adăpost, şi probabil că e foarte milostiv, de vreme ce-l ţin într-un loc separat, la vedere, înlănţuit de un stâlp, trăindu-şi martiriul. Îngenunchează pe piatra udă. Se roagă. Dar Ofelia o face să se ridice cu brutalitate, smulgând-o din cucernicie, după ce citise o inscripţie de la picioarele sfântului: *„Cavalerului La Barre, mort în cazne, la vârsta de 19 ani, la 1 iulie 1766, pentru că nu s-a închinat la trecerea unei procesiuni."* Elmirita nu înţelege cum de există oameni care au putut, lângă o biserică, să înalţe un monument unui eretic... Ofelia renunţă, datorită unei anticipate oboseli, să intre în explicaţii pe care mulatra, oricum, nu le-ar înţelege, pentru că ceva ca „liber-cugetător" îi sună a sectă anarhistă, *ñáñigos*[1], anticrist sau ceva în genul ăsta... Mă trezesc. Şi deasupra mea se apleacă Ofelia cu veşmântul ei de penitentă şi Elmirita, îmbrăcată la fel, dar scoţându-şi sânii, într-un gest maşinal, foarte al ei, uitând de hainele de pe ea. Şi apare chipul nou al unei călugăriţe de la Saint Vincent de Paul — dar asta e adevărată —, care mă înţeapă cu un ac în braţul drept. Toca scrobită, gulerul scrobit, pieptarul scrobit; albastrul rasei, albastru-indigo decolorat, care mă face să mă gândesc la albastrul „salopetei albastre" — *overall*-ul nord-american, purtat de toţi muncitorii de la mine din ţară — ce se mai numeşte *acolo* şi albastru „de pachet de lumânări". Lumânări, cele aprinse în faţa Fecioarelor din camera mea; lumânări de-abia aprinse, ce încep să asude ceară; lumânărele roşii, luminiţe de candelă, plutind în niţel untdelemn. Lumânări ce mi le vor aprinde mie, în curând. Citesc asta pe feţele îngălbenite de lumina atâtor lumânări, ce se apleacă peste hamacul meu, privindu-mă cu zâmbete forţate, într-un miros de farmacie care-a invadat toată casa. Adorm.

---

[1] Membrii unei societăţi secrete a negrilor din Cuba.

Mă trezesc. Uneori, când mă trezesc, nu știu dacă e noapte sau zi. Un efort. În dreapta sună un tic-tac. Să văd cât e ceasul. Șase și un sfert. Poate nu. Poate șapte și un sfert. Mai aproape, opt și un sfert. O fi deșteptătorul ăsta o minunăție a meșterilor ceasornicari elvețieni, dar are limbile atât de fine, încât de-abia se văd. Nouă și un sfert. Nu. Ochelarii. Zece și un sfert. Așa da. Cred că da, pentru că — îmi dau seama acum — ziua se desenează în culori albe pe bucățile de pânză puse de Intendentă ca să filtreze lumina care aici, în mansarda asta, vine prin luminatorul de sus. Mă gândesc la moarte, ca întotdeauna când mă trezesc. Dar nu-mi mai e frică de moarte. O s-o primesc neclintit, deși, îmi dau seama, de multă vreme, că moartea nu este luptă, agon — simplă literatură —, ci predarea armelor, înfrângerea acceptată, dorință de somn pentru a înșela o durere întotdeauna posibilă, întotdeauna amenințătoare, cu acompaniamentul ei de seringi hipodermice, martiriul Sfântului Sebastian — trup umflat și paraumflat — izul de medicamente în nări, o salivă de nisip și sinistra sosire a baloanelor de oxigen, la fel de prevestitoare ale sfârșitului ca și uleiul de miruit. Tot ceea ce doresc e să dorm fără să sufăr fizic — deși mă râcâie când mă gândesc la banda de rahați care *acolo* or să se bucure primind vestea morții mele. În orice caz, ca să rămân în Istorie, trebuie să pronunț o frază în ceasul când mă va lua aia cu coasa. O frază. Am citit-o în paginile roz ale Larousse-ului: „*Acta est fabula*“[1].

„Ce-a spus?“, întrebă Cholo Mendoza. „A zis de o fabulă“, spuse Ofelia. „Esop, La Fontaine, Samaniego?“ „A vorbit și de-un *act*.“ „Se-nțelege“, zise Intendenta. „Să nu-l înmormântăm fără certificat de deces. Moartea aparentă...“ (Era adevărat; cea mai mare spaimă a tuturor țăranilor de *acolo*.) „La mine în sat era unul pe care l-au îngropat de mort și, cum nu era mort, s-a trezit în coșciug, a reușit să spargă capacul, dar n-a mai apucat să scoată decât o mână

[1] Comedia s-a terminat (lat.).

de sub pământ... Şi-a mai fost un caz, în La Verónica..." Era duminică. Ofelia închise ochii tatălui său şi îl acoperi cu un cearşaf ce cădea, ca o faţă de masă de banchet, până la pământ, de-o parte şi de alta a hamacului. Apoi, deschise sertarul unde se afla Diamantul de la Capitoliu: „O să-l păstrez eu, ca să fie în cea mai mare siguranţă. Când se va restabili ordinea în patria noastră îndurerată şi nu vor putea pune mâna pe acest giuvaier zurbagiii şi comuniştii, mă voi duce eu însumi să o aşez, în mod solemn, pe locul ei de drept, la picioarele statuii Republicii." Şi, în aşteptarea acelui eveniment, diamantul căzu în geanta Infantei, marcând, pentru moment, între pudriere şi rujuri, Punctul Zero al tuturor şoselelor naţiunii îndepărtate. Acum însă Ofelia părea oarecum grăbită: „Cholo să se ocupe de problema certificatului. Eu nu mă pricep la chestii din astea. Şi să nu se publice decesul până mâine. Azi e zi de *Drags*. Trebuie să mă îmbrac..." Şi în curând, se auzi un neobişnuit zgomot de copite şi roţi în faţa intrării de onoare a casei. Elmirita se uită pe fereastră: era un fel de trăsură cu imperială şi geamuri, trasă de patru cai, cu lume cocoţată deasupra, foarte asemănătoare cu autobuzul cu catâri care, în zilele copilăriei sale, circula pe ruta Noua Córdobă–Palmar de Siquire, din lipsă de trenuri. „Ce înapoiaţi sunt oamenii ăştia!", se gândi mulatra. Şi-o văzu ieşind pe Ofelia care, îmbrăcată în culori deschise, se urcă pe imperială, după ce-şi deschise o umbreluţă albă. Plesniră bicele şi roibii porniră la trap, într-o mare larmă de râsete şi chiote. Câte o lumânare, pusă în câte un sfeşnic de argint, ardea de fiecare parte a hamacului unde se odihnea corpul Primului Magistrat. Călugăriţa de la Saint Vincent de Paul se ruga, numărând mătăniile. Afară, copilul-erou cu coiţele în vânt se prăjea la soare. „Ce indecenţă!", spuse Elmirita, închizând fereastra, ca să se apuce de toaleta defunctului, care va fi depus jos, în Marele Salon. Pe speteaza unui scaun aştepta ultimul frac ce fusese comandat în ajunul îmbolnăvirii sale, prea larg acum pentru corpul slăbit. Dar aşa o să fie mai uşor să i-l pună — cu lata panglică purpurie ce, timp de atâţia ani, îi fusese emblema Învestiturii şi Puterii.

*Planta agățătoare nu se înalță niciodată mai sus decât copacul care o susține.*

(*Discurs asupra metodei*)

# *1972*

*... arrêtez-vous encore un peu à considérer ce chaos...*[1]

DESCARTES

[1] ... opriţi-vă încă o clipă să priviţi acest haos... (fr.)

## *Douăzeci și doi*

Înnegurat de multele ploi, de nu puținele zăpezi și de părăsirea în care zace de mai mulți ani, micul panteon cu două coloane dorice se înalță încă în Cimitirul Montparnasse, nu departe de mormântul lui Porfirio Díaz, aproape de cel al lui Baudelaire și al Generalului Aupick. Cei ce privesc înăuntru, prin grilajul negru care străjuiește o ușă cu geamuri montate în metal aurit, pot vedea un altar simplu, pe care se află icoana Divinei Pastora, copie a imaginii venerate în Sanctuarul cel Mare din Noua Córdobă. La picioarele sale, sub o mistică ghirlandă de trandafiri și îngerași, se află o casetă de marmură, susținută de patru jaguari, în care se păstrează puțin din Pământul Sacrului Sol al Patriei. Ceea ce poate ignoră unii este că Ofelia, zicându-și că Pământul este unul și că pământul Pământului este pământul Pământului în toate părțile — *memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris* —, adusese pământul sacru, păzit etern de cei patru emblematici jaguari, dintr-un strat de flori din Grădina Luxembourg.

Havana–Paris,
1971–1973

# Cuprins